

1570
ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ Δ.Φ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1943

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

17707

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΚΥΡΕΥΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΚΥΡΕΥΣΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ Δ.Φ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Αρ. Εισ. 17707

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1943

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Εἰσ α γ ω γ ή.

Εἰς τὸ προηγούμενον βιβλίον μας ἐμάθομεν, ὅτι οἱ ἔνδο-
ξοι πρόγονοί μας, ἡνωμένοι ὅλοι ὥσάν εἰς ἄνθρωπος, ὑπερή-
σπισαν μὲ ἀξιοθαύμαστον ἀνδρείαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ
ἐδημιούργησαν τὸν ὠραιότερον πολιτισμὸν τοῦ κόσμου. Ἐμά-
θομεν ἐπίσης πόσον καταστρεπτικὰ διὰ τὰς ἐλληνικὰς πολι-
τείας ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διχασμοῦ καὶ τῶν πολέμων,
τοὺς ὁποίους ἔκαμνον ἡ μία πόλις ἐναντίον τῆς ἄλλης.

Ἡ ἐξασθένησις ὁμῶς τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν ἀπὸ τοῦς
φθοροποιοῦς πολέμους εἶχεν, ὅπως εἶδομεν, καὶ ἕν καλόν· ὅτι
δηλαδή ἡ Ἑλλὰς ἠνώθη εἰς ἕν κράτος ὑπὸ τὸν Μακεδόνα βα-
σιλέα Φίλιππον. Ὑπὸ τὸν ἔνδοξον δὲ τούτου διάδοχον, τὸν
Ἀλέξανδρον, ἡ πατρίς μας ἡνωμένη εἰς ἕν ἰσχυρὸν βασίλειον
ἐμεγαλουργήσῃ καὶ ἐπέτυχῃ δύο μεγάλα πράγματα :

Ἐπεξέτεινε τὴν δυνάμιν της εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς
καὶ ἐσκόρπισεν εἰς τὰς ἀχανεῖς της ἐκτάσεις τὸ λαμπρὸν φῶς
τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς τὸ νέον μας βιβλίον θὰ μάθωμεν, πῶς μετὰ τοὺς ἐν-
δόξους ἐκείνους χρόνους ὁ διχασμὸς καὶ πάλιν, ὥσάν κακὸς
δαίμων τῆς φυλῆς μας, εἰσέδυσεν εἰς τὴν μεγάλην κληρονο-
μίαν τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου Μακεδόνα στρατηλάτου καὶ ἐξησθέ-
νησεν αὐτήν. Θὰ μάθωμεν ἐπίσης, πῶς ἡ μεγάλη αὐτοκρατο-

ρία, τὴν ὁποῖαν ἄφηνεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅταν ἀπέθνησκε, δὲν ἠμπόρεσε νὰ διατηρηθῇ καὶ ἦτο πεπρωμένον ἀργότερον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν ἐνὸς ἰσχυροῦ κράτους, τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἔγινε κοσμοκράτειρα.

Τοῦτο ὅμως εἶχε καὶ τὸ ἐξῆς σπουδαῖον καλόν· ὅτι δηλαδὴ οἱ νέοι κατακτιῖται ἐγνώρισαν τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν. ἠγάπησαν αὐτὸν καὶ τὸν διέδωσαν κατόπιν εἰς ὅλους τοὺς καθυστερημένους λαοὺς τῆς Δύσεως, τοὺς ὁποῖους διὰ τοῦ ξίφους τὼν κατέκτησαν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη μία μεγάλη κοσμοκρατορία τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία ἤνωσεν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν. Τὰ πολῦτιμα ἀγαθὰ τῆς ἐξακολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀπολαύουν μέχρι σήμερον.

ΣΤΙΝ

1. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ. Η ΡΟΖΕΤΤΗ ΣΤΗΛΗ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅπως ἐμάθομεν, εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν δώδεκα ἐτῶν ἔγινε κύριος τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδικῆς. Ὅπως δὲ μᾶς λέγει ὁ Πλούταρχος, εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἵδρυσεν εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τοῦ περισσοτέρας τῶν ἑβδομήκοντα πόλεων, πολλὰ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔφερον τὸ ὄνομά του.

Εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς κατέφκησαν Ἕλληνες ἀπὸ τὸν στρατὸν του, ὅσοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰς ἐκστρατείας του, καθὼς καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὡς ἔμποροι ἢ ὡς ἄποικοι.

Αἱ νέαι ἐλληνικαὶ πόλεις εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας ὑπῆρξαν πολὺ σημαντικαὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο, ὅτι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῶν, μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐπολιτεύοντο, μὲ τὴν τέχνην, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν τοὺς ναοὺς των, τὰ γυμνάσιά των, τὰ θεατρά των καὶ τὰς οἰκίας των, καθὼς καὶ μὲ τὰς ἄλλας ὥραιας συνηθείας των, ἐσκόρπισαν εἰς τὴν ἀπέραντον Ἀνατολὴν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν.

Ἐπίσης διέδιδον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τότε εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ὠμιλεῖτο ὁμοῖα γλῶσσα ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἐνῶ, ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὠμιλοῦντο διάφοροι διάλεκτοι. Τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀσίας ὀνομάζομεν κοινὴν. Εἰς αὐτὴν μετεφράσθη καὶ ἡ Ἀγία Γραφή.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ διάδοχοί του ἐξηκολούθησαν, ὅπως θὰ ἴδωμεν, νὰ κτίζουν νέας πόλεις καὶ νὰ τοποθετοῦν εἰς τὴν διοίκησιν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων διοικητῶν. Πολλοὶ τότε πόλεις εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἔγιναν σπουδαῖα κέντρα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἠνώθη τόσον ἡ Δύσις μὲ τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Κάτω Ἰταλίαν μέχρι τῶν περάτων τῆς Ἀσίας ἤκουεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐταξίδευε, νὰ ὁμιλῇται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα· ἔβλεπε δὲ οἰκοδομήματα μὲ ρυθμὸν ἑλληνικόν, ἔργα ἑλληνικῆς τέχνης, καθὼς καὶ ἑλληνικὰς συνηθείας. Διὰ τοῦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν ὀνομάζομεν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν.

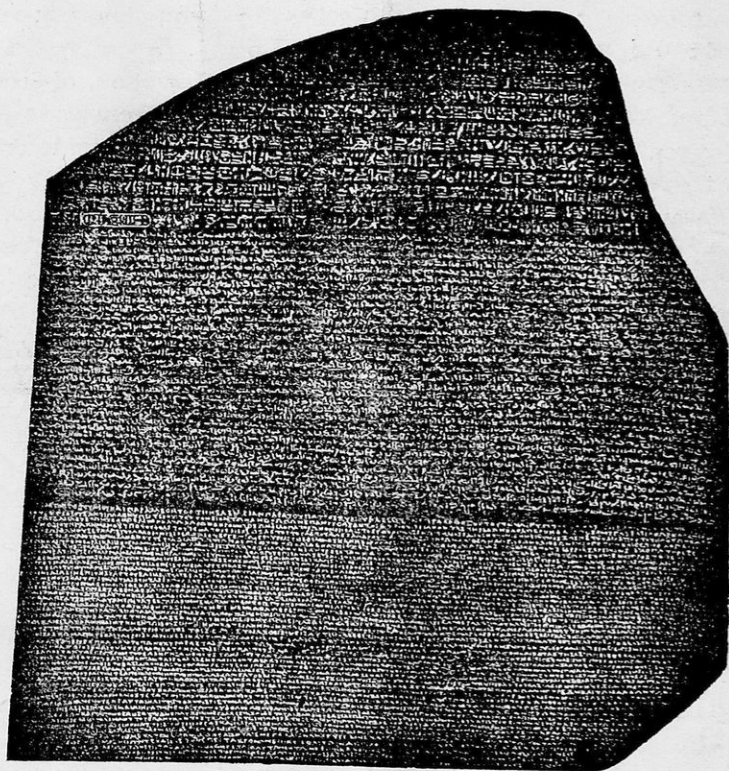
Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν σελ. 8 εἶναι ἓν πολὺ σπουδαῖον εὑρημα, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη τυχαίως ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν **Ροζέττην**, πόλιν τῆς Αἰγύπτου πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου, τὸ 1799.

Εἶναι μία λιθίνη στήλη, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι χαραγμένα γράμματα μὲ τὴν γραφὴν τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ἱερογλυφικά. Εἰς τὸ κάτω μέρος εἶναι ἑλληνικὰ γράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκομεν τὰ ἴδια, ὅσα γράφουν καὶ τὰ ἱερογλυφικά.

Ἀναγράφονται δὲ ἐπάνω εἰς τὴν στήλην αὐτὴν τιμαί, τὰς ὁποίας προσφέρουν Αἰγύπτιοι ἱερεῖς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸ 195 π. Χ.

Ἡ στήλη αὕτη, ἡ ὁποία ὀνομάζεται **Ροζέττη στήλη**, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι μανθάνομεν, ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐχρησιμοποιεῖτο τότε εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκτὸς τῆς ἐντοπίας. Ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον· οἱ σοφοὶ κατῴρθωσαν, μὲ τὴν παραβολὴν τῶν ἑλληνικῶν λέξεων πρὸς

τὰ ἱερογλυφικά νά ἀνακαλύψουν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀρχαίας γραφῆς, ἡ ὁποία παρέμενεν ἕως τότε (1822) ἄγνωστος. Τοιου-

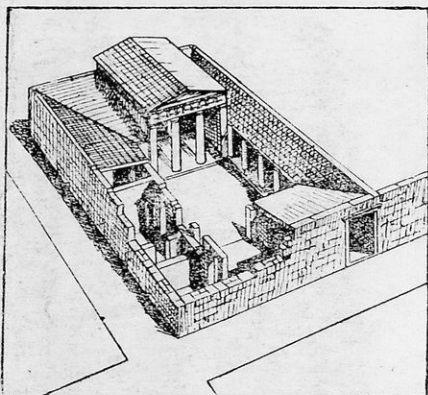

Ἡ Ροζέττη στήλη.

τοτρόπως βλέπομεν, ὅτι ἡ αὐτοκρατορία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διήρκεσε καὶ μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

2. ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ. Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΙΗΝΗ

Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἰδρύοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι, ὅπως εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἢ ὅπως ἦσαν ἄλλοτε αἱ ἀποικίαι. Ἐτακτοποιοῦν βέβαια μόναι τὰ ἰδικὰ τῶν ζητήματα, ἀλλ' ἀπετέλουν μέρος τοῦ βασιλείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον. Εἶχον πολὺ μεγαλυτέραν ἑκτασιν ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν ἦτο ἀνάμεικτος. Συνήθως οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες, οἱ ὁποῖοι ἐπήγαινον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία εἶχε τὴν διοίκησιν εἰς τὰς νέας αὐτὰς πόλεις. Οἱ ἄλλοι κάτοικοι ἦσαν χωρικοὶ ἐντόπιοι ἢ ἔμποροι, οἱ ὁποῖοι ἄφηνον τὰ χωρία τῶν, εἰς τὰ ὁποῖα πρὶν ἔζων, καὶ ἐπήγαινον νὰ ζήσουν εἰς τὰς νέας πόλεις.

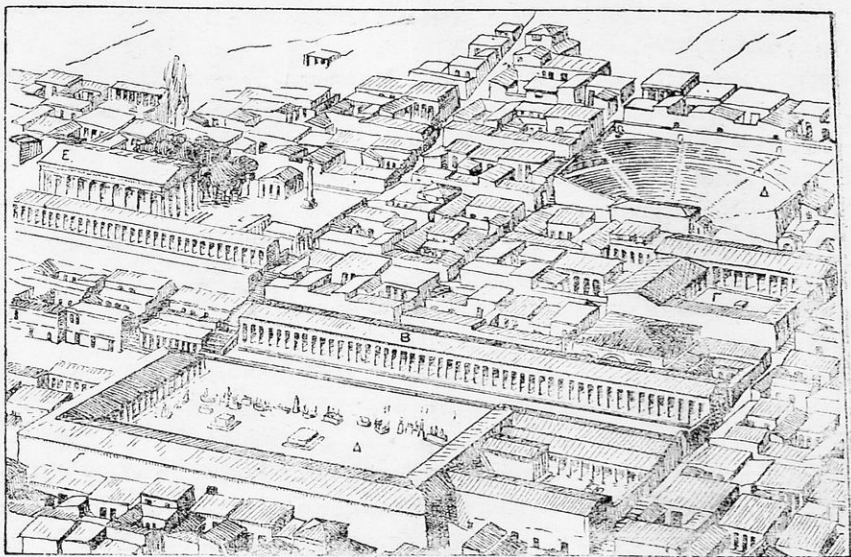
Οἰκία ἐν Πριήνῃ (Ἀναπαράστασις).

Αὗται διέφερον ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ ὥς πρὸς τὴν ἐμφάνισίν τῶν. Εἶχον δηλαδὴ πλατεῖς καὶ καλοστρωμένους δρόμους, ἐφωτίζοντο δὲ καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Καλὸν καὶ ἄφθονον ὕδωρ διωχετεύετο εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ δημόσια λουτρὰ ὑπῆρχον πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων. Τὴν πόλιν ἐκόσμουν πρὸς τούτοις θέατρα καὶ δημόσιοι ὠραῖοι ἀνθήκηποι.

Ἀπὸ μίαν πόλιν, ἡ ὁποία ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὀλόκληρος, μανθάνομεν ἀκριβῶς πῶς κατεσκευάζοντο καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις εἰς τὴν ἐξελληνισθεῖσαν Ἀνατολήν.

Αὕτη ὀνομάζεται **Πριήνη** καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Ἦτο μικρὰ πόλις 4000 περίπου κατοίκων. Εἰς

τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως εὐρίσκετο ἡ Ἀκρόπολις καὶ ὀλίγον δεξιὰ αὐτῆς κτιστὸν ὕδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸ ὕδωρ τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν πόλιν. Μία εὐθεῖα ὁδὸς ὠδήγει εἰς τὴν ἀγορὰν (εἰκ. Α), ἡ ὁποία περιεβάλλετο ἀπὸ ὠραίας σειρὰς κιόνων, ὀπισθεν τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο καταστήματα. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς (Β) ἦτο στοά, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ πολῖται, ὅπως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ τὰ διαμερίσματα, ὅπου ἔμενον οἱ ἄρχοντες.

Ἡ ἀρχαία Πριήνη (Ἀναπαράστασις).

Τὸ Γυμνάσιον, ὅπου ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι, δεῖκνύει τὸ Γ. Εἰς τὸ σημεῖον Δ ὑπῆρχε τὸ θέατρον τῆς πόλεως· ἐκεῖ δὲ ὅπου σημειοῦται τὸ Ε, ὑπῆρχε νὰὸς τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀκόμη διατηροῦνται οἱ λουτρῶνες καὶ κεφαλὴ λέοντος, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ὁποίου ἐξήρχετο τὸ ὕδωρ. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ καθίσματα τοῦ σταδίου ὑπῆρχε σειρὰ ὠραίων κιόνων διὰ τὸν περίπατον τῶν θεατῶν, οἱ ὅποιοι ἀπῆλαιον τὴν θέαν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

3. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ. Η ΕΝ ΨΩΙ ΜΑΧΗ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἠκολούθησεν ἐποχὴ πολέμων, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ στρατηγοὶ τοῦ ποῖος θὰ δισδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ἀπεράντου κράτους, τὸ ὅποιον ἀφῆκεν εἰς αὐτούς.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς στρατηγούς, ὁ **Περδίκκας**, προσεπάθησε νὰ διοικήσῃ αὐτό. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ἀρχὴν του, ὁ Περδίκκας διεμοίρασεν εἰς αὐτοὺς τὴν διοίκησιν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου (321 π. Χ.), ὁ Ἀντίγονος, ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους στρατηγούς τοῦ Ἀλεξάνδρου, μὲ μεγάλην πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἰκανότητα, ἠθέλησε νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὁλοκλήρου τοῦ κράτους. Οἱ ἄλλοι ὅμως στρατηγοὶ, οἱ ὅποιοι διώκουν τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐλέγοντο βασιλεῖς, ὅπως ὁ **Κάσσανδρος** εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ **Λυσίμαχος** εἰς τὴν Θράκην, ὁ **Σέλευκος** εἰς τὴν Συρίαν καὶ ὁ **Πτολεμαῖος** εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνεμάχησαν ἐναντίον του.

Εἰς μίαν δὲ μάχην, ἣ ὅποια ἐγένεν εἰς τὴν Ἰψὸν τῆς Φρυγίας, ὁ Ἀντίγονος ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη. Τοιοῦτο-
τρόπως ἡ προσπάθεια τοῦ σπουδαίου ἐκείνου στρα- 301 π.Χ.
τηγοῦ, νὰ ἐνώσῃ ὅλον τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ μίαν διοίκησιν, ἐναυάγησε μὲ τὸν θάνατόν του.

Οἱ νικηταὶ στρατηγοὶ μετὰ τὴν μάχην ἐμοίρασαν μεταξὺ τῶν ὀριστικῶς τὸ κράτος εἰς μικρότερα βασίλεια, περὶ τῶν ὁποίων θὰ μάθωμεν κατωτέρω.

4. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν εἰς τὴν Συρίαν ἦτο τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ κράτη τῶν Διαδόχων. Ὑστερον δὲ ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τὸ **Κύρου πεδῖον** (281 π.Χ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη ὁ Λυσίμαχος καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία προσετέθη εἰς αὐτό, τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔλαβε μεγάλην ἑκτασιν. Τὰ ὄριά του ἔφθανον ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἰράν.

Ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν δὲ καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κατοίκων του ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τοῦτο διεδέχθη τὸ Περσικὸν κράτος.

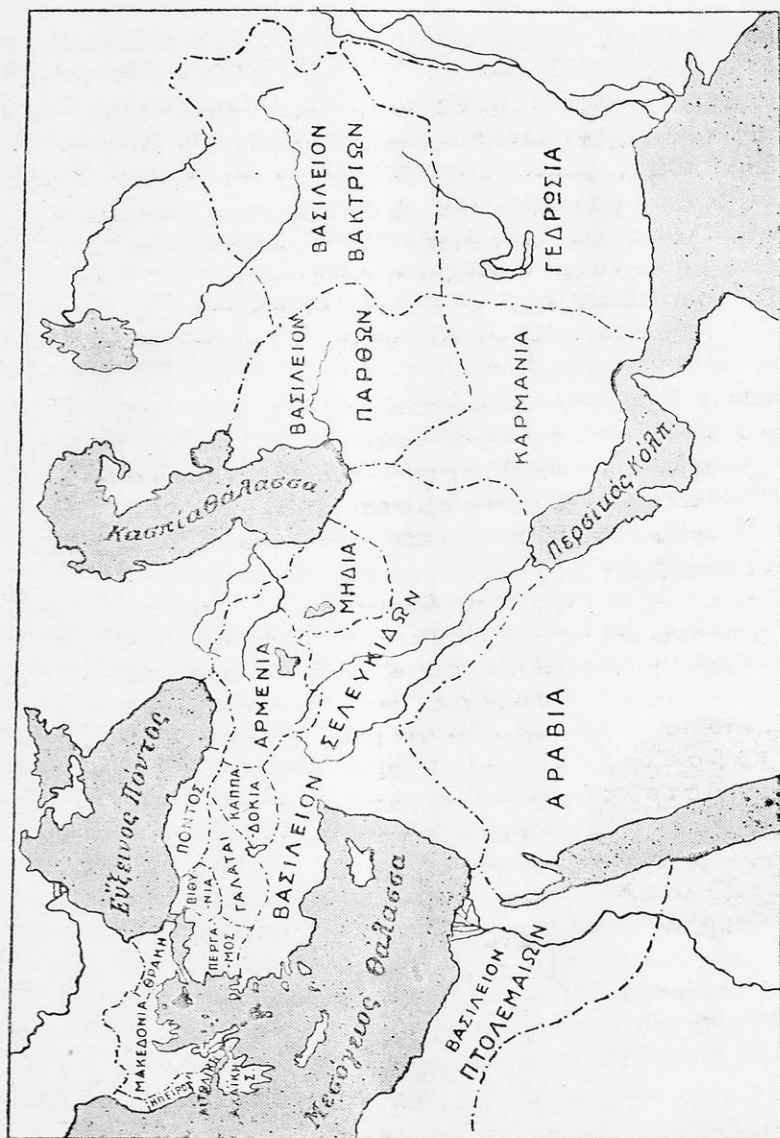
Πρῶτος βασιλεὺς τοῦ κράτους τῆς Συρίας ὑπῆρξεν ὁ **Σέλευκος ὁ Α΄**, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε συνετὸς καὶ ὁ σπουδαιότερος 306 π.Χ. ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οἱ διάδοχοί του ὀνομάζονται **Σελευκίδαι**. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ κράτος τῆς Συρίας ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν **Βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν**.

Ὁ βασιλεὺς οὗτος μὲ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν σωφροσύνην του κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστосύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀλλοφύλων λαῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν κάτοικοι τοῦ βασιλείου του. Τοιουτοτρόπως ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὸ κράτος τῆς Συρίας μέχρι τῆς Ἰνδικῆς πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης πρὸς βορρᾶν.

Ἡ Ἀντιόχεια
ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου
(Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα).

Ὁ Σέλευκος μετέθεσε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς μίαν νέαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἔκτισε πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου. Εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἔδωσε τὸ ὄνομα **Ἀντιόχεια**, πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγαπημένου του υἱοῦ **Ἀντιόχου**. Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε πόλις μεγάλη καὶ πλουσία. Εὐρίσκετο δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν μεγάλης ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἔφθανε μέχρι τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς

Χάρτης τῶν βασιλείων τῶν Διαδόχων.

Περσίας. Λιμήν της εύτυχους αὐτῆς πόλεως ἦτο ἡ **Σελεύκεια** εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου, πλησίον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Πολὺ σπουδαία πόλις ὑπῆρξεν ἐπίσης ἄλλη **Σελεύκεια**, εἰς τὸν Τίγριν ποταμόν. Ὁ πληθυσμὸς της ἔφθασε τοὺς 600.000 κατοίκους. Ἐκεῖ συνηντῶντο ὁδοί, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὸ Ἰράν καὶ ἀπὸ τὴν Δύσιν.

Τὸν Σέλευκον διεδέχθη ὁ υἱὸς του **Ἀντίοχος**. Ἀλλ' οὕτε ὁ Σέλευκος οὕτε καὶ οἱ διάδοχοί του κατάρθωσαν νὰ διατηρῇ-
280 π.Χ. σουν ὅλας τὰς ἀσιατικὰς κτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ ἑλληνικὸς ὅμως πολιτισμὸς παρέμει-
 νεν εἰς αὐτάς. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἰνδιῶν δει-
 κνύει πόσῃ ἐπίδρασιν εἶχεν οὗτος ἐκεῖ.

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔμεινε τὸ μεγαλύτερον καὶ ἰσχυρότερον ἀπὸ τὰ κράτη τῶν Διαδόχων μέχρι τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς Ρωμαίους (64 π.Χ.).

5. ΠΩΣ ΗΤΟ ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΟΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, ἐπειδὴ ἐκληρονόμησε τὸ παλαιὸν Περσικὸν κράτος, ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχῃ κάποιαν ὁμοιότητα μὲ ἐκεῖνο εἰς τὴν διοίκησίν του.

Διὰ τοῦτο γνωρίζομεν, ὅτι ἦτο διηρημένον εἰς μεγάλα τμήματα, τὰς σατραπείας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον ἐπισήμως καὶ τὴν ὀνομασίαν στρατηγία. Εἰς ἐκάστην σατραπείαν ὁ διοικητὴς ὠνομάζετο στρατηγός. Οὗτος εἶχε πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Ὁ στρατηγὸς εἶχεν ἐπίσης καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ναῶν καὶ ἐλέγετο πρὸς τοῦτοις ἀρχιερεὺς.

Κάθε μίαν σατραπείαν οἱ Σελευκίδαι ὑποδιήρεσαν εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπαρχίας. Ὅλαι δὲ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ κράτους ἦσαν ἑβδομήκοντα δύο. Αἱ ἐπαρχίαι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ ἀπετέλουν ἑνωσιν. Τῆς ἐνώσεως αὐτῆς πρωτεύουσα ἦτο ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

Εἰς κάθε σατραπείαν ἦτο διωρισμένος καὶ ὁ οἰκονόμος διὰ τὰ δημόσια ἔσοδα.

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαίας πρωτευούσας τῶν σατραπειῶν

ἦσαν καὶ αἱ **Σάρδεις** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ὑπῆρχε τὸ βασιλικὸν θῆσαυροφυλάκιον, καθὼς καὶ τὸ κεντρικὸν ἀρχεῖον τοῦ κράτους, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα. Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἐλέγετο βιβλιοφύλαξ.

6. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν. Ἡ περιφημὸς πρωτεύουσα Ἀντιόχεια

Οἱ Σελευκίδαι ἐμιμήθησαν τὸν Μ. Ἀλέξανδρον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς εἰς τὸ νὰ κτίζουν νέας πόλεις. Ὁ Σέλευκος ἵδρυσεν πρὸς βορρᾶν τῆς Συρίας, καθὼς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, πολλὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔφερον ὀνόματα ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπως **Ἐδεσσα, Χαλκίς** κ. ἄ.

Πολλαὶ ἦσαν αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον κτισθῇ εἰς τὴν Συρίαν. Εἰς αὐτάς κατῴκουν Ἕλληνες ἄποικοι, οἱ ὁποῖοι ὠμίλουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἔκτιζον τὰς οἰκίας καὶ τὰ δημόσια τῶν οἰκοδομήματα μετὰ τὰ σχέδια, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν καλοὶ ἔμποροι, ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας τὰ καραβάνια ἔφερον διὰ τῶν μεγάλων ὁδῶν φάρμακα, ἀδάμαντας καὶ ἄλλους πολυτίμους λίθους, καθὼς καὶ βάμβακα καὶ πιπέρη. Ἐπίσης ἔφερον μεταξωτὰ ὑφάσματα ἀπὸ τὴν Κίνα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἶδεν ὁ Νέαρχος εἰς τὰς Ἰνδίας. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ ἐμπορεύματα οἱ ἔμποροι ἐπώλουν εἰς τὴν Δύσιν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι ἀκούομεν διὰ πλουσίας καὶ πολὺ μεγάλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἤκμασαν εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν.

Ἀπὸ ὅλας ὅμως τὰς πόλεις ὑπερεῖχε διὰ τὴν πολυτέλειάν της ἡ πρωτεύουσα **Ἀντιόχεια**, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν εἶχεν ἡμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων! Ἡ πόλις αὕτη εἶχε τέσσαρας συνοικισμοὺς ἢ πόλεις διὰ τοῦτο δὲ ὠνομάσθη καὶ τετραπόλις. Κάθε συνοικισμὸς περιεβάλλετο ἀπὸ τεύχος. Ὅλα δὲ τὰ τεῖχη συνεδέοντο μετὰ ἓν κοινὸν τεῖχος.

Ἡ κυρία ὁδὸς τῆς πόλεως εἶχε μῆκος τριάκοντα σταδίων. Ἀπὸ τὸ ἓν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρὸς αὐτῆς ὑπῆρχον καταστήματα.

Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ λαμπρά αὐτὴ πρωτεύουσα μὲ τὰ ὠραῖα τῆς κτίρια, τὰ ὁποῖα ἔλαμπον ἀπὸ τὸν ὠραῖον λίθον καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦσαν στολισμένα.

Λαμπραὶ ἦσαν ἐπίσης αἱ στοαὶ καὶ οἱ ναοὶ τῆς μὲ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς κίονας καὶ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἦσαν Ἀθηναῖοι, Μακεδόνες, Κρήτες καὶ Κύπριοι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι κάτοικοι ἀπὸ διάφορα ἔθνη συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πόλιν. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῶν πόλεων τούτων, ἐπειδὴ ἔζων πλησίον εἰς παλαιὰς ἀσιατι-

Σέλευκος ὁ Νικάτωρ
(Ἀπὸ ἀρχαίων τετραδράχμων νόμισμα).

κὰς πόλεις, ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὰς συνηθείας καὶ τὰς ἰδέας τῶν γειτόνων λαῶν. Διὰ τοῦτο ἠγάπησαν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἀνέπτυξαν καθαρὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν.

Ὑστερον ἀπὸ αἰῶνας, τὸν 7ον αἰῶνα μετὰ Χριστόν, οἱ Ἀραβες, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπίσης οἱ Ἀραβες σοφοὶ ἐμελέτησαν τὸν Ἀριστοτέλην. Μὲ τὰς κατακτήσεις των δὲ μέχρι τῆς Ἰσπανίας ἔγιναν οἱ φορεῖς εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τῶν διδασκαλιῶν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ φιλοσόφου.

7. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὁποῖον εἶχε τόσον ἔνδοξον ἱστορίαν, εἶναι ὁ **Πτολεμαῖος**, ὁ υἱὸς τοῦ **Λάγου**. 283 π.Χ. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ τὴν **Ἑορδαίαν** τῆς Μακεδονίας (σημερινὰ Καϊλάρια) καὶ ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς ἱκανωτέρους στρατηγούς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πτολεμαῖος ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον· ἐπωνομάσθη δὲ **Σωτήρ**.

Οὗτος προσέθεσεν ἀργότερον εἰς τὸ βασίλειόν του τὴν

Παλαιστίνη, την Κάτω Συρίαν και την νήσον Κύπρον. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τούτου καὶ τῶν διαδόχων του τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξε πολὺ εὐτυχοσμένον μέχρι τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς Ρωμαίους (30 π.Χ.).

Ὅπως γνωρίζομεν, ἡ Αἴγυπτος ἦτο χώρα πλουσία καὶ εἶχεν ἀφθονίαν σίτου. Ὑπολογίζουν, ὅτι κατ' ἔτος ἡ παραγωγή του ἔφθανε περισσότερον ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια ὀκάδας. Τὸ ἐμπόριον δὲν ἦτο πολὺ προωδευμένον. Τὰ ἀλεξανδρινὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἔπλεον διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἔφθانون μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Ἀφθονος δὲ ποσότης σίτου ἐστέλλετο καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Εἶναι λοιπὸν εὐκόλον νὰ ἐννοήσωμεν πόσον μέγας ἦτο ὁ πλοῦτος τῆς περιφήμου αὐτῆς χώρας κατὰ τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν διαδόχων του. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ὠνομάζοντο **Πτολεμαῖοι** ἢ **Λαγίδαι**. Διὰ τοῦτο δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο λέγεται καὶ **Βασίλειον τῶν Πτολεμαίων** ἢ **Λαγιδῶν**.

Οἱ Πτολεμαῖοι, διὰ νὰ προστατεύουν καὶ νὰ αὐξάνουν τὸ κολοσσιαῖον ἐμπόριον τοῦ βασιλείου των, ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις.

Εἰς 200.000 ἔφθασεν ὁ πεζικὸς στρατὸς τῶν Πτολεμαίων, ὅπως μανθάνομεν· 40.000 ἦσαν οἱ ἵππεῖς, 300 οἱ ἐλέφαντες, 2.000 τὰ ὄρματα καὶ 3.500 τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἐκτὸς τῶν 800 θαλαμηγῶν, πολλοὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἦσαν πολυτελέσταται.

8. ΠΟΙΑ ΗΤΟ Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους οἱ Πτολεμαῖοι διετήρησαν τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν οἱ βασιλεῖς Φαραῶ. Ἡ Αἴγυπτος δηλοδὴ ἦτο διηρημένη εἰς τεσσαράκοντα περίπου νομούς. Εἰς κάθε νομὸν διοικητὴς ἦτο ὁ στρατηγός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἓν σῶμα χωροφυλάκων. Οὗτοι εἶχον τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Νείλου ποταμοῦ καὶ τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν εἰς τὰς ἐρήμους, ἀπὸ ὅπου διήρχοντο ἔμποροι. Μὲ τὸν στρατηγὸν ἦσαν ἐπίσης εἰς δικαστῆς, ὁ ἐπιστάτης, εἰς

ἐπὶ κεφαλῆς τῶν χωροφυλάκων, ὁ ἐπιστάτης τῶν φυλάκων καὶ ὁ βασιλικὸς γραμματεὺς.

Κάθε νομὸς ὑποδιηρεῖτο εἰς τοὺς τόπους. Εἰς κάθε τόπον διοικητὴς ἦτο ὁ τοπάρχης. Κάθε τόπος ἀπετελεῖτο ἀπὸ χωρία, τὰς κώμας, ἢ κάθε μία ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχε τὸν κωμάρχην, τοὺς γραμματεῖς καὶ τὴν χωροφυλακὴν της.

Διὰ τὰ οἰκονομικὰ ἦσαν οἱ οἰκονόμοι, οἱ ὁποῖοι εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ὁ σιτολόγος διὰ τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα παρήγοντο, ὁ βασιλικὸς τραπεζίτης, διὰ νὰ συλλέγῃ τὰ χρήματα καὶ ἐπιθεωρηταί, οἱ ἐπιμεληταί.

“Ολοι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι διοικηταὶ τοῦ στρατοῦ ἦσαν Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Ὑπεράνω ὅλων τῶν ἀξιωματούχων ἴστατο ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐλατρεῦετο ὡς θεός, ὅπως καὶ οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, καθὼς γνωρίζομεν. Αὐτὸς ἐδίδεν εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους αὐταὶ ἐπολιτεύοντο.

9. Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Μεταξὺ τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν περίφημοι διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων των, διὰ τὸν πλοῦτον των, διὰ τὸ ἐμπόριόν των, διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πολιτισμὸν των, ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Πτολεμαίων ὑπῆρξεν ἡ σπουδαϊότερα.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔγινε πολὺ μεγάλη ἐμπορικὴ πόλις καὶ εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀνῆρχετο ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων της. Τὸ 60 π.Χ. ὁ πληθυσμὸς της ἔφθανε τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων! “Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν εὐδαίμονα πόλιν. Μεγάλαι καὶ πλατεῖαι ὁδοὶ διεσταυροῦντο μέσα εἰς αὐτήν, ὠραῖοι δὲ ἀνθόκηποι καὶ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τὴν ἐστόλιζον.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως μέρος τῆς πόλεως ἦτο ὁ τεράστιος λιμὴν της. Ἐκεῖ ἔφθανον πλοῖα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰς βρεττανικὰς νήσους ἦτο δυνατόν νὰ ἴδῃ καὶ

νείς τότε νά φθάνουν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας πλοῖα μὲ φορτίον ἀπὸ κασσίτερον. Ἐπίσης ἔφθανον ἐκεῖ πλοῖα, τὰ ὅποια ἤρχοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Κίνας μὲ φορτίον ἀπὸ μέταξαν. Ἀλλὰ πάλιν ἔφθανον ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μὲ φορτίον ἀπὸ

Σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας (Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους).

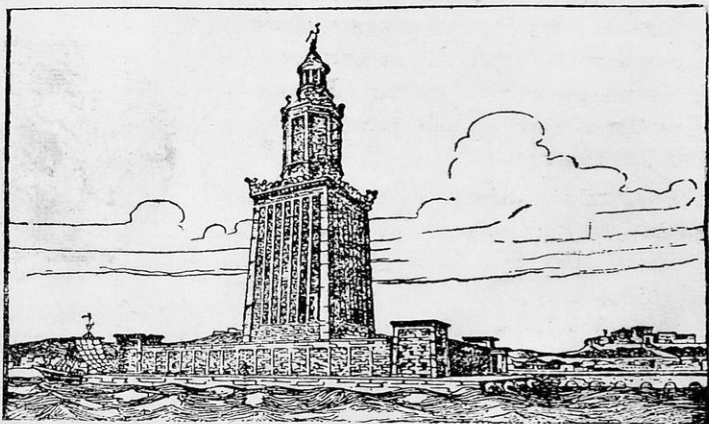
βάμβακα, ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ ἀπὸ μπαχαρικά. Εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ὑπῆρχον τότε καὶ σπουδαῖαι τράπεζαι, διὰ νὰ διευκολύνουν τοὺς ἐμπόρους. Μεγάλῃ πράγματι ἦτο τότε ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν περίφημον πρωτεύουσάν τῶν Πτολεμαίων. Ἀμύθητος ὁ πλοῦτος τῆς.

10. Ο ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΦΑΡΟΣ

Μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν οἱ ναῦται, οἱ ὅποιοι ἐπλεον πρὸς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἔβλεπον ἐν ζωηρὸν φῶς, τὸ ὅποιον ἠκτινοβόλει ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἑνὸς πολὺ ὑψηλοῦ πύργου, τοῦ περισσότερον ὑψηλοῦ ἀπὸ ὅσους εἶχον κατασκευασθῇ κατὰ τὴν

λαμπράν ἐκείνην ἐποχήν. Ὁ πύργος αὐτός ἦτο κατεσκευασμένος ἐπάνω εἰς μικράν νήσον, ἥ ὁποία ἦτο ἐμπρός ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκαλεῖτο **Φάρος**. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ πύργος οὗτος ὠνομάσθη **Φάρος**, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Δώδεκα ἔτη ἐχρειάσθη ὁ περίφημος τεχνίτης **Σώστρατος** νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν πελώριον αὐτὸν πύργον, ὅπου ἔκαμεν αἰώνιον τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν ἐχάραξε : «*Σώστρατος γνίδιος Δεξιφάνους, θεοῖς σωτήρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων*».

Ὁ Ἀλεξανδρινὸς Φάρος.

Ὁ πύργος οὗτος μὲ τοὺς πολλοὺς τοῦ ὁρόφους τόσον πολὺ ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὠραιότητά του, ὥστε συγκατελέχθη μετὰ τῶν Ἑπτὰ Θαυμάτων τοῦ κόσμου. Ἦτο κατεσκευασμένος ἀπὸ λευκὸν λίθον ἐπάνω εἰς ἀπότομον βράχον καὶ εἶχεν ὕψος, ὅπως λέγουσιν, 300 πήχεων. Τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἔρριπτεν ὁ φανός, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν, ἐφαίνετο πολὺ μακρὰν εἰς τοὺς πλείοντας τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἔπλεεν εἰς

τὸν λαμπρὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἦτο δυνατόν ὁ ἔμπορος νὰ βλέπῃ ἀπὸ πολὺ μακρὰν, πέραν ἀπὸ τὸν πανύψηλον φάρον, τὴν ὥραϊαν καὶ πολυάνθρωπον πόλιν τῶν Πτολεμαίων βασιλέων καὶ τὸν ἰσχυρὸν στόλον τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα τῆς.

11. ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν μεγαλοπρεπῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἦσαν τὰ γυμνάσια, τὰ λουτρά, τὰ στάδια, αἱ στοαὶ διὰ τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις, αἱ ἀγοραὶ καὶ ἄλλα, ἐξεῖχον δύο σπουδαῖα οἰκοδομήματα· ταῦτα ἦσαν τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας.

Τὸ Μουσεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ πολλὰ οἰκοδομήματα, ἀφιερωμένα εἰς τὰς Μούσας. Θὰ ἦτο δυνατόν σήμερον νὰ τὸ ὀνομάσωμεν Πανεπιστήμιον. Ἐκεῖ συνηθοῦντο οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ σπουδασταὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν, τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἀκόμη τὰς Ἰνδίας. Λέγουσιν, ὅτι μίαν φορὰν συνηθοῦσθησαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν 14.000 σπουδασταί !

Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ

(Ἀπὸ τετραδράχμων νόμισμα).

Πλησίον τοῦ Μουσείου ὑπῆρχον βοτανικὸς καὶ ζωολογικὸς κήπος, καθὼς καὶ ἰδιαίτερα διαμερίσματα δι' ἀνατομικὰς καὶ ἀστρονομικὰς μελέτας. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἀπὸ ὅλα τὰ οἰκοδομήματα ἦτο ἡ περίφημος Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ὁποία λέγουσιν, ὅτι εἶχε πλέον τῶν 500.000 χειρογράφων ἀπὸ πάπυρον. Οἱ βασιλεῖς Πτολεμαῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν εἰς τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τῶν ἀντίγραφα ὅλων τῶν ἐλληνικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον.

12. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔλαμψε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὥσάν μετέωρον τὸ μικρὸν βασίλειον τῆς Περγάμου. Ἡ Πέργαμος ἦτο πόλις ἐκ φύσεως πολὺ ὄχυρά δι' ἔν δὲ διάστημα ἀνῆκεν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Θράκης Λυσίμαχον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκλέξει αὐτὴν, διὰ νὰ τοποθετήσῃ ἐκεῖ τοὺς θησαυροὺς του. Φύλακα αὐτῆς εἶχε διορίσει τὸν φρούραρχον Φιλέταιρον ἀπὸ τὴν Βιθυνίαν. Οὗτος εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πιστὸς εἰς τὸν βασιλεῖα Λυσίμαχον. Ἀλλ' ὅταν τὰ πράγματα

281 π.Χ. ἐφαίνοντο εὐνοϊκὰ διὰ τὸν βασιλεῖα τῆς Συρίας Σέλευκον, ἀπέστη ἀπὸ τὸν Λυσίμαχον καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σελεύκου· ἔθεσε δὲ εἰς τὴν διάθεσίν του τοὺς θησαυροὺς τῆς Περγάμου. Ὁ Σέλευκος διώρισε τὸν Φιλέταιρον διοικητὴν τῆς Περγάμου καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν φύλαξιν τοῦ θησαυροῦ.

Ὁ βασιλεὺς
τῆς Περγάμου Φιλέταιρος
(Ἀπὸ τετράδραχμον νόμισμα).

Ἐπὶ δεκαοκτῶ ἔτη ὁ Φιλέταιρος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι διοικητὴς καὶ προσεπάθει νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τῶν Σελευκιδῶν. Συγχρόνως δὲ μὲ τὸν πλοῦτον του κατῴρθωσε νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τῶν γειτονικῶν πόλεων καὶ νὰ διοργανώσῃ μισθοφορικὸν στρατόν.

Ὁ διάδοχος τοῦ Εὐμένους ἐπεξέτεινε τὴν ἀρχὴν του εἰς τὰ γειτονικὰ χωρία, τὰ ὁποῖα εὕρισκοντο γύρω. Ἐνίκησε δὲ εἰς τὰς Σάρδεις τὸν Ἀντίοχον Α' τῆς Συρίας καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους τοῦ ἀπὸ τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

Τὸ κράτος τῆς Περγάμου ἀπέκτησε τὴν μεγαλυτέραν του δύναμιν καὶ δόξαν ἐπὶ τοῦ Ἀττάλου Α'. Οὗτος ἔλαβε καὶ τὸν

241 - 197 π.Χ. τίτλον τοῦ βασιλέως μετὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας τοῦ ἐναντίον ἑνὸς βαρβάρου λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπέδραμε κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα π. Χ. ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

ὅπως θὰ μάθωμεν, καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ βάρβαρος αὐτὸς λαὸς ἦσαν οἱ **Γαλάται**, οἱ ὁποῖοι ἐνίκηθησαν ἀπὸ τὸν Ἀτταλον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς μίαν ἐπαρχίαν, τὴν **Γαλατίαν**.

Ἡ ἐνδοξος αὐτὴ νίκη ὑπῆρξε τὸ ἥρωικώτερον κατόρθωμα ἀπὸ ὅλα, ὅσα μανθάνομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου βασιλείου. Διὰ τοῦτο τὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐκεῖ, ἐνθυμίζουν κάτι ἀπὸ τὰ ἥρωικά ἐκείνα κατορθώματα.

Τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου δὲν ἔπαυσε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βασιλέων του νὰ εἶναι ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον, μέχρις ὅτου ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους (129 π. Χ.).

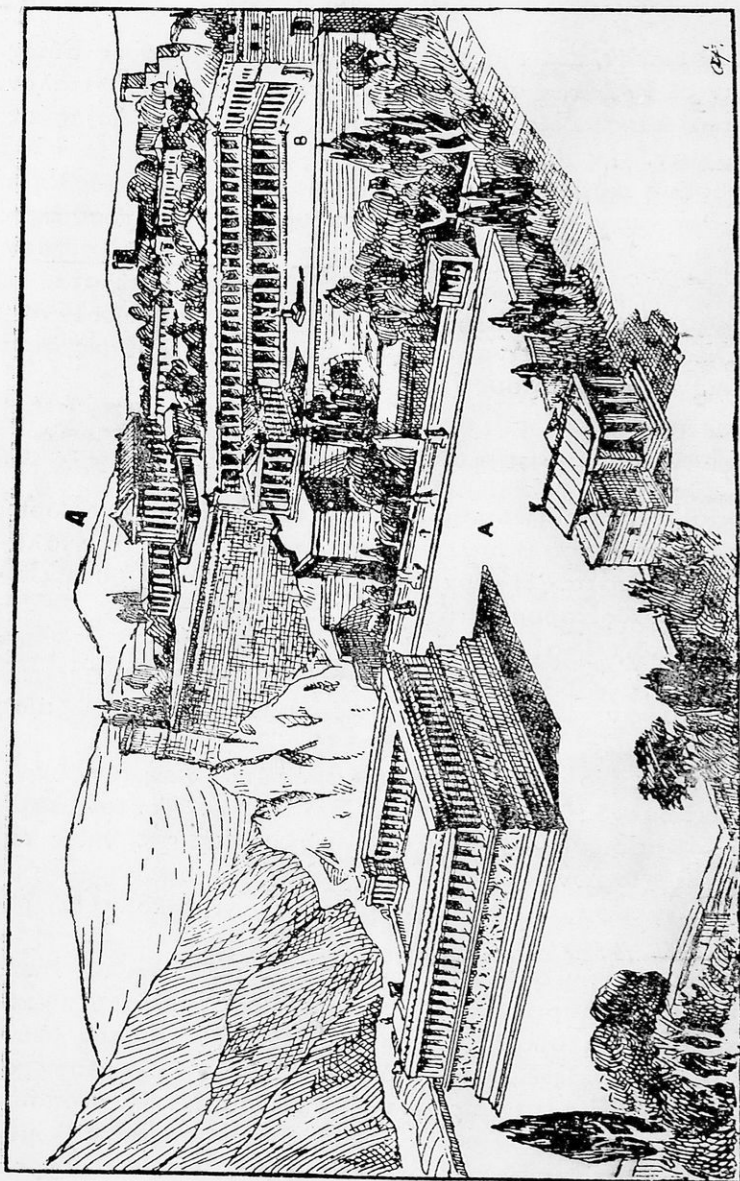
13. ΤΑ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ ΚΤΙΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Οἱ βασιλεῖς τῆς Περγᾶμου ἐφιλοτιμήθησαν νὰ στολίσουν τὴν πρωτεύουσάν τοῦ βασιλείου τῶν μὲ λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲ τούτων συνηγωνίζετο τὰ μεγάλα οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ὁποῖαι ἐγίναν ἀπὸ Γερμανοὺς ἀρχαιολόγους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Περγᾶμου καὶ κάτω ἀπὸ αὐτήν, ἀπεκάλυψαν ἀγοράν, θέατρον, γυμνάσιον καὶ ὥραιās κιονοστοιχίας.

Σπουδαῖος ἦτο ὁ κολοσσιαῖος βωμὸς ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία Σωτήρα. Τοῦτον κατεσκεύασεν ὁ βασιλεὺς **Εὐμένης ὁ Β΄** εἰς μνήμην τῆς νίκης του κατὰ τῶν βαρβάρων Γαλατῶν. Ὁ βωμὸς ἦτο στολισμένος μὲ πλούσια ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα παρίστανον γιγαντομαχίαν μεταξὺ θεῶν καὶ γιγάντων.

Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν σελ. 24 παρίστανει τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπως ἦτο κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν. Τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ ὥραια κτίρια εἶναι οἰκοδομημένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζουν τρεῖς ἐξώστας τὸν χαμηλότερον, τὸν μέσον καὶ τὸν ὑψηλότερον. Εἰς τὸν πρῶτον (βλέπε γράμμα Α), ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ περισσότερον εὐρύς, εἶναι ὁ μεγαλοπρεπὴς βωμὸς τοῦ Διὸς. Ἐχει τρεῖς ὥραιās κιονοστοιχίας ἰωνικοῦ ρυθμοῦ,

Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου (Ἀναπαράσταση).

κάτω από τὰς ὁποίας διακρίνομεν τὴν ζωφόρον μὲ τὰς παραστάσεις τῆς γιγαντομαχίας. Εἰς τὸ μέσον (Β) εὐρίσκεται τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὴν μεγάλην σειρὰν τῶν κιονοστοιχιῶν ὑπῆρχεν ἡ περίφημος Βιβλιοθήκη. Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος (Γ) εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Τραϊανοῦ.

14. Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ. ΑΙ ΠΕΡΓΑΜΗΝΑΙ

Ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπῆρχε καὶ ἡ περίφημος βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου, ἡ ὁποία εἶχε 200.000 βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἢ χειρόγραφα, ἐγράφοντο προηγουμένως ἐπάνω εἰς πάπυρον. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐξαγωγή τοῦ παπύρου ἀπηγορεύθη ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ἀντικατέστησαν τὸν πάπυρον μὲ ἄλλην ὕλην, τὴν περγαμηνήν.

Αὕτη ἦτο δέρμα ζώου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀφαιροῦσαν τὰς τρίχας καὶ κατόπιν τὸ κατεργάζοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ γράφῃ ἐπάνω εἰς αὐτό. Ἡ ὕλη αὕτη ὠνομάσθη περγαμηνή ἢ περγαμηνὸς χάρτης, ἀπὸ τὴν πόλιν Πέργαμον, ὅπου πρώτην φορὰν ἐφευρέθη.

15. ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΤΕΡΟΙ ΛΑΟΙ ΤΩΝ ΚΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο ἀκόμη ἀνατολικώτερον ἀπὸ τὰ βασίλεια τῶν Διαδόχων, ἀπετέλεσαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἰδιαιτέρα κράτη. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν τὸ **Βασίλειον τῆς Βακτριανῆς** καὶ τῶν **Πάρθων**. Οἱ Πάρθοι ἦσαν λαὸς Ἰρανικὸς καὶ ἡμιβάρβαρος, διὰ τὸν ὁποῖον ὀλίγα πράγματα γνωρίζομεν εἰς παλαιότερους χρόνους.

Τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων ἔγινε βραδύτερον σπουδαῖον καὶ ἰσχυρὸν κράτος, ὑπῆρξε δὲ ἰσχυρὸς ἀντίπαλος τῆς Ρώμης, ὅταν κατέκτησεν αὕτη τὴν Ἀσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

16. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ

Οἱ ἄνθρωποι τῶν μικρῶν πόλεων καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κυρίως ἐκέρδιζον τὰ μέσα διὰ τὴν ζωὴν των. Ἀλλὰ παρήγον καὶ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα μὲ τὰ πλοῖα των ἐπώλουν εἰς ἄλλας χώρας. Ἡ δὲ κοινωνικὴ ζωὴ των ἦτο κανονικὴ. Οἱ ἄρχοντες ἐξελέγοντο μὲ τὴν ψῆφον τῶν πολιτῶν.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξελέγετο διὰ μίαν θέσιν ἄνωτέραν εἰς τὴν πολιτείαν, πολλὰς φορὰς ἐθυσίαζ· μέγα μέρος τῆς περιουσίας του χάριν τῶν πολιτῶν.

Οἱ πολῖται ἐξ ἄλλου πρὸς ἀνταμοιβὴν ἀπήλλασσον αὐτὸν ἀπὸ ὠρισμένης ὑποχρεώσεως, τὰς ὁποίας εἶχε κάθε πολίτης. Ἐδίδον εἰς αὐτὸν τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐορτάς· τὸ δὲ ἄγαλμά του ἐστήνετο εἰς τὴν στοάν.

Οἱ πολῖται ἦσαν φιλόπονοι, ἔξυπνοι, ἠθικοὶ καὶ εὐχαριστήμενοι πολὺ ἀπὸ τὴν ζωὴν των. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἡσχολοῦντο μὲ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς μεγάλα καὶ λαμπρὰ δημόσια κτίρια, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς μικρὰς πόλεις. Ὑπῆρχεν εἰς αὐτάς ἡ τάξις τῶν πολὺ πλουσίων ἀνθρώπων καὶ ἡ τάξις τῶν πτωχῶν, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ πολυπληθεστέρα. Οἱ πλούσιοι εἶχον ὠραίας ἰδιωτικὰς κατοικίας.

Οἱ ἄνθρωποι τότε εἶχον περισσοτέρας γνώσεις περὶ ὑγιεινῆς, διὰ τοῦτο δὲ ἐφρόντιζον ὥστε αἱ πόλεις, τὰς ὁποίας ἐκτιζον, νὰ ἐφοδιάζωνται μὲ ἄφθονον ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ συνήθως

ἤρχετο ἀπὸ ὕψηλά μέρη καὶ μὲ μεγάλους ὑπογείους σωλήνας διωχετεύετο καθαρόν εἰς τὴν πόλιν. Ἀπ' ἐκεῖ μὲ μικροτέρους σωλήνας διεμοιράζετο ἄφθονον εἰς κάθε οἰκίαν. Διὰ τὸς πολὺ μεγάλας πόλεις ὑπῆρχον μεγάλα ὑπόγεια ὑδραγωγεῖα κατεσκευασμένα μὲ λίθον καὶ τσιμέντον.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἡ δημοσία ὑγεία, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Ὁ Ἀριστοτέλης δὲ μᾶς ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς ἀρχῆς, ἡ ὁποία ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως. Τὰ ἀπορρίμματα δὲν ἀφήνοντο, ὅπως ἄλλοτε, εἰς τοὺς δρόμους, ἵνα παρασύρῃ αὐτὰ ἡ βροχὴ, ἀλλ' ἐρρίπτοντο μέσα εἰς λάκκους, οἱ ὅποιοι ἠνοίγοντο διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Εἰς τὴν Πριήνην οἱ ἀρχαιολόγοι εὗρον, ὅτι τὰ διάφορα κατασκευάσματα, τὰ ὁποῖα εἶχον κάμει τότε οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως, ὁμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ σημερινά.

17. Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ ἦτο περισσότερον προωδευμένη κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ τώρα δὲν ἀπασχολοῦνται πολὺ, ὅπως ἄλλοτε, μὲ τὰ πολιτικὰ πράγματα, ζοῦν περισσότερον μὲ τὰς οἰκογενεῖας τῶν εἰς ὠραίας οἰκίας. Αὐταὶ εἶχον τὴν ἰδίαν διαίρεσιν μὲ τὰς οἰκίας, τὰς ὁποίας εἶδομεν εἰς τὸ προηγούμενον βιβλίον, ἀλλ' ἦσαν μὲ περισσοτέραν τέχνην κατεσκευασμένα καὶ καλύτερον κοσμημένα. Οἱ τοῖχοι τῶν συχνὰ εἶχον μαρμαροκονίαμα καὶ ἐκοσμοῦντο μὲ ὠραίας ζωγραφίας. Τὸ δὲ δάπεδον εἰς τὰς πλουσίας οἰκίας παρουσίαζεν ὠραίας παραστάσεις μὲ μωσικά. Τὰ δωμάτια εἶναι πολὺ εὐρύχωρα καὶ μερικὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς δωμάτια ὑποδοχῆς. Ὑπάρχουν δὲ καὶ δωμάτια ἰδιαιτέρα, διὰ νὰ λούωνται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, οἱ λουτροὶ.

Αἱ οἰκαίαι τῶν πλουσίων ὁμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ ἀνάκτορα. Ἐχουν δύο αὐλὰς, αἱ ὁποῖαι περιβάλλονται μὲ κίονας, ἐνῶ τὸ δάπεδόν τῶν εἶναι ἐστρωμένον μὲ τσιμέντον. Κρῆναι δὲ μὲ κρυστάλλινον ὕδωρ, διάφορα ἄνθη καὶ ἀγάλματα, συμπλη-

ρώνουν την ωραιότητα των μεγαλοπρεπών αὐτῶν περιούλων αὐλῶν.

Εἰς τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν πρὸς τὸ βάθος (βλέπε εἰκόνα σελ. 9), συγκεντρώνονται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας διὰ τὰς διαφόρους ἐργασίας των. Ἐκεῖ περίπου εὐρίσκονται τὰ δωμάτια καὶ τῶν ὑπηρετριῶν, αἱ ὁποῖαι γνέθουν, ὑφαίνουν, ἀλέθουν τὸν σῖτον καὶ παρασκευάζουν τὸν ἄρτον.

Τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκίας ἦσαν ἀπὸ χαλκόν, ἐλεφαντοστοῦν καὶ ἀπὸ πολύτιμα ξύλα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη.

18. Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι περισσότερον προωδευμένοι παρὰ εἰς τὰς προηγουμένας ἐποχάς. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν αἱ γυναῖκες ἔχουν ἀτομικὰς περιουσίας, μὲ τὰς ὁποίας πολλὰς φορὰς ἰδρύουν κοινωφελῆ ἰδρύματα διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων καὶ διὰ θρησκευτικούς σκοπούς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται αὗται περισσότερον ἀνεξάρτητοι. Μεγάλῃν ἀξίαν ἀπέκτησαν αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι προήρχοντο ἀπὸ βασιλικὰς αὐλὰς. Αἱ περισσότεραι δὲ ἀπὸ αὐτὰς κατήγοντο ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Αἱ πριγκίπισσαι πολλὰς φορὰς ὑπεστήριζον ἀνθρώπους πεπαιδευμένους καὶ ποιητάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξυμνοῦντο. Αἱ γυναῖκες ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀσκοῦνται μὲ διαφόρους σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰ κοινὰ γεύματα κατὰ τὰς ἐορτάς.

Πρὸς τούτοις λαμβάνουν τὴν ἀπαραίτητον μόρφωσιν καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ὅπως σήμερον, καὶ τότε ἐδίδετο μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν μουσικὴν μόρφωσιν τῶν νεανίδων. Αἱ νεάνιδες ἐλάμβανον μέρος μαζί μὲ τοὺς νέους εἰς χοροὺς κατὰ τὰς ἐορτάς. Ἀκούομεν δέ, ὅτι ἐφοίτων μαζί καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Αἱ συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνον οἱ φιλόσοφοι, καθὼς καὶ οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι τῶν ρητόρων περὶ γάμου καὶ οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, φανερῶνουν πόσον σπουδαία ἦτο ἡ θέσις τῆς γυναικὸς κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους.

Τὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα συνήθιζον οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν γάμον, φανερῶνουν τὴν θρησκευτικότητα καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἱερότητα, τὴν ὁποίαν εἶχεν οὗτος. Μία παράστασις ἐπάνω εἰς ἓν ἄττικόν ἀγγεῖον, τὴν γ α μ ῆ λ ι ο ν λ ο υ τ ρ ο φ ὅ ρ ο ν, εἰκονίζει πολὺ ὠραίαν σκηνήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ νύμφη ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ὑποδοχὴ νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ.

Ἡ νύμφη ὁδηγεῖται ἐπάνω εἰς ἄμαξαν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ. Οἱ κίονες φανερώνουν τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὅπου οἱ γονεῖς ἀναμένουν τὸ εὐτυχές ζεῦγος.

19. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐνδιαφέρονται πολὺ διὰ τὴν μὀρφωσιν τῶν νέων. Πολλοὶ πλούσιοι δίδουν μεγάλα ποσὰ καὶ ἀφήνουν σημαντικὰ κληροδοτήματα διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Αἱ κυβερνήσεις μέσα εἰς τὰς πόλεις, καθὼς καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν μικροτέρων πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ἔχουν ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν των τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων. Ὡστε τὰ σχολεῖα δὲν εἶναι, ὅπως εἰς παλαιότερους χρόνους, ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Πολίτης πλούσιος τῆς Μιλήτου, ὅπως μαθάνομεν ἀπὸ

μίαν έπιγραφήν, έδωσε τὸ 200 περίπου π.Χ. δέκα τάλαντα ἀργύρου, ἀπὸ τοὺς τόκους τῶν ὁποίων ὥρισε νὰ συντηρῶνται τέσσαρα σχολεῖα καὶ νὰ πληρῶνῶνται τέσσαρες διδάσκαλοι τῆς γυμναστικῆς. Ἐν μέρος ἀπὸ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα ἦτο διατεθειμένον διὰ θρησκευτικὰς πομπὰς καὶ θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ λαμβάνουν μέρος οἱ νέοι τῆς πόλεως.

Ἄλλος γενναϊόδωρος πολίτης ἀπὸ τὴν νῆσον Τέων ἐκληροδότησε 30.000 δραχμάς, διὰ νὰ πληρῶνῶνται ἀπὸ τοὺς τόκους τρεῖς διδάσκαλοι κατώεροι, δύο γυμνασταί, εἷς διδάσκαλος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς κιθάρας καὶ δύο διδάσκαλοι τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων.

Οἱ παῖδες ἐμάνθανον εἰς τὰ σχολεῖα ἀνάγνωσιν, καλλιγραφίαν, ῥοδικήν, κιθάραν, μουσικὰ σημεῖα διὰ φωνητικὴν καὶ ἐνόργανον μουσικὴν, ἰχνογραφίαν καὶ ἀπαγγελίαν ἀποσπασμάτων τραγικῶν ποιητῶν. Ἐπίσης μαθηματικά καὶ γενικὰ μαθήματα, τὴν πολυμαθειάν.

Οἱ διδάσκαλοι ἐξελέγοντο δι' ἓν ἔτος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Τὸ 159 π.Χ. ὁ δῆμος τῶν Δελφῶν ἔκαμε ἐκκλησίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγᾶμου Ἀτταλον Β' δι' οἰκονομικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν παιδιῶν του. Ἡ μεγαλειότης του ἐδῶρκε τότε 18.000 δραχμάς διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Εἰς τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους οἱ νέοι ἐσπούδαζον καὶ ἀνώτερα μαθήματα, ὅπως φιλοσοφίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ νέοι ἐλάμβανον τότε, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν.

20. Η ΕΦΗΒΕΙΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ νέοι εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολὰς, ὑπῆρχε καὶ μία ὁργάνωσις, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ὅλοι οἱ ἐφηβοὶ νέοι, οἱ ἔχοντες ἡλικίαν 18-20 ἐτῶν. Ἡ ὁργάνωσις αὕτη, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα Ἐφηβεία, εἰς παλαιότερους χρόνους ἐσημαινεν ὑποχρεωτικὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν. Εἰς τοὺς ἐλλη-

νιστικούς ὅμως χρόνους ἔπαυσε νὰ εἶναι ὑποχρεωτική καὶ ἔλαβε μεγαλυτέραν πρόοδον. Οἱ ἔφηβοι ἐνεγράφοντο εἰς τὴν ὀργάνωσιν αὐτὴν δι' ἓν ἔτος καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰ ἀθλητικά καὶ ἄλλα μαθήματα, τὰ ὁποῖα μορφώνουν τὴν ψυχὴν. Δηλαδή προητοιμάζοντο διὰ τὴν στρατιωτικὴν τῶν θητείαν, τὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Ἐφηβείας εἶχεν ὁ κοσμητής, ὁ ὁποῖος ἐξελέγετο δι' ἓν ἔτος. Οὗτος εἶχεν ὅλην τὴν εὐθύνην καὶ ἔδιδε λόγον τῶν πράξεων τοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐνώπιον ἑνὸς συμβουλίου τῆς πόλεως. Οἱ διδάσκαλοι διωρίζοντο ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἐδίδασκον τοὺς ἐφήβους σωματικὴν ἀγωγὴν καὶ ἀθλητικά. Ἀλλ' οἱ ἔφηβοι ὑπεχρεοῦντο νὰ παρακολουθοῦν τὰς ρητορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σχολὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος τῆς ἐφηβείας τῶν.

Οἱ ἔφηβοι ἔζων ὡς πραγματικοὶ σύντροφοι καὶ ἐφρόντιζον οἱ ἴδιοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν. Ἐξέλεγον ὡς βαθμοφόρους τῶν τοὺς περισσότερον ἱκανοὺς μετὰ τῶν, ἀνέθετον δὲ εἰς αὐτοὺς διάφορα καθήκοντα. Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἐφηβείας ἦσαν ἄρχων, πολέμαρχος, θεσμοθέτης καὶ ἄλλοι.

Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς Ἐφηβείας ἐπεκράτησεν εἰς κάθε κοινότητα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Συρίας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις.

Περίφημον ὑπῆρξε τὸ μέγαρον τῆς Ἐφηβείας εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ Πτολεμαῖον, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ Πτολεμαῖος Β' τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Ἦτο τὸ ἀρχαιότερον κέντρον καὶ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸ ἐπιτελεῖον τῆς Ἐφηβείας. Τὸ κτίριον αὐτὸ εἶχεν ἰδιαίτερα διαμερίσματα, ὅπου ἡσκοῦντο οἱ ἔφηβοι εἰς τὰ ἀθλητικά· εἶχεν ἐπίσης βιβλιοθήκην καὶ μεγάλην αἴθουσαν δ' ἀδιαλέξεις.

Οἱ ἔφηβοι διεκρίνοντο διὰ τὴν μεγάλην πειθορχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον πρὸς τοὺς ἀνωτέρους τῶν καὶ διὰ τὴν κοσμιότητα τῶν ἔξω εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐμποροῦμεν λοιπὸν νὰ εἰπώμεν, ὅτι αἱ διάφοροι σύγχρονοι ὀργανώσεις τῶν νέων εἰς τὰς διαφόρους χώρας εἶναι κληρονομία ἀπὸ τὸ ἑνδοξον παρελθόν τῆς πατρίδος μας.

21. ΤΙΜΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ. Η ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οἱ ἄρχαῖοι "Ἕλληνες, ὅπως καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἐτίμων πολὺ τοὺς νεκροὺς των. Εἰς τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἔζη ὁ "Ομηρος, μανθάνομεν, ὅτι οἱ "Ἕλληνες ἔκαιον τοὺς νεκροὺς των καὶ ἐμάζευον τὴν τέφραν. Ἀργότερον ἦλθε καὶ πάλιν ἡ πολὺ παλαιὰ συνήθεια, νὰ μὴ καίουν τοὺς νεκροὺς. Ἡ συνήθεια αὕτη διετηρήθη καὶ εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους.

Τὰ λείψανα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπιπτον εἰς τὴν μάχην, τὰ ἐμάζευον καὶ τὰ ἔθαπτον εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος. Ἐὰν ὅμως συνέβαινε νὰ μὴ εὕρεθοῦν τὰ κορμιὰ τῶν παλικάριων, τότε ἵδρουν κενοτάφιον διὰ τὸν ἄγνωστον στρατιώτην.

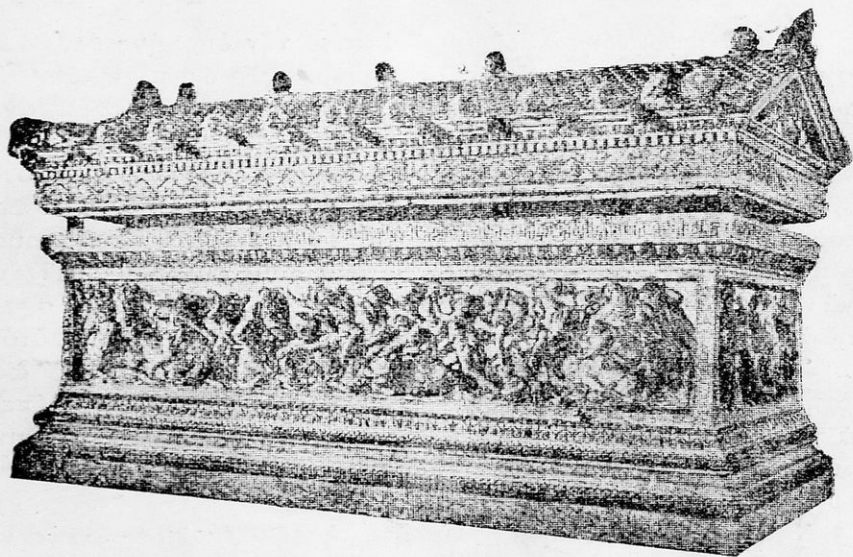
Τὸ σῶμα τῶν ἀποθανόντων ἐξετίθετο ἐπάνω εἰς κλίνην, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγίνοντο ἱεροτελεστίαι. Τοῦτο ἐλέγετο πρόθεσις. Γυναῖκες δὲ πληρωνόμεναι ἔκλαιον τὸν νεκρόν. Στέφανοι, ταινῖαι καὶ στάμνοι μὲ ἔλαιον, αἱ λήκυθοι, προσεφέροντο ἀπὸ τοὺς φίλους. Κατὰ τὴν ἐκφορὰν συνώδευον τὸν νεκρόν ἤχοι αὐλῶν καὶ ἄλλα πένθιμα ἄσματα. Οἱ συγγενεῖς καὶ ἄλλοι γνωστοὶ μὲ μαῦρα φορέματα ἠκολούθουν τὴν ἐκφορὰν. Ὁ νεκρὸς ἐθάπτετο ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὰ πλάγια τῶν ὁδῶν. Ὁ δὲ τάφος ἐκτίζετο ἀπὸ λίθους ἢ, ὅπως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐλαξεύετο ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου τὰ μνημεῖα ἦσαν περισσότερον ἀπλᾶ καὶ πολὺ ὥραϊα στολισμένα. Ἐν ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ λεγομένη σαρκοφάγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ ὁποία εὐρέθη εἰς τὴν Σιδῶνα καὶ εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὴν Ἰκωνσταντινούπολιν. Τὸ μνημεῖον τοῦτο (βλέπε εἰκόνα σελ. 33), ἔχει σχῆμα ναοῦ καὶ σαρωτὴν στέγην. Φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μακρὰς πλευρὰς τῆς εἰκονίζεται ἡ μάχη εἰς τὴν Ἰσόν. Διὰ τοῦτο ὑπέθεσαν οἱ ἀρχαιολόγοι, ὅτι ἡ λάρναξ αὕτη εἶχε κατασκευασθῇ, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ.

Αἱ ἄλλαι πλευραὶ παριστοῦν μάχας καὶ κυνήγια. Ὅλαι αἱ εἰκόνες εἶναι πολὺ ζωνταναί. Εἰς μίαν εἰκόνα ὁ Ἀλέξαν-

δρος φορεῖ εἰς τὴν κεφαλὴν δέρμα λεοντοκεφαλῆς, ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἐπιτίθεται ἐναντὶον τῶν ἐχθρῶν ἔφιππος. Μὲ τὸ δόρυ του δὲ εἶναι ἕτοιμος νὰ πλήξῃ Πέρσῃν στρατηγόν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ πλήγμα.

Αἱ σαρκοφάγοι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.

Ἡ σαρκοφάγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

22. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶπομεν, ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ πολλοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς λόγῳ τοῦ ἐμπορίου τῶν μὲ τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἵδρυσαν ἐκεῖ. Μαζὶ δὲ μὲ ἄλλα πράγματα, ἔμαθον πρὸς τούτοις ἀπὸ τῶν νέων λαῶν νέας θρησκευτικὰς ἰδέας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπίστευσαν. Τοιοῦτοτρόπως παρέλαβον εἰς τὴν θρησκείαν τῶν καὶ ξένους θεοὺς καὶ θεάς. Εἰς τὴν Αἰ-

γυπτον οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον μαζί με τοὺς θεοὺς των καὶ τοὺς ἐντοπίους θεοὺς, τὸν Σάραπιν καὶ τὴν θεὰν Ἴσιν. Ἡ λατρεία τῶν νέων θεῶν ἦλθε καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου αἱ ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς ἰδιαιτέρους ναοὺς πρὸς τιμὴν των.

23. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ φιλόσοφοι ἐξηκολούθουν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν νὰ ἀσχολοῦνται μετὰ τὸ πῶς ὁ κόσμος ἔγινε καὶ πῶς προῆλθεν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μερικοὶ φιλόσοφοι ἔλεγον, ὅτι τὸ σύμπαν, ὁ κόσμος, εἶναι μία μεγάλη μηχανή, ἡ ὁποία κινεῖται σύμφωνα μετὰ ὀρισμένους νόμους. Δὲν ἐπίστευον δέ, ὅπως πρὶν, ὅτι κυβερνᾶται ἀπὸ τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἀπὸ ἄλλους θεοὺς. Περισσότερον ὅμως τώρα ἀπασχολεῖ τοὺς φιλοσόφους τὸ πρόβλημα τῆς πραγματικῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου: Πῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ γίνῃ εὐτυχής; Τρεῖς φιλοσοφικαὶ σχολαὶ ἀπήντησαν κατὰ διάφορον τρόπον εἰς τὸ πρόβλημα αὐτό.

Ἡ μία ἦτο ἡ σχολὴ τῶν κυνικῶν, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀρχηγὸν τὸν Διογένην. Οὗτος ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ ζῇ σύμφωνα μετὰ τὴν φύσιν του· ἐφόρει δὲ πολὺ πενιχρὸν ἔνδυμα καὶ εἶχε τὴν κατοικίαν του μέσα εἰς ἕνα πῖθον.

Ἡ ἄλλη φιλοσοφικὴ σχολὴ ἦτο ἡ τῶν ἐπικουρείων, οἱ ὅποιοι εὕρισκον τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἱκανοποιῇ τὸ πνεῦμα καὶ ὄχι τὸ σῶμα του. Διὰ τοῦτο ἐκήρυττον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰς θλίψεις.

Τῆς τρίτης σχολῆς ἰδρυτὴς ἦτο ὁ Ζήνων, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ποικίλῃν Στῶάν, τὴν εὕρισκομένην εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς ἐλέγοντο στωικοί. Οὗτοι ἔλεγον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ σύμφωνα μετὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται λογικὸν καὶ φυσικόν. Κάθε φυσικὸν πρᾶγμα εἶναι λογικὸν καὶ καλόν. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ λυπῆται δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται, ὅτι εἶναι κακόν. Ὁ θάνατος, παραδείγματος χάριν, ἂν καὶ

φαίνεται, ὅτι εἶναι κακὸν πρᾶγμα, ἐν τούτοις δὲν εἶναι κακόν, διότι εἶναι φυσικὸν καὶ ὡς τοιοῦτον εἶναι πραγματικῶς καλόν. Οἱ στωικοὶ ἐπρέσβευον ἓνα θεὸν καὶ ἐκήρυττον τὴν ἰσότητά των ἀνθρώπων.

24. Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ. ΟΙ ΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ὑπῆρξε κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους τὸ σπουδαιότερον κέντρον, ὅπου ἐκαλλιιεργήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Εἰς τὸ περίφημον Μουσεῖον τῆς εἶχον συγκεντρωθῇ οἱ σοφώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ὑπεστήριζον πολὺ τὴν ὥραιάν αὐτὴν προσπάθειαν τῶν σοφῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπλήρωνον εἰς αὐτοὺς μισθὸν ἀπὸ τοῦ βασιλικῶν ταμεῖον. Πρόεδρος τοῦ Μουσείου ἦτο εἰς ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος διωρίζετο ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ εἶχε τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ κτιρίου.

Οἱ ἐπιστήμονες ἔζων ὅλοι μαζί μέσα εἰς τὸ Μουσεῖον. Τὸ κύριον ἔργον των ἦτο νὰ μελετοῦν καὶ νὰ κάμνουν διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Ἀλλ' ἔκαμνον καὶ δημοσίας διδασκαλίας. Εἰς μίαν μεγάλην αἴθρυσαν ἐλάμβανον τὸ φαγητόν των καὶ εἰς ὠρισμένα διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα ὠρίζοντο ἀπὸ τὸν ἱερέα, εἰργάζοντο. Διὰ τὴν ἀνάπαυσίν των εἰς τὰς ὥρας, κατὰ τὰς ὁποίας διέκοπτον τὰς ἐργασίας των, ὑπῆρχε θαυμάσιος κήπος μὲ καθίσματα καὶ εὐχαρίστους περιπάτους. Τὸ Μουσεῖον ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν, ὅπως εἴπομεν, ἀπὸ τὰς θεὰς Μούσας, αἱ ὁποῖαι ἐπροστάτευον τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Σπουδαῖοι ἐπιστήμονες γραμματικοὶ ὑπῆρξαν ὁ Ζηνόδοτος καὶ ὁ Ἀρίσταρχος. Οὗτοι ἐμελέτησαν τὰ διάφορα χειρόγραφα, ἔκαμαν σύγκρισιν μετὰξὺ των, διώρθωσαν πολλὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον μέσα εἰς αὐτά, καὶ ἀφῆρσαν λέξεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν γνήσιαι, ἀλλ' εἶχον προστεθῇ εἰς τὰ χειρόγραφα ἀπὸ ἄλλους.

Ὁ Ζηνόδοτος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ πρῶτος βιβλιοθηκᾶριος τῆς

Βιβλιοθήκης της Ἀλεξανδρείας, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκε τὸν Ὅμηρον. Ὁ Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴν 285 - 260 π.Χ. Σαμοθράκην ἐμελέτησε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὰ ἀρχαῖα μας συγγράμματα καὶ ἔκαμε πολλὰς διορθώσεις. Αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὴν Γραμματικὴν.

Ἄλλοι σοφοὶ ἔκαμαν μεταφράσεις σπουδαίων ἔργων. Μία ἀπὸ αὐτὰς ἦτο καὶ ἡ μετάφρασις ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν γλῶσσαν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς (Παλαιᾶς Διαθήκης), ἡ ὁποία λέγεται μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα.

25. Η ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ

Διὰ τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔπρεπε νὰ καλλιεργηθοῦν προηγουμένως τὰ μαθηματικά. Τοῦτο ἔπραξεν 300 π.Χ. ὁ Εὐκλείδης, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ περιφημότερος μαθηματικὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πτολεμαίου Α΄.

Τὸ κυριώτερον ἔργον του, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Στοιχεῖα, εἶναι ἐργασία ἐπάνω εἰς τὴν γεωμετρίαν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι τόσο πολῦτιμον, τόσο σαφές καὶ λογικόν, ὥστε οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες μαθηματικοὶ ὕστερον ἀπὸ τόσοὺς αἰῶνας πολὺ ὀλίγα προσέθεσαν εἰς αὐτό.

Ἡ γεωμετρία, τὴν ὁποίαν σπουδάζουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ σχολεῖα ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου, εἶναι αὕτη ἡ εὐκλείδειος γεωμετρία.

Ὁ Εὐκλείδης ἠρωτήθη κάποτε ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον, ἐὰν κανεὶς ἡμπορῇ νὰ μάθῃ τὴν γεωμετρίαν μὲ εὐκολώτερον τρόπον, παρὰ νὰ σπουδάσῃ αὐτὴν εἰς τὸ βιβλίον του. Τότε ἐκεῖνος ἀπήντησεν : «Δὲν ὑπάρχει βασιλικὴ λεωφόρος, ἡ ὁποία νὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν γεωμετρίαν».

26. Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Σπουδαῖος μαθηματικὸς ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ Ἀρχιμήδης ἀπὸ τὰς Συρακοῦσας, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρεῖαν. Ἐκαμε σπουδαίας ἀνακαλύψεις καὶ ἐφεῦρε 287 - 212 π.Χ. σπουδαίας μηχανάς. Αὐτὸς ἀνεκάλυψε καὶ τὴν δύναμιν τοῦ μοχλοῦ. «Δὸς μοι πᾶσι, ἔλεγε, καὶ τὰν γᾶν κινήσω».

“Όταν οί Ρωμαῖοι ἐπολιόρκουν τὴν πατρίδα του, ὁ Ἀρχιμήδης τὴν ὑπερήσπισε μὲ τὰς σπουδαίας καὶ καταστρεπτικὰς μηχανάς, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψε καὶ μὲ τὰς ὁποίας ἠμπόδιζε τοὺς ἐχθροὺς νὰ πλησιάσουν εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Τοιούτοτρόπως ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη. Λέγουν ἐπίσης, ὅτι κατεσκεύασεν ἓνα μέγαν φакόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαιε τὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα.

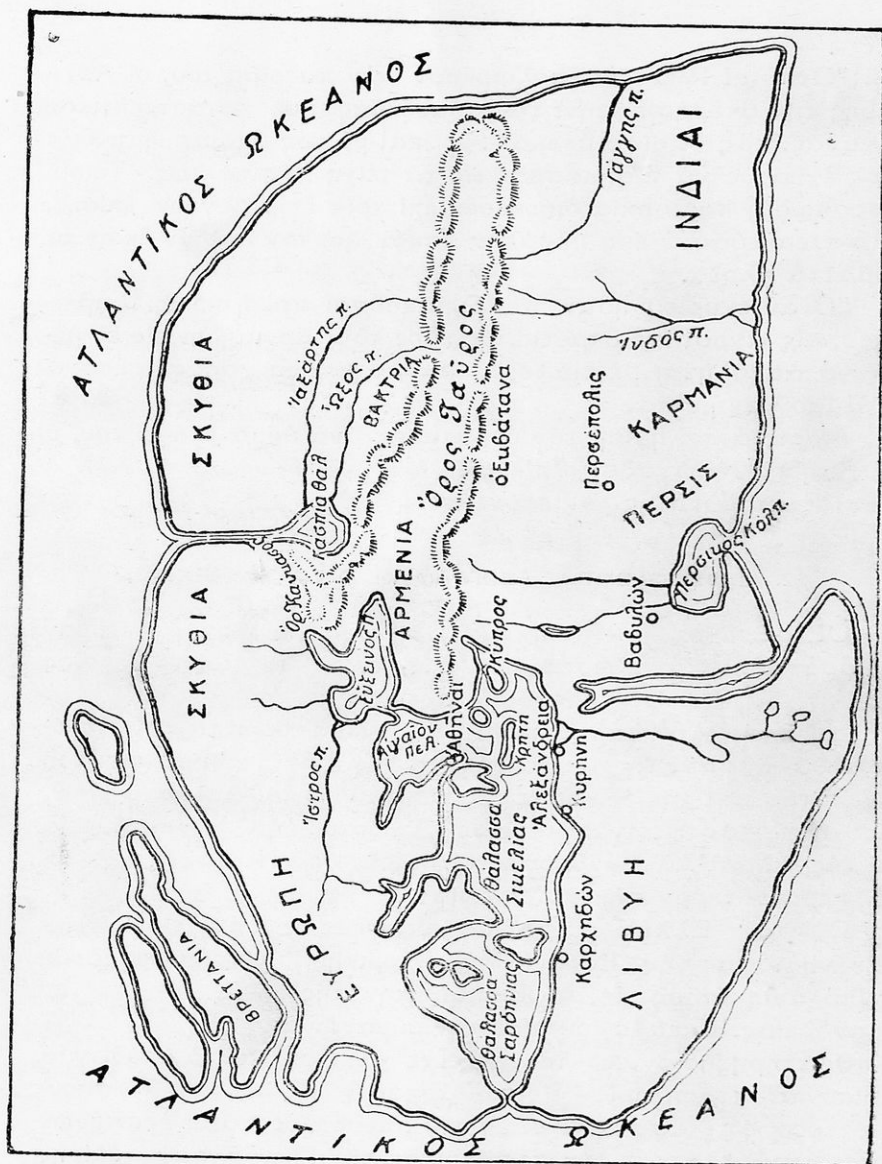
“Όταν ἐκυριεύθησαν αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἡ πόλις ἐληλατεῖτο, εἷς ἀγροῖκος στρατιώτης εὔρε τὸν Ἀρχιμήδην εἰς ἓν μέρος νὰ ἀσχολῆται μὲ διάφορα σχέδια καὶ νὰ χαράσῃ ἐπάνω εἰς ἄμμον σχήματα.

Μόλις ἀντελήφθη τὸν στρατιώτην νὰ ὀρμᾷ ἐπάνω του, ὁ Ἀρχιμήδης ἐφώνασε: *«Μὴ μου τοὺς κύκλους τάραττε»*. Ἀλλ’ ὁ ἄξεστος στρατιώτης τὸν ἐφόνευσε.

27. Αἱ Προοδοὶ τῆς Γεωγραφίας. Ὁ Εὐρατοσθένης

Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον ἀνέπτυξαν περισσότερον τὰς γνώσεις των διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς Γῆς, παρὰ εἰς προηγουμένας ἐποχάς. Μὲ τὰ ταξίδια, τὰ ὁποῖα ἔκαμνον οἱ παλαιότεροι Ἕλληνες ἀποικοὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν περιηγήσεων τοῦ Ἡροδότου καὶ τῆς Ἀναβάσεως τῶν Μυρίων, οἱ ἄνθρωποι εἶχον πλουτίσει τὰς γεωγραφικὰς των γνώσεις. Ἀλλ’ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ πλοῦς τοῦ Νεάρχου ἀνέπτυξαν περισσότερον τὴν γεωγραφίαν.

Πρῶτος Ἕλλην ἐπιστήμων γεωγράφος ὑπῆρξεν ὁ Εὐρατοσθένης ἀπὸ τὴν Κυρήνην τῆς Ἀφρικῆς, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη ὡς βιβλιοθηκᾶριος εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐκεῖ ἐσπούδασε τὸν οὐρανὸν ἀπὸ 275-195 π.Χ. ἓν παρατηρητήριον, τὸ ὁποῖον εἶχε γίνει κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ὁμοίου παρατηρητηρίου εἰς τὴν ἀρχαίαν Βαβυλῶνα. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅσα κατῴρθωσεν ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ἐπιστήμων εἶναι, ὅτι ὑπελόγησε τὴν περιφέρειαν τῆς Γῆς. Ἐγραψεν ἐπίσης ἱστορίαν τῆς γεωγραφίας ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν

Χάρτης τῆς Γῆς κατὰ τὸν Ἑρατοσθένην.

του καὶ ἐσχεδίασε χάρτην τοῦ Κόσμου. Ἐγραψε δέ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν πλὴν πάντοτε πρὸς δυσμὰς, ἀφοῦ περάσῃ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, θά φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας.

28. ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ, ΖΩΟΛΟΓΙΑ, ΒΟΤΑΝΙΚΗ

Ὁ Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴν Σάμον εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἀστρονόμος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχαίους. Αὐτὸς ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι πολλὰς φορὰς μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν Γῆν. Τοῦτο ἔκαμεν αὐτὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι 280 π.Χ.
*«ἡ γῆ καθεὶς χρόνον στρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ δια-
 γράφει μίαν περιφέρειαν κύκλου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου αὐτοῦ στέ-
 κεται ὁ ἥλιος ἀκίνητος».*

Ἐπίσης ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σφαιροειδὴς καὶ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της.

Ἄλλος σπουδαῖος ἀστρονόμος, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, ὑπῆρξεν ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὸς ἔγραψε πολλὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο οἱ σπουδασταὶ εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἶχε τόσῃν φήμῃν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος, ὥστε οἱ Ἀραβες μετέφραζον τὰ ἔργα του εἰς τὴν γλῶσσαν των.

Αἱ βοτανικαὶ καὶ ζωολογικαὶ γνώσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχον ἀναπτυχθῆ πολὺ. Σπουδαῖοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν του, ἔκαμαν σοβαρὰς μελέτας ἐπάνω εἰς διάφορα ζῷα καὶ φυτά, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκείνας χώρας καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄγνωστα εἰς αὐτοὺς.

Σπουδαῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἀνδροσθένης ἀπὸ τὴν Θάσον, τὸν ὁποῖον ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διώρισε τριτάρχον τοῦ στόλου. Οὗτος διέπλευσε τὸν μεγάλον ποταμὸν Ὑδρόσπην. Ὁ Ἀνδροσθένης ἠκολούθησεν ἐπίσης τὸν Νεάρχον εἰς τὸ ταξιδιὸν του ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μέχρι τοῦ Εὐφράτου.

Τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 324 π.Χ. ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ δύο ἄλλους, τὸν Ἰέρωνα καὶ τὸν Ἀρχίαν, νὰ ἐξερευνησούν τὴν ἀραβικὴν παραλίαν. Τὸ ταξίδιον αὐτὸ ἐπλούτισε τότε

πολύ τὰς γεωγραφικὰς καὶ βοτανικὰς γνώσεις τῶν ἀνθρώπων.

Ὅνομαστὰ εἶναι ἐπίσης τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ μαθητοῦ του Θεοφράστου, τὰ ὁποῖα παρέχουν πολλές γνώσεις περὶ ζώων καὶ φυτῶν.

29. ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ. Ο ΙΕΡΟΦΙΛΟΣ

Ἡ πρόοδος τῆς Ιατρικῆς ἐπιστήμης ἀρχίζει ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ., ὅταν ὁ πρῶτος Ιατρός, ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τὴν νῆσον Κῶν, ἤρχισε νὰ σπουδάζῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς διαφορὰς ἀσθενείας του. Διὰ τοῦτο ὁ Ἱπποκράτης ὠνομάσθη πατὴρ τῆς Ιατρικῆς. Ἀλλ' ἡ Ιατρικὴ ἔλαβε πολὺ μεγάλην πρόοδον κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ὑπῆρχε σχολὴ Ιατρικὴ, ὅπου οἱ σπουδασταὶ ἐμελέτων τὴν ἀνατομίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ ὑπῆρχον ἀνθρωπολογικοὶ χάρται καὶ ἄλλα προπλάσματα διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ χημικὸν ἐργαστήριον, ὅπου εἰς ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους εἰργάζετο ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Οὗτος, ἐπειδὴ κατείχετο ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ἐζήτηε νὰ εὕρῃ τὸ μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἀπέφευγεν αὐτόν.

Πολὺ σπουδαῖος ἐπιστήμων εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔγινεν ὁ Ἱερόφιλος, ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυπεν, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ἡ ἕδρα τῆς νοήσεως καὶ ὅτι τὰ νεῦρα, τὰ ὁποῖα διακλαδίζονται ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸν νωτιαῖον μυελόν, εἶναι τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδεται ἡ αἴσθησις καὶ ἡ θέλησις. Ὁ Ιατρός αὐτὸς ἐσπούδασεν ἐπίσης τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνεκάλυψε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Πρὸς τούτοις καθώρισε καὶ τὴν δίαιταν κατὰ τὰς ἀσθενείας καὶ ἀνεκάλυψε τὴν θεραπευτικὴν ἰδιότητα ὠρισμένων βοτάνων. Ἐλεγε δέ, ὅτι αὐτὰ εἶναι «ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ κατὰ τὰς ἀσθενείας».

30. Ο ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἤκμασε τότε καὶ ἡ ποίησις. Ὁ Θεόκριτος, ὁ ὁποῖος ἔζησεν εἰς τὴν Ἀλε-

Ξάνδρειαν, ὑπῆρξε περίφημος διὰ τὰ ποιήματά του. Ταῦτα ὀνομάζονται Εἰδυλλία καὶ περιγράφουν μὲ τόσῃν ὠραιότητι τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιμενικὴν ζωὴν, ὥστε οἱ ἄνθρωποι τότε ἡγάπων νὰ τὰ μελετοῦν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο βιβλίον.

“Ἐν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς :

.....

Ἐσεῖς ἀπὸ τῆ θεῖα γενιὰ κοιλάδες καὶ ποτάμια,
 ἂν κάποτε τραγοῦδησα καὶ εἶπα γλυκὸ τραγοῦδι,
 παρακαλῶ σας, βόσχετε μὲ προθυμίᾳ τ' ἄρνιά μου
 καὶ ἂν ἔρῃ ὁ Δάφνης ἀπὸ δῶ φέροντας τίς γελάδες,
 τὴν ἴδια πάλι προθυμίᾳ δεῖξετε καὶ σ' ἐκεῖνον.

(Μετάφρασις Ἰωάννου Πολέμη).

Εἰς Αἰγύπτios ἱερεὺς, ὁ Μανέθων, ἔγραψεν ἱστορικὸν βιβλίον, τὰ Αἰγυπτιακὰ χρονικά, ἐνῷ σπουδαῖος ἱστορικός, ὁ Βηρωσός, ἔγραψεν Ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων.

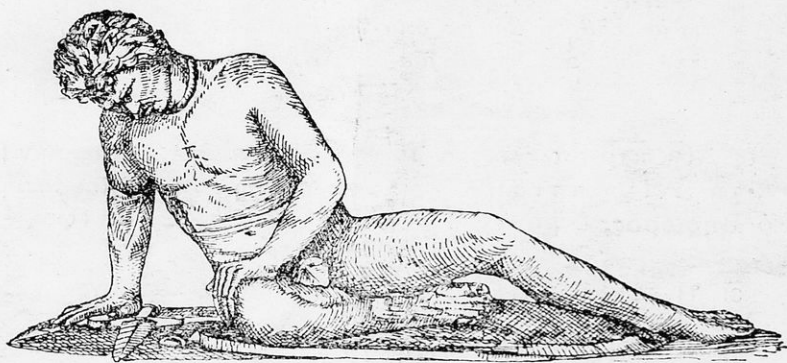
31. Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ. Ο ΑΠΟΘΝΗΣΚΩΝ ΓΑΛΑΤΗΣ

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου βασιλεῖς ἐπροστάτευσαν ἐπίσης πολὺ τὰς τέχνας. Ἐκάλεσαν τοὺς καλυτέρους καλλιτέχνας, οἱ ὅποιοι ἐκόσμησαν μὲ ὠραῖα ἀγάλματα τὰ ἀνάκτορά των, τὰς στοὰς τῆς πόλεως καὶ τὰ θέατρά των. Μὲ τὸν μέγαν πλοῦτον των ἐφρόντισαν νὰ δώσουν εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ὅποια κατεσκευάζοντο, ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης των.

Εἰς τὴν Πέργαμον, ἣ ὁποῖα, ὅπως ἐμάθομεν, ἔγινε περίφημος διὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας τῆς ἐναντίον τῶν Γαλατῶν, εὐρέθησαν ἀγάλματα, τὰ ὅποια δεικνύουν πόσον ἔνδοξοι ὑπῆρξαν οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου. Ἐκτὸς τῆς Γιγαντομαχίας, τὴν ὁποῖαν εἶδομεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς καὶ ἣ ὁποῖα συμβολίζει τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, ἔχομεν καὶ δύο σπουδαῖα ἀγάλματα.

Τὸ ἐν παριστᾷ ἓνα Γαλάτην στρατιώτην, ὁ ὁποῖος ἀπο-

θνήσκει από τὰς πληγὰς του. Τὸ ἰσχυρόν του σῶμα, ἡ πυκνὴ κεφαλὴ, τὸ πρόσωπον μὲ τὸν μύστακα καὶ τὸν ἐξυρισμένον πώγωνα φανερώουν τὸν ἀληθινὸν πολεμιστὴν. Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ στάσις του. Προσπαθεῖ δηλαδὴ νὰ στηριχθῇ μὲ κόπον εἰς τὸ ἔδαφος, ἐνῶ εἶναι φανερά ἡ ἔκφρασις τοῦ πόνου εἰς τὸ πρόσωπόν του. Κάτω εὐρίσκεται ἡ ἀσπίς καὶ ἡ κυρτωμένη του σάλπιγξ. Γύρω δὲ ἀπὸ τὸν λαιμόν του εἶναι μίᾳ ἄλυσις. Ἡ ὅλη του στάσις φανερώνει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἤδη πλησίον.

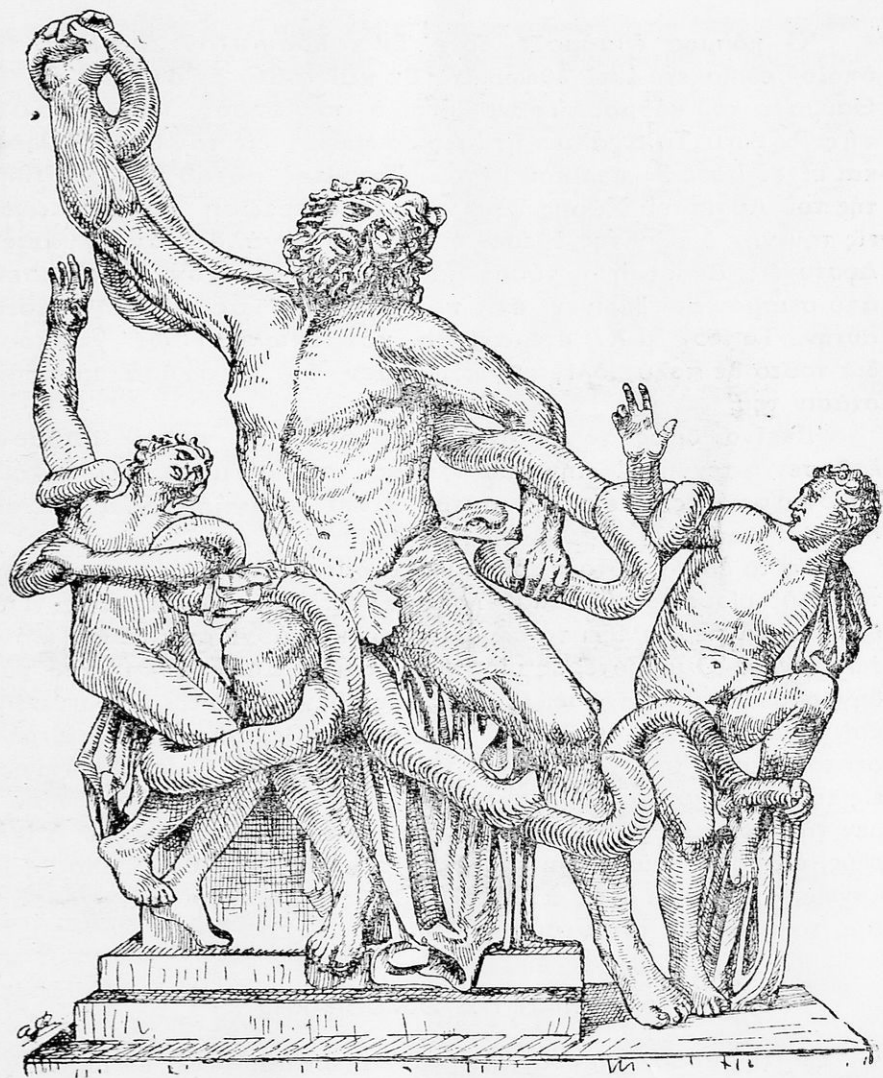
Ὁ ἀποθνήσκων Γαλάτης.

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ εἶναι μαρμάρινον ἀντίγραφον παλαιότερου, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῇ ἀπὸ χαλκόν. Εὐρίσκεται δὲ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ρώμης, εἰς τὸ Καπιτώλιον.

Οἱ τεχνῖται, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν εἰς τὴν Πέργαμον, ἦσαν ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

32. Ο ΚΟΛΟΣΣΟΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ. Ο ΛΑΟΚΟΩΝ

Ἡ νῆσος Ρόδος ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐν πολὺ σπουδαῖον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Περιφημος ἦτο διὰ τὴν ρητορικὴν τῆς σχολῆν καὶ τὸν ναυτικόν της κώδικα.

Ὁ Λαοκόων καὶ τὰ τέκνα του.

Ὁ κόσμος ἐθαύμαζε τότε ἐν κολοσσιαῖον ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐκεῖ· ἐθεωρεῖτο δὲ καὶ τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ Ἑπτὰ Θαύματα τοῦ κόσμου. Τοῦτο ἦτο ὁ περίφημος κολοσσὸς τῆς Ρόδου. Τὸ ἄγαλμα ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν Ἥλιον καὶ εἶχεν ὕψος 31 περίπου μέτρα. Τεχνίτης αὐτοῦ ἦτο ὁ μαθητὴς τοῦ Λυσίππου Χάρης. Διὰ τὴν στερεώσιν καλὰ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὁ τεχνίτης ἔθεσεν ἐντὸς τοῦ μεγάλου ὀγκολίθου. Δυστυχῶς, ἂν καὶ ἦτο τόσο καλὰ στερεωμένον, κατέπεσεν ἀπὸ σεισμὸν καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς τὴν θέσιν αὐτήν. Τὸ 657 μ.Χ. ἐτεμαχίσθη καὶ ἐπωλήθη ὡς χαλκός, διὰ τοῦτο δὲ πολὺ ὀλίγα γνωρίζομεν διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν στάσιν του.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον φανερῶνει εἰς ποῖον βαθμὸν ἔφθασεν ἡ τέχνη εἰς τὴν Ρόδον, εἶναι τὸ σὺμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος. Τεχνίτης αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἀγήσανδρος καὶ οἱ δύο υἱοὶ του.

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ παριστάνεται ὁ ἱερεὺς Λαοκόων μαζί με τοὺς δύο υἱοὺς του νὰ ἀποθνήσκουν ἀπὸ δύο δράκοντας. Τὰ θηρία ἔχουν περιτυλίξει τὰ σώματά των καὶ ἀρχίζουν τὸ φονικὸν των ἔργον. Ὁ μικρότερος υἱὸς φαίνεται ν' ἀποθνήσκει ἀπὸ τὰ δῆγματα τοῦ ἐνὸς ὄφeos, ἐνῶ ὁ ἄλλος δὲν ἔχει ἀκόμη πληγωθῆ καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς φοβεράς σπείρας. Στρέφει τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν πατέρα με τρόμον. Ὁ καλλιτέχνης εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται ὁ ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος ἐτιμωρήθη τόσο πικρῶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Νομίζει κανεὶς, ὅτι ἀκούει τοὺς ἀναστεναγμούς, οἱ ὁποῖοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν του στόμα.

33. Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Εἰς τὴν Ρόδον λέγουν, ὅτι κατεσκευάσθη καὶ ἐν ὥραϊον ἄγαλμα, ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἀφιερώσεν ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, περὶ τοῦ ὁποῖου θὰ μάθωμεν κατωτέρω, εἰς μνήμην τῆς μεγάλης νίκης του εἰς τὴν

Κύπρον (306 π.Χ.). Τὸ ἄγαλμα ἦτο τοποθετημένον ἐπάνω εἰς ἓνα βραχῶδες ὕψωμα τῆς νήσου. Ἀπὸ ἐκεῖ μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπου καὶ εὐρίσκεται σήμερον.

Ἀπὸ τὸ ἄγαλμα λείπουν ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες. Ἀπὸ κάποιον νόμισμα ὁμῶς, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἰδίαν εἰκόνα, ἡμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν θέσιν τοῦ ἀγάλματος. Ἡ θεὰ, τὴν ὁποῖαν παριστάνει τὸ ἄγαλμα, ἴσταται εἰς τὴν πρῶραν πλοίου, τὰ πτερὰ τῆς εἶναι ἀνοιγμένα καὶ μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ σάλπιγγα εἰς τὰ χεῖλη τῆς. Τὸ φόρεμά τῆς προσκολλᾶται ἐπάνω τῆς εἰς θαυμασίας πτυχὰς ἀπὸ τὸν ἄνεμον, ὁ ὁποῖος προσβάλλει τὴν πρῶραν, ἐνῶ συγχρόνως πρὸς τὰ κάτω σύρεται τοῦτο κατὰ γῆς καὶ αὐξάνει τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ὅλου σχήματος.

Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

Ἐν γένει τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἔργον παρουσιάζει ὁρμὴν καὶ ὑπερφάνειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

34. ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οἱ πατριῶται ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιμακεδονικῶν κομμάτων εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐδιδάχθησαν νὰ εἶναι συνετοὶ ἀπὸ τὴν αὐστηροτάτην τιμωρίαν τῶν Θηβαίων. Οὗτοι ἐξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται δραστηρίως διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων τῶν καὶ ἐζήτουν πάντοτε τὴν κατάλληλον ἐκκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τῶν Μακεδόνων.

Μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἰσὸν οἱ Σπαρτιάται μαζί με ἄλλους Πελοποννησίους ἐδοκίμασαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καὶ ἐπανεστάτησαν. Ἀλλ' ἡ προσπάθειά των ἐκείνη κατεπνίγη ἀπὸ τὸν ἀντιβασιλέα Ἀντίπατρον. Οἱ δὲ Σπαρτιάται ἠναγκάσθησαν νὰ δώσουν εἰς αὐτὸν ὀμήρους σπουδαίους πολίτας Σπαρτιάτας καὶ νὰ στείλουν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πρεσβείαν, διὰ νὰ ζητήσουν συγχώρησιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως ἐμάθομεν καὶ ἀνωτέρω, ἔζησαν ἡσυχῶς ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγίνεν ἡ μάχη εἰς τὴν Χαιρώνειαν. Τοῦτο ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναπτύξουν πολὺ τὰς οἰκονομικὰς των προσόδους καὶ νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς. Ἀρχὸν τότε τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ ρήτωρ Λυκούργος, ὁ ὁποῖος διηύθυνε μετὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως. Τότε ἐπερατώθη καὶ τὸ λαμπρὸν θέατρον τοῦ Διονύσου κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν.

Ὅταν ὁμως ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ἄλλην Ἑλ-

λάδα ή είδησις, ότι ο Μακεδών βασιλεύς απέθανε, τότε όλοι οι άλλοι Έλληνες έκινήθησαν εις άποστασίαν από τους Μακεδόνες. Οι Έθναίοι και οι Αίτωλοι έγιναν οι άρχηγοί της επαναστατικής αυτής κινήσεως.

Ο Δημοσθένης, ο όποιος όλίγον προηγουμένως είχε εξορισθί, επέστρεψε και πάλιν εις την γενέτειραν πόλιν. Είργασθη δέ και αυτός μαζί με τους άλλους άρχηγούς του αντιμακεδονικού κόμματος, διά να πείση τους Έθναίους να κηρύξουν τον πόλεμον έναντίον του Άντιπάτρου. Οι σπουδαιότεροι άπ' αυτούς ήσαν ο ρήτωρ Ύπερείδης και ο νεαρός στρατηγός Λεωσθένης, ο όποιος έξώθει τα πράγματα.

Μάτην συνεβούλευε τους Έθναίους τότε ο γηραιός στρατηγός Φωκίων, να ένθυμηθούν την συμφοράν των Θηβών και να μη κάμουν τον πόλεμον.

Οι Έθναίοι τέλος άπεδέχθησαν τό ψήφισμα των ρητόρων, τό όποιον υπέβαλον ούτοι εις την Έκκλησίαν, ότι δηλαδή ο δήμος των Έθναίων ανελάμβανε να φροντίση διά την κοινήν των Έλλήνων έξευθερίαν και να έξευθερώση τάς πόλεις, αί όποίαι έφρονροϋντο από τους Μακεδόνες. Εκήρυξαν λοιπόν τον πόλεμον έναντίον των Μακεδόνων.

35. Ο ΛΑΜΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ο πόλεμος αυτός των Έλλήνων έλαβε τό όνομα Λαμιακός πόλεμος, διότι εις την άρχήν ο Άντίπατρος ένικήθη από τον έλληνικόν στρατόν και άπεκλείσθη εις την 323-321 π.Χ. Λαμίαν. Στρατηγός του έλληνικού στρατεύματος, τό όποιον άνήρχετο περίπου εις 30.000 άνδρας, ήτο ο γενναίος Λεωσθένης. Ούτος κατά την πολιορκίαν εις μίαν προσβολήν κατά της πόλεως έκτυπήθη εις την κεφαλήν και έφονεύθη. Οι Έλληνες τότε έχασαν τον καλύτερον στρατηγόν, ο όποιος ήτο και ή ψυχή του συμμαχικού στρατού.

Εις βοήθειαν του Άντιπάτρου έσπευσαν ισχυραί στρατιωτικάι δυνάμεις από την Μικράν Άσίαν. Εις μίαν δέ μάχην, ή όποία έγινε εις την Κραννώνα της Θεσσαλίας, ο έλληνικός

στρατός ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν μακεδονικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἀνῆρ-
 322 π.Χ. χετο εἰς 50.000 ἄνδρας. Ἡ νίκη αὕτῃ συνέπεσε τὴν
 ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν πρὸ δέκα ἔξ ἑτών οἱ
 Ἕλληνες εἶχον νικηθῆ εἰς τὴν Χαιρώνειαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.
 Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπίσης ἐνίκηθη δύο φορὰς πλησίον τοῦ
 Μαλιακοῦ κόλπου ἀπὸ τὰ μακεδονικὰ πλοῖα.

Οἱ ὄροι, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὸ τέ-
 λος τοῦ πολέμου, ἦσαν πολὺ βαρεῖς διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Μα-
 κεδονικὴ φρουρὰ κατέλαβε τὴν Μουνυχίαν, τὸ δὲ δημοκρατικὸν
 πολίτευμα κατελύθη. Ἀντὶ τούτου ἐγκατεστάθη ὀλιγαρχικὸν πο-
 λίτευμα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάβανον μέρος οἱ πολῖται ἐκεῖνοι, οἱ
 ὁποῖοι εἶχον περιουσίαν ἄνω τῶν 2.000 δραχμῶν. Μόνον 9.000
 πολῖται εὐρέθησαν τότε νὰ ἔχουν τὴν περιουσίαν αὐτὴν καὶ ἐπο-
 μένως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν νέαν πολιτείαν.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν τόσων πικρῶν διὰ τοὺς Ἀθηναίους
 ὄρων ἦτο καὶ ἡ παράδοσις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ
 κόμματος, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Δημοσθένης. Οὗτος
 ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν
 Καλαυρίαν, τὸν σημερινὸν Πόρον. Ἐπειδὴ δὲ κατεδιώκετο
 καὶ ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσει-
 δῶνος. Ἐκεῖ ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀργότερον ἀνήγειρε χαλκοῦν ἄν-
 δριάντα εἰς μνήμην τοῦ πατριώτου ἐκείνου ρήτορος. Εἰς τὴν
 βάσιν δὲ αὐτοῦ ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

*«Εἶπερ ἴσην δόμην γνώμη Δημόσθενες εἶχες,
 οὔ ποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν Ἀρης Μακεδῶν».*

Δηλαδή: ἐὰν ἡ δύναμις τοῦ σώματός σου, Δημοσθένη,
 ἦτο ὅση καὶ τοῦ νοῦ σου, ποτὲ δὲν θὰ ἐγίνετο κύριος τῆς Ἑλ-
 λάδος ὁ Μακεδὼν στρατηλάτης.

36. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν Ἰψὸν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάς
 ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερον βασίλειον μὲ ἡγεμόνα τὸν Κάσσαν-

δρον. Οὗτος ἵδρυσε πλησίον τῆς ἀρχαίας Θέρμης καί εἰς τὸν
 μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου μίαν σπουδαίαν πό- 315 π.Χ.
 λιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε τὸ ὄνομα **Θεσσαλονίκη**
 πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Θεσσαλονίκης, ἀδελφῆς τοῦ Μεγά-
 λου Ἀλεξάνδρου. Ἐπίσης ἀνοικοδόμησε τὰς θήβας, αἱ ὁποῖαι
 εἶχον καταστραφῇ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς δὲ τὴν
 Χαλκιδικὴν, εἰς τὸν λαιμὸν τῆς χερσονήσου Παλλήνης, ἀκριβῶς
 ἐκεῖ ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε ἡ Ποτεΐδαια, ἵδρυσε τὴν πόλιν **Κασ-
 σάνδρεια**. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνηθροίσθησαν πρόσφυγες
 Ὀλύνθιοι ἀπὸ διάφορα πλησίον μέρη.

Αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν ὑπὸ
 τὴν ἐξουσίαν των ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι
 πάντοτε ἐζήτουν νὰ ἀποκτήσουν τὴν
 ἀνεξαρτησίαν των.

Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς βασι-
 λεῖς τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Κάσ-
 σανδρον ἦτο ὁ **Δημήτριος ὁ Πολιορκη-
 τῆς**, υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐκείνου,
 ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη, ὅπως εἶδομεν, εἰς
 τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην.

Ὁ Δημήτριος ὑπῆρξε πολὺ σπου-
 δαῖος καὶ δραστήριος στρατηγός. Ἡ
 ὥραία μορφή του καὶ τὸ θάρρος του
 εἰς τοὺς κινδύνους ἔκαμνον αὐτὸν νὰ
 φαίνεται σχεδὸν ὅμοιος πρὸς τὸν Μέ-
 γαν Ἀλέξανδρον. Διὰ τὰς μεγάλας του
 δὲ στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ διὰ τὰς
 σπουδαίας μηχανάς, τὰς ὁποίας εὑρίσκε κατὰ τὰς πολιορ-
 κίας, ὠνομάσθη **Πολιορκητῆς**. Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μὲ τὰς
 πολεμικὰς του ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἐπὶ πολλὰ
 ἔτη (294-285 π.Χ.), ἐκράτησε τὸν κόσμον εἰς διαρκὴ ἀνη-
 συχίαν.

Ὑστερον ἀπὸ τὸν Δημήτριον βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας
 ἐγένεν ὁ υἱὸς του Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, συνετός, μετριο-
 παθὴς καὶ ἐπίμονος βασιλεὺς. Τότε ἡ Θράκη, τῆς ὁποίας ὁ

Δημήτριος
 ὁ Πολιορκητῆς.

βασιλεύς, ὅπως ἐμάθομεν, εἶχεν ἀποθάνει, ἠνώθη μὲ τὴν Μακεδονίαν εἰς ἓν βασίλειον.

Οἱ διάδοχοί του ὠνομάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν Ἀντιγονίδαι καὶ εἶναι οἱ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας. Δὲν ὑπῆρξαν ὅμως καλοὶ βασιλεῖς. Ἦσαν πολὺ φιλόδοξοι καὶ ἡ μόνη των προσπάθεια ἦτο, πῶς νὰ κρατηθοῦν εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον μὲ κάθε τρόπον. Ἐβασίλευσαν δὲ μέχρι τοῦ 221 - 168 π.Χ. ἔτους 168 π.Χ. Οἱ δύο τελευταῖοι Μακεδόνες βασιλεῖς ἦσαν ὁ Φίλιππος ὁ Ε' καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περσεύς.

37. ΟΙ ΓΑΛΑΤΑΙ ΕΙΣΒΑΛΛΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν οἱ φιλόδοξοι μονάρχαι ἐπολέμουν μεταξύ των, ἀπροσδόκητος ἐχθρὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ βάρβαροι αὐτοὶ ἐπιδρομεῖς ἐλέγοντο Κέλται, οἱ δὲ Ἕλληνες ὠνόμαζον αὐτοὺς Γαλάτας. Οὗτοι περιπλανώμενοι εἶχον φθάσει, ὅταν ἀκόμη ἔζη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, μέχρι τοῦ κάτω μέρους τοῦ Δρυνάβεως ποταμοῦ. Κατόπιν δὲ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην, ὅταν πλέον εἶχεν ἀποθάνει ὁ Λυσιμάχος καὶ ἡ Θράκη ἦτο ἠνωμένη μὲ τὴν Μακεδονίαν.

Ἀπὸ ἐκεῖ λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες ἔφθασαν διὰ μέσου τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπεκράτησε τότε 278 π.Χ. μεγάλη ἀναρχία. Ὅλοι ὅμως οἱ Ἕλληνες ἠνώθησαν καὶ τοὺς ἐνίκησαν, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν οἱ βάρβαροι νὰ λεηλατήσουν τὸ μαντεῖον. Τέλος ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ ὀπισθοχωρήσουν πρὸς βορρᾶν πάλιν.

Εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὴν πόλιν Λυσιμάχειαν, ἔπαθον τρομερὰν ἥτιαν ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξησφάλισε τὴν βασιλείαν του. 277 π.Χ. Οἱ Ἕλληνες ἀργότερον ἐώρταζον εἰς τοὺς Δελφοὺς, εἰς μνήμην τῆς νίκης των κατὰ τῶν βαρβάρων ἐκείνων, τὰ Σωτήρια.

Οἱ Γαλάται κατόπιν ἐπῆγαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐνικήθησαν, ὅπως εἶδομεν, ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγᾶμου.

38. ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ, Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον, δύο ἄλλοι σπουδαῖοι ἄνδρες παρουσιάζονται κατὰ τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους. Οὗτοι συνέλαβον εἰς τὸν νοῦν τῶν μεγάλα σχέδια διὰ τὰς χώρας τῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἡγεμόνες. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν Ἀγαθοκλῆς, ὁ δὲ ἄλλος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος.

Ὁ Ἀγαθοκλῆς, υἱὸς ἐνὸς κεραμέως, κατώρθωσε μὲ τὴν διπλωματικὴν του ἱκανότητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν. Οἱ Συρακούσιοι 316 - 289 π.Χ. ἐσπαράσσοντο ἀπὸ στάσεις, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκθρονισθῇ ὁ μισητὸς τύραννος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἦτο εἰς τὴν ἀρχήν. Ὁ Ἀγαθοκλῆς τότε κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πτωχοτέρων πολιτῶν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν. Ἐπέτυχε δὲ μὲ τὴν δραστηριότητά του νὰ ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως, νὰ αὐξήσῃ τὸ ναυτικὸν καὶ νὰ γεμίσῃ τὰς ἀποθήκας μὲ ὄπλα.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν καὶ εἰς μερικὰς πόλεις τῆς νοτίου Ἰταλίας. Πρὸς τοῦτοις δὲ ἐπολέμησε μὲ πολὺ μέγαλον θάρρος ἐναντίον τῆς Καρχηδόνας, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ Συρακούσιοι εἶχον πατροπαράδοτον ἔχθραν.

Ὁ τύραννος αὐτὸς τῶν Συρακουσῶν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ὅπως καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐβόηθησε δὲ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῶν Λουκανῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Ἀγαθοκλέους ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του ὅλον τὸν ἐλληνισμόν τῆς Δύσεως. Ἦλθε δὲ καὶ εἰς συνεννόησεις διὰ μίαν συμμαχίαν μὲ τοὺς Μακεδόνας. Ἐφάνη δηλαδὴ

τότε, ότι οί "Έλληνες τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως εἶχον ὀργανωθῆ πολὺ καλὰ, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ διατηρήσουν τὰ κράτη τῶν. Ὁ Ἀγαθοκλῆς δὲν ἐπρόφθασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια, διότι ἀπέθανε τὸ 289 π.Χ.

39. ΠΥΡΡΟΣ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Εἰς τοὺς χρόνους, εἰς τοὺς ὁποίους εὕρισκόμεθα, ἡ Ἡπειρος ἦτο ἰσχυρὸν βασιλεῖον. Τὴν δυνάμιν τῆς καί τὴν δόξαν τῆς ὀφείλει εἰς ἓνα σπουδαῖον βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε τότε. Οὗτος ἦτο ὁ Πύρρος, υἱὸς τοῦ Αἰακίδου, βασιλέως τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Πύρρος, δέκα ἑπτὰ περίπου ἔτων, ἔζησε πλησίον τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τὴν ἀδελφὴν

Πύρρος (Ἐπὶ ἀρχαῖον νομίσματος).

του ὡς σύζυγον. Ἀπὸ τὸν Δημήτριον ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

Ὁ Πύρρος εἶχεν ἔλθει εἰς σχέσεις καὶ μὲ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος ἐξετίμησεν αὐτὸν πολὺ καὶ τὸν ἐβοήθησε μὲ στρατὸν καὶ χρήματα νὰ καταλάβῃ τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Ἡπείρου.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του ὁ Πύρρος ἔκαμε μακροὺς πολέμους καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του πρὸς δυσμὰς, ὅπου κατέλαβε ἀκόμη καὶ τὴν Κέρκυραν, ἐνῶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων μερικὰς χώρας,

αί ὅποῖαι ἀνήκον προηγουμένως εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἑπείρου.

Ἡ Ἑπείρος ἦτο τότε εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, ἐνῶ ἡ Μακεδονία εἶχε χάσει πλέον τὴν προτέραν τῆς δύναμιν.

Ὁ βασιλεὺς Πύρρος ἦτο εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ περισσότερο τολμηρὸς καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς ἀπὸ ὅλων τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἔζησαν τότε. Ἀπὸ τοὺς σκληροὺς χρόνους τῆς νεότητός του εἶχεν ἀποκτήσει τὴν συνήθειαν νὰ ὑποχρεῶνῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ. Ἡσθάνετο δὲ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησε σπουδαίους φίλους.

Περίφημος φίλος τοῦ Πύρρου καὶ σύμβουλός του ὑπῆρξεν ὁ Θεσσαλὸς Κινέας, συνετὸς καὶ μετριοπαθὲς ἄνθρωπος. Ἡ ρητορικὴ τέχνη τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου παρωμοιάζετο μὲ τὴν τέχνην τοῦ Δημοσθένους.

Οἱ Ἑπείρωται ἐλάτρευον τὸν λαμπρὸν βασιλέα των καὶ τὸν ὠνόμασαν Ἀετὸν διὰ τὰ πολεμικά του κατορθώματα.

Ὁ Πύρρος ἦτο εὐγενὴς καὶ εὐαίσθητος· εἶχε δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ ὁμιλῇ ὠραῖα, διότι εἶχε μορφωθῇ μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τὴν πρωτεύουσάν του Ἀμβρακίαν ἐκόσμησε μὲ ὠραῖα ἔργα τέχνης.

40. Ο ΠΥΡΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΝ

Ὁ Πύρρος ἦτο ἐπίσης πολὺ φιλόδοξος καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔμενε ποτὲ ἡσυχος. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, ὅτι πάντοτε ἐλπιδας ἀπὸ ἐλπίδων ἐκύλει. Μεγάλαι σχέδια συνελάμβανεν ὁ ἀνῆσυχος καὶ ἄστατος νοῦς του. Ἦθελε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του μακρὰν καὶ νὰ κάμῃ τὴν Ἑπείρον ἡγεμονίδα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ φιλοδοξία του τὸν ἔκαμε νὰ δεχθῇ εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἑλλήνων, ἀποίκων τῆς σπουδαίας ἀποικίας Τάραντος εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν. Οἱ Ταραντῖνοι, 280 π.Χ. ὅπως θὰ ἴδωμεν, εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ περιφήμου στρατηλάτου τῆς Ἑπείρου.

Ὁ Πύρρος με στρατὸν 25.000 ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄριστα ἡσκημένοι, καὶ με πολλοὺς ἐλέφαντας, ἐπῆγεν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τὸν ἄριστον στρατὸν τῶν Ρωμαίων.

Αἱ δύο αὗται νικηφόροι μάχαι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Πύρρος ἔχασε πολὺ μέρος τοῦ στρατεύματός του, ἔχουν πολὺ μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἱστορίαν, διότι διὰ πρώτην φορὰν τότε τὸ νέον καὶ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Ρωμαίων ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν με τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Κατόπιν ὁ Πύρρος προσεκλήθη ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖ με τὸν στρατὸν του. Αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἄλλαι πόλεις ὑπεδέχθησαν αὐτὸν με πολὺν ἐνθουσιασμόν.

Τὸ ὄνειρον τοῦ Πύρρου ἦτο νὰ γίνῃ κύριος ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως. Εἰς μίαν ὁμῶς πόλιν τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁ Πύρρος ἐνίκηθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Τότε
275 π.Χ. προσεπάθησε νὰ κάμῃ εἰρήνην με αὐτοὺς. "Ἔστειλε λοιπὸν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸν Κινέαν εἰς τὴν Ρώμην. Περὶ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ συμβούλου του συνήθιζεν ὁ Πύρρος νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ Κινέας διὰ τοῦ λόγου εἶχε κερδίσει περισσοτέρας μάχας, ἀπὸ ὅσας αὐτὸς με τὸ ξίφος του.

Ὁ Κινέας παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς συγκλήτου καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Ρωμαίους συγκλητικούς νὰ κάμουν εἰρήνην με τὸν Πύρρον. Ἄλλ' ὁ γέρων συγκλητικὸς **"Αππιος Κλαύδιος** ἀπέρριψε τὰς προτάσεις αὐτοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι οἱ *Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν θὰ κάμουν εἰρήνην με τὸν Πύρρον, ἐφ' ὅσον αὐτὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν χώραν των.*

Ὁ Κινέας ἐπέστρεψε καὶ εἶπεν εἰς τὸν Πύρρον ὅσα ἡ σύγκλητος παρήγγειλεν. "Ὅταν δὲ ἡρωιτῆθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, ποῖαν ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς αὐτὸν οἱ Ρωμαῖοι συγκλητικοί, ὁ Κινέας εἶπεν, ὅτι *ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος εἶναι βουλὴ βασιλέων.*

Ὁ Πύρρος ἀφοῦ εἶδεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τὸν ἰσχυρὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἥπειρον.

41. Ο ΠΥΡΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὁ Πύρρος δὲν ἔμεινεν ἥσυχος εἰς τὸ βασιλεῖόν του, ἀλλ' ἐδοκίμασε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Μακεδονίας. Ἐξεστράτευσεν λοιπὸν ἐναντίον της. Κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πύρρου 272 π.Χ. ἀντεπεξῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος. Τότε ὁ Πύρρος ἐλεηλάτησε πολὺ μέρος τῆς Μακεδονίας.

Κατόπιν ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Σπάρτην. Ἡ ἥρωικὴ αὐτὴ πόλις, μολονότι τότε εἶχε περιβληθῇ μὲ τείχη, ἐφαίνετο, ὅτι ἐκινδύνευε νὰ κυριευθῇ ὑπὸ τοῦ Πύρρου.

Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν ἔσωσε τὴν Σπάρτην ὁ ἥρωισμός τῶν γυναικῶν της. Αἱ Σπαρτιάτιδες ἔμαθον, ὅτι ἡ γερούσια συνεδρίαζε τὴν νύκτα καὶ ἐσκέπτετο νὰ στείλῃ τὰ παιδιά καὶ αὐτὰς εἰς τὴν Κρήτην, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Καμμία πλέον ἐλπίς σωτηρίας δὲν ἐφαίνετο διὰ τὴν Σπάρτην.

Τότε αἱ γυναῖκες ἔδειξαν ἥρωικὸν θάρρος καὶ εἶπον εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν, ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν καὶ δίκαιον νὰ ζήσουν ἐκεῖναι καὶ νὰ χαθῇ ἡ Σπάρτη. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀγαπητὴν τῶν πόλιν μὲ κάθε θυσίαν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν μαζί μὲ τοὺς ἄνδρας τῶν ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ ἔδειξαν, ὅτι δὲν ἦσαν μόνον γενναῖαι μὲ λόγους.

Τὰ γενναῖα στρατεύματα τοῦ Πύρρου δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀνθέξουν εἰς τὴν ἥρωικὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων τῆς Σπάρτης, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ἐνικήθησαν. Ἡ Σπάρτη ἔσωσε καὶ τότε τὴν παλαιάν της δόξαν, χάρις εἰς τὰς ἡρώιδας γυναικας της, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαῖαι εἰς τὸν ἀγῶνα ἔγιναν ἡ Χιλωνίς καὶ ἡ Ἀρχιδάμεια.

Ἀπὸ τὴν Σπάρτην, κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὁ Πύρρος ἐπορεύθη ἐναντίον τοῦ Ἀργούς. Μεγάλῃ μάχῃ ἐγένεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Οἱ Ἀργεῖοι ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Πύρρου, τὰ ὁποῖα εἰσώρμησαν ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν πόλιν.

Στρατιώτης Ἀργεῖος μάχεται πρὸς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα. Ἡ στιγμή εἶναι κρίσιμος. Τέλος ὁ βασιλεὺς πληγώνεται θανασίμως ἀπὸ μίαν κεραμίδα, ἡ ὁποία ρίπτεται ἀπὸ τὴν στέγην οἰκίας ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ μαχομένου πρὸς αὐτὸν στρατιώτου, καὶ ἀποθνήσκει.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου, ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἔγινε καὶ πάλιν κύριος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔλαβε καὶ ἄλλας κτήσεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ὁ Πύρρος.

42. Ο ΧΡΕΜΩΝΙΔΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Πύρρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας πόλεμος ἀπελευθερωτικὸς ἀπὸ τὸ κράτος τῆς Μακεδονίας. Ὁ πόλεμος αὐτὸς 266 - 262 π.Χ. διήρκεσε τέσσαρα ἔτη καὶ ὠνομάσθη Χρεμωνίδειος διὰ τὸν ἐξῆς λόγον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχεν, ὅπως γνωρίζομεν, ἡ σχολὴ τῶν στωικῶν φιλοσόφων. Οἱ μαθηταὶ αὐτῆς δὲν ἡσχολοῦντο μόνον μὲ ἀφηρημένας φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ δὲν ἐπεδίωκον νὰ ἀποκτοῦν μόνον γνώσεις. Ἐπίστευον, ὅτι αἱ γνώσεις εἶναι μέσον διὰ τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν κάμνῃ τὸ καλόν.

Τοιοιουτρόπως εἰς τὰς Ἀθήνας ἐδημιουργήθη μία τάξις νέων ἐναρέτων καὶ εὐγενῶν. Εἰς ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ Χρεμωνίδης, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀνέλαβε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν.

Τὸ θάρρος τῶν Ἀθηνῶν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις, ὅπως ἡ Σπάρτη, ἡ Ἡλεῖα καὶ ἡ Ἀχαΐα. Τότε, ὅπως καὶ ἄλλοτε, αἱ Ἀθηναὶ μὲ τὴν Σπάρτην ἠνώθησαν εἰς κοινὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀντίγονος ὁμοῦς ἐνίκησε τὸν πελοποννησιακὸν στρατὸν πλησίον τῆς Κορίνθου καὶ κατόπιν μακρᾶς πολιορκίας ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας. Ὁ Χρεμωνίδης κατέφυγεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον.

Τοιουτοτρόπως έτελείωσεν ό εύγενής αύτός άγών ύπέρ της έλευθερίας. Μολονότι ό βασιλεύς 'Αντίγονος κατά τά τελευταία έτη της βασιλείας του (άπέθανε τό 239 π.Χ.) εύρίσκετο σχεδόν πάντοτε είς πόλεμον, έν τούτοις, καθ' όν χρόνον ούτος έβασίλευεν, ή Μακεδονία ήτο μέγα και ήνωμένον βασίλειον, τόσον, όσον δέν ήτο άλλοτε, άφ' ότου άπέθανεν ό Μέγας 'Αλέξανδρος.

Ή κυριαρχία του όμως επί της 'Ελλάδος δέν ήμπόρεσε νά έξασφαλισθῇ. Διά ποίον λόγον, θά ίδωμεν κατωτέρω.

43. ΑΙ ΔΥΟ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οί κάτοικοι της κυρίως 'Ελλάδος ποτέ άλλοτε δέν είχον ένωθῇ μεταξύ των τόσον, όσον κατά την έποχήν εκείνην. Περισσότερον τότε άπό κάθε άλλην φοράν ένόησαν, ότι μόνον ή ένώσις των ήτο δυνατόν νά έξασφαλίση είς αύτούς την έλευθερίαν, την όποίαν είχον χάσει και τόσον ήγάπων. Ήτο όμως δυστυχώς πολύ άργά πλέον.

Μανθάνομεν λοιπόν, ότι πολλαί πόλεις είς την 'Ελλάδα ήνώθησαν μεταξύ των και άπετέλεσαν ένα σύνδεσμον, ό όποίος ώνομάσθη συμπολιτεία. Τάς πόλεις, αί όποίαι άπετέλουν την συμπολιτείαν, ήγωνε στενώς έν πατριωτικόν αίσθημα· νά έλευθερωθοῦν άπό την μακεδονικήν διοίκησιν, την όποίαν έμίσουν πολύ.

Δύο συμπολιτεΐαι ύπήρξαν τότε είς την 'Ελλάδα, ή Αίτωλική και ή 'Αχαϊκή. Την πρώτην έκαμαν αί πόλεις πρός βορράν του Κορινθιακού κόλπου, την δέ άλλην αί πόλεις της Πελοποννήσου. Αί 'Αθήναι και ή Σπάρτη δέν έλαβον μέρος είς τας δύο αύτάς ένώσεις των πόλεων.

Οί Μακεδόνες βασιλείς, οί όποίοι, όπως είπομεν, προσεπάθουν πάντοτε νά έχουν υπό την διοίκησιν του κράτους των την 'Ελλάδα, συνήντησαν τότε μεγάλας δυσκολίας άπό τας δύο αύτάς συμπολιτεΐας.

44. ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Εἰς πολὺ παλαιοὺς ἀκόμῃ χρόνους εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην περιοχὴν τῆς Αἰτωλίας μανθάνομεν, ὅτι οἱ ὄρεινοὶ ἑκαῖ λαοὶ εἶχον κάμει ἕνα σύνδεσμον, διὰ τὸ νὰ προστατεύωνται ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ νὰ κάμνουν ἐπιδρομὰς πρὸς λεηλασίαν. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς ἀπολιτίστους.

Ἡ ἔνωσις αὐτῇ τῶν Αἰτωλῶν ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν. Τότε ἡ Αἰτωλικὴ
 279 π.Χ. συμπολιτεία προσέφερε πολὺ σπουδαίαν βοήθειαν εἰς τὴν κατανίκησιν τῶν βαρβάρων ἐκείνων ἐπιδρομῶν, μάλιστα δὲ ὅταν ἠπειλήσαν οὗτοι τοὺς Δελφούς. Ὅλοι οἱ πολῖται τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας ἦσαν μέλη τῆς συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας.

Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ἐλέγετο στρατηγός. Οὗτος ἦτο ὁ πολιτικός καὶ στρατιωτικός ἀρχηγός τῆς συμπολιτείας. Ἡ ἐξουσία του διήρκει ἐπὶ ἕν ἔτος. Ἡ συνέλευσις ἦτο τὸ κυρίαρχον σῶμα τῆς συμπολιτείας καὶ ἀπεφάσιζε διὰ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν εἰρήνην. Συνήρχετο δὲ κανονικῶς δύο φορές τὸ ἔτος. Ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ ἐξελέγετο εἰς ἱππαρχος, εἰς ταμίης, εἰς γραμματεὺς καὶ ἕν συμβούλιον, οἱ ἀπόκληροί. Αἱ πόλεις τῆς συμπολιτείας εἶχον τὰ ἴδια μέτρα, τὰ ἴδια σταθμὰ καὶ τὸ ἴδιον νόμισμα. Κέντρον τῆς συμπολιτείας ἔγιναν οἱ Δελφοί. Μέλη δὲ αὐτῆς ὄλαι αἱ πόλεις τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Μαλιακὸν κόλπον μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῷου ποταμοῦ.

45. ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Πολὺ σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ σύνδεσμος τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν
 281-146 π.Χ. τέσσαρες πόλεις ἠνώθησαν μεταξύ των. Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἔγιναν δέκα, ἀργότερον δὲ μέλη τῆς συμπολιτείας ἔγιναν αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία εἶχε τὸ καλὺτερον πολίτευμα. Ἐκάστη πόλις τῆς συμπολιτείας ἦτο ἴση πρὸς τὰς ἄλλας καὶ ἀνεξάρτητος. Εἶχε τὴν κυβέρνησιν τῆς καὶ ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας τῆς. Ὑπῆρχεν ὁμοῦ καὶ ἡ κυβέρνησις ὅλης τῆς συμπολιτείας. Αὕτη ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἓνα στρατηγόν, ἓν συμβούλιον ἀπὸ δέκα πρόσωπα, τοὺς δημιουργοὺς, οἱ ὅποιοι εἶχον διοικητικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀπὸ μίαν βουλὴν ἢ σύγκλητον, ἡ ὁποία ἀποτελεῖτο ἀπὸ 120 πρόσωπα. Ἡ βουλὴ εἶχεν ὡς ἔργον νὰ παρασκευάζῃ ζητήματα διὰ τὴν συνέλευσιν καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις. Τέλος ὑπῆρχε μία συνέλευσις ὅλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν 30 ἐτῶν καὶ ἄνω. Εἰς τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὁ πολίτης τῆς κάθε πόλεως εἶχε ψῆφον. Ἐπίσης ἐξελέγετο εἰς ἵππαρχος, ὅπως εἰς τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν, καὶ εἰς ναύαρχος.

46. ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΑΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ

Τὴν μεγαλυτέραν τῆς πρόδοον ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία χρεωστῇ εἰς δύο στρατηγοὺς τῆς, τὸν Ἄρατον καὶ τὸν Φίλοποιμενα. Ὁ Ἄρατος ἦτο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα. Τὸ 271 - 213 π.Χ. ἔτος δὲ 251 π.Χ. ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννον Νικοκλέα καὶ ἠνώσεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Μετὰ τὴν γενναίαν αὐτὴν πρᾶξιν εἰσῆλθεν ὡς ἀπλοῦς ἵππεὺς εἰς τὸν στρατὸν τῆς συμπολιτείας. Ἡ συνέλευσις ὁμοῦ ἐξέλεξεν αὐτὸν πολλὰς φορὰς στρατηγόν. Ὡς στρατηγὸς ἠλευθέρωσε τὴν Κόρινθον ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν. Ἐπίσης ἐπεξέτεινε τὴν δύναμιν τῆς συμπολιτείας εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Ἄρατος ἦτο συνετὸς ἀνὴρ καὶ διπλωμάτης, εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ ἦτο ἱκανὸς στρατηγὸς εἰς τὰς μάχας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Δι' ἓν δὲ διάστημα ἐφάνη, ὅτι θὰ ἠλευθέρωνεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἦτο χρημάτων ἀνώτερος καὶ πολλὰς φορὰς δὲν ἐδίστασε νὰ

θυσιάση τὴν περιουσίαν τοῦ ὁλόκληρον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

Ὁ Φιλοποίμην ἦτο ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν· ἀπὸ μικρᾶς δὲ ἡλικίας ἐνδιεφέρετο πολὺ διὰ τὰ στρατιωτικά. Μὲ τὴν με-
 252 - 183 π.Χ. λήτην τῶν στρατιωτικῶν βιβλίων τῆς ἐποχῆς
 του καὶ μὲ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, τὰς ὁποίας
 ἔκαμνεν, ἀπέκτησεν εὐφυῖαν μεγάλην καὶ σωματικὴν δύναμιν.
 Πολὺ ἐνωρίς ὁ Φιλοποίμην ἔδειξεν, ὅτι εἶχε μεγάλα στρατιω-
 τικά προτερήματα καὶ πολὺ ταχέως ἔγινε σπουδαῖος στρατιω-
 τικός.

Οἱ πολῖται τῆς Ἀχαΐκῃς συμπολιτείας ἐξετίμησαν τὰς ἀρετάς του καὶ τὸν ἐξέλεξαν Ἱππαρχον. Τότε ἡῤυν ὁ Φιλοποίμην τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ διοργανώσῃ λαμπρὰ τὸ ἱππικὸν τῆς συμπολιτείας, τὸ ὁποῖον εὕρσκετο εἰς παρακμὴν, καθὼς καὶ τὸν πεζικὸν στρατὸν κατὰ τρόπον καλύτερον. Ἦσκησε δηλαδὴ τὸν στρατὸν τῆς Ἀχαΐκῃς συμπολιτείας τοιούτουτρόπως, ὥστε ἔκαμνεν αὐτὸν ἰσόπαλον μὲ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸν ὀπλισμὸν τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν.

Ὁ Φιλοποίμην ἦτο εὐθύς εἰς τοὺς τρόπους καὶ λιτὸς εἰς τὴν δίαιτάν του καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του. Διὰ τὰς ἀρετάς του αὐτάς καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν εὐστροφίαν του ἠγαπᾶτο ἀπὸ ὅλων. Ὁ Πλούταρχος ὀνομάζει αὐτὸν τὸν τελευταῖον
 "Ελληνα.

Αὐτὴ μὲ ὀλίγους λόγους ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τῶν δύο σπουδαιῶν συμπολιτειῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Ἐὰν αἱ δύο τότε συμπολιτεῖαι ἠδύναντο νὰ ἐνωθοῦν μεταξύ των διὰ τὸ συμφέρον ὅλης τῆς Ἑλλάδος, τότε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πνεῦμα ὅμως αὐτὸ δὲν εἶχον ποτὲ οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι. Ἡ διχόνοια, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταξύ των αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, ἔγινε καὶ τότε ἀφορμὴ νὰ καταστραφῇ ἡ ἀρχαία μας πατρίς. Ἡ λαμπρὰ ἐκείνη ἔνωσις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων κατήντησε νὰ γίνῃ ὄργανον τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐπρό-

κείτο νά υποδουλώση τήν Ἑλλάδα, δηλαδή τῆς Ρώμης. Ἐκα-
μαν λοιπόν συμμαχίαν μέ αὐτήν καί ἐπολέμησαν ἐναντίον τῆς
Μακεδονίας, διὰ νά τήν συντρίψουν· κατόπιν ὅμως κατεστρά-
φησαν καί αἱ ἴδιαι αἱ συμπολιτεῖαι.

47. Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ Η ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ. ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Ἡ Σπάρτη, ὅπως εἴπομεν, δέν ἦτο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμ-
πολιτείας, ἀλλ' ἐχθρά πρὸς αὐτήν. Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους,
κατὰ τοὺς ὁποίους ἦτο εἰς ἀκμὴν ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἡ
Σπάρτη εἶχεν ἀποκτήσει σπουδαίαν δύναμιν χάρις εἰς δύο
σπουδαίους βασιλεῖς, τοὺς ὁποίους εἶχε τότε.

Προηγουμένως ἡ θέσις τῆς τόσον λαμπρᾶς ἄλλοτε πόλεως
δέν ἦτο καλὴ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶχε πολὺ ἐλαττωθῇ. Μόνον
ἐπτακόσιοι πολῖται Σπαρτιάται ὑπῆρχον τότε. Οἱ περισσότεροι
ἦσαν καταχρεωμένοι καί τὰ κτήματα εὐρίσκοντο εἰς τὰς χεῖ-
ρας ὀλίγων, οἱ ὅποιοι ἔζων μέ πολυτέλειαν.

Οἱ δύο βασιλεῖς τῆς, ὁ Ἄγις καί ὁ Κλεομένης, εἰργά-
σθησαν, διὰ νά ἐπαναφέρουν τὴν πατρίδα τῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν
τῆς δύναμιν καί δόξαν.

Ὁ Ἄγις εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὸν πλούσιον οἶκον τοῦ μέ-
πολυτέλειαν καί μαλθακότητά. Ἀλλὰ πρὶν γίνῃ εἴκοσιν ἐτῶν,
ᾤφησε τὴν μαλθακὴν τοῦ ζῶν καὶ συνήθισεν εἰς τὴν 244 π.Χ.
ἀρχαίαν λακωνικὴν διαίταν καὶ ἀπλότητά. «Δὲν ἐπι-
θυμῶ, ἔλεγε, τὴν βασιλείαν, ἐὰν δὲν δινηθῶ μέ αὐτὴν νά ἀναστηλώσω
τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἀγωγὴν».

Ἦτο εὐλίκρινής, χρηστὸς καὶ γενναῖος, ἀλλ' ἄπειρος. Διὰ
τοῦτο οἱ πλούσιοι ἠναντιώθησαν εἰς τὰ σχέδιά τοῦ καὶ ἐπέτυ-
χον νά θανατώσουν αὐτόν. Τὸ ἔργον τοῦ ἠκολού- 235 π.Χ.
θησε πιστῶς ὁ Κλεομένης, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει λαμ-
πρὰν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Εἶχε σπουδαῖον στωικὸν φι-
λόσοφον διδάσκαλον καὶ ἐλάτρευε τὸ ἔνδοξον παρελθόν τῆς
ἀρχαίας τοῦ πατρίδος. Ὁ Κλεομένης ἔκαμε Σπαρτιάτας πολί-
τας τοὺς πλέον χρηστοὺς ἐκ τῶν περιοίκων καὶ τοιοιυτοτρόπως
ἡὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν. Κατῶρθωσε δὲ νά μοιράσῃ

μέ δίκαιον τρόπον τήν χώραν εἰς τοὺς πολίτας καὶ κατήργησε τὰ χρέη. Ἐπίσης κατήργησε τὸ ἀξίωμα τῶν ἐφόρων καὶ ἐπανέφερε τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Κλεομένης ἔκαμεν ἐπιτυχεῖς πολέμους ἐναντίον τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἀρατος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ἡ Σπάρτη ἐγίνετο πολὺ ἐπικίνδυνος καὶ ὑπῆρχε φόβος νὰ διαλυθῇ ἡ συμπολιτεία, συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Εἰς μίαν μάχην, εἰς τὴν **Σελλα- 222 π.Χ.**σίαν τῆς Λακωνίας, ὁ σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ ἡνωμένου στρατοῦ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ὁ Κλεομένης κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία ἐπὶ πεντακόσια ἔτη εἶχε σπουδαίαν ἱστορίαν, ἔπεσεν ἀπὸ τότε εἰς ἀφάνειαν.

48. ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΩΝ. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἀφοῦ μὲ τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας, ἔλαβε καὶ πόλιν ὅσας πόλεις εἶχε χάσει. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Ἀρατος εἶχε κάμει τὴν ἑνώσιν αὐτῆν τῶν πολιτειῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν, τώρα ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία μὲ τὴν συμμαχίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε μὲ τὸν Μακεδόνα βασιλέα, πραγματικῶς ὑπετάσσετο εἰς αὐτόν.

Ὁ Ἀντίγονος μάλιστα ὁ Δόσων, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Φιλίππου Ε', εἶχεν ἐνώσει ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος εἰς μίαν ἑνώσιν, τὴν Ἑνωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχον ἀνακηρυχθῇ ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς ἐγίνετο τότε ἡγεμὼν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων.

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διηύθυνε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Δηλαδή αὐτὸς ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου ἐναν-

τίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς ἡνωμένης Ἑλλάδος καὶ ἐκάνονιζε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης.

Εἰς τὴν ἔνωσιν ὅμως αὐτὴν δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβουν μέρος αἱ Αἰτωλικαὶ πόλεις. Διὰ τοῦτο ὁ νέος βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Ε' (220 π.Χ.) μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον αὐτῶν. Ὁ πόλεμος ὠνομάσθη συμμαχικός πόλεμος καὶ διήρκεσε τρία ἔτη (220-217 π.Χ.).

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῶν ἐμπολέμων εἰς τὴν Ναύπακτον διὰ τὴν εἰρήνην, ἀντήχησεν ἡ φωνὴ τοῦ Ναυπακτίου Ἀγελάου ὡσάν μία φοβερὰ προειδοποίησις διὰ τὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἠπεῖλει ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ καλὸς ἐκεῖνος πατριώτης Ἕλλην, ὅπως μᾶς λέγει ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξώρκισε τότε τοὺς Ἕλληνας νὰ παύσουν νὰ πολεμοῦν μεταξύ των καὶ νὰ ὁμονήσουν. Ὅπως δὲ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι περνοῦν τοὺς ποταμούς, ἔλεγε, συμπλέκουν τὰς χεῖρας των, διὰ νὰ μὴ τοὺς παρασύρῃ τὸ ρεῦμα, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ ἡνωμένοι ἔπρεπε ν' ἀποκροῦν τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ σώξῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ὡς ἄλλος δὲ Ἰσοκράτης, συνεβούλευε καὶ αὐτὸς τὸν Μακεδόνα βασιλέα νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ὁμόνοιαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ἐξ Ἑσπερίας νέφη, ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἀγέλαος, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, πράγματι ἐπλησίαζον ἀπειλητικὰ εἰς τὴν ἐξηντλημένην ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἀρχαίαν μας πατρίδα. Ἡ Ἑλλάς ἦτο πεπρωμένον ἐντὸς ὀλίγου χρόνου νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν σιδηρᾶν δύναμιν τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία θὰ ἐγένετο κοσμοκράτειρα. Ποῖον ἦτο τὸ νέον αὐτὸ κράτος καὶ πῶς ἐγένετο κυρίαρχον τῆς ἀρχαίας μας πατρίδος, θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

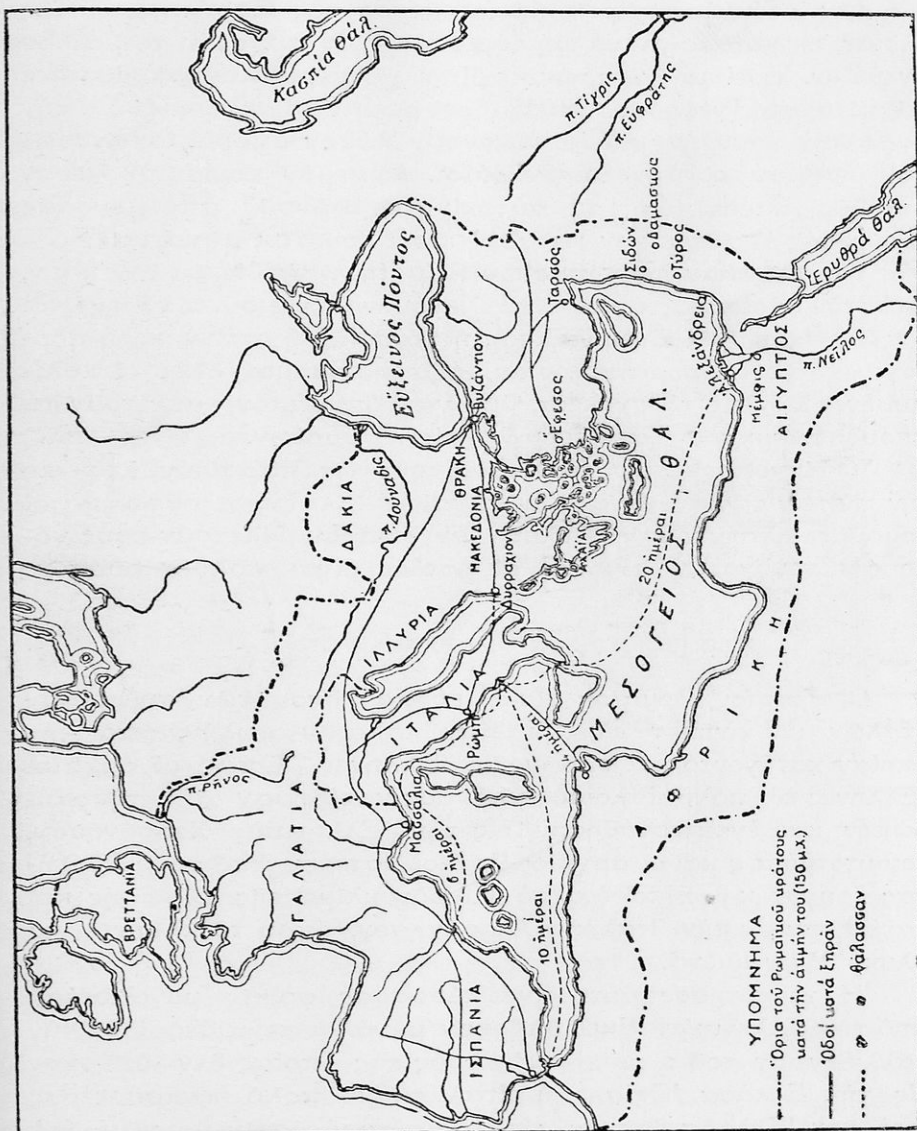
49. ΡΩΜΗ, Η ΑΙΩΝΙΑ ΠΟΛΙΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον εἶδομεν, ὅτι μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐφώτισε τοὺς καθυστερημένους λαοὺς τῆς.

Εἰς τὸ νέον μας κεφάλαιον θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες χάνουν τὴν πολιτικὴν τῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ ὑποτάσσονται εἰς ἓνα πολὺ ἰσχυρὸν λαὸν τῆς Δύσεως, τοὺς Ρωμαίους. Τοῦτο ὅμως γίνεται ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουν οἱ σπουδαῖοι αὐτοὶ κατακτηταὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, νὰ τὰ διαδώσουν δὲ κατόπιν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως μὲ τὰς μεγάλας κατακτήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμαν ἐκεῖ.

Ἀπὸ ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης ἡ Ρώμη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας, ἔχει τὴν ἐνδοξοτέραν ἱστορίαν. Εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἡ πόλις αὕτη ἦτο πολὺ μικρὸς συνοικισμὸς ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινεν ἡ πρώτη μεγάλη πόλις τῆς Εὐρώπης καὶ τέλος ἡ πρωτεύουσα ἐνὸς τεραστίου κράτους, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν ἀπὸ τὴν Βρεττανίαν μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης· περιελάμβανε δηλαδὴ ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλην τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ περισσοτέρας ἀκόμη χώρας.

Τὸ κράτος αὐτὸ ὀνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του Ρώμην Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Ρωμαῖοι.

Δὲν ὑπάρχει σήμερον κανὲν μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ εὕρισκεται ἓν ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν μνημεῖον. Ἐρείπια λαμπρῶν κτιρίων, ρωμαϊκὰ λουτρά, θέατρα, τείχη ἰσχυρά, γέφυραι καὶ ἀψίδες ρωμαϊκαί, ἐνθυμίζουν τὴν ρωμαϊκὴν κατοχὴν καὶ φανερῶνουν πόσον σπουδαῖοι ἄνθρωποι ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι. Σήμερον ἀκόμη, ὕστερον ἀπὸ δύο χιλιάδας ἔτη, τὰ αὐτοκίνητα περνοῦν ἀπὸ μεγάλας ὁδούς, τὰς ὁποίας εἶχον κατασκευάσει Ρωμαῖοι μηχανικοί.

Τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, τὴν λατινικὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγονται αἱ λεγόμεναι νεολατινικαὶ γλῶσσαι, δηλαδὴ ἡ ἰταλική, ἡ γαλλικὴ, ἡ ἰσπανικὴ, ἡ πορτογαλικὴ καὶ ἡ ρουμανικὴ, σπουδάζουν σήμερον ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ νὰ δύνανται νὰ μελετοῦν τὰ σπουδαῖα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων.

Ὅπως οἱ σημερινοὶ τεχνῖται ἔχουν ὡς παραδείγματα εἰς τὴν τέχνην τῶν τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οὕτω καὶ οἱ νομομαθεῖς σήμερον εἰς ὅλον τὸν κόσμον μελετοῦν τοὺς νόμους τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ σπουδαῖοι.

50. ΠΟΙΟΙ ΗΣΑΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι εἶναι οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Ἰταλῶν καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ἰδίαν παλαιὰν φυλὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους κατέβησαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἰταλοὶ ὕστερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἔφυγον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ψυχρὸν κλίμα τῆς Εὐρώπης καὶ κατέβησαν εἰς τὴν Ἰταλικὴν Χερσόνησον, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ τὸν χειμῶνα.

Ἡ χερσόνησος αὕτη εἶναι τέσσαρας φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον μεγάλαι πεδιάδες διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, ὅμοιαι πρὸς τὰς ὁποίας δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης ἡ Ἰταλία εἶχε πολὺ περισσοτέρας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα βοσκὰς εἰς τὰς πλαγιάς τῶν βουνῶν, διὰ

νὰ τρέφονται πρόβατα καὶ ἀγελάδες. Ὁ ποταμὸς **Τίβερης**, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὰ **Ἀπέννινα** ὄρη, διαρρέει τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν πρὸς δυσμὰς.

Ἡ Ἰταλία ὅμως δὲν διαμελίζεται, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ δι' αὐτὸ εἶχε καὶ τότε ὀλιγωτέρους λιμένας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία προώδευσαν πολὺ ἐνωρίτερον εἰς τὴν Ἰταλίαν παρὰ τὸ ἐμπόριόν της.

Χιλιάδας ἔτη πρὶν, τὴν ὥραιαν αὐτὴν χερσόνησον κατῴκει λαὸς ἀπολίτιστος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ κατασκευάζῃ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἀπὸ λίθον. Κατόπιν ἦλθον ἄλλοι ἄνθρωποι, μετανάσται, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὰ βουνὰ τῶν **Ἀλπεων**.

Αὐτοὶ ἐγνώριζον τὸν χαλκὸν καὶ τὸν ὀρεῖχαλκον καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἦσαν ὀρειχάλκινα. Ὑστερον ἀπ' αὐτοὺς ἦλθον ἄλλοι λαοί, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τὸν σίδηρον. Αὐ-

τοὶ ἦσαν οἱ **Ὀμβριοι**, οἱ ὁποῖοι κατῴκησαν εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ βορειότερον μέρος τῆς χερσονήσου, οἱ **Λατῖνοι**, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἡ ὁποία ποτίζεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ οἱ **Σαμνῖται**, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὰς πρὸς νότον πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους.

Ὁ σπουδαιότερος λαὸς μετὰ τῶν Ἰταλικῶν φύλων, τὰ ὁποῖα ἦλθον τότε εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ τὸ νοτιώτερον μέρος τῆς Ἰταλίας, ἦσαν οἱ **Λατῖνοι**. Οὗτοι ἦσαν λαὸς γεωργικὸς καὶ ἔζων εἰς χωρία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε τὴν αὐτοδιοίκη-

Χάρτης τῆς Ἰταλίας

(Δεικνύων τοὺς ἀρχαίους λαοὺς
τοὺς κατοικήσαντας τὴν Ἰταλίαν
Χερσόνησον).

σίν του. Ἀλλὰ μερικὰς φορὰς διὰ κοινὰ ζητήματα συνήρχοντο οἱ κάτοικοι ὅλοι μαζί καὶ συνεσκέπτοντο.

Τὸ μικρὸν αὐτὸ τμήμα τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον κατῴκησαν οἱ Λατῖνοι, ὠνομάσθη **Λάτιον**. Ἀπὸ τοὺς Λατίνους κατὰγονται καὶ οἱ Ρωμαῖοι, τῶν ὁποίων ἀργότερον ἡ ἱστορία ὑπῆρξεν ἔνδοξος.

51. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Κατὰ τὸ ἔτος 900 π.Χ. περίπου, λαὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πειρατικὸς ἔφθασε μὲ τὰ πλοῖα του εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας, πλησίον τοῦ Λατίου. Ἐπέρασε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ ἐβάδισε βορειότερον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο λαὸς πολεμικός, ἀπώθησε τοὺς Ὀμβρίους ἐπάνω εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη καὶ κατέλαβε τὴν χώραν πρὸς βορρᾶν τοῦ Τιβέρεως. Ἐκεῖ ἔκτισε μικρὰς πόλεις, τὰς ὁποίας περιέβαλε μὲ τείχη.

Ὁ λαὸς αὐτὸς ἦσαν οἱ **Ἐτροῦσκοι**, οἱ ὁποῖοι φαίνεται, ὅτι ἦλθον ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ χώρα των εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς τὸ ὄνομα **Ἐτρουρία**. Οὗτοι ἐλέγοντο καὶ **Τυρρηνοί**. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ θάλασσα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὠνομάσθη **Τυρρηνικὸν πέλαγος**. Ἕλληνες ἄποικοι, ὅπως γνωρίζομεν, ἦλθον ἐπίσης κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν. Ἐκεῖ ἔκτισαν πολλὰς πόλεις. Ἡ ἀρχαία πόλις **Κύμη**, ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς σημερινῆς Νεαπόλεως, ἦτο ἡ περισσότερον σημαντικὴ ἀπὸ τὰς ἄλλας πρὸς βορρᾶν ἑλληνικὰς πόλεις. Ὅλαι αἱ πόλεις ὑπῆρξαν πολὺ σπουδαῖαι καὶ προώδευσαν μὲ τὸ ἐμπόριόν των. Ἡ δὲ κάτω Ἰταλία ὠνομάσθη, ὅπως γνωρίζομεν, **Μεγάλῃ Ἑλλάδι**.

52. ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ. ΚΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Οἱ Λατῖνοι χωρικοὶ φαίνεται, ὅτι ἦλθον πολὺ ἑνωρὶς εἰς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς των Ἐτρούσκους, οἱ ὁποῖοι κατῴ-

κουν κατὰ μῆκος τῆς ἄλλης ὄχθης τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

Εἰς μέρος ἀνοικτὸν πλησίον τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ λόφους, ἐγίνετο ἐν εἶδος ἀγορᾶς. Οἱ χωρικοὶ τοῦ Λατίου ἔδιδον σῖτον ἢ βοῦς εἰς τοὺς Ἑτρούσκους καὶ ἐλάμβανον ἀπ' αὐτοὺς ἐργαλεῖα ἢ ὄπλα, τὰ ὅποια ἐκεῖνοι ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν. Εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων τῶν δύο αὐτῶν λαῶν, ἔκτισαν οἱ Λατῖνοι μίαν μικρὰν πόλιν, ἐπάνω εἰς ἓνα λόφον, **753 π. Χ.** τὸν **Παλατῖνον**, καὶ τὴν περιέβαλον μὲ τεῖχος. Εἰς τὴν νέαν πόλιν ἐδόθη τὸ ὄνομα **Ρώμη**, διότι λέγουν, ὅτι ὁ κτίστης αὐτῆς ὠνομάζετο **Ρωμύλος**.

53. ΤΙ ΔΙΗΓΟΥΝΤΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΙΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΡΩΜΗΣ

Ὑπάρχουν διάφοροι ἐνδιαφέροντες μῦθοι διὰ τὴν πολὺ παλαιὰν ἱστορίαν τῆς πόλεως αὐτῆς. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει, ὅτι ὁ **Αἰνείας**, ἐκ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Τροίας, ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅταν οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν πόλιν ἐκείνην. Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας καὶ ἵδρυσεν μίαν πόλιν, τὸ **Λαβίνιον**, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

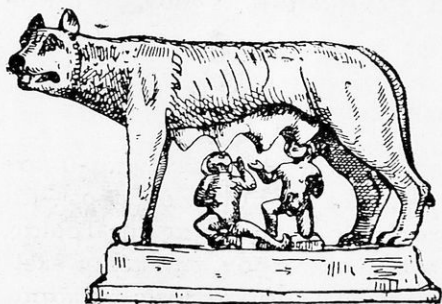
Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰνείου πολλοὶ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν. Ἀλλὰ κάποτε μεγάλη φιλονικία ἡγέρθη μέσα εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως **Νουμίτορος**, ὁ **Ἀμούλιος**, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν βασιλέα καὶ ἐγένεν ὁ ἴδιος βασιλεὺς. Διέταξε δὲ νὰ θέσουν εἰς μίαν σκάφην τὰ δύο νήπια παιδιὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, τὸν **Ρωμύλον** καὶ τὸν **Ρέμόν**, καὶ νὰ τὰ ρίψουν εἰς τὸν Τίβεριν. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἔφερε τὴν σκάφην εἰς τὴν ξηράν. Μία λύκαινα ἤκουσε τοὺς κλαυθμηρισμοὺς τῶν παιδίων, τα ἐπλησίασε καὶ ἔκτοτε ἐπῆγαινε πρὸς αὐτὰ καὶ τοὺς προσέφερε τὸ γάλα τῆς.

Κατόπιν εἷς ποιμὴν, ὁ ὁποῖος κατὰ τύχην διήρχετο ἀπὸ ἐκεῖ, παρέλαβε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀνέθρεψεν. Ὅταν αὐτὰ ἐγιναν ἄνδρες, ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν Ἀμούλιον καὶ

ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐσώθησαν, μίαν πόλιν. Αὕτη ἦτο ἡ **Ρώμη**.

Ὅταν ἐκτίζετο τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ὁ **Ρέμος** ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, διότι συμπεριεφέρθη μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ **Ρωμύλου**. Τοιουτοτρόπως ὁ **Ρωμύλος** ἔμεινε μόνος καὶ ἐγένεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς **Ρώμης**.

Ἄλλη παράδοσις λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ νέα πόλις δὲν εἶχε κατοίκους, ὁ **Ρωμύλος** ἐκήρυξεν, ὅτι κάθε ἐξόριστος ἢ φυγό-ποινος ἀπὸ ἄλλην πόλιν ἢ δύνато νὰ γίνῃ κάτοικος τῆς νέας πόλεως.

Ἡ λύκαινα τοῦ καπιτωλίου

Διὰ τὴν αὐξησην τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς μία παράδοσις ἀνσφέρει, ὅτι ὁ **Ρωμύλος** ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς τέχνασμα: Ἔκαμε μεγάλας τελετὰς καὶ προεκήρυξεν ἀγῶνας. Ἐκάλεσε δὲ ὅλους τοὺς γείτονας λαοὺς, οἱ ὅποιοι εὐχαρίστως ἐπῆγαν μὲ τὰς οἰκογενεῖας των, διὰ

νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν νέα πόλιν. Ἐνῶ ὅμως ὅλοι ἐπρόσεχον εἰς τοὺς τελουμένους ἀγῶνας, οἱ κάτοικοι τῆς **Ρώμης** ἤρπασαν τὰς θυγατέρας τῶν ἐπισκεπτῶν **Σαβίνων** καὶ ἔκαμαν αὐτὰς συζύγους των.

Ὅταν ἀργότερον οἱ **Σαβῖνοι** ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν **Ρωμαίων**, διότι ἐθεώρησαν τὴν πρᾶξιν ἐκείνην ὡς προσβολήν, αἱ ἄρπαγεῖσαι θυγατέρες ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐμπολέμων στρατευμάτων καὶ συνεφιλίωσαν αὐτούς.

Οἱ μῦθοι αὗτοί φανερόνουν τὸ πνεῦμα, τὸ ὅποιον εἶχον οἱ ἀρχαῖοι **Ρωμαῖοι**, νὰ συνδέωνται μὲ ἄλλους γειτονικοὺς καὶ συγγενεῖς των λαοὺς. Μὲ τούτους ἔκαμνον ἰσχυράν ἑνωσιν. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα δὲν εἶχον δυστυχῶς αἱ παλαιαὶ πολιτεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ νέα πόλις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμεγάλωσε πολὺ καὶ πε-

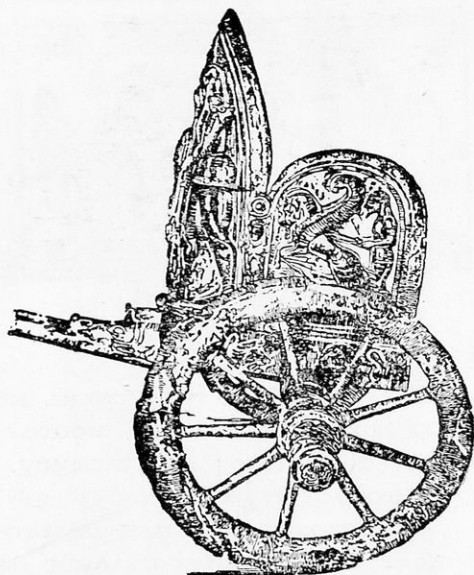
ριέλαβε καὶ τοὺς ἄλλους ἔξ λόφους, οἱ ὅποιοι ἦσαν πλησίον. Διὰ τοῦτο δὲ ἐλέγετο καὶ πόλις ἐπὶ τὰ λ ο φ ο ς.

54. ΟΙ ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Οἱ Λατῖνοι μὲ μεγάλην ἀνησυχίαν ἔβλεπον τοὺς ἀπέναντί των γείτονας Ἑτρούσκους νὰ προοδεύουν καὶ νὰ γίνωνται πολὺ ἰσχυροί. Τρία ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Ρώ- 750 π.Χ.
μης, εἰς ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑτρούσκων διέβη
τὸν ποταμὸν καὶ ἔγινε κύριος τοῦ λόφου Παλατίνου, ἐπάνω
εἰς τὸν ὅποῖον ἦτο κτισμέ-
νη ἡ Ρώμη.

Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Ἑτρού-
σκοι ἐπεξέτειναν τὴν κυ-
ριαρχίαν των εἰς ὅλην τὴν
περιοχὴν τοῦ Λατίου. Τοι-
ουτοτρόπως ἡ δύναμις τοῦ
βασιλέως τῶν Ἑτρούσκων
ἔφθανεν ἀπὸ τοῦ κόλπου
τῆς Νεαπόλεως μέχρι τοῦ
κόλπου τῆς Γενούης.

Οἱ νέοι κατακτηταί, ἐ-
πειδὴ ἦσαν καλοὶ ἔμπο-
ροι, ἤλθον ἀπὸ πολὺ πα-
λαιοὺς χρόνους εἰς σχέ-
σεις μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ
ἔγιναν ἄνθρωποι πολιτι-
σμένοι. Οἱ Ἕλληνες ἔμ-
ποροι ἐλάμβανον ἀπὸ αὐ-
τοὺς σίδηρον καὶ χαλκὸν
καὶ ἔδιδον ὡς ἀντάλλα-

Ἑτρουσικὴ ἅμαξα ἐξ ὀρειχάλκου.
(Τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος).

γμα ὠραῖα ἀγγεῖα καὶ ὑφάσματα. Οἱ Ἑτρούσκοι ἐδανείσθη-
σαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὸ ἀλφάβητον, τὰ ὄπλα καὶ τὴν τέ-
χνην τοῦ πολέμου. Ἐπίσης ἔμαθον ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ζωγραφίζουν
καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα. Ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους

ἐγνώριζον ἐπίσης πολλὰ ἀπὸ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν τῶν. Εἰς δὲ τὰ οἰκοδομήματά τῶν μετεχειρίζοντο τὰς ἀψιδας (καμάρες). Γῆν τέχνην αὐτὴν εἶχον ἴδει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἡ Ρώμη λοιπὸν προώδευε πολὺ μὲ τὴν διοίκησιν τῶν Ἑτρούσκων, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν εἰς τοὺς κατακτηθέντας ὑπ' αὐτῶν λαοὺς ὅλα ὅσα ἐγνώριζον.

Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, ὅταν ὁ Ξέρξης ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ρώμη ἤκμαζε καὶ ἦτο σπουδαία πόλις. Ὅταν δὲ μεγάλοι ἄνδρες, ὅπως ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀλ-

Ἑτρούσκικὴ ζωγραφικὴ.

κιβιάδης καὶ ὁ Δημοσθένης, ἔζων εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ρώμην ἤκμαζον ἐπίσης μεγάλοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί. Ἡ ἀκμὴ λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς προόδου τῆς Ρώμης.

Οἱ Ἑτροῦσκοι βασιλεῖς τῆς Ρώμης ἔκαμαν πολλὰ σπουδαῖα ἔργα.

Ἐπειδὴ πολὺ συχνὰ ἐξεχείλιζεν ὁ ποταμὸς καὶ ἐκάλυπτε τὴν πεδιάδα, ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀγορά, κατεσκεύασαν ὀχετούς, ἀπὸ ὅπου ἔφευγον τὰ ὕδατα. Τοιουτοτρόπως δὲν ἐλίμναζον πλέον ὕδατα καὶ τὸ μέρος ἦτο ὑγιεινόν. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐγίνοντο μὲ τόσῃν στερεότητι, ὥστε ἀκόμη σφύζονται.

Ἐπίσης κατεσκεύασαν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ θεοῦ Διός, ὁ ὅποιος διετεθεῖτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς νοτίου Ἰταλίας ἔπλεον πολὺ συχνὰ τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ ἔφερον ἐμπορεύματα. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι ἐμάνθανον πολλὰ πράγματα.

Ἐπίσης οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, πῶς νὰ κατασκευάζουν πλοῖα καὶ νὰ κόπτουν νομίσματα. Ἀπὸ τότε ἔπαυσαν τὴν ἀνταλλαγὴν πραγμάτων καὶ ἔδιδον νομίσματα. Τὰ ὀνόματα πρὸς τοὺς τῶν θεῶν τῶν ἡσάν ἑλληνικά.

55. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗΙ. ΤΑΡΚΙΝΙΟΣ Ο ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΣ.
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ Ρώμη, ἀφ' ὅτου ἐκτίσθη, ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ βασιλεῖς. Ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ λαοῦ τοῦ καὶ εἶχεν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων τοῦ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ. Ἦτο ὁ ἀνώτατος ἱερεὺς, ὁ ἀρχηγὸς δηλαδὴ τῆς θρησκείας. Ἦτο ἐπίσης ὁ ἀνώτατος δικαστὴς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου.

Ἀρχαῖα Ρωμαῖκὰ νομίσματα

Ἡ εἰκὼν δεικνύει δύο παλαιὰ νομίσματα ἀπὸ χαλκόν. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθησαν αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μετὰ τοὺς Ἕλληνας, οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύασαν νομίσματα ἀπὸ ἄργυρου.

Τὸν βασιλέα συνώδευον πάντοτε δώδεκα ὑπηρέται. Ὁ καθεὶς ἔφερεν εἰς τὸν ἀριστερόν του ὦμον μίαν δέσμην ράβδων, διὰ τοῦτο δὲ ἐλέγοντο ραβδ'οῦχοι. Αἱ ράβδοι αὗται, αἱ ὅποιαι ἐλέγοντο φάσκαι, ἦσαν δεμέναι γύρω ἀπὸ ἓνα πέλεκυν. Ταῦτα ἐσήμαινον τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως νὰ τιμωρῇ ἢ νὰ φονεύῃ τὸν παρεκτρεπόμενον πολίτην. Ἡ λέξις φασισμός, τὴν ὅποιαν ἀκούομεν σήμερον, προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν αὐτήν.

Ὁ βασιλεὺς ἐβοηθεῖτο εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ συμβούλιον γερόντων. Τούτους ἐξέλεγε μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ρώμης. Ἐλέγοντο δὲ πατέρες καὶ ἦσαν ἰσόβιοι. Οὗτοι ἔδιδον τὴν γνώμην εἰς τὸν βασιλέα διὰ τὰ σπουδαῖα ζητήματα τῆς χώρας.

“Όταν ὁ βασιλεὺς ἤθελε νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ λαοῦ, ἔστελλεν ἀγγελιαφόρους, οἱ ὅποιοι μὲ σάλπιγγας ἐκάλουν τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν. Οἱ πολῖται συνηθοῦντο εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ διηροῦντο εἰς ὁμάδας. Ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς εἶχε μίαν ψήφον.

Ραβδούχοι Ρωμαῖοι.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ἑπτὰ βασιλεῖς, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησαν πολὺ καλὰ τὴν Ρώμην. Τελευταῖος βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ **Ταρκίνιος**, τὸν ὅποιον οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν **Ὑπερήφανον**, διότι ἦτο σκληρὸς βασιλεὺς καὶ διώκει σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν του θέλησιν καὶ ὄχι κατὰ τὰς ρωμαϊκὰς συνηθείας.

Ὁ Ταρκίνιος ὁ Ὑπερήφανος ἔκαμε πολλοὺς πολέμους καὶ

κατέστησε τὴν Ρώμην πολὺ ἰσχυράν. Ἄλλ' ὁ λαὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν σκληρότητα τῶν Ἑτρούσκων βασιλέων καὶ κυρίως τοῦ Ταρκινίου. Ἔκαμε λοιπὸν ἐπανάστα- 509 π.Χ.
σιν καὶ ἐξεδίωξε τὸν βασιλέα. Ἀπὸ τότε οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον πλέον βασιλεῖς. Ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας εἰς τὴν Ρώμην ἔγινε περίπου τὸν ἴδιον καιρὸν, κατὰ τὸν ὅποιον ἐξωρίσθη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὁ Ἰππίας.

56. Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. ΟΙ ΠΑΤΡΙΚΙΟΙ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐν Ρώμῃ ἐξελέγησαν δύο νέοι ἄρχοντες, οἱ ὅποιοι ὠνομάσθησαν ὕπατοι. Οὗτοι εἶχον τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, ὅπως οἱ βασιλεῖς προηγουμένως. Ἄλλ' ἡ δύναμις τῶν περιωρίζετο πολὺ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: πρῶτον, διότι ἡ ἐξουσία τῶν διήρκει μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ὀλίγον αὐτὸ διάστημα νὰ ἀποκτήσουν μεγάλην δύναμιν· δεύτερον, διότι ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ οἱ δύο σύμφωνοι εἰς ὅ,τι ἀπεφάσιζον. Ἐὰν ὁ εἷς δὲν ἐπεδοκίμαζε μίαν πράξιν τοῦ ἄλλου, τότε ἡ πράξις ἐκείνη δὲν εἶχε καμμίαν ἰσχύν.

Τὸ συμβούλιον τῶν γεροντῶν, ἡ γερουσία, καθὼς καὶ ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία ἐψήφισε τὰς ἀποφάσεις, ἐξηκολούθουν νὰ ὑπάρχουν, ὅπως καὶ ἐπὶ βασιλείας. Ἡ γερουσία ὁμῶς, ἡ ὁποία ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας ἦτο μόνον συμβουλευτικὸν σῶμα, τώρα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκρίνῃ ἢ νὰ ἀπορρίπτῃ κάθε ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Τοιοιουτρόπως τὸ πολίτευμα εἰς τὴν Ρώμην, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας, ἦτο καθαρῶς ἀριστοκρατικόν. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅταν ἐξέπεσαν οἱ βασιλεῖς. Ἡ τάξις αὕτη τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσίων Ρωμαίων πολιτῶν, ἡ ὁποία εἶχε τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν, ὠνομάσθη τάξις τῶν πατρικίων.

57. ΟΙ ΠΛΗΒΕΙΟΙ ΚΑΙ Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΙΠΠΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πατρικίων ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην καὶ ἡ τάξις τοῦ λαοῦ, οἱ π λ η β ε ῖ ο ι. Οὗτοι ἦσαν πτωχοὶ γεωργοὶ καὶ τεχνῖται καὶ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν γερουσίαν οὔτε νὰ ἐκλέγωνται ὕπατοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλίγον ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας. Ἐπειδὴ δὲ εὐρίσκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ἕνεκα τῶν χρεῶν τῶν εἰς τοὺς πατρικίους, ἐπανεστάτησαν καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Οἱ πατρικιοὶ εἶδον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσουν χωρὶς τοὺς πληβείους, διότι, ὅπως εἴπομεν, οὗτοι ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ ἦσαν οἱ καλύτεροι στρατιῶται εἰς τοὺς συνεχεῖς τῶν πολέμους. Διὰ τοῦτο ἔστειλαν ἓνα συνετὸν ἄνθρωπον, τὸν **Μενήγιον Ἀγρίππαν**, διὰ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην.

Ὁ Ἀγρίππας ἔπεισε τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθουν μὲ τὸν ἐξῆς μῦθον: Κάποτε, εἶπε, τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔκαμαν συνωμοσίαν κατὰ τῆς κοιλίας. Εἶπον, ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον αὐτὰ νὰ ἐργάζωνται διαρκῶς καὶ ἡ κοιλία νὰ μένῃ ἡσυχος πάντοτε καὶ νὰ ἀπολαύῃ ὅσα φέρουν τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ καταδικάσουν εἰς λιμοκτονίαν τὴν κοιλίαν. Οἱ πόδες δὲν θὰ ὠδήγουν εἰς ἐργασίαν, αἱ χεῖρες δὲν θὰ ἔφερον τίποτε καὶ τὸ στόμα θὰ ἔμενε κλειστὸν. Πράγματι, ἡ κοιλία ἠσθένησε, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἐξησθένησαν. «*Τώρα καὶ σεῖς, πληβεῖοι, εἶπε, θέλετε νὰ ἐξασθενήσετε τοὺς πατριζίους. Ἀλλὰ νομίζετε, ὅτι καὶ σεῖς θὰ σωθῇτε;*»

Οἱ πληβεῖοι ἀντελήφθησαν πόσον ὀρθοὶ ἦσαν οἱ λόγοι τοῦ φρονίμου αὐτοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐδέχθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην, ἀφοῦ ἔκαμαν συμφωνίαν μὲ τοὺς πατρικίους, νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

58. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΔΗΜΑΡΧΟΙ. Η ΔΩΔΕΚΑΔΕΛΤΟΣ

Οἱ πατρικιοὶ ἔδωσαν εἰς τοὺς πληβείους τὸ δικαίωμα νὰ συνέρχωνται εἰς συνέλευσιν καὶ νὰ ἐκλέγουν τοὺς δ η μ ἄ ρ -

χοι. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξελέγοντο δύο δήμαρχοι, ἀργότερον πέντε καὶ τέλος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφθασεν εἰς τοὺς δέκα.

Οἱ δήμαρχοι εἶχον καθῆκον νὰ προστατεύουν τὰ δίκαια τῶν πληβείων. Εἶχον τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλουν τὴν ἀπόφασιν τῶν ὑπάτων καὶ νὰ σώζουν ἓνα πολίτην ἀπὸ τὴν καταδίκην τοῦ εἰς θάνατον. Ἐὰν εἷς πολίτης ἀδίκως ἐτιμωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἦτο δυνατόν νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῶν δημάρχων.

Οἱ δήμαρχοι ἐκάθηντο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς συνελεύσεως τῶν πατρικίων καὶ ἠδύναντο νὰ ἀπορρίψουν ἓνα νόμον, τὸν ὅποιον ἀπεφάσιζον οἱ πατρίκιοι καὶ ὁ ὅποῖος δὲν ἦτο πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πληβείων. Αἱ θύραι τῶν οἰκίων τῶν δημάρχων ἦσαν ἀνοικταὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, διὰ νὰ εὐρίσκη πᾶς πολίτης ἄσυλον καὶ προστασίαν. Τοιουτοτρόπως οἱ δήμαρχοι ἀπέκτησαν πολὺ μεγάλην δύναμιν.

Ἐν ἄλλο πολὺ σπουδαῖον, τὸ ὅποιον ἐπέτυχον οἱ πληβεῖοι, ἦτο τὸ ἐξῆς: Μέχρι τοῦ 450 π.Χ. οἱ ρωμαῖκοὶ νόμοι ἦσαν γνωστοὶ μόνον εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματούχους. Οἱ πληβεῖοι ἐζήτησαν νὰ γραφοῦν οἱ νόμοι καὶ νὰ δημοσιευθοῦν, ὥστε κάθε πολίτης νὰ γνωρίζῃ, ἂν τὸ δίκαιον ἀπονέμεται συμφώνως μὲ αὐτοὺς. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἔγραψαν τοὺς νόμους εἰς δώδεκα ὀρειχαλκίνοις πίνακας καὶ τοὺς ἔστησαν εἰς τὴν ἀγοράν. Οἱ νέοι ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τῶν δώδεκα αὐτῶν πινάκων, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Δωδεκάδελτος.

59. ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οἱ ὑπατοι κατ' ἀρχὰς εἶχον ὅλην τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους τῆς χώρας τῶν. Ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, ἐφύλαττον τὸν δημόσιον θησαυρὸν καὶ ἦσαν καὶ οἱ ἴδιοι δικασταί.

Ἀλλὰ ταχέως εἶδον οἱ Ρωμαῖοι, ὅτι οἱ ὑπατοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τόσα ζητήματα, ἀφοῦ μάλιστα πολυλὰς φορὰς ἀπουσίαζον ἕνεκα ἐκστρατειῶν ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐξελέγησαν καὶ ἄλλοι ἄρχοντες διὰ

τάς διαφόρους υπηρεσίας τῆς πολιτείας. Οὗτοι ἦσαν οἱ ταμίαι, οἱ ὅποιοι ἐφύλαττον τὸν δημόσιον θησαυρόν, καὶ δύο τιμηταί, οἱ ὅποιοι ἐκράτουν κατάλογον τῶν πολιτῶν, διὰ νὰ κανονίζουν τοὺς φόρους σύμφωνα μὲ τὴν περιουσίαν τῶν καὶ ἐπέβλεπον μήπως κανὲν ἄσχημον πρᾶγμα ἐγίνετο εἰς τὴν πόλιν.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς διωρίζετο καὶ εἰς πρ α ί τ ω ρ, ὁ ὁποῖος ἐβοήθει τὸν ὕπατον εἰς τὰ διοικητικά του καθήκοντα. Ἀργότερον ὁ ἀριθμὸς τῶν πραιτόρων ηὐξήθη.

Ὅταν ἡ πολιτεία εὐρίσκετο εἰς κίνδυνον, τότε διωρίζετο εἰς δικτάτωρ. Οὗτος ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης ἐμπιστοσύνης καὶ εἶχεν ἐπὶ ἕξ μῆνας ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον μέγαν σεβασμὸν εἰς τοὺς ἄρχοντάς των. Ὁ ὕπατος, ἐνδεδυσμένος τὴν τήβεννον μὲ πορφυρὰς γραμμάς, παρουσιάζετο δημοσίᾳ ἀκολουθούμενος ἀπὸ δώδεκα ρ α β δ ο ὕ χ ο υ ς, ὅπως ἄλλοτε οἱ βασιλεῖς.

60. ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΤΡΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΒΕΙΩΝ

Ἀπὸ τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἰδρύθη εἰς τὴν Ρώμην ἡ ἐλευθέρα πολιτεία, δὲν ἔπαυσαν οἱ ἀγῶνες μεταξύ τῶν εὐγενῶν πατρικίων καὶ τοῦ λαοῦ, τῶν πληβείων.

Κατὰ τὰ πεντήκοντα πρῶτα ἔτη οἱ πληβεῖοι ἠγωνίσθησαν πῶς νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο. Κατὰ δὲ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ὕστερον, πῶς νὰ ἀποκτήσουν μεγαλυτέραν δύναμιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς νέας ρωμαϊκῆς πολιτείας. Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο μεταξύ τῶν δύο τάξεων μὲ σωφροσύνην. Πολὺ σπανίως ἐχύνετο ἀδελφικὸν αἷμα. Κάθε πολίτης Ρωμαῖος, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς μίαν τάξιν ἐθεώρει τὸν πολίτην τῆς ἄλλης τάξεως ὡς ἀδελφὸν Ρωμαῖον. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἠπείλει τὸ κράτος των, ἀμέσως ἄφηνον τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας καὶ ἠγοῦντο ὅλοι ὡσάν εἰς ἄνθρωπος, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀγαπητὴν των πατρίδα. Ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ ὅλους ὡς ὑποχρέωσις ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας μεταξύ των καὶ ὡς ὕψιστος νόμος.

Οἱ ἀγῶνες μεταξύ τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληβείων ἐδίδαν αὐτοὺς νὰ γίνουν αὐστηροὶ καὶ δίκαιοι. Συγχρόνως τοὺς ἔκαμαν νὰ ἐννοήσουν καλύτερον τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα εἶχον ὡς πολῖται μεταξύ τῶν καὶ πρὸς τὸ κράτος. Ἡμποροῦμεν λοιπὸν νὰ ἐννοήσωμεν πολὺ καλᾶ, διατὶ ἡ Ρώμη ἔγινεν ἀργότερον μέγα κράτος.

61. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

Ἐμάθομεν, ὅτι οἱ πατρίκιοι κατ' ἀρχὰς σηνηθορίζοντο, διὰ νὰ ἐκλέξουν τοὺς ὑπάτους καὶ νὰ ἀποφασίσουν δι' ἄλλα ζητήματα τοῦ κράτους.

Οἱ πληβεῖοι κατῴρθωσαν μὲ τοὺς ἀναιμάκτους ἀγῶνας τῶν νὰ πείσουν τοὺς πατρικίους νὰ δώσουν περισσότερα δικαιώματα εἰς αὐτοὺς. Παραδείγματος χάριν, ἐλάβανον μέρος εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅταν ἀπεφασίζοντο νέοι νόμοι καὶ ἐξελέγοντο διὰ τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας, ἀκόμη καὶ ὕπατοι.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως σῶμα εἰς τὴν Ρώμην ἦτο ἡ Ρωμαιοκλήτις, τὴν ὁποίαν ἐγνωρίσαμεν ὡς γεροῦς εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τριακοσίους γέροντας, οἱ ὅποιοι εἶχον χρηματίσει ταμίαι, τιμηταὶ κ.τ.λ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ πληβεῖοι ἠδύναντο, ὅπως εἵπομεν, νὰ ἐκλεγοῦν εἰς τὰ ἀξιώματα αὐτά, διὰ τοῦτο μέλη τῆς συγκλήτου ἐξελέγοντο καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πληβείων.

Ἡ οὐγκλήτις εἶχε δύναμιν ἀνωτέραν ἀπὸ τὸν ὕπατον. Ἐδίδε διαταγὰς εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὴ ἐκυβέρνηα πραγματικῶς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ κράτους κάθε πολίτης ἐλάβανε μέρος, εἰς οἵανδῆποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνήκε.

62. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΥ ΛΑΤΙΟΥ

Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι πολὺ γρήγορα ἔγιναν καλοὶ ἔμποροι καὶ γεωργοὶ καὶ

ἀντήλλασσον τὰ προϊόντα των μὲ ἐμπορεύματα τῶν Ἑτρούσκων, τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἐμπόριον ἔφερεν εἰς αὐτοὺς πλοῦτον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἔχθραν πρὸς τοὺς γείτονάς των. Διὰ τοῦτο οἱ ἔμποροι καὶ οἱ γεωργοὶ ἄφηνον πολὺς φορὰς τὰς ἐργασίας των καὶ ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατόν, διὰ νὰ εἶναι ἔτοιμοι κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ἦλθον εἰς πόλεμον μὲ λαοὺς συγγενεῖς, οἱ ὅποιοι κατῴκουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λατίου. Μὲ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς ἦσαν φίλοι καὶ ἀπετέλουν μίαν ἑνωσιν, τῆς ὁποίας ἡ Ρώμη ἦτο ἀρχηγός. Ἄλλ' οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ἐφθόνησαν τὴν δύναμιν τῆς Ρώμης καὶ ἐπολέμησαν αὐτήν. Οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον τὴν μίαν πόλιν κατόπιν τῆς ἄλλης καὶ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς χώρας τοῦ Λατίου.

63. Ο ΓΑΪΟΣ ΜΑΡΚΙΟΣ ΚΟΡΙΟΛΑΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΙΓΚΙΝΑΤΟΣ

Ἡ παράδοσις ὁμιλεῖ διὰ δύο σπουδαίους Ρωμαίους, οἱ ὅποιοι ἀνεδείχθησαν κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους. Ὁ εἷς ὠνομάζετο **Γάιος Μάρκιος**. Οὗτος ἦτο Ρωμαῖος στρατιώτης καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἐπολιόρκει μίαν πόλιν, τὴν **Κοριόλην**. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐξῆλθον, διὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὅποιοι ἐπολιόρκουν αὐτούς. Ἄλλ' ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐνίκησε καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ὁ Γάιος Μάρκιος ἠκολούθησε τοὺς ἐχθροὺς μόνος μέχρι τῆς πόλεως των καὶ εἰσῆλθε καὶ ὁ ἴδιος μαζί με αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ τείχους. Με τὴν γενναιότητά του δὲ κατάρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ κρατήσῃ ἀνοικτὰς τὰς πύλας τοῦ τείχους, μέχρις ὅτου ἔφθασεν ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς. Ἀπὸ τότε ὁ ἀνδρεῖος αὐτὸς Ρωμαῖος πατρίκιος ὠνομάσθη **Κοριολανός**.

Περὶ τοῦ **Κιγκινάτου** μανθάνομεν, ὅτι ἔσωσε τὴν πατρίδα ἀπὸ μεγάλον κίνδυνον. Κάποτε δυσάρεστοι εἰδήσεις ἔφθασαν εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ ὑπατος **Μινούκιος** εἶχε περικυκλωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ ἰσχυρόν στρατόν τῶν **Αἰκούων** καὶ ἐκιν-

δύνευε νὰ καταστραφῇ. Ἡ σύγκλητος ἀντελήφθη τότε, ὅτι μόνον εἷς Ρωμαῖος ἦτο ὁ περισσότερον ἱκανὸς ἀπὸ ὅλους νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα. Αὐτὸς ἦτο ὁ πτωχὸς γεωργὸς Κιγκινάτος. Οἱ συγκλητικοὶ λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακηρύξουν τὸν Κιγκινάτον δικτάτωρα καὶ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ἐπισήμους ἀπεσταλμένους, διὰ νὰ τοῦ ἀναγγείλουν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

Ὁ Κιγκινάτος, ὁ ὁποῖος ὠδήγει τὸ ἄροτρον εἰς τὸν ἀγρόν του, εἶδεν ἀπὸ μακρὰν τοὺς ἀπεσταλμένους μὲ τὰς τηβέννους των νὰ ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Τότε ἄφησε τὸ ἄροτρόν του, ἐφόρεσε τὴν τηβέννον καὶ ὑπεδέχθη αὐτούς. Ἐκεῖνοι τὸν ἐχαιρέτισαν ὡς δικτάτωρα καὶ ἀνήγγειλαν εἰς αὐτόν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

Ὁ Κιγκινάτος ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἠτοίμασε στράτευμα, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκινδύνευεν. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς μίαν νύκτα κατῴρθωσε νὰ καταλάβῃ καταλλήλους θέσεις καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πάντα διὰ τὴν ἐπίθεσιν. Τὴν πρωΐαν οἱ ἐχθροὶ εἶδον, ὅτι ἦσαν περικυκλωμένοι. Ἦναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Ρωμαῖον δικτάτωρα. Ὁ Κιγκινάτος μὲ τὸν νικηφόρον στρατόν του εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ρώμην. Τότε ἄφησε τὴν ἐξουσίαν τοῦ δικτάτωρος καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πτωχὴν ἔπαυλίν του, ὅπου ἐξηκολούθησε τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ του.

Ἡ Ρώμη ὥφειλε τὰς νίκας τῆς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς ἄνδρας, ὅπως ὁ Κιγκινάτος. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἦσαν μικροκτηματῖαι γεωργοὶ καὶ πολὺ ρωμαλέοι. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐκαλλιέργουν τὸν ἀγρόν των καὶ ἔζων πολὺ λιτὴν ζωὴν. Ὅταν ὅμως ἡ πατρίς των ἐκινδύνευεν, ἐλάμβανον, ὅπως εἶδομεν, τὰ ὅπλα καὶ ὑπερήσπιζον αὐτὴν γενναίως.

Ἄν καὶ ἡ πολεμικὴ δρᾶσις ἔφερεν εἰς αὐτοὺς τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν τούτοις ηὐχαρίσκει αὐτοὺς περισσότερον ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ. Ταύτην ἐθεώρουν πραγματικὴν εὐλογίαν. Ἀντιθέτως, οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι ηὐχαριστοῦντο πολὺ νὰ λαμβάνουν δημόσια ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν πολὺ τιμητικά.

64. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ENANTION ΤΩΝ ΕΤΡΟΥΣΚΩΝ

Οἱ σπουδαιότεροι πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἦσαν οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῶν Ἑτρούσκων.

Ἑτροῦσκος πολεμιστής.

Ὁ γενναῖος καὶ πλούσιος αὐτὸς λαὸς ἤθελε νὰ κυριεύσῃ τὴν πλουσίαν Ρώμην καθὼς καὶ τὴν περιοχὴν τῆς. Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν πολλοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν αὐτῶν, ἡ ὁποία εὐρίσκετο πλησίον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐλέγετο Οὐήιοι (396 π.Χ.). Δέκα ἔτη διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς ἰσχυρᾶς ἐκείνης πόλεως. Τέλος ὁ Μᾶρκος Κάμιλλος, γενναῖος καὶ τίμιος στρατηγός, ἐγίνε κύριος αὐτῆς. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν ὅλην τὴν χώραν τῶν Ἑτρούσκων.

65. Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Δὲν εἶχον παρέλθει ἕξ ἔτη, ἀφ' ὅτου ἐνίκησεν ὁ Κάμιλλος τοὺς Ἑτρούσκους, ὅτε μέγας κίνδυνος ἠπειλήσεν τὴν Ρώμην. Οἱ Γαλάται, λαὸς βάρβαρος, ἐπέδραμον ἐναντίον αὐτῆς. Οὗτοι κατῴκουν εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν χώρας τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου. Ἐμάθομεν δέ, ὅτι ἐν τμῆμα αὐτῶν εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὀλίγα ἔτη ὕστερον.

Οἱ Γαλάται κατέβησαν ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα ὄρη καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὰς Ἰταλικὰς πεδιάδας λεηλατοῦντες καὶ καίοντες τοὺς ἀγρούς. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἔχασαν πολλοὺς στρατιώτας εἰς προηγουμένας μάχας, εἶδον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ρώμην, καὶ ἔφυγον, ἀφήσαντες τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν. Μόνον

ολίγοι άνδρεΐοι Ρωμαΐοι στρατιώται ένεκλείθησαν εις όχυρόν φρούριον έπάνω εις ένα λόφον, τὸ **Καπιτώλιον**, όπου υπήρχον οί ναοί τοῦ Διός καί τῆς "Ηρας.

Οί Γαλάται εὔρον τὴν Ρώμην ἔρημον καί τὴν κατέκαυσαν. 'Αλλ' οί γενναῖοι υπερασπισταί τοῦ Καπιτωλίου απέκρουσαν επανειλημμένας επιθέσεις **390 π.Χ.** τῶν Γαλατῶν, ὥστε οί βάρβαροι δὲν κατάρθωσαν νὰ τὸ κυριεύσουν.

Οί Ρωμαῖοι διηγοῦντο μίαν πολὺ ενδιαφέρουσαν ἱστορίαν, πῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς "Ηρας ἐσώθη τὸ Καπιτώλιον.

Μίαν σκοτεινὴν νύκτα μερικοί Γαλάται στρατιῶται ἀνέβησαν ἀπὸ ένα ἀπόκρημνον μέρος τοῦ λόφου καί ἔφθασαν σχεδὸν εις τὴν κορυφήν. 'Αλλ' αἱ χῆνες, αἱ ὁποῖαι ἐτρέφοντο ἐκεῖ πρὸς τιμὴν τῆς "Ηρας, ἀντελήφθησαν αὐτοὺς καί ἤρχισαν νὰ ἐκβάλλουν δυνατὰς κραυγὰς. Τοῦτο ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Οί Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν καί τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

Μία παράδοσις λέγει, ὅτι οί Γαλάται ἐπείσθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους νὰ λάβουν ὡς λύτρα τεράστιον ποσὸν χρυσοῦ καί νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώραν. Λέγουν δὲ ὅτι, ὅταν ἐξυγίζετο ὁ χρυσός, ὁ **Βρέννος**, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γαλατῶν, ἔρριψε τὸ ξίφος του εἰς τὴν πλάστιγγα, διὰ νὰ χρειασθῇ βαρύτερον ποσὸν χρυσοῦ καί εἶπεν : «*Οὐαὶ τοῖς ἡττημένοις*». 'Αλλ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρουσιάσθη ὁ ἑνδοξος νικητῆς εἰς τοὺς Οὐηίους, ὁ Κάμιλλος καί εἶπεν : «*Ἡ Ρώμη δὲν ἐξαγοράζεται μὲ χρυσόν, ἀλλὰ μὲ τὸν σίδηρον*». Μὲ τὸν γενναῖον δὲ στρατόν του ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν φοβερόν αὐτὸν ἐχθρόν καί τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καί νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χώραν ἀπὸ όπου ἦλθεν.

Ἡ καταστραφεῖσα Ρώμη καί πάλιν ἀνοικοδομήθη, ὅπως ἄλλοτε αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. 'Αλλὰ τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν Ρωμαίων ἐχάθησαν καί δὲν ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ γίνουν ὅμοια. Ὁ **Τίτος Λίβιος**, ὁ Ρωμαῖος ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τετρακό-

σια ἔτη ἀργότερον τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης, δὲν μᾶς γράφει ἄλλο διὰ τὴν παλαιάν της ἱστορίαν παρὰ μύθους.

66. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι τῆς χώρας τοῦ Λατίου, ἦλθον κατόπιν εἰς πόλεμον μὲ τοὺς ὀρεινοὺς λαοὺς, μὲ τοὺς ὁποίους συνώρευνον. Ὁ ἰσχυρότερος ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ **Σαμνῖ-**

343-290 π.Χ. **ται.** Οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν τρεῖς πολέμους ἐναντίον των, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν περίπου πεντήκοντα ἔτη. Ὁ δὲ ρωμαϊκὸς στρατὸς εἰς μίαν μάχην πλησίον τοῦ **Σεντίνου** (295 π.Χ.) ἐνίκησε τοὺς Σαμνίτας, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἐνωθῇ στρατεύματα τῶν Ἑτρούσκων, τῶν Ὀμβρίων καὶ τῶν Γαλατῶν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων.

Τοιοιουτρόπως οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. Νέοι τώρα δρόμοι συνέδεσαν τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ ἰσχυρὰ φρούρια κατεσκευάσθησαν εἰς διάφορα ὄχυρά μέρη. Κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὰς ὠραίας ἐλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο πρὸς νότον τῆς χώρας των καὶ μὲ τὰς ὁποίας εἶχον ἐμπορικὰς διαφοράς.

Αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι ἠπειλοῦντο νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πύρρος, ὅπως ἐμάθομεν, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, ἦλθε πρὸς βοήθειαν τῶν κατοίκων τῆς περιφήμου ἐλληνικῆς ἀποικίας **Τάραντος** εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν. Ἄλλ' ὅπως εἶδομεν, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Ρωμαίους εἰς δύο μάχας, εἰς τὸ τέλος ἐνικήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασίλειόν του.

Τοιοιουτρόπως ἡ Ρώμη, ὕστερον ἀπὸ διακοσίων ἐτῶν ἀγῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους ἔχασε πολλοὺς ἀνδρείους πολεμιστάς, ἔγινε κυρία ὅλης τῆς Ἰταλίας. Ὁ πόλεμος δὲ μὲ τὸν βασιλέα Πύρρον ἦτο ἡ ἀρχὴ ἄλλων πολέμων, τοὺς ὁποίους ἔκαμε μὲ ἄλλα ἔθνη καὶ εἰς τὸ τέλος ἔγινε κοσμοκράτειρα.

67. ΠΩΣ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΕΚΥΒΕΡΝΩΝ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΚΤΗΘΕΝΤΑΣ ΛΑΟΥΣ

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἦσαν μόνον ἱκανοὶ στρατιῶται εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐδείχθησαν ἐπίσης σπουδαῖοι εἰς τὸ νὰ ὀργανώσουν τὸ κράτος τῶν μὲ τὸν καλῦτερον τρόπον. Ἦξευρον καλὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἦτο δυνατόν νὰ κρατοῦν καλῦτερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ὑπέτασσον κατὰ τοὺς πολέμους. Δὲν ἐξεδίωκον αὐτοὺς ἀπὸ τὰς πόλεις τῶν, ὅπως ἔκαμνον οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς εἰς παλαιούς χρόνους, οὔτε τοὺς μετεχειρίζοντο ὡς σκλάβους, ὅπως οἱ Σπαρτιάται τοὺς εἴλωτας. Οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν τοὺς νέους λαοὺς, τοὺς ὁποίους ὑπέτασσον, ὡς σ υ μ μ ά χ ο υ ς. Ἐπέτρεπον δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχουν τὴν κυβέρνησίν τῶν καὶ τοὺς ἄρχοντάς τῶν. Τοῦτο ἡγχαρίσται πολὺ τοὺς ὑποτεταγμένους λαοὺς καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ εἶναι πειθαρχικοὶ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐδιδον ἐπίσης εἰς αὐτοὺς μερικὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια εἶχον καὶ οἱ ἄλλοι Ρωμαῖοι πολῖται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ εὐρίσκουν προστασίαν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν καὶ δικαιοσύνην εἰς τὰ δικαστήρια.

Ἡ Ρώμη ὅμως εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκήῃ ἔλεγχον εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἐκάστης πόλεως, δὲν ἐπέτρεπε δὲ εἰς αὐτάς νὰ πολεμοῦν ἢ νὰ κάμνουν συμμαχίαν χωρὶς τὴν γνώμην τῆς. Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς ἦτο διωρισμένος εἰς κάθε πόλιν, διὰ νὰ ἐπιβλέπη αὐτάς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου.

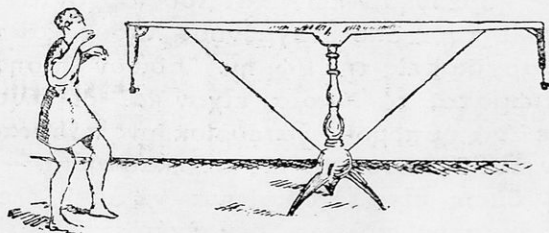
68. ΡΩΜΑΪΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΚΑΙ ΟΔΟΙ

Τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἐστεροποίησε τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς νέους λαοὺς τῶν, ἦσαν αἱ ἀποικίαι τὰς ὁποίας ἡ Ρώμη ἵδρυνε εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς κατακτηθείσης χώρας. Χωρικοὶ Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρουν ὅπλα καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἐστέλλοντο ὡς ἄποικοι εἰς διάφορα μέρη τῶν νέων χωρῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

Οἱ ἀρχαῖοι αὐτοὶ ἄποικοι τῆς Ρώμης ἦσαν σχεδὸν φρου-

ροὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς εἰς τὰς νέας κτήσεις. Εἰργάζοντο μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν τοὺς ἀγρούς των καὶ ἐδεῖκνυν τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς φιλεργίας καὶ τῆς τάξεως εἰς τοὺς νέους λαοὺς τῆς Ρώμης. Τοιουτοτρόπως ἐμάνθανον οὗτοι πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἀποίκους, ἐφρόντιζον νὰ γίνωνται ὅμοιοι μὲ αὐτοὺς καὶ ἦσαν εὐχαριστημένοι, διότι ἦσαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι, διὰ νὰ κάμουν εὐκόλον τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, κατεσκεύασαν ὠραίους δρόμους.

Μολονότι δὲν εἶχον τὰ μηχανικὰ μέσα, τὰ ὅποια ἔχομεν σήμερον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν, ἐν τούτοις κατεσκεύα-

Ρωμαϊκὸν ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἰσοπέδωσιν τῶν ὁδῶν.

ζον στερεοὺς καὶ εὐρεῖς δρόμους, οἱ ὅποιοι διετηρήθησαν ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Ἀκόμη καὶ σήμερον εὐρίσκομεν λείψανα τῶν ὠραίων αὐτῶν ρωμαϊκῶν ὁδῶν. Περίφημον εἶναι τὸ ρητὸν « *ὅλαι αἱ ὁδοὶ ἄγουν εἰς τὴν Ρώμην* ».

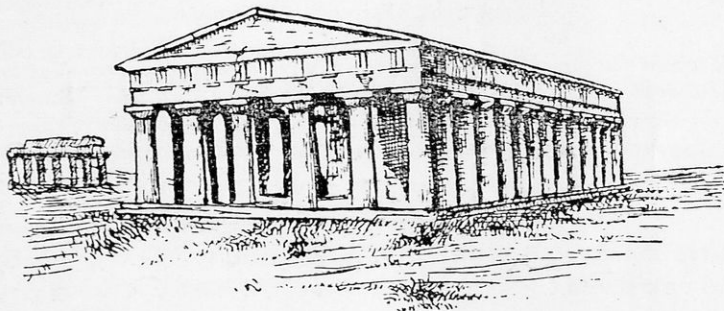
Αἱ νέαι ὁδοὶ δὲν διηκόλυνον μόνον τὰς ρωμαϊκὰς στρατιὰς κατὰ τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετοῦν σπουδαίως τοὺς ἐμπόρους. Περίφημος ὑπῆρξεν ἡ Ἀππία ὁδός, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ ἔφθασεν ἀργότερον μέχρι τοῦ Βρινδισίου πρὸς νότον.

Πόσον ἡγάπων οἱ κάτοικοι τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν τοὺς Ρωμαίους, φανερῶνουν οἱ λόγοι τοῦ ρήτορος Κικέρωνος, ὁ ὅποιος ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄππιον : « *Δὲν λησμονῶ, ἔλεγεν, ὅτι ἡ*

Ρώμη είναι ἡ μεγαλυτέρα μου πατρίς καὶ τὸ χωρίον μου εἶναι ἐν μέρος τῆς Ρώμης».

69. Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἐάν καὶ οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐν τούτοις ἤμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ πολιτισμός, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀναπτύξει αἱ πλούσιαι ἐκεῖναι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, κατέκτησε πράγματι τὴν Ρώμην.

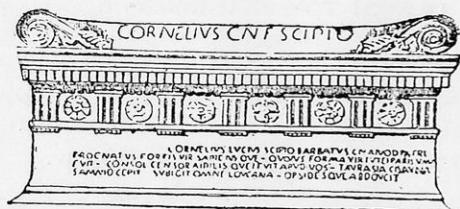
Ναὸς εἰς Ποσειδωνίαν τῆς κάτω Ἰταλίας.

Ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π.χ. αἰῶνος καὶ σώζεται μέχρι σήμερον εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Θεωρεῖται δὲ ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα καὶ διδακτικώτερα μνημεῖα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ.

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται μὲ ἐκπληξιν καὶ θαυμασμόν ἔβλεπον τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὠραίους ναοὺς εἰς τὰς κυριευθείσας πόλεις, ὅπως τὸν **Τάραντα** καὶ τὴν **Ποσειδωνίαν** (Παῖστον).

Ἐκεῖ διὰ πρώτην φοράν ἔβλεπον λαμπρὰ θέατρα, ὅπου ἐπαίζοντο ἔργα δραματικά. Οἱ ἀθλητικοὶ ἐπίσης ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι ἐγίνοντο εἰς τὰ ὠραῖα στάδια, χωρὶς ἄλλο ἐνεθουσίαζον τοὺς Ρωμαίους κατακτητάς. Ἀμέσως οὗτοι ἐνόησαν πό-

σον ανώτεροι από αυτούς ήσαν οι "Ελληνες και πόσον ωραιότερα ήτο ή ζωή των. Διά τοῦτο ήγάπησαν τούς "Ελληνας και τόν πολιτισμόν των. Οι "Ελληνες λοιπόν ήμπορούμεν νά είπω-

Σαρκοφάγος έλληνική έξ 'Ιταλίας.

Η εικών παρουσιάζει σαρκοφάγον, τήν όποιαν κατεσκεύασεν "Ελλην τεχνίτης από τήν κάτω 'Ιταλίαν. Οὔτος προσεκλήθη από τήν οίκογένειαν τοῦ Σκιπίωνος είς τήν Ρώμην, διά νά κατασκευάσῃ τήν σαρκοφάγον αὐτήν διά τόν πατέρα Σκιπίωνα. Όπως βλέπομεν, τό μνημεϊον τοῦτο φανερώνει καθαράν έλληνικήν τέχνην.

μεν ότι έγιναν διδάσκαλοι τῶν Ρωμαίων. "Οσον δέ περισσότερον οί Ρωμαῖοι έπεξέτειναν άργότερον τās κατακτήσεις των, τόσον μεγαλύτερα ύπήρξεν ή νίκη τοῦ έλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

70. ΚΑΡΧΗΔΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Οἱ Ρωμαῖοι ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Ἰταλίας καὶ ὅλων τῶν σπουδαίων ἐλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πολὺ προωδευμέναι εἰς τὸ ναυτικόν, ἐφαίνοντο, ὅτι θὰ ἐγίνοντο πολὺ σπουδαία δύναμις καὶ κατὰ θάλασσαν.

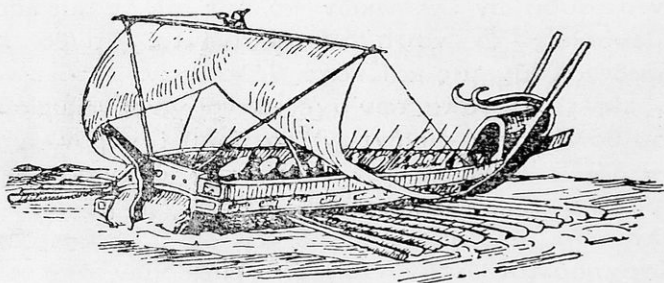
Ἄλλ' εἰς τὰ μεγάλα των σχέδια, νὰ γίνουν κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης, συνήντων ἓνα πολὺ ἰσχυρὸν ἀντίπαλον, τὴν **Καρχηδόνα**. Αὕτη εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Σικελίας παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐκυριάρχει μὲ τὸ ἐμπόριόν της εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον.

Οἱ Καρχηδόνιοι κατήγοντο, ὅπως ἐμάθομεν, ἀπὸ τοὺς Φοίνικας. Ὅταν ἡ Ρώμη ἦτο ἐν μικρὸν χωρίον εἰς τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ πρὶν ἀκόμη οἱ Ἕλληνες ἔλθουν ὡς 1000 π.Χ. ἄποικοι εἰς τὰ διάφορα παράλια τῆς Μεσογείου, οἱ Φοίνικες ἔμποροι ἦσαν οἱ πρῶτοι οἱ ὁποῖοι ἐξηρεύνησαν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐκυριάρχησαν ὅλης τῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Τύνιδος ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Σικελίας, ἔκτισαν πόλιν, ἡ ὁποία ἔγινεν ἡ βασιλίς τῆς Μεσογείου καὶ ἡ ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος τῆς ἰσχυρᾶς Ρώμης κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους.

Μεγάλῃ ἦτο ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης πόλεως. Ἦτο τρεῖς φορές μεγαλυτέρα τῆς Ρώμης καὶ εἶχεν εὐρύχωρον λιμένα, εἰς τὸν ὁποῖον διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις, ἔπρεπε

νὰ περάσῃ μίαν στενὴν εἴσοδον. Ὡραία ἦτο ἡ εὐρεῖα ἀγορά της μὲ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὰ ἄλλα ἱερά, τὰ ἀφιερωμένα εἰς παλαιούς φοινικικοὺς θεούς. Ἐπίσης τὰ λαμπρὰ λίθινα καὶ ὑψηλὰ οἰκοδομήματά της, ἡ ἰσχυρὰ της ἀκρόπολις μὲ τὸν μεγάλον ναόν, ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὑγείας, ὅλα αὐτὰ ἔκαμνον τὴν Καρχηδόνα ἀξιοθαύμαστον πόλιν.

Ἡ Καρχηδὼν εἶχε κατακτήσει ἐμπορικῶς καὶ τὰς νήσους Σικελίαν, Κορσικὴν καὶ Σαρδηνίαν. Συχναὶ δὲ ἔριδες ἐγίνοντο εἰς τοὺς λιμένας μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ρωμαίων ναυτῶν. «Οἱ Ρωμαῖοι, ἔλεγε Καρχηδόνιος πλοίαρχος, χωρὶς

Καρχηδονιακὸν πλοῖον.

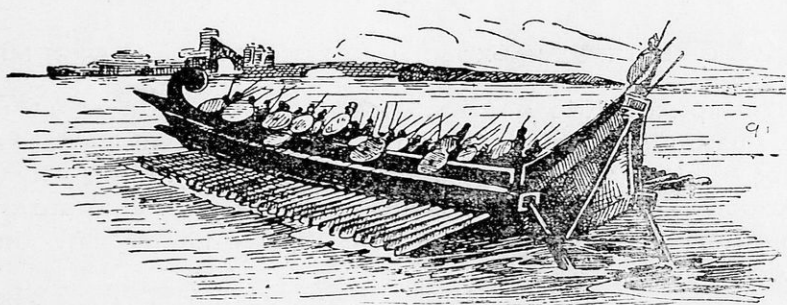
τὴν συγκατάθεσίν μας δὲν ἠμποροῦν νὰ πλύνουν τὰς χεῖρας των εἰς τὴν θάλασσαν». Ἐφαίνετο λοιπόν, ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ ἰσχυρὰ αὕτὴ πόλις θὰ ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν Ρώμην, ἡ ὁποία εἶχε γίνῃ ἰσχυρὰ καὶ ἐζήτει νὰ γίνῃ κυρία τῶν πλησίον της νήσων.

71. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὅταν ὁ Πύρρος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νήσον Σικελίαν (275 π.Χ.), ὅπως ἐμάθομεν, εἶπεν, ὥσάν προφήτης, ὅτι θὰ ἔλθῃ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι θὰ πολεμήσουν μεταξύ των διὰ τὴν ὠραίαν αὐτὴν νῆσον. Οὕτω καὶ

ἔγινεν. Ἡ νῆσος Σικελία μὲ τὰς πολὺ εὐφόρους πεδιάδας καὶ τὰς πλουσίας καὶ ὠραίας τῆς πόλεις ἔγινε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων ἰσχυρῶν πόλεων καὶ ἡ πραγματικὴ αἰτία, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον.

Πράγματι. Μετὰ δέκα καὶ πλέον ἔτη (264 π. Χ.) ἀφ' οὗτου ἡ Ρώμη ἔγινε κυρία τῆς Ἰταλίας, αἱ δύο αὖται ἰσχυραὶ δυνάμεις ἦλθον εἰς σύγκρουσιν. Οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ρωμαῖοι, λέγονται Καρχηδονιακοί. Διήρκεσαν πολλὰ ἔτη καὶ διαιροῦμεν αὐτοὺς εἰς τρεῖς περιόδους.

Ρωμαϊκὸν πλοῖον.

Κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον ἐπολέμησαν καὶ τὰ δύο κράτη κατὰ θάλασσαν. Οἱ Ρωμαῖοι προσεπάθησαν νὰ κατασκευάσουν στόλον ἴσον μὲ τὸν στόλον τῶν Καρχηδονίων. Εἰς ὀλίγον δὲ χρονικὸν διάστημα 120 πολεμικὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα.

Μολονότι οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνίκων, ἐν τούτοις τὰ πλοῖα τῶν ἔπαθαν μεγάλην καταστροφὴν εἰς μίαν ναυμαχίαν, μακρὰν τῆς σικελικῆς παραλίας. Νέος ὅμως στόλος, μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν πρῶτον, κατεσκευάσθη καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα. Εἰς τὸ τέλος μετὰ εἴκοσι **264-241 π.Χ.** τρία ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην. Οἱ

Ρωμαῖοι συνεφώνησαν νὰ γίνῃ εἰρήνη, ἀλλ' οἱ Καρχηδόνιοι ἐπλήρωσαν χρηματικὸν ποσὸν ὥς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ἀνεγνώρισαν τοὺς Ρωμαίους ὥς κυριάρχους τῶν νήσων Σικελίας καὶ Σαρδηνίας. Ὁ μακρὸς αὐτὸς πόλεμος ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἔδειξε τότε, ὅτι ἡ Ρώμη ἔγινεν ἐπίσης δύναμις σπουδαία κατὰ θάλασσαν. Ἐξηγόρασεν ὁμῶς πολὺ ἀκριβὰ τὴν νίκην της. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς λέγουν, ὅτι εἰς τὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ πολέμου οἱ Ρωμαῖοι ἔχασαν 700 πλοῖα καὶ 200,000 ἄνδρας. Ἀλλ' ἔγιναν κυρίαρχοι μιάς πλουσίας χώρας, ἡ ὁποία παρῆγε σῖτον, ἔλαιον καὶ οἶνον καὶ εἶχε πολλὰ δάση διὰ ξυλείαν.

72. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΑΦΟΡΜΗ

Ὁ πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος ἦτο, ὅπως ἐμάθομεν, ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων τῆς Ρώμης καὶ τῆς Καρχηδόνης, ποία ἀπὸ τὰς δύο θὰ ἐκέρδιζε τὴν κυριαρχίαν κατὰ θάλασσαν. Ὁ δεῦτερος πόλεμος ἦτο μία τιτανικὴ πάλη τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, ἡ ὁποία θὰ ἔκρινε πλεόν τὴν ὑπαρξίν των ὥς ἐθνῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι μὲ μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ φθόνον ἔβλεπον, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξέτεινον τὰς κτήσεις των εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἡ χώρα αὕτη ἦτο πλουσία εἰς μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ οἱ ἄνδρες της ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ πολεμικοί. Ἐπὶ ἐννέα ὀλόκληρα ἔτη ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων **Ἀμίλκας** ἠγωνίζετο νὰ καθυποτάξῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν πλουτοφόρων πηγῶν της. Ἀπὸ ἐκεῖ ἠλπίζεν, ὅτι θὰ προμηθεύεται ἄφθονα μέσα διὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ρωμαίων καὶ ἄνδρας πολεμικοὺς, διὰ νὰ ἀντιμάχεται τὰς ἰσχυρὰς ρωμαϊκὰς στρατιάς, τὰς λεγόμενας. Εἰς παλαιότερους ἀκόμη χρόνους εἶχον ἰδρυθῇ ἀποικίαι τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν νοτίαν παραλίαν τῆς Ἰβηρικῆς Χερσονήσου.

Ὁ Ἀμίλκας ἦτο σπουδαῖος στρατηγός. Οἱ Καρχηδόνιοι ὠνόμαζον αὐτὸν καὶ **Βάροκ**, δηλαδὴ κεραυνόν. (Βαράκ,

λέξις φοινικική, σημαίνει κ ε ρ α υ ν ό ς). Φοβερὸν δὲ ἦτο τὸ μῖσος τοῦ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων.

“Ὅταν ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἐκυρίευσεν μίαν πόλιν τῆς Ἰσπανίας, τὸ **Σάγουντον**, ἡ ὁποία ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρώμης, οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρησαν τὴν πρᾶξιν αὐτὴν ὡς κήρυξιν πολέμου ἐναντίον των. Ἔστειλαν λοιπὸν πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἀδικίαν.

Οἱ Καρχηδόνιοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῶν Ρωμαίων πρέσβων. “Ὅταν δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν εἶπε: «*φέρω εἰς σᾶς, Καρχηδόνιοι, εἰρήνην καὶ πόλεμον· ἐκλέξατε λοιπὸν, τί ἐκ τῶν δύο θέλετε*», οἱ Καρχηδόνιοι ἀπήντησαν: «*δώσατε ὅ,τι θέλετε*». «*Ἄλλὰ δίδω πόλεμον*», ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ πρέσβως. «*Τὸν δεχόμεθα, ἀπήντησαν ἐκεῖνοι, καὶ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ πολεμήσωμεν*».

73. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ANNIBΑΣ

Μεταξὺ τῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας ἔκαμαν, ὅπως εἶπομεν, οἱ Ρωμαῖοι πρέσβεις εἰς τοὺς Καρχηδονίους, ἦτο καὶ ἡ ἐξῆς: νὰ παραδώσουν εἰς αὐτοὺς τὸν νεαρὸν ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος μὲ τόσῃν ἐπιτυχίαν ὠδήγησε νικηφόρως τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Εἰς τὸ πρόσωπον ἐκείνου οἱ Ρωμαῖοι ἀντελήφθησαν ἓνα πολὺ ἐπικίνδυνον ἐχθρόν.

Ποῖος λοιπὸν ἦτο ὁ νέος ἐκεῖνος στρατιώτης; Ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀμίλκα, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὰς δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἦτο ὁ **Ἀννίβας**. Οὗτος, ὅταν ἀκόμη ἦτο μικρὸς, ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν πατέρα του εἰς ἓνα βωμὸν θεοῦ καὶ ὠρκίσθη αἰώνιον μῖσος ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἦκολούθησε τὸν πατέρα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἔμαθεν ὅλα τὰ καθήκοντα τοῦ πραγματικοῦ στρατιώτου.

Ὁ ἱστορικὸς Λίβιος μᾶς λέγει τὰ ἐξῆς δι’ αὐτόν: «*Ἦτο εἰς ἄκρον τολμηρὸς εἰς τοὺς κινδύνους καὶ μὲ μεγάλην ψυχραιμίαν ἀντιμετώπιζεν αὐτοὺς. Οἱ κόποι καὶ οἱ μόχθοι οὔτε τὸ σῶμα του ἀδυνατίζον, οὔτε τὸν νοῦν του ἐκούραζον. Ἀντέχετο πολὺ εἰς τὸ καῦμα καὶ*

εἰς τὸ ψῆχος. "Ετρωγε καὶ ἔπινε πάντοτε τόσον, ὅσον εἶχεν ἀνάγκην τὸ σῶμα του, χωρὶς νὰ γίνεται δοῦλος κάθε ὀρέξεως. "Οταν αἱ ἀσχολίαι του τοῦ ἐπέτρεπον, ἀνεπαύετο. Δὲν ἐκοιμάτο εἰς μαλακὰ στρώματα, οὔτε καὶ εἰς μέρη, ὅπου ὑπῆρχεν ἡσυχία. Συνήθως ἐτυλίσσετο μὲ τὸν στρατιωτικόν του μανδύαν καὶ πολὺ συχνὰ ἐξηπλώνετο ἐκεῖ, ὅπου οἱ φρουροὶ στρατιῶται ἐφύλαττον ἢ ὅπου εὗρισκοντο αἱ προφυλακαὶ τοῦ στρατεύματος. Πρῶτος εἰσήρχετο εἰς τὴν μάχην καὶ τελευταῖος ἀπεχώρει ἀπὸ αὐτὴν».

Τοιοῦτος στρατιώτης ὁ Ἀννίβας, δὲν ἤργησε νὰ γίνῃ τὸ εἶδωλον τῶν στρατιωτῶν του, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον, ὅτι ὁ νέος στρατηγὸς τῶν θά ὠδήγει αὐτοὺς πάντοτε ἀπὸ νίκης εἰς νίκην.

Ὁ Ἀννίβας.

Ὁ Ἀννίβας ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους στρατηγούς, τοὺς ὁποῖους ἀναφέρει ἡ Ἱστορία. Ὡς πρὸς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυΐαν, ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ὁ Μακεδὼν στρατηλάτης ἐκυρίευσεν τὸν κόσμον καὶ ἐσκόρπισεν τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς χώρας ἀπολιτίστους. Τὴν καρδίαν του, ὅπως ἐμάθομεν, διέφλεξεν ἡ δόξα καὶ

τὰ μεγάλα σχέδια. Καὶ ὁ Ἀννίβας ὅμως διεφλέγετο ἀπὸ ἕνα ἀνώτερον πατριωτισμόν. "Εβλεπεν, ὅτι ἡ Ρώμη ἐζήτηι νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀγαπημένην του πατρίδα καὶ ἐπολέμει διὰ τὴν τιμὴν της, τὴν ἐλευθερίαν της, τὴν ὑπαρξίν της. Σφοδρὰ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, μῖσος αἰώνιον πρὸς τὴν ἐχθράν της, Ρώμην! Αὐτὰ ἦσαν τὰ σύμβολα εἰς τὴν ζωὴν του, καμμία δὲ ἀτομικὴ φιλοδοξία. Ἐὰν οἱ συμπατριῶται του ἐδεικνύοντο ἀντάξιοι πρὸς τὸν μέγαν τῶν στρατηγόν, χωρὶς ἄλλο ὁ Ἀννίβας θὰ ἔκαμνε τὴν πατρίδα του τὸ μεγαλύτερον κράτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Δυστυχῶς ὅμως ἡ προσήλωσις τῶν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλούτου ἐκράτει τὸ πνεῦμα τῶν

πολύ χαμηλά. Δέν ήμπόρουv νά φθάσουν τόν άρχηγόν των εις τά άνώτερα αύτοϋ πατριωτικά ιδεώδη.

74. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ο Άννίβας ήτο 26 έτών, όταν ανέλαβε νά έκστρατεύση έναντίον της Ρώμης. Τό σχέδιον, τό όποϊον συνέλαβεν εις τόν νοϋν του, ήτο νά πορευθή έναντίον αύτης της Ίταλίας από ξηράς. "Ηλπιζεν, ότι εκεί θά άπέκτα ως συμμάχους του λαούς, οί όποιοι ήσαν ύποτεταγμένοι εις τούς Ρωμαίους, όπως τούς Σαμνίτας, τούς Έτρούσκους καί άλλους Ιταλικούς λαούς. Άλλά καί οί Γαλάται, καθώς θά διήρχετο από την χώραν των, έχθροί καί αύτοί των Ρωμαίων, θά ήνοϋντο μέ αυτόν.

Άπό την θάλασσαν δέν ήτο πλέον δυνατόν καρχηδονιακός στρατός νά άποβιβασθῇ εις την Ίταλίαν. Οί Ρωμαίοι τότε, όπως είδομεν, ήσαν κυρίαρχοι αύτης.

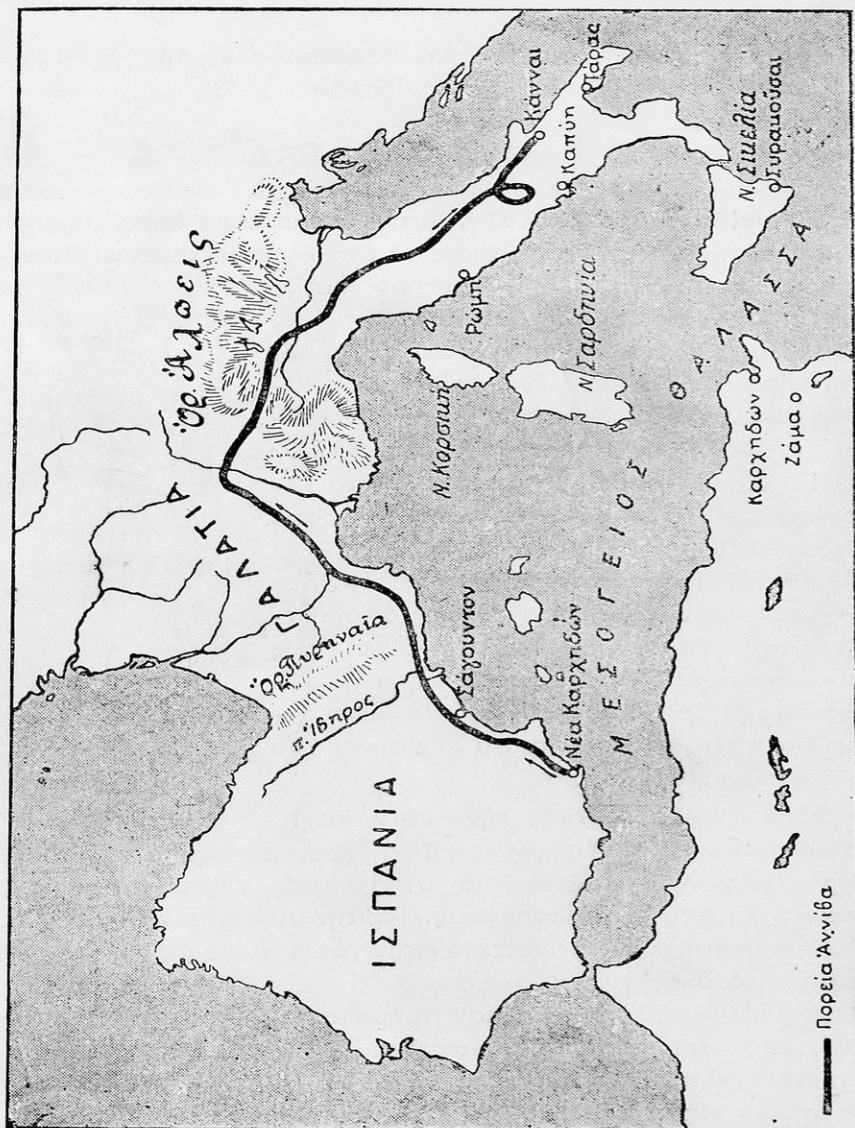
Έπεχείρησε λοιπόν δια ξηράς μίαν μεγάλην έκστρατείαν, την σπουδαιοτέραν από όσας άναφέρει ή Ίστορία.

Ήτο άνοιξις. Άπό την νέαν καρχηδονιακήν πόλιν της Ίσπανίας, την Νέαν Καρχηδόνα, έξεκίνησε μία μεγάλη στρατιά από στρατιώτας πεζούς καί ίππεις άριστα έξωπλισμένους. Ταύτην συνώδευον πολλοί πολεμικοί έλέφαντες. Άρχηγός του ίσχυροϋ αύτοϋ στρατοϋ ήτο ό Άννίβας.

Δια μέσου του πρός νότον τμήματος της χώρας των Γαλατών (της σημερινής Γαλλίας καί Έλβετίας) καί των χιονοσκεπών Άλπεων, έφθασεν ή στρατιά αύτη μετά πορείαν πέντε μηνών εις την βόρειον Ίταλίαν. Τό ήμισυ του στρατεύματος, καθώς καί όλοι οί έλέφαντες κατεστράφησαν από τās κακουχίας καί τό ψϋχος καθώς διέβαινον τās Άλπεις. Όταν

Ρωμαίος
λεγεωνάριος.

Χάρτης της πορείας του Άννιβα.

ἔφθασαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἰταλίας εἶχον μείνει μόνον 20.000 πεζοὶ στρατιῶται καθὼς καὶ 6.000 ἵππεῖς. Ἄλλ' ὅμως 25.000 Γαλάται καλῶς ἐξωπλισμένοι, ὥπως ὁ Ἀννίβας ἤλπιζεν, ἠνώθησαν μὲ τὰ ἀφρικανικὰ καὶ ἰσπανικὰ στρατεύματά του.

75. ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ANNIBA. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΝΝΑΣ

Οἱ Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθοῦν μίαν τόσον τολμηρὰν καὶ αἰφνιδίαν ἐκστρατείαν μέσα εἰς αὐτὴν τὴν χώραν των. Τότε ἀντελήφθησαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἰδίαν των πατρίδα καὶ τὰς ἐστίας των. Ἔστειλαν λοιπὸν στρατὸν, διὰ νὰ ἀποκρούσουν τὸν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος εἰσέβαλεν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος.

Ὁ Ἀννίβας, μολονότι οἱ στρατιῶται του ἦσαν πολὺ κουρασμένοι ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς πορείας των, προσέβαλεν ἀμέσως τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας καὶ κατετρόπωσεν αὐτάς. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 218 ὁ Ἀννίβας ἦτο κύριος τῆς βορείου Ἰταλίας.

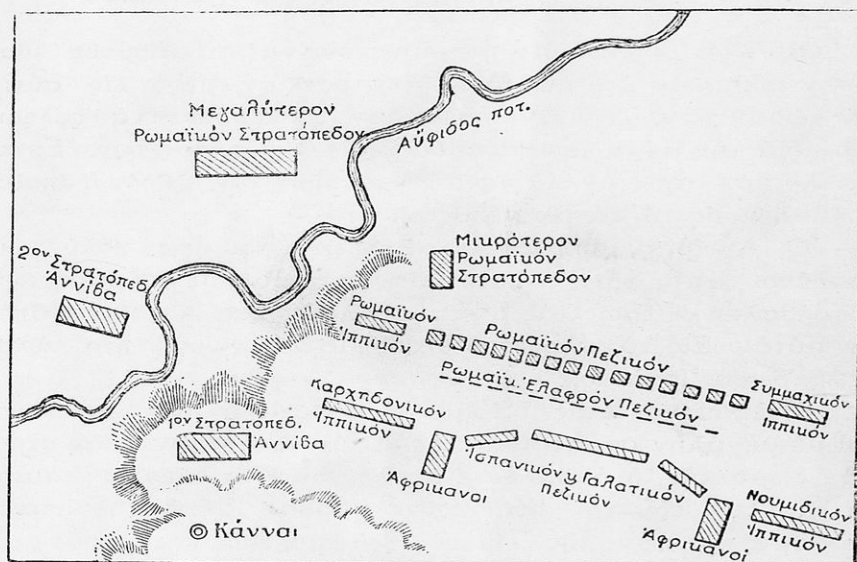
Τὸ ἐπόμενον ἔτος διέβη τὴν ὁροσειρὰν τῶν Ἀπεννίνων καὶ μὲ μεγάλην στρατηγικὴν ἐπιδεξιότητα ἀπέφυγε μίαν στρατιὰν ρωμαϊκὴν, ἣ ὁποία εἶχε σταλῆ, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑτρουρίαν χώραν. Εἰς ἓν δὲ στενὸν πέρασμα πλησίον τῆς λίμνης Τρανσιμένης κατενίκησε μίαν ἄλλην στρατιάν, ἣ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 40.000 ἄνδρας Ρωμαίους.

Ἀπὸ τὰς ἀπαισίας ἐκείνας ἡμέρας τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν ἡ Ρώμη δὲν εἶχε δοκιμάσει ἄλλας συμφοράς, ὥσαν αὐτάς, τὰς ὁποίας ἐξαπέλυσε τότε ἐναντίον της ὁ Ἀννίβας.

Ἡ περισσότερον ἔνδοξος μάχη διὰ τὸν Ἀννίβαν ἦτο ἐκείνη, ἣ ὁποία ἐγένεεν εἰς τὰς Κάννας. Κατ' αὐτὴν ἐνίκησεν οὕτως τὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον στρατὸν τῶν Ρωμαίων, 216 π.Χ. τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ στρατηγὸς Οὐάερρων.

Ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος κάμνει μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης μάχης. Πῶς δηλαδὴ παρετάχθησαν τὰ δύο ἐχθρικά στρατεύματα καὶ πῶς ἐγένεεν ἡ μάχη.

Αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀννίβα ἦσαν ὀλιγώτεραι ἀπὸ 50.000 ἄνδρας, ἐνῶ οἱ λεγεῶνες τοῦ Οὐάρρωνος ὑπερέβαινον τὰς 80.000. Ὁ Καρχηδόνιος ὁμῶς στρατηγὸς ὑπερεῖχε χάρις εἰς τὸ ἱππικόν του, τὸ ὁποῖον ἦτο παρατεταγμένον εἰς τὰς δύο πτέρυγας τῆς παρατάξεως. Τὸ κέντρον τοῦ καρχηδονιακοῦ πεζικοῦ ἦτο

Σχέδιον τῆς ἐν Κάνναις μάχης.

ἀσθενὲς καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων. Ἡ παράταξις ὁμῶς τούτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις των. Ἀπετέλουν συμμαζευμένας στήλας καὶ ἦσαν ἡ μία παραπλεύρως τῆς ἄλλης.

Ὅταν δὲ εἰσώρμησαν εἰς τὰς γραμμὰς τῆς καρχηδονιακῆς παρατάξεως, τὴν ὁποῖαν ἐσχημάτιζον ἰσπανικὰ καὶ γαλατικὰ στρατεύματα, προσεβλήθησαν εἰς τὰ πλευρά των ἀπὸ τὰς δύο πτέρυγας τοῦ ἀφρικανικοῦ στρατοῦ. Αὗται ἦσαν τὸ ἰσχυρότε-

ρον μέρος της στρατιάς και ήσαν παρατεταγμένοι εις τὰ δύο ἄκρα τοῦ κέντρου, τὸ ὅποιον εἶχε σφηνοειδῆ παράταξιν. Τὸ ἰσχυρὸν ἱππικὸν τοῦ Ἀννίβα προσέβαλε τότε τὸν ἐπιτεθέντα ρωμαϊκὸν στρατὸν ἀπὸ τὰ νῶτα καὶ τοιουτοτρόπως προσεβλήθη οὗτος ἀπὸ τρία μέρη. Ἡ τόσον στρατηγικὴ αὕτη παράταξις τοῦ Καρχηδονίου στρατηλάτου μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν σφηνοειδῆ παράταξιν τοῦ Ἑπαμεινώνδου.

Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης διὰ τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας. Τρεῖς μέδιμνοι, λέγουν μερικοὶ συγγραφεῖς, ἐγέμισαν ἀπὸ χρυσᾶ δαχτυλίδια, τὰ ὅποια οἱ Καρχηδόνιοι στρατιῶται ἐμάζευσαν ἀπὸ τὰ δάκτυλα τῶν φονευθέντων Ρωμαίων στρατιωτῶν καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Καρχηδόνα.

Σπουδαῖοι Ρωμαῖοι ἀξιωματικοὶ ἔπесαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς τιμῆς πολεμοῦντες γενναίως· ὁ δὲ ὕπατος Οὐάρρων μὲ τὰ συντρίμματα τοῦ στρατοῦ του ἔφυγεν εἰς τὴν Ρώμην. Καμμία οἰκογένεια δὲν ὑπῆρχε τότε εἰς τὴν Ρώμην, ἡ ὅποια νὰ μὴ πενθῇ τὸν θάνατον ἑνὸς παλικάριου της. Λέγουν, ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ κατεστρόφη τότε κατὰ τὴν μάχην.

Ὑστερον ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ὅπου οἱ Ἕλληνες κατεσυνέτριψαν, ὅπως γνωρίζομεν, τὴν κολοσσιαίαν περσικὴν στρατιάν, ἡ Ἱστορία δὲν ἀναφέρει φοβερωτέραν καταστροφὴν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἔπαθον οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὰς Κάννας.

76. Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΑΤΟΥ ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΖΑΜΑΝ

Ἡ μάχη εἰς τὰς Κάννας ἐσημείωσε τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως, εἰς τὸν ὅποιον εἶχε φθάσει ὁ Καρχηδόνιος στρατηλάτης. Τώρα ἡδύνατο νὰ δρέπῃ οὗτος τοὺς καρποὺς τῶν νικῶν του. Σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς νοτίου Ἰταλίας καθὼς καὶ τῆς Σικελίας ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀννίβα. Ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος Ε΄ ἔκαμε τότε συμμαχίαν μὲ τοὺς Καρχηδόνιους.

Ὁ λαμπρὸς ὁμῶς ἥλιος τῆς δόξης τοῦ Ἀννίβα ἤρχιζε νὰ

κλίνη πρὸς τὴν δύσιν. Ὁ Ἀννίβας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακολουθῇ νὰ κερδίζῃ πάντοτε νίκας. Ὁ στρατὸς του ἐγένετο ὀλιγώτερος καὶ οἱ συμπατριῶται του δὲν ἔστελλον εἰς αὐτὸν νέας δυνάμεις. Οἱ Καρχηδόνιοι, ὅπως εἶπομεν, ἐνδιεφέροντο μόνον διὰ τὸ ἐμπόριόν των καὶ ὄχι διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ μεγάλου των στρατηγοῦ. Εἰς διάστημα πλέον των δώδεκα ἐτῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔμεινεν οὗτος εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲν ἐκέρδισεν ἄλλην σπουδαίαν νίκην. Κάποτε ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Ρώμης, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀρκετὰς δυνάμεις καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Μέγας ἐσημειώθη τότε ὁ τρόμος μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, οἱ ὅποιοι ἐφώναζον: «Ὁ Ἀννίβας πρὸ τῶν πυλῶν!»

Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως δὲν ἔχανον τὸ θάρρος των. Μὲ μεγάλην ψυχραιμίαν ἐδέχοντο τὰς συμφορὰς των καὶ ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον μέχρις ὅτου νικήσουν.

Ἐννέα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἐνδοξον νίκην εἰς τὰς Κάννας, ὁ Ἀννίβας ἐλάμβανε κατὰ τρόπον ἀπαίσιον μίαν φοβερὰν εἴδησιν. Ὁ ἀδελφὸς του Ἀσδρούβας, ὁ ὁποῖος 207 π.Χ. ἤρχετο μὲ νέας δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν πρὸς βοήθειάν του ἐφονεύθη καὶ ὁ στρατὸς του κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ἀργότερον δὲ ἐλάμβανεν ἐντολὴν ἀπὸ τὴν πατρίδα του νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ, διότι ρωμαϊκὸς στρατὸς μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πόπλιον Σκιπίωνα ἠπείλει τὴν Καρχηδόνα.

Ὁ Πόπλιος Σκιπίων ἦτο νέος καὶ δραστήριος στρατηγός. Εἶχε δὲ πολλὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ μεγάλην ἑλληνικὴν μόρφωσιν· ἦτο δὲ καὶ φίλος τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου. Διὰ τὰς ἀρετὰς του αὐτὰς οἱ Ρωμαῖοι ἐξέλεξαν αὐτὸν τότε ὑπατον ὡς τὸν μόνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ τὸν φοβερὸν ἐχθρὸν τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Ἀννίβας ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Καρχηδόνα. Εἰς μίαν δὲ μάχην παρὰ τὴν Ζάμαν, πρὸς δυσμὰς 202 π.Χ. τῆς Καρχηδόνας, ὁ στρατὸς τοῦ Ἀννίβα ἔπαθε τρομερὰν καταστροφὴν ἀπὸ τὰ γενναῖα στρατεύματα τοῦ νεαροῦ Σκιπίωνος.

Τοιοιουτρόπως οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητή-

σουν ειρήνην. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης ἦσαν πολὺ αὐστηροί. Οἱ Καρχηδόνιοι ἔπρεπε νὰ παραδώσουν ὅλας τὰς ἀποικίας των εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Μεσόγειον, ὅλα τὰ πλοῖα των, πλὴν δέκα, νὰ πληρώνουν κατ' ἔτος φόρον εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ μὴ κάμνουν πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Σκιπίων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Οἱ συμπατριῶται του παρεσκεύασαν δι' αὐτὸν τὸν μεγαλύτερον θρίαμβον, ἀπὸ ὅσους εἶδεν ὁ κόσμος, ὠνόμασαν δὲ αὐτὸν Ἀφρικανόν.

Ὁ Ἀννίβας ἐξ ἄλλου, ὁ τότε ἄλλοτε ἔνδοξος στρατηγός, εἶχε θλιβερόν τέλος. Ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι τὸν ἐφοβοῦντο, ἐξηναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Θεμιστοκλῆς, μετέβαινε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν ἕνα βασιλέα εἰς τὸν ἄλλον, μέχρις ὅτου ἀπέθανεν εἰς τὴν ξένην τὸ ἴδιον ἔτος (183 π.Χ.), κατὰ τὸ ὅποῖον ἀπέθανε καὶ ὁ μέγας ἀντίπαλός του Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός.

Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ ἄλλοτε ἰσχυρὰ Καρχηδὼν ἐγίνεν ὑπήκοος εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ τρομερὸς ἀγὼν μεταξὺ Ρώμης καὶ Ἀννίβα ἐτελειώσεν. Ἐν μέγα ἔθνος ἐνίκησεν ἕνα μέγalon ἄνδρα.

Κανεῖς ἄλλος λαὸς δὲν θὰ ἔφθανεν ἴσως εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀντοχῆς κατὰ ἕνα τόσον σκληρὸν ἀγῶνα, ὅπως ὁ Ἀννιβαϊκὸς πόλεμος, ὅσον οἱ Ρωμαῖοι μὲ τοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς συμμάχους των. Τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πειθαρχίας ποτὲ δὲν ἄφησεν αὐτούς. Ἦσαν πάντοτε ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν τὸ πᾶν χάριν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα.

77. ΤΡΙΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

Η ΚΑΡΧΗΔΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ

Ἡ Καρχηδών, ἃν καὶ ἐνίκηθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ ὑπεχρεώθη νὰ πληρώνη κατ' ἔτος μεγάλην ἀποζημίωσιν, ἐν τούτοις δὲν ἐβράδυνε νὰ γίνῃ μὲ τὸ ἐμπόριόν της καὶ πάλιν ἰσχυρὰ δύναμις.

Ἡ Ρώμη μὲ ἀνήσυχον βλέμμα παρηκολούθει τὴν αὖξιν τῆς ἀντιπάλου πόλεως καὶ οἱ Ρωμαῖοι πολῖται δὲν ἠδύναντο νὰ λησμονήσουν τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἤσθάνθησαν ἀπὸ τὸν Ἀννίβαν καὶ τὰς νίκας του. Εἰς γέρον Ρωμαῖος συγκλητικός, ὁ Κάτων, εἰς τὸ τέλος ἐκάστου λόγου του ἔλεγεν : « *Εἰ ὡ φροῖῳ ὅτι ἡ Καρχηδὼν πρέπει νὰ καταστραφῇ* ».

Ὑστερον ἀπὸ πεντήκοντα δύο ἔτη, ἀφ' ὅτου οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἔκαμαν εἰρήνην, νέος πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων. Τὴν φορὰν ὅμως αὐτὴν 149 - 146 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐξολοθρεύσουν διὰ παντὸς τὴν Καρχηδόνα. Εὖρον λοιπὸν τὴν κατάλληλον ἀφορμὴν νὰ ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἔστειλαν ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῶν Ρωμαίων καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τριακοσίους ὁμήρους, παιδιά τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Καρχηδόνας.

Ἄλλ' ἀργότερον οἱ Ρωμαῖοι ἀπήτησαν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους νὰ κρημνίσουν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ νὰ παραδώσουν εἰς αὐτοὺς τὸν στόλον των, τὰ ὅπλα καὶ τὰ πολεμοφόδια των.

« *Αφοῦ πραγματικῶς θέλετε εἰρήνην, ὦ Καρχηδόνιοι, εἶπον οἱ ὕπατοι, διατί χρειάζεσθε τὰ ὅπλα ;* » Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ κάμουν ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐζήτησαν οἱ Ρωμαῖοι. « *Εὖγε, εἶπον οἱ ὕπατοι, ἀλλὰ τώρα δώσατέ μας τὴν πόλιν καὶ ὑπάγετε δέκα μίλια μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ κτίσατε ὅπου θέλετε νέαν πόλιν* ».

Αἱ λέξεις αὗται ἤχησαν ὥσάν μία καταδίκη εἰς θάνατον τῶν πολιτῶν τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης πόλεως. Ἀπεφάσισαν δὲ

νά ταφοῦν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς λατρευτῆς των πόλεως καὶ νά παλεμήσουν ὡς τίμιοι ἄνδρες.

Μὲ μυστικότητα καὶ μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς ἡτοιμάσθη διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐστιῶν του. Μόλυβδος καὶ σίδηρος ἀφηρέθησαν ἀπὸ τὰ δημόσια κτίρια καὶ τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ κατασκευασθοῦν ὅπλα. Λέγουν δέ, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες ἔκοψαν τὰς μακρὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, διὰ νὰ γίνουν αὖται σχοινία καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τοὺς καταπέλτας. Ὅλη ἡ πόλις τότε μετεβλήθη εἰς ἓν ἀτελεύτητον ἐργαστάσιον, ὅπου ὁ κάθε πολίτης μὲ προθυμίαν καὶ γοργότητα συνεισέφερε διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν.

Ἐπὶ τρία ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι κατῴρθωσαν νὰ κρατήσουν τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως των.

Ὡς οὕτως τὰ δῆγματα τῶν θανασίμως πληγωμένων θηρίων εἶναι συνήθως τὰ περισσότερον φοβερά, λέγει κάποιος Ρωμαῖος ἱστορικός, οὕτω καὶ ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ἔκαμνον οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἀποθηνησκοῦσης πόλεως εἰς τὰς ἐπιτιθεμένας ρωμαϊκὰς λεγεῶνας ἦτο φοβερωτέρα τότε παρὰ ἄλλοτε».

Ἐπὶ τέλους οἱ ἐξηντηλημένοι κάτοικοι ὑπεχώρησαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον διηγύθουν τότε ὁ Σκιπίων ὁ νεώτερος. Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς Καρχηδόνης. Οἱ κάτοικοί της ἐφονεύθησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν. Οἱ δὲ θησαυροὶ της ἐστάλησαν εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἐβασίλευεν ἡ εὐτυχία, ἡ χαρὰ καὶ ὁ πλοῦτος, δὲν ἔμειναν παρὰ στάκτη καὶ χέρσος γῆ. Διὰ τοῦτο, τίποτε δὲν ἐσώθη ἀπὸ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πόλιν.

78. ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνης ἡ Ρώμη ἦτο πλέον κυρία τῶν νήσων Σικελίας, Κορσικῆς καὶ Σαρδηνίας. Ἐπίσης ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ βορειοδυτικὴ παραλία τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της. Ἡ δὲ ναυτικὴ της δύναμις ἐδέσποζεν ὅλης τῆς δυτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου.

Ἀλλὰ πάντοτε τὰ βλέμματα τῶν Ρωμαίων ἦσαν καὶ πρὸς

ἀνατολὰς ἐστραμμένα. Μὲ τὸ βασιλεῖον τῆς Αἰγύπτου εὐρίσκοντο εἰς φιλικὰς σχέσεις. Κατὰ τὰς δυστυχεῖς ἡμέρας τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἔστειλε σῖτον εἰς τὴν λιμοκτονοῦσαν Ρώμην. Ὁ φιλελληνισμὸς ἐξ ἄλλου κάθε ἡμέραν ἠϋξανε εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ πλουσιώτεροι τάξεις αὐτῆς ἠσθάνοντο μέγαν ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν ἐλληνικὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐλληνικὴν πολυτέλειαν.

Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι ἐφοβοῦντο πρὸς τοῦτοις τὸν φιλόδοξον βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος, ὅπως γνωρίζομεν, εἶχε συμμαχήσει μὲ τὸν Ἀννίβαν ἐναντίον τῆς Ρώμης. Διὰ τοῦτο μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν μερικῶν ἐλληνικῶν πόλεων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας. Αἱ πόλεις αὗται, ἐπεὶ ὑπέφερον ἀπὸ τοῦς Ἰλλυριοῦς πειρατὰς, ἐκάλεσαν τοὺς Ρωμαίους ὡς ἐλευθερωτὰς. Στρατὸς ρωμαϊκὸς ἐστάλη ἐκεῖ καὶ ἐπολέμησε τοὺς Ἰλλυριοῦς. Κατέλαβε δὲ τὴν νῆσον Κέρκυραν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον (τὸ σημερινὸν Δυρράχιον). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ρωμαῖοι ἔθεσαν πόδα εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

79. Οἱ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πολλαὶ ἐλληνικαὶ πόλεις ἐθεώρησαν τότε τοὺς Ρωμαίους ὡς φίλους καὶ ὡς ὑπερασπιστὰς τῶν ἐναντίον τῶν Μακεδόνων. Τοῦτο ὁμῶς ἀνησύχησε τὸν Μακεδόνα βασιλέα Φίλιππον Ε' καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ πολέμων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἰσχυρᾶς Ρώμης. Τοὺς πολέμους τούτους ὀνομάζομεν Μακεδονικοὺς πολέμους.

Κατ' ἀρχὰς αἱ πόλεις τῆς Ἀχαΐκῆς συμπολιτείας, καθὼς καὶ ἄλλαι, ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Φιλίππου, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ κράτους του. Αἱ πόλεις ὁμῶς τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας καὶ ἄλλαι, ὅπως αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σπάρτη, καθὼς καὶ ὀλόκληρος ἡ Ἠλεῖα καὶ ἡ Μεσσηνία, ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων. Σύμμαχος τοῦ Φιλίππου τότε ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἀτταλος.

Τοιουτοτρόπως βλέπομεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐχωρίσθη τότε εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐν ὑπεστήριζε τὸν Φίλιππον, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἦτο μὲ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων.

Ὀλίγον καιρὸν ὕστερον, ἀφ' οὗ οἱ Ρωμαῖοι 200 π.Χ. κατέστρεψαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἀννίβα, ἦλθον εἰς

νέαν ρῆξιν μὲ τὸν Μακεδόνα βασιλέα. Ὁ φιλόδοξος ἐκεῖνος βασιλεὺς εἶχε κάμει συμμαχίαν μὲ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας

Ἀντίοχον Γ'. Καὶ οἱ δύο οὗτοι ἤθελον νὰ αὐξήσουν τὰ βασιλεία των καὶ νὰ

κερδίσουν νέας χώρας. Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολε-

μαίου τοῦ Φιλοπάτορος καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως δια-

δόχου ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβουν μερικὰς κτήσεις

τοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ τοῦτο ἐγένεεν ἀφορμή, ὥστε ἡ Ρόδος,

ἡ Πέργαμος, τὸ Βυζάντιον καὶ ἄλλαι πόλεις νὰ συμμαχήσουν ἐναν-

τίον τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῆς Ρώ-

μης. Αὕτη, ὡς προστάτις τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνικῶν πό-

λεων, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐβοήθησαν τὴν Ρώμην κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Αἰτω-

λική, κατόπιν δὲ ἡ Ἀχαϊκή συμπολιτεία. Ὁ ρωμαϊκὸς καὶ ὁ συμμαχικὸς στρατὸς κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχε ἐπιτυχίας, ἐνῶ ὁ Φίλιππος προσέβαλε τὰς Ἀθήνας.

Ἀλλ' ἀργότερον ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Τίτον Φλαμινίνον μὲ νέας δυνάμεις καὶ τὰ 197 π.Χ. πράγματα ἠλλαξαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος ἐγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Φλαμινίνου, μᾶς λέγει, ὅτι ἦτο πολὺ ἱκανὸς στρατηγὸς καὶ μὲ μεγά-

λην πολιτικὴν ἐπιδειξιότητα. Οὗτος προσέβαλε τὸν Φίλιππον εἰς ἓν μέρος τῆς Θεσσαλίας, τὰς Κυνὸς κεφαλὰς. Ἦτο ἡ

δευτέρα φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες συνηντῶντο μὲ τὴν ἰσχυρὰν μακεδονικὴν φάλαγγα. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε

Φίλιππος Ε'

(Ἀπὸ ἀρχαίου νόμισμα).

τραχύς· εἰς τὸ τέλος δὲ ὑπερίσχυσαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης ἦσαν σχεδὸν οἱ ἴδιοι μὲ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους περιελάμβανεν ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν οἱ Ῥωμαῖοι μὲ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Δηλαδή ὁ Φίλιππος δὲν ἠδύνατο νὰ κάμνῃ πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἡ Μακεδονία ἐγίνετο ὑποτελὴς σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων. Ἐπίσης ἡ Ῥώμη ἀνελάμβανε τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ἡ Ἑλλάς δηλαδή ἐγίνετο προτεκτοράτον τῆς Ῥώμης.

80. Ο ΦΛΑΜΙΝΙΝΟΣ ΚΗΡΥΣΣΕΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην του εἰς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, ὁ Φλαμινῖνος ἐπορεύθη εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἦτο ἄνοιξις. Ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἀπειράριθμοι Ἕλληνες εἶχον συναθροισθῇ εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ νὰ ἴδουν τοὺς τελουμένους ἀγῶνας. Ὅλοι ἐώρταζον
196 π.Χ. τότε τὴν ἑορτὴν τῶν Ἰσθμίων.

Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ κήρυξ ἀναγγέλλει ἐν μέσῳ σιγῆς τοῦ πλήθους τὸ χαρμόσουν ἄγγελμα: «*Συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ἡ Ἑλλὰς κηρύσσεται εἰς τὸ ἐξῆς ἐλευθέρᾳ*». Τόση ἦτο ἡ χαρὰ τοῦ πλήθους, ὥστε παρ' ὀλίγον ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς νὰ φονευθῇ ὁ Φλαμινῖνος. Ὁ Λίβιος μᾶς λέγει, ὅτι ἡ Ῥώμη τότε ἐξυμνήθη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας «*ὡς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς κόπους του, μὲ τὰς θυσίας του καὶ μὲ κίνδυνον ἐκίνησε τὸν πόλεμον χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπότητος*».

Ἀλίμονον ὅμως! Ἡ ἔνωσις ὅλης τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιτύχει ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, διελύετο τότε ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἑορτὴν. Οἱ πρόγονοί μας δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπεδίωκον, νὰ στερήσουν αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των.

81. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟΝ.

Ο ΣΥΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῆς Μακεδονίας ἔφερον τοὺς Ρωμαίους εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον, τὸν διάδοχον τοῦ Σελεύκου, διότι ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶχε καταλάβει διαφόρους χώρας ἀπὸ τὸ βασιλῆιον τῆς Μακεδονίας, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ Ρωμαῖοι κηρύξει ἀνεξαρτήτους.

Εἰς τὴν **Μαγνησίαν** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔγινε μία σπουδαία μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐνίκησε τὰ ἀσιατικὰ στρατεύματα τοῦ Ἀντιόχου. Ἡ νίκη αὕτη εἶχεν ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι τότε εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀντιόχου ἦτο καὶ ὁ Ἀννίβας, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν μεγάλην πεῖραν του ἐβοήθησε τὸν βασιλέα Ἀντίοχον. 190 π.Χ.

Τότε ὁ Ἀντίοχος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρώμην τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τῆς Ἀσίας. Τοιουτοτρόπως ἐντὸς δώδεκα ἐτῶν ἡ Ρώμη ἔγινε κυρία δύο σπουδαίων χωρῶν ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. 168 π.Χ.
Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγα ἔτη καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπῆχθη εἰς τὸ κράτος τῆς Ρώμης.

82. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὅπως οἱ Καρχηδόνιοι οὕτω καὶ οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ταπείνωσιν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ὁ διάδοχος τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, περισσότερο δραστήριος βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων.

Τότε ἔγινε πόλεμος μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Μακεδόνο βασιλέως, ὁ ὁποῖος διήρκεσε τρία ἔτη (171 - 168 π.Χ.) καὶ λέγεται τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Αἰμίλιος Παῦλος ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ Περσέως εἰς μίαν μάχην παρὰ τὴν Πύδναν, εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. 168 π.Χ.

Ἀπὸ τότε ἡ Μακεδονία διηρέθη εἰς τέσσαρας διοικήσεις, τὰς μερίδας.

Ὑστερον ἀπὸ δέκα ὀκτὼ ἔτη (149 π.Χ.) ἔγινεν ἐπανάστασις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς ἦτο νὰ κηρυχθῇ ἡ Μακεδονία ὀριστικῶς ἑπαρχία ρωμαϊκῇ.

Ὀλίγα ἔτη κατόπιν ἡ Ρώμη ἔκαμε πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων Λεύκιος Μόμμιος, ἱκανὸς στρατηγὸς ἀλλ' ἄξεστος, ἐνίκησε τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν Δίαιον εἰς τὴν Λευκόπετραν πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ. Κατόπιν κατέλαβε τὴν Κόρινθον. Οἰκτρὸν ὑπῆρξε τότε τὸ τέλος τῆς πλουσιωτάτης καὶ σπουδαίας αὐτῆς ἐμπορικῆς πόλεως. Οἱ κάτοικοι ἐσφάγησαν, ἡ δὲ πόλις κατεστράφη ἐκ θεμελίων.

Περσεὺς

(Ἀπὸ ἀρχαίου νόμισμα).

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται ὀλίγην προσοχὴν ἔδιδον εἰς τὰ θαυμάσια ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ὅποια εὗρον εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὁ ὁποῖος ἦτο αὐτόπτης μάρτυς τῆς καταστροφῆς, μᾶς λέγει τὰ ἑξῆς: «Εἶδον μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου ὥραίας εἰκόνας νὰ ρίπτονται κάτω καὶ νὰ θραύωνται. Ἐπάνω εἰς ἄλλας στρατιῶται ἔπαιζον κύβους».

Αὐτὸς δὲ ὁ ἀγροῖκος Μόμμιος, ὅταν ἐστέλλοντο αἱ ἀνεκτίμητοι εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ κοσμήσουν τὸν θρίαμβόν του, ἔδωσε τὴν ἐξῆς ἀλλόκοτον διατάγην: «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤθελε χάσει μίαν ἐκ τῶν εἰκόνων ἢ ἐν ἄγαλμα, ὑποχρεοῦται νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ μὲ ἄλλο ὅμοιον καὶ ἴσης ἀξίας».

Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν μὲν ἄριστοι στρατιῶται, ἀλλ' ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι.

Τοιοιουτρόπως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον

κατεστράφη ή Καρχηδών, κατεστράφη και ή άλλη πόλις πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Μεσογείου μέρος, ή Κόρινθος, ή 146 π.Χ. ὁποία, λόγω τῆς προόδου της εἰς τὸ ἐμπόριον εἶχε γίνει ἰσχυρά και οἱ Ρωμαῖοι ἀνέμενον τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὴν καταστρέψουν.

Ἀπὸ τότε ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Αἱ ἀνησυχίαι τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ καλὸς ἐκεῖνος Ἕλλην, ὁ Ἀγέλαος, ἐφάνησαν τότε, ὅτι ἦσαν πολὺ δικαιολογημένα.

83. Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΠΟΛΥΒΙΟΣ

Ὁ μεγαλύτερος μετὰ τὸν Θουκυδίδην ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, εἶναι ὁ Πολύβιος, ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν τῆς Ἀρκαδίας. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν, ὁ δὲ πατήρ του Λυκόρτας ἐχρημάτισε στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἐλαβε τὴν καλυτέραν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς ἐποχῆς του, πρὸς τούτοις δὲ ἐμορφώθη εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικά. Τὸ ἔτος 167 π.Χ., μετὰ τὸν τρίτον μακεδονικὸν πόλεμον, οἱ Ρωμαῖοι νικηταὶ ἔφερον ὡς ὀμήρους εἰς τὴν Ρώμην χιλίους ἐπιφανεῖς Ἕλληνας. Εἷς ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ Πολύβιος.

Ὁ Πολύβιος εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συναναστραφῇ σπουδαίους Ρωμαίους πολίτας κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Ρώμην. Ἐγίνε διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου Σκιπίωνος καὶ ἠκολούθησε αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος (146 π.Χ.). Ἦτο δὲ παρὼν κατὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. Ὁ θαυμασμός του πρὸς τὴν νέαν ἰσχυράν αὐτοκρατορίαν τῆς ἐνδόξου πόλεως ἐνέπνευσεν αὐτὸν νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν της. Ἡ ἱστορία τοῦ Πολυβίου ἐξιστορεῖ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἔτος 264 καὶ φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 146 π.Χ. Πέντε βιβλία του ἀπὸ τὰ τεσσαράκοντα τὰ ὁποῖα ἔγραψεν, ἐσώθησαν ὀλόκληρα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν διασωθῇ εἰς ἀποσπάσματα.

Ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ἱστορικὸς προσπαθεῖ εἰς τὴν διήγησίν του νὰ περιγράψῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μὲ μεγάλην ἀλήθειαν, ὅπως ἔκαμεν ὁ Θουκυδίδης. Ἡ δὲ διήγησις του δὲν εἶναι καθόλου ρητορική, ἀλλ' ἀπλὴ καὶ διδακτική.

Τὸ βιβλίον τοῦ Πολυβίου εἶναι ἐπίσης ἀρίστη πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

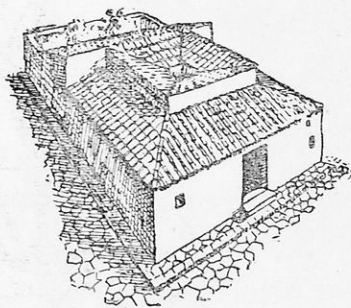
ΠΩΣ ΕΖΩΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

84. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΙΚΙΑ

Οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὰς ἀρχὰς ἔζων μέσα εἰς πολὺ ἀπλᾶς οἰκίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ὠραιότητα ἀρχιτεκτονικὴν, οὔτε καὶ ἡ πρόσοψις τῶν εἶχεν ἰδιαιτέρον στολισμόν. Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία ἦτο ἐκτισμένη ἀπὸ ἡλιοψημένας πλίνθους καὶ εἶχε μόνον ἓν δωμάτιον, τὸ ἄτριον.

Ἡ θύρα ἦνοιγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ ἄτριον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε μία ἀβαθὴς δεξαμενὴ. Αὕτη ἦτο κατασκευασμένη, διὰ νὰ δέχεται τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς, τὸ ὁποῖον ἐπιπτεν ἀπὸ ἓν μικρὸν ἄνοιγμα εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης. Ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τοῦτο εἰσῆρχετο καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἐφώτιζε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς θύρας ὑπῆρχεν ἡ ἐστία.

Ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας συνεκεντροῦντο εἰς τὸ δωμάτιον αὐτό. Ἐκεῖ ἐμαγείρευον, ἐκεῖ ἔτρωγον, ἐκεῖ ἐκοιμῶντο. Εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον αἱ γυναῖκες ἔγνεθον καὶ ὕφαινον, εἰς αὐτὸ δὲ ὁ οἰκοδεσπότης ἐδέχετο τοὺς φίλους του. Ὁ καπνός,

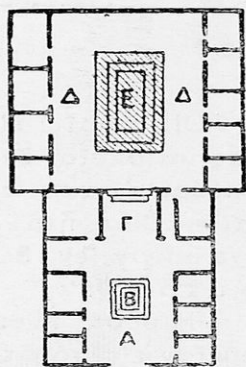
Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία
(ᾠ ἀναπαράστασις).

δταν ἤγαπτον φωτιάν, δέν ἔφευγεν ἀπὸ ὠρισμένην καπνοδόχον, ἀλλ' ἐσκορπίζετο εἰς ὄλον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου, πρὶν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς στέγης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δωματίον ἐγίνετο μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ἄτριον.

Ἀργότερον ὅμως οἱ Ρωμαῖοι, δταν κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν οἰκοδομικὴν. Διὰ τοῦτο κατεσκεύαζον ὠραίας οἰκίας μὲ ὄλας τὰς ἀνέσεις.

Τὸ παραπλευρῶς σχέδιον δεικνύει τὴν διαίρεσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ ρωμαϊκὴ οἰκία εἰς νεωτέραν ἐποχὴν. Βλέπομεν δηλαδή, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἀτρίου (βλέπε γράμμα Α) καὶ τῆς δεξαμενῆς διὰ τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς (Β), ὑπάρχουν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην πλευρὰν δωματία ὕπνου χωριστά. Ἐν ἄλλο ἐπίσης δωματίον (Γ) ὑπάρχει εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος διὰ τὸν οἰκοδεσπότην.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθον ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας νὰ κατασκευάζουν αὐλὴν περιστυλον, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε κρήνη (Ε), ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔτρεχεν ὕδωρ. Ἀπὸ τὸ ἐν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρος (Δ) ὑπῆρχε κήπος μὲ ἄνθη.

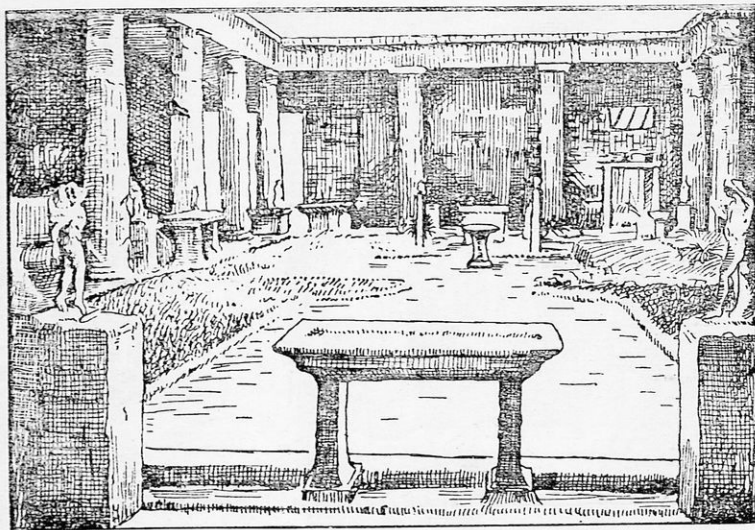

Σχέδιον οἰκίας.

85. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΟΙΚΙΑΝ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει τὸ ἐσωτερικὸν μιᾶς οἰκίας, ἡ ὁποία ἀνεκαλύφθη εἰς μίαν πόλιν τῆς Ἰταλίας, τὴν Πομπηίαν, κατὰ τὰς ἀνασκαφάς. Ἡ πόλις αὕτη πρὸ 1860 ἐτῶν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πλησίον ἐυρισκομένου Βεζουβίου, εἶχε καλυφθῇ ἀπὸ λάβαν. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ὅμως σκαπάνη μᾶς ἀπεκάλυψε πρὸ ἐξήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νεκρᾶς αὐτῆς πόλεως. Μόλις εἰσέλθωμεν διὰ τῆς θύ-

ρας εἰς τὴν ὥραιαν ἔπαυλιν, τὴν ὁποῖαν ἔχομεν ἐμπρὸς μας μεγαλοπρεπεστάτῃ αὐλῇ ἀπλώνεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Ὁραῖαι μαρμάριναι τράπεζαι, ὥραῖα ἀγάλματα εἰς τὴν δεξιάν καὶ ἀριστεράν πλευράν καὶ μεγαλοπρεπεῖς κιονοστοιχίαι περικλείουν τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἄτριον. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει μαρμαρίνη δεξαμενὴ μὲ κρήνην, ὅπως ἀκριβῶς εἶδομεν εἰς τὸ σχέδιον τῆς ρωμαϊκῆς οἰκίας.

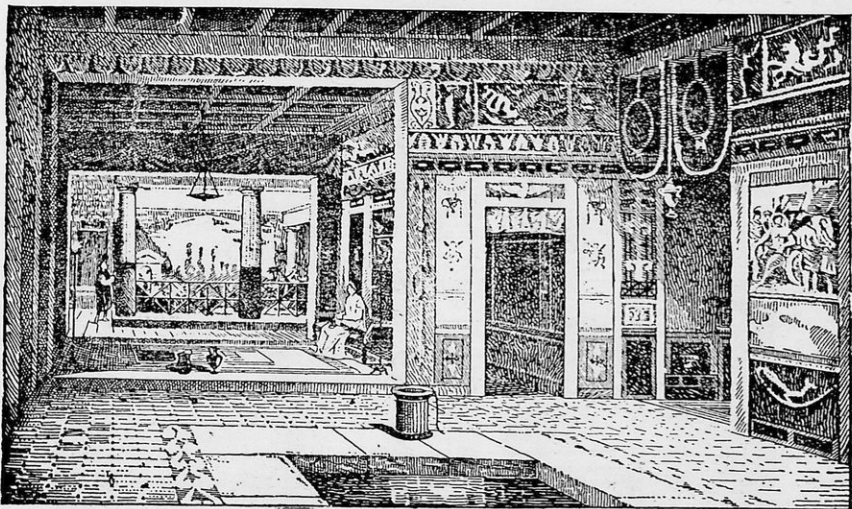

Περίστυλος αὐλὴ οἰκίας εἰς τὴν Πομπηίαν.

Εἰς τὴν θελκτικὴν αὐτὴν αἴθουσαν συνεκεντροῦτο ἡ οἰκογένεια τοῦ Ρωμαίου πλουσίου κυρίου. Ἐκεῖ καὶ τὰ μικρὰ παιδιά ἔπαιζον. Ὅλοι ἀπήλαυον τὴν ὥραιότητα τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ διακόσμου, τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα εὕρισκοντο καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς τῆς αὐλῆς κατὰ σειράν, καὶ τὸ γλυκὺ κελάρυσμα τοῦ κρυσταλλίνου ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔτρεχε ἀπὸ τὴν κρήνην. Τὸ ἄτριον ἐχρησίμευεν ἐπίσης ὡς αἴθουσα ὑποδοχῆς διὰ τοὺς ξένους. Ὁ Ρωμαῖος κύριος ἔκαμε τότε εἰς αὐτοὺς

ἐπίδειξιν τοῦ πλούτου του μὲ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα, μὲ τὰς ζωγραφίας καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τέχνης, τὰ ὅποια εἶχε φέρει ὡς λάφυρα ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Δεύτερον ἐπίσης πάτωμα, ὅπως καταλαμβάνομεν, ὑπῆρχεν εἰς τὴν πλουσίαν ρωμαϊκὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ εὐρίσκοντο τὰ δωμάτια ὑπνους ἴσως δὲ καὶ τὸ δωμάτιον ὅπου ἔτρωγον.

Εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς οἰκίας εὐρέθησαν θαυμάσια μαγει-

Ἐσωτερικὸν ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως

ρικὰ σκεύη, καλύτερα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὅποια ἡμεῖς συνήθως ἔχομεν σήμερον. Εὐρέθησαν δὲ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους τακτοποιημένα μὲ τόσῃν τάξιν, ὥστε ὁ ἐπισκέπτης νομίζει, ὅτι περιμένουν τὴν ἀρχαίαν Ρωμαίαν δέσποιναν, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποίησιν εἰς τὸ μαγεῖρευμα.

86. Ἡ ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην τῆς αὐστηρότητα. Μεγάλη ἦτο ἡ δύναμις τοῦ πατρὸς μέσα

εις τὸν οἶκον του. "Όλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καθὼς καὶ οἱ δοῦλοι ὤφειλον νὰ ἐκτελοῦν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διέτασεν ὁ πατήρ. Ἀκόμη καὶ ἐὰν μέλος τῆς οἰκογενείας ἐλάμβανε μεγάλην θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὤφειλε νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν πατέρα. "Όλοι ἐξηρτῶντο ἀπὸ αὐτὸν καὶ μόνον αὐτὸς ἦτο ὁ κύριος τῆς περιουσίας.

Ἄ Ο Ρωμαῖος οἰκογενειάρχης δὲν ἀφιέρωνε πολὺν καιρὸν, ὅπως ὁ Ἕλλην, εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Οὐτε ἐξώδευε χρόνον εἰς καθημερινὰς ἀσκήσεις. Ἡ κυρία του ἐνασχόλησις ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς δούλους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του καὶ νὰ προσέχῃ τὴν οἰκογένειάν του. "Εν ἀπὸ τὰ κύρια καθήκοντα αὐτοῦ ἦτο νὰ διδάσκῃ τὰ τέκνα του νὰ γίνουιν ἀνδρεῖοι στρατιῶται καὶ καλοὶ πολῖται.

Ἡ Ρωμαῖα δέσποινα εἶχεν ἐπίσης μεγάλην θέσιν μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν. Δὲν ἦτο κλεισμένη εἰς ἓν διαμέρισμα τῆς οἰκίας, ὅπως εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν ἠμποδίζετο νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς συναναστροφάς. Ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς τοὺς συγγενεῖς καὶ ἔκαμνεν ἐπισκέψεις. Ἐλάμβανεν ἐπίσης μέρος εἰς συμπόσια, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἢ ἔξω ἀπὸ αὐτὴν. Ἀπηγορεύετο ὅμως νὰ πίνῃ οἶνον. Παρίστατο εἰς τὰς ἱεροτελεστίας καὶ παρουσιάζετο πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Μὲ τὴν ἄδειαν δὲ τοῦ κυρίου τῆς ἐπῆγαιεν εἰς τὸν ἵππόδρομον καὶ εἰς τὸ θέατρον. Ἐθεωρεῖτο ὅμως πρέπον ἡ Ρωμαῖα δέσποινα νὰ συνοδεύεται, ὅταν ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς.

Ἡ κυρία ἀσχολία τῆς γυναικός, ὅπως ἀρμόζει εἰς κάθε γυναῖκα, ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸ νοικοκυριό τῆς. Ἐπέβλεπε καὶ τὰς ὑπηρετίας εἰς τὰς ἐργασίας των, ὅταν ἐκλωθον ἢ ὕφαινον. "Όταν δὲ ὁ σύζυγός τῆς ἔλειπεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἡ ἴδια ἐπέβλεπε τοὺς δούλους εἰς τὰς ἀγροτικὰς των ἐργασίας. Ἐγνώριζεν ἐπίσης μαγειρικὴν καὶ ἀνέτρεφε τὰ τέκνα τῆς μὲ τὸν καλύτερον τρόπον. Τοῦτο ἦτο σπουδαία δι' αὐτὴν ἐνασχόλησις.

87. ΤΙ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΕΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Ὁ Ρωμαῖος κύριος ἐφόρει δύο φορέματα, τὰ ὅποια ἦσαν μάλλινα καὶ ὄχι βαμμένα. Ἀργότερον ὑφαίνοντο λινὰ φορέματα μὲ διαφόρους χρωματισμούς. Τὸ ὑποκάμισον, ἡ τ ο ὕ ν ι κ α, δὲν ἔφερε χειρίδια (μανίκια) καὶ ἦτο ἐζωσμένον εἰς τὴν ὀσφὺν μὲ στενὴν ἢ πλατεῖαν ζώνην, ἡ ὅποια ἔφερεν ἐρυθρὰς γραμμάς, ὅπως εἰς τοὺς ἵππεῖς στρατιώτας καὶ τοὺς συγκλητικούς. Τὸ ἐξωτερικὸν φόρεμα, ἡ τ ὄ γ κ α, ἦτο τὸ ἐπίσημον ἔνδυμα. Αὕτη ἐρρίπτετο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐσχημάτιζε πλουσίαν πτυχάς.

Ρωμαία δέσποινα
μὲ πλήρη ἐνδυμασίαν.

Ἡ Ρωμαία δέσποινα κατ' ἀρχὰς ἐφόρει καὶ αὕτη δύο φορέματα, ὅπως οἱ ἄνδρες. Ἀργότερον ὅμως μετεχειρίζετο τρία. Ἡ γυναικεία τούνικα δὲν ἦτο βραχεῖα, ὅπως τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἐφθανε μέχρι τοῦ ἀστραγάλου. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὴν ἐρρίπτετο ἄλλο φόρεμα, ἡ σ τ ο λ ῆ, φόρεμα μὲ βραχείας χειρίδας ἢ ἄνευ χειρίδων, ὅπως ἦτο ὁ χιτὼν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν στολὴν ἐρρίπτετο τὸ τρίτον, ἡ π ἄ λ λ α, ἡ ὅποια ἦτο ὁμοία μὲ τὴν τόγκαν. Ἡ Ρωμαία κυρία ἐτακτοποιεῖ μὲ τὸν πλέον κομψὸν τρόπον ἐπάνω τῆς τὴν πάλαν, ἡ ὅποια ἐσχημάτιζεν ὠραίας πτυχάς.

Ὡς ὑποδήματα ἐχρησιμοποιοῦν τὰ σανδάλια. Διὰ νὰ προφυλάσσωνται δὲ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν βροχὴν, μετεχειρίζοντο ὀμβρέλλας. Ἐπίσης αἱ κυραὶ ἐφόρουσαν διάφορα ὠραῖα κοσμήματα ἀπὸ πολύτιμα μέταλλα καὶ λίθους.

38. ΠΩΣ ΑΝΕΤΡΕΦΟΝΤΟ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ

Ἦτο μεγάλη εὐτυχία διὰ τοὺς Ρωμαίους γονεῖς νὰ ἔχουν τέκνα. Διὰ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι αἱ παλαιαὶ εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἦσαν πολύτεκνοι. Ἐάν εἰς μίαν οἰκογένειαν δὲν ὑπῆρχον ἄρρενα, τότε ὁ πατήρ ἠδύνατο νὰ υἱοθετήσῃ ξένον παιδίον. Ὁ πατήρ, παραδειγματος χάριν, τοῦ Σκιπίωνος τοῦ Νεωτέρου εἶχεν υἱοθετηθῇ ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανόν.

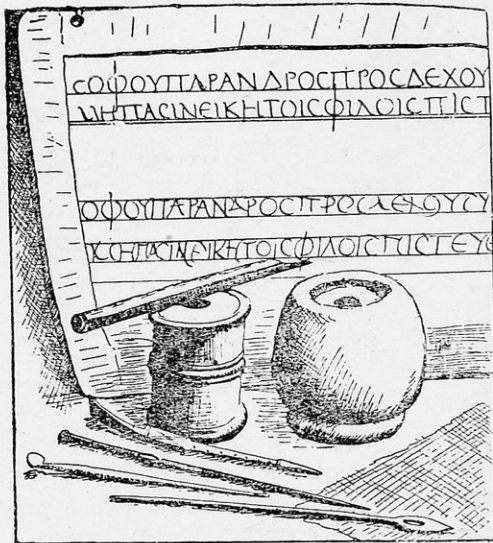
Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου ἐγίνετο μία οἰκογενειακὴ ἑορτὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ νεογέννητον ἐλούετο καὶ ἐδίδετο εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα. Κάθε Ρωμαῖος εἶχε δύο ὀνόματα, τὸ κύριόν του ὄνομα καὶ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν. Ἀργότερον καὶ τρίτον ὄνομα προσετίθετο, τὸ ὁποῖον ἐσήμεναι τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ὁ πατήρ. Τὰ ὀνόματα Μάρκος, Γάιος, Λεύκιος ἦσαν πολὺ συνηθισμένα, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα γυναικῶν Ἰουλία, Γρατία, Κορνηλία.

Τὰ παιδιά ἐμεγάλωναν μαζί με τὰ παιδιά τῶν δούλων καὶ ἦσαν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρός. Ὅταν δὲ ἐγίνοντο ἕξ ἔτων, τότε ἤρχιζον νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους ὁ πατήρ ἐδίδασκε τὸν υἱόν, ἐνῶ ἡ μήτηρ ἐδίδασκε τὴν κόρην.

Κάθε Ρωμαῖος γονεὺς ἐν ὄνειρον εἶχε διὰ τὸν υἱόν του ἤθελε νὰ τὸν μάθῃ νὰ γίνῃ ὠφέλιμος ἄνθρωπος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ καλὸς οἰκογενειάρχης ἀργότερον. Διὰ τοῦτο ἐμάνθανεν αὐτὸν ποῖα ἦσαν τὰ καθήκοντά του εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῖ τὰ ὄπλα του κατὰ τὴν μάχην. Ὁ παῖς ἠκολούθει σχεδὸν πάντοτε τὸν πατέρα καὶ ἤκουε χωρὶς νὰ ὁμιλῇ τὰς συζητήσεις τοῦ πατρός. Κατόπιν ἔκαμνεν ἐξύπνους ἐρωτήσεις εἰς τὸν πατέρα, ὅταν ἦσαν μόνοι τῶν. Ἐάν ὁ πατήρ ἦτο συγκλητικὸς, ὁ υἱὸς ἠκολούθει τὸν πατέρα καὶ εἰς τὴν σύγκλητον. Ἰδιαιτέρα καθίσματα ὑπῆρχον πλησίον εἰς τὴν θύραν διὰ τὰ παιδιά τῶν συγκλητικῶν. Ἐκεῖ ἐκάθηντο ταῦτα καὶ ἤκουον τοὺς ρήτορας.

89. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Εἰς τοὺς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ὁ πατήρ δὲν ἐφρόντιζε μόνον νὰ μάθῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἠθικὰ καὶ πρακτικὰ μαθήματα, ἀλλ' ἦτο καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐμάνθανε δηλαδὴ τὸν υἱὸν τοῦ νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀριθμῇ. Ἀργότερον

Μαθητικὰ σκεύη

(᾽Ασκησις εἰς ἑλληνικὴν γραφὴν).

ὅμως ὑπῆρχον εἰδικοί διδάσκαλοι καὶ σχολεῖα, ὅπου τὰ τέκνα τῶν Ρωμαίων ἐμάνθανον γράμματα. Αἱ πολὺ πλούσιαι οἰκογένειαι εἶχον βεβαίως τοὺς καταλλήλους οἰκοδιδασκάλους.

Κατ' ἀρχὰς τὰ σχολεῖα ἦσαν πτωχὰ ξύλινα παραπήγματα ὅπου συνηθροίζοντο ἄρρενα καὶ θήλεα. Εἰς γραμματοδιδάσκαλος ἐδίδασκε τὰ πρῶτα μαθήματα ἀντὶ ὀλίγων χρημάτων. Πολλὰς φορὰς τὰ μαθήματα ἐγίνοντο εἰς τοὺς δρόμους, πλησίον τῆς ἀγορᾶς. Ὅλο-

κληρον τὴν πρωΐαν τὰ παιδιά ἔμενον εἰς τὸ σχολεῖον. Εἶχον ὅμως καὶ πολλὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖνα διέκοπτον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Σατουρναλίων, τὸν χειμῶνα, καὶ τὴν ἄνοιξιν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ Ἀθήνια.

Ἡ πειθαρχία εἰς τὸ σχολεῖον ἦτο πολὺ αὐστηρά. Ὁ διδάσκαλος ἐκτύπα μὲ ράβδον τὸν ἄτακτον ἢ ἀμελεῖ μαθητὴν καθὼς καὶ τὴν μαθήτριά, πρὸς σωφρονισμόν,

Οἱ μαθηταὶ ἡσκοῦντο ἐπίσης καὶ μὲ σωματικὰς ἀσκήσεις, ὅχι ὅμως ὅπως οἱ Ἑλληνόπαιδες. Οἱ Ρωμαῖοι ἐλεύθεροι πολῖται δὲν εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αἱ κυριώτεραι ἀθλητικαὶ ἀσκήσεις των ἦσαν ὁ δρόμος, τὸ πῆδημα, ἀργότερον δὲ ἡ πάλη, ἡ πυγμή, τὸ ἀκόντιον καὶ ἡ ἱππασία.

Διὰ τὰ κοράσια ἦτο ἀρκετὸν νὰ μανθάνουν τὰ στοιχειώδη γράμματα. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ἐμάνθανον τὰς γυναικείας ἐργασίας· πῶς δηλαδὴ νὰ γνέθουν, νὰ ὑφαίνουν καὶ νὰ κεντοῦν. Ἡγάπων ὅμως πολὺ αἱ Ρωμαῖαι δεσποινίδες νὰ μανθάνουν μουσικὴν, νὰ παίζουν κιθάραν, νὰ τραγουδοῦν, νὰ χορεύουν καὶ νὰ ἀπαγγέλλουν ποιήματα. Αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις δὲν τὰς ἡσχάριζον καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡσχολοῦντο μὲ αὐτάς.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν νὰ μανθάνουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, νὰ τὴν ὁμιλοῦν καὶ νὰ ἀναγινώσκουν ἑλληνικὰ συγγράμματα. Ὅπως σήμερον αἱ ξέναι γλῶσσαι, ἡ γαλλικὴ, ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ, εἶναι γλῶσσαι τοῦ συρμοῦ, τοιοῦτοτρόπως οἱ πλουσιώτεροι Ρωμαῖοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκπαιδεύουν τὰ τέκνα των μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν μόρφωσιν ἔδιδον εἰδικοὶ διδάσκαλοι, οἱ γ ρ α μ μ α τ ι κ ο ῖ .

90. ΜΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τὰ ὅποια ἐμάνθανον οἱ Ρωμαῖοι ὠφέλησαν αὐτοὺς πολὺ, διότι ἠδύναντο οὕτω νὰ μελετοῦν τὰ ὥρατα ἑλληνικὰ συγγράμματα. Αὐτὰ μὲ τὰς πολυτίμους γνώσεις, τὰς ὁποίας περιεῖχεν, ἐμόρφωνον πολὺ αὐτοὺς καὶ ἔκαμνον ἡμερωτέρας τὰς συνηθείας των. Πολλοὶ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἦλθον εἰς τὴν Ρώμην ὡς αἰχμάλωτοι, ἐχρησίμευον ὡς διδάσκαλοι εἰς πολλὰς ρωμαϊκὰς οἰκίας. Οἱ Ρωμαῖοι ἡγάπων πολὺ τοὺς Ἕλληνας διδασκάλους. Ἐδιδον εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τοὺς ἐτίμων.

Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὸν Τάραντα, τὴν ἑλληνικὴν πόλιν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ὠδήγησαν πολλοὺς αἰχμα-

λώτους εις τὴν Ρώμην. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εἷς ὀνομαζόμενος **Λίβιος Ἀνδρόνικος**, ὁ ὁποῖος προσελήφθη ὡς οἰκοδιόσκαλος καὶ ἔγινεν ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν κύριόν του. Οὗτος ἀντελήφθη τὸ διαφέρον τῶν Ρωμαίων διὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μετέφρασε τὴν **Ὁδύσσειαν** τοῦ Ὀμήρου εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς σχολικὸν βιβλίον. Διὰ τοὺς μεγαλυτέρους εἰς τὴν ἡλικίαν μετέφρασεν ἐπίσης τραγῳδίας τῶν μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν ποιητῶν, καθὼς καὶ κωμῳδίας, αἱ ὁποῖαι ἐπαίζοντο εἰς τὰ θέατρα.

Μέρος ρωμαϊκῆς βιβλιοθήκης.

Πολλοὶ Ἕλληνες διδάσκαλοι ἤνοιξαν σχολεῖα εἰς τὴν Ρώμην καὶ πολλοὶ γονεῖς Ρωμαῖοι ἔστελλον τὰ τέκνα τῶν ἐκεῖ, διὰ νὰ λάβουν φῶς ἑλληνικόν. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία δὲν ἤργησε νὰ κάμῃ τὰ θαύματά της μεταξὺ τοῦ τραχέος καὶ πο-

λεμικοῦ ἐκείνου λαοῦ. Ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἱστοριῶν ἐξεπήδησαν τότε μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο τῶρα νὰ ἀναγινώσκουν τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων τῶν. Οἱ δὲ ρόλοι τῶν παπύρων, οἱ ὁποῖοι περιεῖχον τοὺς θησαυροὺς τοῦ πνεύματος, ἐπληθύνοντο. Οἱ δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι ἤξευρον γράμματα, ἀντέγραφον διάφορα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐπωλοῦντο εἰς τὴν ἀγοράν.

Ὅπως καταλαμβάνομεν, δὲν ἤργησαν νὰ ἰδρυθοῦν καὶ βιβλιοθήκαι. Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Μακεδονίαν, ἔφερον εἰς τὴν Ρώμην ὀλόκληρον τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μακεδόνος βασιλέως. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης.

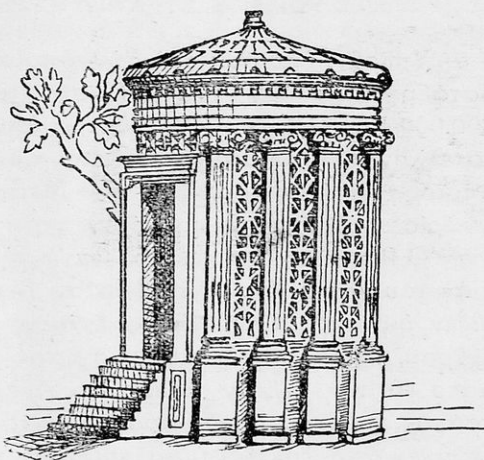
Πλούσιοι Ρωμαῖοι πολῖται ἐπρομηθεύοντο πολλὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ βιβλία. Ταῦτα εἶχον σχῆμα κυλίνδρου καὶ ἦσαν τακτοποιημένα εἰς καταλλήλους βιβλιοθήκας, αἱ ὁποῖαι εἶχον πολλὰ μικρὰ τετράγωνα διαμερίσματα. Κάθε κύλινδρος ἐξεῖχεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω. Εἰς τὸ μέρος

αὐτὸ ἐσημειοῦτο ὁ τίτλος τοῦ ἔργου, ὥστε ὁ βιβλιοθηκάριος ἠδύνατο νὰ εὑρῇ ἀμέσως τὸν πάπυρον ὁ ὁποῖος ἐζητεῖτο.

91. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν πολὺ εὐσεβεῖς εἰς τοὺς θεοὺς των. Ἐκτὸς ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπίστευον, ὅτι προστατεύουν τὴν οἰκίαν ἐλάτρευον καὶ ἄλλους θεοὺς. Ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐπροστάτευον ὅλην τὴν πόλιν· ἦσαν δὲ οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς ἐλληνικοὺς θεοὺς.

Οἱ κυριώτεροι θεοὶ ἦσαν ὁ Ζεὺς, ἡ σύζυγός του Ἥρα καὶ ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἡ Ἀθηνᾶ. Οἱ θεοὶ οὗτοι ἐλάτρευοντο ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὸ Καπιτώλιον, εἰς ὠρισμένας ἐορτασίμους ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὅλοι οἱ πολῖται μετέβαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ προσφέρουν πλουσίας θυσίας.

Ὁ ναὸς τῆς Ἑστίας

Ἐξω ὅμως ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς μίαν ἀνοικτὴν πεδιάδα, ἡ ὁποία ἐλέγετο πεδῖον τοῦ Ἀρεως, ὑπῆρχεν εἰς ναὸς, ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, τὸν Ἀρην. Οἱ Ρωμαῖοι ἤθελον κάθε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶχε σχέσιν μὲ τὸν πόλεμον, νὰ μὴ εὑρίσκεται πλησίον εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως ἢ μέσα εἰς αὐτήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀρεως εὑρίσκετο μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευεν ἡ εἰρηνικὴ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπήγαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ τιμήσουν τὸν πολεμικὸν αὐτὸν θεόν.

Πλησίον τῆς ἀγορᾶς ὁ διαβάτης ἐβλεπε μικρὸν κυκλοτερῆ

ναόν, αφιερωμένον εἰς τὴν θεὰν Ἑστίαν. Ἐκεῖ αἱ ἱέρειαι, αἱ Ἑστιάδες, ἐπρόσεχον νὰ μένη ἄσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον ἐφυλάσσετο μέσα εἰς τὸν ναόν. Τὸ ἱερὸν αὐτὸ πῦρ ἐσυμβόλιζε τὴν εὐτυχίαν τῆς πόλεως. Ὅπως ὅταν ἀπὸ κάθε οἰκίαν λείψῃ τὸ πῦρ, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὑποφέρουν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅλη ἡ πόλις δυστυχεῖ, ὅταν σβεσθῇ τὸ ἱερὸν πῦρ.

92. Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΛΕΓΕΩΝ

Ὑπῆρξεν ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ρώμη ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ κατὰ τὸν πόλεμον στρατιώτας περισσοτέρους ἀπὸ 300.000 Ρωμαίους πολίτας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον ἔστελλον αἱ σύμμαχοι πόλεις τῶν Ρωμαίων. Ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος κατῳκεῖ γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, δὲν εἶχε γνωρίσει τότε τόσον μεγάλον στρατόν, ὥσάν τὸν ρωμαϊκόν.

Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης κατὰ τὴν μάχην ἐκράτει μὲ τὴν δεξιάν του χεῖρα δόρυ, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο μόνον, ὅταν ἤρχιζεν ἡ μάχη. Ὅταν ὅμως ἔκαμνεν ἐφοδὸν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ, τότε ἐχρησιμοποιοῖ τὸ βαρὺ του ξίφος, τὸ ὁποῖον ἐκρέματο εἰς τὴν δεξιάν πλευράν. Διὰ νὰ προστατεύεται, ἔφερε κράνος, ἐν δερμάτινον φόρεμα ὥσάν φουστανέλαν, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν ἀπὸ τὴν ὀσφὺν μέχρι τῶν γονάτων καὶ τὴν ἀσπίδα.

Διὰ νὰ διοικῆται εὐκολώτερον ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς καὶ νὰ ἐφοδιάζεται καλύτερον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια του, ἦτο διηρημένος εἰς ὠρισμένα τμήματα, τὰς λεγόμενων *legiones*. Ἐκάστη λεγεὼν περιελάμβανε 4.500 ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων 300 ἦσαν ἱππεῖς καὶ 1.200 ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι.

Κατὰ τὴν μάχην οἱ βαρέως ὀπλισμένοι στρατιῶται ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τρεῖς γραμμάς. Κάθε γραμμὴ ἦτο διηρημένη εἰς μικρότερα τμήματα, ἀπὸ 120 ἄνδρας.

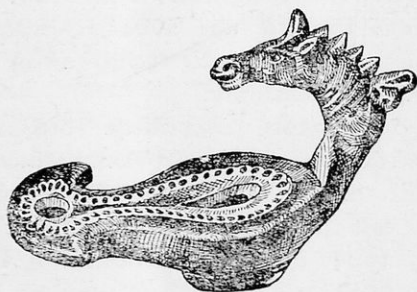
Ἡ πρώτη γραμμὴ ἦ τὸ *μῆτωπον* ἀπετελεῖτο ἀπὸ νέους καὶ ρωμαλέους στρατιώτας, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροι εἰς τὴν ἡλικίαν κατελάμβανον τὰς δύο ὀπισθίας γραμμάς. Ἐὰν ἐνὸς τμήματος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύοντο οἱ στρατιῶται

καὶ ἐοχηματίζετο κενόν, τότε οἱ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν ὀπισθίαν γραμμὴν, ἔτρεχον καὶ συνεπλήρωνον τὸ χάσμα. Αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ἡ κάθε παράταξις ἦτο διηρημένη εἰς τμήματα μικρότερα. Εἰς αὐτὴν τὴν παράταξιν οἱ Ῥωμαῖοι ὤφειλον τὰς ἐπιτυχίας των. Κατὰ τοὺς Καρχηδονικοὺς πολέμους οἱ Ῥωμαῖοι ἔκαμαν καὶ ἄλλας τροποποιήσεις εἰς τὴν πολεμικὴν των παράταξιν, ἡ ὁποία τοιουτοτρόπως κατέστη τεῖχος ἀδιαπέραστον.

Κανεῖς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους στρατιώτας δὲν εἶχε τὴν πειθαρχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Ῥωμαῖος στρατιώτης. Διηγοῦνται, ὅτι πατὴρ στρατηγὸς διέταξε νὰ φονευθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἐνώπιον τῶν ἄλλων στρατιωτῶν, διότι παρέβη διαταγὴν καὶ ἐπολέμησε μόνος ἐναντίον ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον ἐφόνευσεν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνάτροφος, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ὁ Ῥωμαῖος ὡς πολίτης καὶ ὡς στρατιώτης. Ἐὰν ἤμπορούσαμεν νὰ ἐρωτήσωμεν ἓνα Ῥωμαῖον πολίτην, ποῖοι εἶναι οἱ ἀνώτεροι σκοποί, τοὺς ὁποίους ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς τὴν ζωὴν του, θὰ μᾶς ὠμίλει μὲ τὰ ἴδια λόγια, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκομεν ἐπάνω εἰς ἓν μνημεῖον κάποιου ἀγνώστου παλικάριοῦ τῆς Ρώμης :

« Ἠγάπησα τοὺς φίλους μου, ἐτήρησα τὴν πίστιν μου καὶ ἐξετέλεσα πιστῶς τὰ καθήκοντά μου ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Η ΡΩΜΗ

ΣΥΝΤΑΡΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΜΦΥΛΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

93. Η ΡΩΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 2ον π. Χ. ΑΙΩΝΑ

Οἱ Ρωμαῖοι, ὕστερον ἀπὸ τοὺς νικηφόρους πολέμους, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν, ἔγιναν κύριοι ἑνὸς κράτους μεγάλου. Τοῦτο περιελάμβανε τὰς νήσους Σικελίαν, Σαρδηνίαν καὶ Κορσικὴν, καθὼς καὶ ἄλλας χώρας, ὅπως τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Αἱ χώραι αὗται ἦσαν τμήματα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἐλέγοντο ἐπαρχίαι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα κράτη γύρω ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ὅσα διετηροῦντο ἀκόμῃ τότε, ἦσαν καὶ αὐτὰ ὑποτελῆ εἰς τὸ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Ρωμαίων. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἔγινε τότε ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἑνδοξος πρωτεύουσα ὅλων ἐκείνων τῶν μερῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθανεν ἡ κυριαρχία τοῦ τεραστίου κράτους τῶν Ρωμαίων.

Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπεφάσιζε διὰ τὴν τύχην τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι κατῴκουν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου. Ρωμαῖοι δὲ διοικηταὶ ἐκυβέρνην ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Οἱ πρέσβεις, τοὺς ὁποίους ἔστελλεν ἡ Ρώμη, ἐγίνοντο παντοῦ δεκτοὶ με μεγάλας τιμὰς. Ἐκεῖνός δέ, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, εἶχε περισσότερα δικαιώματα ἀπὸ τοὺς πολίτας τῶν λαῶν τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

94. ΠΛΟΥΣΙΟΙ ΚΑΙ ΠΕΝΗΤΕΣ ΡΩΜΑΙΟΙ

Αἱ μεγάλοι ὅμως κατακτήσεις τῶν Ρωμαίων ἥλλαξαν πολὺ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ρώμης. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐγίναν πλούσιοι ἀπὸ τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια ἐκέρδιζον κατὰ τοὺς πολέμους καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀναπτυχθῆ σπουδαίως εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ρωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ ἐπλούτισαν ἐπίσης πολὺ εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ὅπου ἦσαν διωρισμένοι. Ἄλλοι πάλιν πλούσιοι Ρωμαῖοι εἰσέπραττον μεγάλους φόρους ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Ἐδεικνύοντο δὲ πολὺ σκληροὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους, ὅταν δὲν ἐπλήρωνον τὸν ὀρισμένον δι' αὐτοὺς φόρον.

Οἱ πλούσιοι ὅμως αὐτοὶ Ρωμαῖοι δὲν ἐχρησιμοποιοῦν τὸν πλοῦτον των διὰ τὸ καλὸν τῆς πόλεως καὶ τὴν εὐτυχίαν ὄλων τῶν πολιτῶν, ὅπως ἐγίνετο εἰς παλαιότερους χρόνους εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνῶ ἄλλοτε οἱ Ρωμαῖοι εὐγενεῖς ἦσαν, ὅπως ἐμάθομεν, ὀλιγαρχεῖς καὶ ἔζων μὲ μεγάλην ἀπλότητα, τότε ὁ πολὺς πλοῦτος εἶχε κάμει αὐτοὺς πολὺ ἐγωιστὰς καὶ πλεονέκτας. Ἐπρόσεχον μόνον τὸ ἰδικόν των ὃ καθεὶς συμφέρον. Μὲ τὰ χρήματά των ἡγόραζον τὰ κτήματα τῶν πτωχῶν γεωργῶν τῆς Ἰταλίας, οἱ ὅποιοι εἶχαν πολλὰ χρέη, ἐπειδὴ ὑπηρέτουν ὡς στρατιῶται εἰς τοὺς πολέμους ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Εἰς τὰς τεραστίας ἐκτάσεις τῶν κτημάτων των, ἀντὶ νὰ καλλιεργοῦν τὸν σῖτον, ἔβοσκον πολυάριθμα πρόβατα. Εἶχον δὲ ἰδικούς των δούλους, οἱ ὅποιοι ἐπέβλεπον αὐτά.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πλουσίους αὐτοὺς ἄφηναν τὰ κτηματὰ των, διὰ νὰ τὰ ἐπιβλέπουν οἱ ἐπιστάται των, αὐτοὶ δὲ ἐπήγαινον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔζων μὲ μεγάλην πολυτέλειαν πλησίον εἰς τοὺς συγκλητικούς, τοὺς τραπεζίτας καὶ τοὺς ἄλλους πλουσίους ἐπιχειρηματίας.

Ὅλοι αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν σπουδαιότεραν τάξιν τῶν Ρωμαίων πολιτῶν. Κατῴκουν εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, εἰς πολυτελεστάτας οἰκίας, αἱ ὅποια ἦσαν στολισμέναι μὲ μαρμαρίνους κίονας, μωσαϊκὰ εἰς τὸ πάτωμα, ὠραίαι κρήνας καὶ ἀγάλματα. Ἐφόρουν πολὺτιμα φορέματα καὶ κοσμήματα καὶ

ἐξώδευον πολλά χρήματα διὰ τὰ ἀρώματα, τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ψυχαγωγίας των. "Ὅταν δὲ περιπάτουν εἰς τοὺς δρόμους, ἠκολουθοῦντο ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους πτωχοὺς, οἱ ὅποιοι μὲ τὰς κολακείας των προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν κάτι ἀπὸ αὐτοῦς.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πλουσίων αὐτῶν Ῥωμαίων πολιτῶν, ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη τάξις πολιτῶν εἰς τὴν Ῥώμην. Οὗτοι ἦσαν στρατιῶται Ῥωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ὕστερον ἀπὸ τοὺς νικηφόρους καὶ σκληροὺς πολέμους ἐπέσιρεφον εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἤλπιζον, ὅτι θὰ εὕρισκον ἡσυχίαν καὶ καλὴν ζωὴν. Ἐπίσης χωρικοί, οἱ ὅποιοι ἐπώλησαν τὰ πράγματά των εἰς τοὺς πλουσίους γείτονά των διὰ τὰ πολλά των χρέη, ἐπήγαινον καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ νὰ εὗρουν ἐκεῖ ἐργασίαν ὡς ἐργάται. Οἱ πλούσιοι κτηματῖαι, ὅπως ἐμάθομεν, ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰς ἐργασίας των δούλους καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ὑπῆρχεν ἐργασία διὰ τοὺς χωρικοὺς αὐτοὺς Ῥωμαίους πολίτας.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν πτωχῶν πολιτῶν τῆς Ῥώμης. Οὗτοι πολλὰς φορὰς ἔμενον χωρὶς ἐργασίαν. Περιεφέροντο δὲ εἰς στενὰς ὁδοὺς καὶ ἔζων μέσα εἰς ἀνθυγιεινὰ ξύλινα παραπήγματα. Μὲ μεγάλην των λύπην ἐβλεπον τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των νὰ φοροῦν πολὺ πτωχικὰ φορέματα καὶ νὰ τρέφωνται κακῶς.

Τὴν δυσαρέσκειάν των αὐτὴν ἠῤῥξανον οἱ λόγοι τῶν ρητόρων, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν διὰ τὰς ἀσωτίας τῶν πλουσίων εἰς τὸ πλῆθος, τὸ ὅποῖον συνηθοῖζετο γύρω των εἰς τὴν ἀγοράν.

95. ΟΙ ΔΟΥΛΟΙ

Εἰς τὴν Ῥώμην ὑπῆρχον ἐπίσης τότε πολλοὶ δοῦλοι. Οὗτοι κατήγοντο ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Συρίαν, ἀπὸ τὰς χώρας πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοῦς ἦσαν αἰχμάλωτοι τῶν πολέμων. Ἄλλοι δὲ εἶχον ἀγορασθῆ ἀπὸ πλουσίους Ῥωμαίους εἰς ἀγοράς, ὅπου ἐπώλουν τότε δούλους. Κάθε

οἰκογένεια πλουσίου Ρωμαίου εἶχε πολλοὺς δούλους, οἱ ὅποιοι ἔκαμνον διαφόρους ἐργασίας. Ἦσαν δηλαδή θυρωροί, μάγειροι, ἄρτοποιοί, ὑπηρέται εἰς τὰ δωμάτια καὶ τὰ λουτρά. Ἄλλοι ὑπηρετοῦν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ καὶ ἄλλοι συνώδευον τοὺς κυρίους των, ὅταν ἐξήρχοντο οὗτοι ἀπὸ τὴν οἰκίαν. Ὑπῆρχον ἐπίσης ὑπηρέτριαι, αἱ ὁποῖαι ἐκλῳθον ἢ ἔρραπτον. Ἄλλοι πάλιν ἀπὸ τοὺς δούλους ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἄνωτέρας ἐργασίας· δηλαδή εἰργάζοντο ὡς καταστιχογράφοι, ὡς βιβλιοθηκᾶριοι καὶ ὡς γραφεῖς. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι δοῦλοι, οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐργάται εἰς τὰ ἐργοστάσια ἢ ὡς γεωργοὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν πλουσίων ἢ ὡς ποιμένες τῶν προβάτων των.

Ὁ κύριος ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ τὸν δοῦλον του ἢ, ὅταν ἔκαμνε σφάλμα, νὰ τὸν κτυπήσῃ καὶ νὰ τὸν βασανίσῃ. Ἦδύνατο ὅμως νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Ἐκεῖνος ἀπὸ τοὺς δούλους, ὁ ὁποῖος ἀπέκτα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἐλευθερίαν του, ὠνομάζετο ἀπελευθερος. Ὑπῆρχον δὲ πολλοὶ ἀπελευθεροὶ πολῖται εἰς τὴν Ρώμην.

96. Ο ΠΟΡΚΙΟΣ ΚΑΤΩΝ

Μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πλουσίων, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν, ὑπῆρχον καὶ μερικοὶ φρόνιμοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι μὲ λύπην των ἔβλεπον τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀνισότητα τῶν πολιτῶν. Ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ὁ ὑπερβολικὸς πλοῦτος τῶν πλουσίων καὶ ἡ δυστυχία τῶν πτωχῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν καλὰς συνεπειὰς διὰ τὴν πατρίδα. Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς φρονίμους ἄνδρας ὑπῆρξεν ὁ πλούσιος Ρωμαῖος **Πόρκιος Κάτων**. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πολὺ πλουσίαν καὶ εὐγενῆ οἰκογένειαν καὶ ὑπῆρξε σπουδαῖος στρατιωτικὸς καὶ ρήτωρ. Ἐμίσει πολὺ τὴν Καρχηδόνα καὶ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπανελάμβανε πάντοτε εἰς τοὺς λόγους του, ὅτι «*ἡ Καρχηδὼν πρέπει νὰ καταστραφῇ*». Σκοπὸν τῆς ζωῆς του, ἔταξε νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀπλᾶ ἦθη, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξῆσαν οἱ παλαιότεροι Ρωμαῖοι καὶ δι' αὐτὸ εἶχον μεγαλουργήσει.

Ἦτο φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ πλούτου καὶ ἐπολέμει κάθε τάσιν δι' ἡλικίαν ἀπόλαυσιν καὶ διασκέδασιν. Ἠγάπα πολὺ τὴν γεωργίαν καὶ ἐπρόσχευε πολὺ τὴν ρωμαϊκὴν νεολαίαν. Ἦθελεν οἱ νέοι νὰ λαμβάνουν μὲ μὲν πῶς καθαρώς ρωμαϊκὴν, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μὲν πῶς ἐβλάπτε τὰ ρωμαϊκὰ ἤθη. Ἦνεδύετο μὲ πολλὴν ἀπλότητα καὶ εἰργάζετο ὁ ἴδιος μαζί μὲ τοὺς ἐργάτας του εἰς τὰ κτήματά του. Ἦδίδασκε μόνος τὰ τέκνα του καὶ δὲν ἐλάμβανεν, ὅπως ἄλλοι πλούσιοι Ρωμαῖοι, διδασκάλους δούλους "Ἑλλήνας δι' αὐτά.

Εἰς τὴν σύγκλητον ὠμίλει ἐναντίον τῶν ἀσωτιῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμνον οἱ πλούσιοι, καὶ ἐναντίον τῆς κακῆς τῶν ζωῆς. Δύστυχως ὅμως ὀλίγοι ἐπρόσχεον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κάτωνος. "Ολοὶ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ὀπισθοδρομικόν.

97. ΟΙ ΓΡΑΚΧΟΙ ΚΑΙ Η ΚΟΡΝΗΛΙΑ

Δύο ἀδελφοὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους φρονίμους πολίτας ἀντελήφθησαν τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ Ρώμη ἀπὸ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἄλλοι πτωχοὶ πολῖται. Οὗτοι ἦσαν ὁ **Τιβέριος** καὶ ὁ **Γάιος Γράκχος**.

Οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ εἶχον μητέρα τὴν **Κορνηλίαν**, τὴν θυγατέρα τοῦ Σκιπίωνος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν Ἀννίβαν. Εἰς τὴν μητέρα αὐτὴν ὤφειλον τὴν ἀρίστην ἀνατροφὴν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν πολιτείαν μεγάλοι ἄνδρες.

Ἡ Κορνηλία ἐδίδασκε τοὺς δύο υἱοὺς τῆς τὰ καλύτερα πράγματα ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ αὐστηρὰν ἐκείνην ἀνατροφὴν τῶν Ρωμαίων. Ἐπίσης ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὅ,τι ὠφέλιμον ὑπῆρχεν εἰς τὸν νέον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἴδια ἦτο γυνὴ μὲ εὐγενῆ ψυχὴν καὶ πατριωτικὰς ιδέας. Τὰς ὥρας τῆς δὲ ιδέας ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς καὶ συνήθισεν αὐτοὺς νὰ εἶναι εὐγενεῖς ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τῶν περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν. Τόση ἦτο ἡ ἀφοσίωσις τῆς μητρὸς Κορνηλίας εἰς τὰ τέκνα

της, ὥστε μίαν φοράν, ὅταν μία φίλη της Ρωμαία πλουσία τὴν παρεκάλεσε νὰ δείξῃ εἰς αὐτὴν τὰ κοσμήματά της, ἡ Κορνηλία ἐκάλεσε τοὺς δύο υἱοὺς της καὶ εἶπεν εἰς τὴν φίλην της : «*Ἴδου οἱ πολύτιμοι θησαυροί μου*».

98. Ο ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΓΡΑΚΧΟΣ

Ὁ μεγαλύτερος εἰς τὴν ἡλικίαν, ὁ Τιβέριος, πρῶτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Οὗτος εἰς τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν ἦτο πολὺ ἥσυχος καὶ διστακτικὸς. Ἦγάπα πολὺ τὰ γράμματα καὶ ἐφαίνετο, ὅτι θὰ γίνῃ μᾶλλον ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας. Ὅταν ὅμως ἠνδρώθῃ, ὁ ἥσυχος ἐκεῖνος νεανίας μετεβλήθῃ εἰς ἄνδρα δραστήριον καὶ ἀποφασιστικόν. Μεγάλην θλίψιν ἠσθάνετο ἡ πατριωτικὴ ψυχὴ του, ὅταν ἔβλεπε τοὺς συμπατριώτας του νὰ δυστυχοῦν καὶ τὴν γεωργίαν τῆς πατρίδος του νὰ φθίνῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἦγανάκτει δὲ πολὺ, ὅταν ἔβλεπε νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰς ἐκτεταμέναις γαίαις τῶν Ρωμαίων πλουσίων δοῦλοι καὶ ὄχι Ρωμαῖοι γεωργοί, εἰς τοὺς ὁποίους πραγματικῶς ἀνῆκεν ἡ γῆ. Ὅλα αὐτὰ ἔκαμαν τὸν διστακτικὸν Τιβέριον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς δυστυχοῦντας γεωργοὺς συμπατριώτας του.

Μὲ μεγάλην εὐγλωττίαν ὠμίλει εἰς τὸν λαὸν καὶ ἔλεγε : «*Τὰ ἄγρια θηρία τῆς ἰταλικῆς πατρίδος ἔχουν τὰς φωλεὰς των, ὅπου μὲ ἡσυχίαν ἀναπαύονται. Οἱ ἄνδρες ὅμως, οἱ ὁποῖοι διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν των εἰς τὴν μάχην χάριν τῆς Ἰταλίας, δὲν ἔχουν τίποτε μέσα εἰς αὐτὴν ἰδικόν των, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Χωρὶς κατοικίας καὶ χωρὶς ἰδιαιτέραν πατρίδα περιπλανῶνται μὲ τὰς σύζυγους καὶ τὰ τέκνα των ἀπὸ τὸν ἓνα τόπον εἰς τὸν ἄλλον*».

Ὁ Τιβέριος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λαοῦ ἐξελέγη δῆμαρχος καὶ κατῴρθωσε, παρὰ τὸν σφοδρὸν πόλεμον τῶν εὐγενῶν, νὰ ψηφισθῇ νόμος, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς Ρωμαίους πολίτας νὰ ἔχουν περισσότερον ἀπὸ 1.000 στρέμματα γῆς. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶχε περισσότερα, ἔπρεπε τὸ ἐπὶ πλέον νὰ τὸ ἀφήσῃ, διὰ νὰ μοιρασθῇ μεταξὺ τῶν πτω-

χών πολιτῶν. Μὲ τὸν νόμον αὐτὸν πολλαὶ χιλιάδες στρέματα γῆς ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας, οἱ ὅποιοι ἔφυγον τότε ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ ἵδρυσαν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν νέα χωρία, ὅπου εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των.

“Ὅταν τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ λαὸς συνῆλθε, διὰ νὰ ἐκλέξῃ καὶ πάλιν τὸν Τιβέριον δῆμαρχον, μία ὁμὰς ἀπὸ συγκλητικούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὠπλισμένοι μὲ ρόπαλα, εἰσώρμησεν αἰφνιδίως εἰς τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος καὶ ἔγινε συμπλοκή. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτο νὰ φονευθῇ ὁ Τιβέριος. Τὸ πρῶτον ἀδελφικὸν αἷμα εἶχε πλέον χυθῇ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην σύγκρουσιν.

99. Ο ΓΑΪΟΣ ΓΡΑΚΧΟΣ

Δέκα ἔτη ὕστερον ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ Τιβερίου, ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νόμου, τὸν ὅποιον ἔθεσεν ὁ Τιβέριος, 123 π.Χ. ἐπανελήφθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γαΐου. Οὗτος, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του, ἦτο ἀνὴρ μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἠγάπα πολὺ τὴν πατρίδα του. Εἶχε μεγάλην ἰκανότητα καὶ ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα.

“Ὅταν ἔγινε δῆμαρχος, προσεπάθησε νὰ κάμῃ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ ἀδελφός του διὰ τὸ καλὸν τῶν γεωργῶν καὶ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ. Δηλαδή εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας ἠθέλησε νὰ στείλῃ Ρωμαίους πολίτας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἐργασίαν, καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ἀνεργίαν. Ἐπίσης ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν λαὸν μὲ ἓνα νόμον, συμφώνως πρὸς τὸν ὅποιον μεγάλαι ποσότητες σίτου θὰ ἠγοράζοντο ἀπὸ τὴν Σικελίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ σῖτος οὗτος θὰ ἐπωλεῖτο εἰς εὐθνήν τιμὴν μεταξὺ τῶν πτωχῶν πολιτῶν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως, τὸ ὅποιον ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ καὶ τὸ ὅποιον δεικνύει τὸ θάρρος τοῦ Γαΐου, ἦτο ὅτι ἠθέλησε νὰ καταρρίψῃ τὴν δύναμιν τῆς συγκλήτου.

Ἐπὶ ἐν διάστημα ὁ Γάιος εἶχε τόσῃν δύναμιν, ὥστε ἐνομίζετο ὡς ἡγεμὼν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ ἐχθροὶ του ὅμως κατῴρθωσαν νὰ τὸν διαβάλουν καὶ ἐπέτυχον νὰ μὴν ἐκλεγῇ καὶ πάλιν

δήμαρχος. "Υστερον ἀπὸ ὀλίγον χρόνον ἔγινε συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτὴν ἐφονεύθη ὁ Γάιος μαζὶ μετὰ ἄλλους πολλοὺς φίλους του. 121 π.Χ.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ νόμοι τῶν Γράκκων ἔπαυσαν νὰ ἔχουν δύνανται. Ἡ τάξις τῶν πτωχῶν ἔμεινε πλέον ἀπροστάτευτος.

Οἱ Γράκκοι μετὰ τὸν θάνατόν των ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς μάρτυρες. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, ὅτι οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐστήθησαν εἰς δημόσιον μέρος καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἔπεσαν, ἐκηρύχθη ἱερός. Ἐκεῖ τὸ πλῆθος προσέφερε τοὺς πρώτους καρποὺς τῆς κάθε ἐποχῆς καὶ ἔκαμνε θυσίας, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ναοὺς. Ἡ δὲ μήτηρ των Κορνηλία, ἡ ὁποία ἔζησεν ἀρκετὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν της, λέγουσαν, ὅτι διηγείτο τὰς πράξεις αὐτῶν, ὅπως τὰ κατορθώματα τῶν ἀρχαίων ἡρώων, χωρὶς νὰ κλαίῃ.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Γράκκων ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης, διότι μετὰ τὴν πολιτικὴν των χάριν τῶν πτωχῶν, ἔγιναν αἵτιοι νὰ ἀρχίσῃ μία ἐπαναστατικὴ κίνησις τοῦ λαοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δικαιωμάτων του. Ἡ κίνησις αὕτη δὲν ἐτελειώσε, παρὰ μόνον ὅταν ἡ ρωμαϊκὴ δημοκρατία περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς ἀνδρός μετὰ στρατιωτικὴν δύνανται.

100. ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαίου Γράκκου διάφοροι ἄνδρες, διὰ νὰ ἔχουν τὸν λαόν μετὰ τὸ μέρος των, ὠργάνωνον διασκεδάσεις εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεως, ὅπου ἦτο δυνατόν ὁ καθεὶς νὰ λαμβάνῃ μέρος ἐλευθέρως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐθεράπευε τὴν κατάστασιν. Οἱ ἄνεργοι ἐξηκολούθουν νὰ μένουν χωρὶς ἐργασίαν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον καλυτέραν ἐνασχόλησιν, συνηθροίζοντο εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ καπηλεῖα, ὅπου ἔπινον, ἔπαιζον διάφορα παιγνίδια καὶ ἐφιλονίκουν. Οἱ νέοι ἐλάμβανον μαζὶ των ὁμάδας ἀπὸ ὀκνηροὺς ἀνθρώπους, περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐλήστευον ἢ ἐπετίθεντο ἐναντίον σεβαστῶν

πολιτῶν. Ὄταν αἱ ἀρχαὶ ἐπεχείρουν νὰ ψηφίσουν νόμον, ὁ ὁποῖος θὰ περιώριζε τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφορὰν τῶν πρὸς τοὺς πολίτας, οὗτοι εἰσώρμων εἰς τὴν συνέλευσιν μαζί με ὁμάδας ἀπὸ κακοποιοὺς καὶ ἐτρομοκράτουν τὸν λαόν. Τοιοῦτοτρόπως κανεὶς νόμος δὲν ἐψηφίζετο ἐναντίον τῶν.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους, ὁ ὁποῖος ἦτο παλαιότερον τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Ρώμης, εἶχε τότε ἐξαφανισθῇ. Μία δὲ μόνη ἐλπίς ὑπῆρχε διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως εἰς τὴν κλυδωνιζομένην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Ρώμην. Αὕτη ἦτο ὁ στρατός της, ὁ ὁποῖος ἐστρατοπέδευ-
σεν ἐκεῖ.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἡ Ρώμη, ὅπου ἐκυριάρχει ἡ ἀταξία καὶ ἡ δυσαρέσκεια. Εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους οἱ ἄνθρωποι ἐπιέζοντο πολὺ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους διοικητάς, οἱ ὁποῖοι σκληρῶς ἐφορολόγουν αὐτοὺς. Εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ὑπῆρχεν ἀσφάλεια. Οἱ δὲ ἔμποροι καὶ οἱ ταξιδιωταὶ ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Μέσα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης περιεπλανῶντο συμμορίαι ὠπλισμένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐλήστευσαν τοὺς γεωργοὺς καὶ ἐφόνευσαν ἐκείνους, ὅσοι ἀνθίσταντο.

Τὰς συμμορίας αὐτάς ἀπετέλουν κυρίως δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρουν νὰ ὑποφέρουν τὴν σκληρότητα τῶν ἐπιστατῶν, ἔφευγον ἀπὸ τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν, ὅπου εἰργάζοντο, καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ληστρικὰς αὐτάς συμμορίας.

101. ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ἐτάρασσαν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους, ἄλλοι φοβερώτεροι κίνδυνοι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά του ἠπείλησαν αὐτό.

Εἰς τὴν Νουμιδίαν τῆς Ἀφρικῆς, τὸ σημερινὸν Ἀλγέριον, εἰς πρίγκηψ, ὁ Ἰουγούρθας, ἐφόνευσεν τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν ὁποῖον ἐπροστάτευον οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἠθέλησε νὰ γίνῃ

αὐτὸς βασιλεύς. Ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα οἱ Ῥωμαῖοι ἔκαμαν πόλεμον, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ὀκτὼ περίπου ἔτη (112-105 π.Χ.).

Ὁ μεγαλύτερος ὅμως ἀπὸ ὅλους τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποῖους διέτρεξε τὸ Κράτος, ἦτο εἰς νέος φοβερὸς ἐχθρὸς ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα αὐτοῦ. Ἦσαν οἱ Κίμβροι καὶ οἱ Τεύτονες, γερμανικοὶ λαοί, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἀκόμη διήρκει ὁ πόλεμος ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα, εἰσέβαλον εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ἡ ὁποία ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία.

Πέντε ρωμαϊκαὶ στρατιαί, αἱ ὁποῖαι ἐστάλησαν ἐναντίον των, ἐνίκηθησαν ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Εἰς μίαν μάλιστα μάχην αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν, ἡ ὁποία μόνον μετὰ τὴν φοβερὰν ἦταν εἰς τὰς Κάννας εἶναι δυνατόν νὰ παραβληθῇ.

Ὁ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἠπειλεῖ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, ἦτο μέγας. Ποῖος θὰ ἦτο ὁ ἄξιος στρατηγός; ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο τότε νὰ σώσῃ αὐτό;

102. Ο ΓΑΪΟΣ ΜΑΡΙΟΣ

Ἡ Ῥώμη ὀφείλει τὴν σωτηρίαν τῆς κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν εἰς ἓνα σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν Γαῖον Μάριον. Οὗτος ἦτο υἱὸς ἐνὸς πτωχοῦ γεωργοῦ καὶ ὑπῆρξε γενναῖος στρατιώτης εἰς τοὺς πολέμους. Δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ἀλλ' ἦτο τίμιος καὶ κανεὶς δὲν κατῴρθωσε νὰ δωροδοκῇ αὐτόν, ὅπως ἄλλους. Εἶχε μεγάλην ἱκανότητα καὶ ἦτο πολὺ φιλόδοξος.

Ἀπὸ τὸν Πλούταρχον μανθάνομεν, ὅτι μίαν φορὰν, ἐνῶ ἦτο μικρὸς ἀκόμα, καθὼς ἐκοιμᾶτο κάτω ἀπὸ ἓν δένδρον, ἔπεσεν ἐπάνω του μία φωλεὰ ἀετοῦ, ἡ ὁποία περιεῖχεν ἑπτὰ νεοσσούς. Οἱ μάντιες τότε ἐπροφήτευσαν, ὅτι ἑπτὰ φορὰς ὁ νέος θὰ ἐγίνετο ὑπάτος. Πράγματι ὁ Μάριος μετὰ τὴν μεγάλην του στρατιωτικὴν ἰδιοφυῖαν πολὺ ταχέως ἀνεδείχθη σπουδαῖος στρατηγός καὶ ἐξελέγη πολλὰς φορὰς ὑπάτος.

Ὁ Μάριος κατ' ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ ἐστάλη ὡς στρατηγός τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπολέμει τὸν Ἰουγούρθαν.

Ἐνῷ δὲ ἄλλοι στρατηγοί, οἱ ὅποιοι εἶχον σταλῆ προηγου-
 μένως, διεφθείροντο ἀπὸ τὸν Ἰουγούρθαν μὲ χρήματα καὶ ὁ
 105 π.Χ. πόλεμος παρετείνετο ἐκεῖ ἐπὶ ἔτη, ὁ Μάριος, μόλις
 ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν, κατενίκησε τὸν Ἰουγούρ-
 θαν, συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώ-
 μην, ὅπου ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον.

Ὁ Μάριος εἶχε διοργανώσει σῶμα μισθοφόρων στρατιω-
 τῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄριστα ἐξησκημένοι εἰς τὴν πολεμικὴν τέ-
 χνην. Μὲ τὸν στρατὸν αὐτὸν ἐστάλη νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς φο-
 βεροὺς ἐχθροὺς, τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτονας, οἱ ὅποιοι
 ἠπείλουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Μάριος μὲ τὸν
 ἠσκημένον του στρατὸν κατῶρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς δύο σπου-
 δαίας μάχας τὸν ἐχθρόν, εἰς τὴν μίαν (102 π.Χ.) τοὺς Τεύτο-
 νας καὶ εἰς τὴν ἄλλην (101 π.Χ.) τοὺς Κίμβρους.

Τὰ δύο αὐτὰ βαρβαρικὰ φύλα, τὰ ὅποια ἄλλοτε τόσον
 ἠπείλουν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, κατεστράφησαν. Πολλοὶ αἰ-
 χμάλωτοι τοῦ πολέμου ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Πολλοὶ δὲ γυ-
 ναῖκες αὐτῶν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν, ἠυτοκτόνησαν.
 Ἀπὸ τότε ἐπέρασαν πεντακόσια ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια δὲν ἐπά-
 τησαν τὴν Ἰταλίαν ἐχθροὶ ἐπιδρομεῖς. Ὁ Μάριος λοιπὸν προ-
 σέφερε μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅσην ὀλίγοι
 ἄλλοτε στρατηγοὶ εἶχον προσφέρει.

103. ΜΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΚΙΟΣ ΣΥΛΛΑΣ

Ὁ Μάριος ὕστερον ἀπὸ τὰς ἐνδόξους τοῦ νίκας ἐπέστρε-
 ψεν εἰς τὴν Ρώμην μὲ πρωτοφανῆ θρίαμβον. Οἱ Ρωμαῖοι πολί-
 ται ἐχαιρέτησαν αὐτὸν ὡς δεύτερον Κάμιλλον. Μὲ τὰς λόγχας
 τῶν στρατιωτῶν του ἠδύνατο τότε ὁ Μάριος νὰ ἀνακηρύξῃ
 τὸν ἑαυτὸν τοῦ βασιλέα· ἀλλ' ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸ πολίτευμα
 τῆς χώρας του. Οἱ πολῖται ἀνεκήρυξαν αὐτὸν δι' ἑκτὴν τότε
 φορὰν ὕπατον.

Ὁ Μάριος κατὰ τοὺς εἰρηνικοὺς χρόνους τῆς Ρώμης εἰσ-
 ἤλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τοῦ δημο-
 κρατικοῦ κόμματος. Ἀπέκτησεν ὅμως ἓνα σπουδαῖον πολιτι-

κόν αντίπαλον, τὸν Λεύκιον Σύλλαν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν.

Ὁ Σύλλας κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ὄχι καὶ πλουσίαν. Εἶναι γνωστὸν δέ, ὅτι νέος ἦτο πολὺ πτωχὸς καὶ ἐκάθητο εἰς μίαν πολὺ πτωχικὴν οἰκίαν, ἡ ὁποία δὲν ἦτο ἰδική του. Εἶχε λάβει ὅμως μεγάλην μόρφωσιν. Ἦγάπα πολὺ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, ἀνῆκε δὲ εἰς τοὺς ἐπικουρεῖους φιλοσόφους. Ἦτο τολμηρὸς καὶ ἀποφασιστικὸς, ἀλλὰ προσεκτικὸς καὶ πολὺ συνετός. Εἶχε μεγάλα πολιτικὰ προτερήματα καὶ ἐγνώριζε καλὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἦτο δηλαδὴ πολιτικὸς πολὺ ἱκανός, ὅσον δὲν ἦτο ὁ Μάριος. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀντίπαλοι ὁμοιάζον μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν στρατηγικὴν τοῦ πολέμου. Μέσα ὅμως εἰς τὰς φλέβας τοῦ Σύλλα ἔτρεχεν αἷμα ἀγρίας σκληρότητος καὶ δεισιδαιμονίας. Ἦμποροῦσε χάριν ἀστεῖσμοῦ νὰ διατάξῃ τὸν θάνατον ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἐχλεύαζε δὲ τοὺς παλαιοὺς θεοὺς τῆς Ρώμης καὶ ὠνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του φίλον καὶ εὐνοούμενον τῆς Ἀφροδίτης. Εἶχε μεγάλην πίστιν εἰς τὴν τύχην του, ἡ ὁποία πραγματικῶς δὲν ἄφησεν αὐτὸν ποτέ.

Ὁ Σύλλας διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα, ὅτε ὑπηρετήσεν ὡς ταμίας τοῦ Μαρίου. Ἀνεδείχθη δὲ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν, διότι κατῶρθωσε τότε μὲ δολιότητα νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν ἴδιον τὸν Ἰουγούρθαν. Εἰς τὸν πόλεμον ἐπίσης κατὰ τῶν Κίμβρων ὁ Σύλλας ἔλαβε μέρος. Τότε ὁ Μάριος ἀντελήφθη τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυῖαν αὐτοῦ.

104. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΥΠΑΤΟΣ

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἀνέδειξε πολὺ τὸν Σύλλαν, ἦτο ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐξερράγη τότε εἰς τὴν Ἰταλίαν μεταξὺ τῶν συμμάχων λαῶν τῆς Ρώμης. Ὁ πόλεμος 91-88 π.Χ. αὐτὸς ἔγινε, διότι ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπέφευγε νὰ δώσῃ δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι ἦσαν οἱ πολυπληθέστεροι καὶ οἱ γενναίότεροι στρατιῶται κατὰ τοὺς πολέμους. Ἀφοῦ δὲ ἐλάμβανον

νον μέρος εις ὅλους τοὺς κινδύνους διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, διατί καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ ἔχουν ἴσα δικαιώματα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι; Ἐζήτησαν λοιπὸν ἰσότητα ἀπέναντι τῶν νόμων καὶ δικαίωμα περιουσίας. Ἐπίσης ἐζήτησαν νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὸ ἐμπόριον, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ρωμαῖοι πολῖται. Διὰ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, νὰ ἔρχωνται δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ ψηφίζουν ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται, δὲν ἐνδιεφέροντο πολὺ.

Ὅταν εἶδον, ὅτι οὔτε τὸ δημοκρατικὸν κόμμα οὔτε τὸ ἀριστοκρατικὸν ἠθέλε νὰ κάμῃ τὴν παραχώρησιν αὐτὴν τῶν δικαιωμάτων, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐξέλεξαν ἰδικὴν τῶν κυβερνησιν. Ὁ σκοπὸς τῶν ἦτο νὰ κάμουν ἐν νέον κράτος, τὸ ὁποῖον νὰ περιλαμβάνῃ ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν Ρώμην. Ὡς νέαν τῶν πρωτεύουσιν ἐξέλεξαν μίαν πόλιν εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀπεννίνων, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἰταλικήν.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς ὑπῆρξε πολὺ σκληρὸς, διότι αἱ ρωμαῖοι καὶ λεγεῶνες ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν ἐναντίον ρωμαλέων ὀρεινῶν λαῶν τῶν Ἀπεννίνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον μάθει νὰ πολεμοῦν ἄλλοτε μὲ ἀρχηγούς ὅπως ὁ Σκιπίων καὶ ὁ Μάριος. Ὁ πόλεμος ἐτελείωσεν, ἀφοῦ ἡ Ρώμη ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅλους τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τῆς Ἰταλίας.

Τοῦτο ἔχει πολὺ μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν, διότι οὕτως ἡ Ρώμη ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της πολιτικὴν δηλαδὴ νὰ κάμνῃ, ὅπως ἐμάθομεν, Ρωμαῖους πολίτας τοὺς λαοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποῖους κατέκτα.

Εἰς τὸν συμμαχικὸν ἐκεῖνον πόλεμον πολλοὶ στρατηγοὶ ἔλαβον μέρος καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ ἴδιος ὁ Μάριος. Ὁλους ὑπερτέρησε τότε ὁ Σύλλας, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐστεφανώθη ἀπὸ τὸν στρατὸν του. Ἡ ἀμοιβή του ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ἦτο νὰ ἐκλεγῇ ὕπατος (88 π.Χ.).

105. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ, Ο ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣ

Ἐνῶ ἀκόμη ἐξηκολούθει ὁ συμμαχικὸς πόλεμος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐν νέον κράτος εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου

άπέκτα μεγάλην δύναμιν καὶ ἠπείλει τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Βασιλεὺς τοῦ κράτους αὐτοῦ τοῦ Πόντου ἦτο τότε ὁ Μιθραδάτης σπουδαῖος καὶ ἱκανὸς ἡγεμὼν. Ἔλεγεν, ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ τὸν Δαρεῖον. Ἐγνώριζεν εἴκοσι δύο γλώσσας, ἦτο δὲ πολὺ φιλόδοξος. Ἦθελε νὰ γίνῃ βασιλεὺς ὁλοκλήρου τῆς Ἀσίας καὶ νὰ ἰδρῦσῃ κράτος ἰσχυρόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνθίστατο κατὰ τῆς Ρώμης.

Ὁ Μιθραδάτης μὲ ἰσχυρόν στρατὸν ἀπὸ τὰ ἄγρια ὄρεινὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ μὲ τοὺς καλυτέρους Ἑλληνας μισθοφόρους ἀρχηγούς του εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ κάτοικοι, ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὴν σκληρὰν διοίκησιν τῶν Ρωμαίων, ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲ χαράν. Ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν του εἰς μίαν μόνην ἡμέραν ἐφονεύθησαν 80.000 Ρωμαῖοι. Κατόπιν ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον, διέτρεξε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ρώμη τότε ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ ὅλας τὰς ἀνατολικὰς τῆς ἐπαρχίας. Τὴν κατάστασιν ὅμως ἔσωσεν ὁ Σύλλας, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ σύγκλητος ἀνέθεσεν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Μιθραδάτου.

106. Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ. ΑΙ ΠΡΟΓΡΑΦΑΙ

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Σύλλα ὡς στρατηγοῦ δυσηρέστησε τοὺς δημοκρατικούς, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ὁ Μάριος ἀντὶ τοῦ Σύλλα. Ὁ Σύλλας τότε ἠθέλησε μὲ τρόπον δραστήριον καὶ μὲ βίαν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἀξίωσιν αὐτῇ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

Ἐπορεύθη λοιπὸν μὲ τὰς λεγεῶνας του ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων του. Κατόπιν ἔκαμε προγραφὰς τοῦ Μαρίου καὶ τῶν φίλων του. Δηλαδή διέταξε νὰ φονεύεται ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα εἶχεν ἀναγραφῇ εἰς τοὺς καταλόγους, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο προγραφικοὶ κατὰ λόγους. Οὗτοι εἶχον τὰ ὀνόματα ὧν τῶν σπουδαιοτέρων ἀντιπάλων του. Διὰ νὰ

μη διαφύγη δὲ κανεῖς τὸν θάνατον, ὥριζετο ἀμοιβὴ δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐφόνευε προγεγραμμένον πολίτην.

Ὁ Μάριος ἐπεχείρησε νὰ κρυβῇ καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλ' ἀνεκαλύφθη ἀπὸ ἱππεῖς εἰς ἓν παράλιον μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ ὠδηγήθη εἰς πλησίον χωρίον. Οἱ προύχοντες τοῦ χωρίου ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσουν αὐτὸν καὶ τὸν παρέδωσαν εἰς ἓνα Κίμβρον δοῦλον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν των. Ἄλλ' ὁ δοῦλος ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Μαρίου, ὁ ὁποῖος τὸν ἠρώτησε μὲ ἰσχυρὸν τόνον φωνῆς: «*Ἄνθρωπε, τὸν Μάριον θέλεις νὰ φονεύσῃς ;*» Ὁ Μάριος ἀφέθη ἐλεύθερος, οἱ δὲ προύχοντες ἥλλαξαν γνώμην καὶ μὲ τιμὰς συνώδυσαν τὸν Μάριον μέχρι τῆς παραλίας. Μὲ ἓν δὲ πλοῖον ἀπεβίβασθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐστάθμευσεν εἰς τὴν παλαιὰν Καρχηδόνα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔμεινεν ἡσυχος. Ἀπεσταλμένος τοῦ διοικητοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ μένῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ὁ Μάριος τότε παρήγγειλεν εἰς αὐτόν διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου: «*Εἰπὲ εἰς τὸν κύριόν σου, ὅτι εἶδες τὸν Μάριον νὰ κἀθῇται εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Καρχηδόνας*». Τῆς πόλεως δηλαδὴ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν οἱ Ρωμαῖοι εἶχον καταστρέψει μὲ τὴν δύναμίν των.

Ἡ πρᾶξις τοῦ Σύλλα, νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ νὰ γίνῃ διὰ τῆς βίας κύριος τῆς καταστάσεως, ἦτο πραγματικῶς τὸ πρῶτον θανατηφόρον πλῆγμα κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας.

107. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ

Ὁ Σύλλας, ἀφοῦ ἐτακτοποίησεν, ὅπως αὐτὸς ἤθελε, τὰ πράγματα εἰς τὴν Ρώμην, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τῆς Ρώμης Μιθραδάτου. Ἄν καὶ δὲν εἶχε πολὺν στρατόν, ὅπως ἐκεῖνος, ἐν τούτοις ἐνίκησεν αὐτόν εἰς πολλὰς μάχας.

Εἰς μίαν μάλιστα μάχην, εἰς τὴν ἱστορικὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας, ὁ στρατὸς τοῦ Σύλλα ἐνίκησε τὸν μιθραδατικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἦτο κατὰ πέντε φορὰς πολυπληθέστερος. Ὁ Σύλλας κατόπιν ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀφοῦ δὲ ἔμει-

νεν ὀλίγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν θεραπευθῆ εἰς τὰ θερμὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἐξηνάγκασε τὸν Μιθραδάτην νὰ ἀφήσῃ ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει, νὰ παραδώσῃ τὰ πλοῖα του καὶ νὰ πληρώσῃ μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν.

Αἱ νῆκαι τοῦ Σύλλα ἐναντίον τοῦ Μιθραδάτου ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἐξησφάλισαν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης εἰς τὰς ἀνατολικὰς τῆς κτήσεις διὰ πολλὰ ἔτη. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Μάριος ἀπέκρουσε τὸν τρομερὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἀπὸ βορρᾶ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Σύλλας ἐξήσφαλισε τότε τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

108. ΝΕΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΙΚΤΑΤΩΡ

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σύλλας ἀπουσίαζε ἀπὸ τὴν Ρώμην, τὸ κόμμα τοῦ Μαρίου ἀπέκτησε καὶ πάλιν δύναμιν. Ὁ Μάριος μαζί με ἄλλους δημοκρατικοὺς ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου σκληρῶς ἐξεδικήθη τοὺς ἀντιπάλους του συγκλητικούς. Αἱ προγραφαί, τὰς ὁποίας ἔκαμεν, ἐστοίχισαν τὴν ζωὴν πολλῶν χιλιάδων ἀριστοκρατικῶν. Δι' ἐβδόμην φορὰν ὁ Μάριος ἐξέλεγε ὕπατος, ἀλλὰ δὲν ἔζησε πολὺ. Ὅλιγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκλογὴν του ἀπέθανε (82 π.Χ.).

Ὁ Σύλλας, ὅταν ἔμαθεν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶχον συμβῆ εἰς τὴν Ρώμην, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ του εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὑστερον ἀπὸ δύο ἔτη σκληροῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ Σύλλας εἰσῆλθε νικητὴς εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐτιμώρησε σκληρότατα τοὺς ἀντιπάλους του. Περισσότεροι ἀπὸ τέσσαρας χιλιάδας κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ αἱ περιουσίαι των ἐδημεύθησαν. Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον του, μαζί με τὰ κτήματά των κατεστράφησαν ἢ ἐκάησαν κατὰ διαταγὴν του. Ὁ ἴδιος δὲ ἀνεκέρυξε τὸν ἑαυτὸν του δικτάτωρα. 81 π.Χ.

Ὁ Σύλλας ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς πολιτείας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ λάβῃ μεγάλην δύναμιν ἢ σύγκλητος.

Μετά τρία ἔτη κατέθεσε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπῆγε νὰ ζήσῃ ὡς ἀπλοὺς ἰδιώτης εἰς τὴν ἑπαυλὶν του, παρὰ τὸν κόλπον τῆς
78 π.Χ. Νεαπόλεως. Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγους μῆνας ἀπέθανε,

ὁ νεκρὸς δὲ τοῦ σπουδαίου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς

Ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Πλούταρχος, συνέθεσεν ὁ ἴδιος :
« Δὲν ὑπάρχει κανεὶς φίλος μου, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμε χάριν, ἢ ἐχθρὸς μου, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμε κακόν, εἰς τοὺς ὁποῖους νὰ μὴ ἀνταπέδωσα τοῦτο μὲ τὸν καλύτερον τρόπον ».

Ὁ Σύλλας δὲν εἶχε καμμίαν φιλοδοξίαν. Ὁ κύριος σκοπὸς του ἦτο νὰ ἀνυψώσῃ τὴν δύναμιν τῆς συγκλήτου. Διότι πάντοτε μὲ τὴν διοίκησιν τῆς συγκλήτου ἡ Ρώμη εἶχε γίνει ἰσχυρὰ καὶ εὐτυχής. Τοῦτο ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προσπάθειαν τῶν Γράκων, νὰ θέσουν τὴν συνέλευσιν εἰς ἀνωτέραν μοῖραν ἀπὸ τὴν σύγκλητον. Ἡ προσπάθεια ἐκείνη δὲν εἶχε καλὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ κράτος.

109. ΓΝΑΙΟΣ ΠΟΜΠΗΙΟΣ. ΜΑΡΚΟΣ ΚΡΑΣΣΟΣ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα δύο νέοι ἄνδρες παρουσιάσθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ρώμης. Οὗτοι ἦσαν ὁ Γναῖος Πομπήιος καὶ ὁ Μάρκος Κράσος.

Γναῖος Πομπήιος.

Ὁ πρῶτος ἦτο ἰκανὸς στρατιώτης καὶ εἶχεν ἀναδειχθῇ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅτε ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σύλλα. Οὗτος ἐξετίμησε τότε τὴν ἰκανότητα τοῦ νέου, ὁ ὁποῖος ἦτο μόλις εἴκοσι πέντε ἐτῶν, καὶ ὠνόμαζεν αὐτόν μέγαν.

Ὁ σύντροφος τοῦ Πομπηίου Κράσος δὲν εἶχε τόσην στρατιωτικὴν ἰκανότητα, ἦτο ὅμως πολὺ πλούσιος καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὰ πολιτικά. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ

δύο νέοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐφόρεσαν τὴν δικτατωρικὴν τήβεννον. Ὁ εἷς ἱκανὸς στρατιωτικὸς, ὁ δὲ ἄλλος ἐπιδέξιος πολιτικός.

Ὁ Πομπήιος ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, διὰ νὰ καταβάλῃ τὸν ἀρχηγὸν Σερτώριον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφύγει ἐκεῖ μὲ τὰ λείψανα τῶν ὁπαδῶν τοῦ κόμματος τοῦ 77 π.Χ. Μαρίου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε μερικὰ ἔτη καὶ μόνον ὅταν ὁ Σερτώριος ἐφονεύθη ἀπὸ ἓνα ἀξιωματικὸν τοῦ Πομπηίου, ὁ ἀγὼν ἐτελείωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

110. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΤΩΝ

Ἐνῶ ἀκόμη ὁ Πομπήιος εὕρισκετο εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Σερτωρίου, νέος κίνδυνος ἠπείλησε τὴν Ἱταλίαν.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰς τὴν Ρώμην ἐγίνοντο δημόσιοι ἀγῶνες *μ ο ν ο μ ά χ ω ν*. Οὗτοι ἦσαν δοῦλοι, οἱ ὅποιοι ἀνὰ δύο παρουσιάζοντο εἰς τὸ ἀμφιθέατρον καὶ ἐμάχοντο σῶμα πρὸς σῶμα. Ἐπίσης ἐμάχοντο πρὸς θηρία. Εἰς τὴν πόλιν δὲ Καπύην ὑπῆρχε καὶ σχολεῖον, ὅπου ἤσκοῦντο εἰδικοί μονομάχοι, οἱ ὅποιοι ἐμισθοῦντο διὰ τοιαῦτα θεάματα. Εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἐφοίτα καὶ εἷς δοῦλος ἀπὸ τὴν Θράκην, ὁ Σπάρτακος.

Οὗτος, καθὼς καὶ ἄλλοι μονομάχοι, ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ κατέφυγεν μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Βεζούβιον. Ἐκεῖ ἠνώθησαν μὲ πολλοὺς δούλους καὶ ἄλλους δυσηρεστημένους ἀπὸ διάφορα μέρη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔφθασε πολλὰς χιλιάδας ἄνδρας. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σπάρτακος τρεῖς φορές ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, ὁ ὁποῖος ἐστάλη ἐναντίον του. Ἐπὶ τρία ἔτη ὁ Σπάρτακος ἦτο κύριος τῆς νοτίου Ἱταλίας, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτει, ἠπείλει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην.

Ἐπὶ τέλους ἐστάλη ὁ Κράσσος μὲ ἕξ λεγεῶνας ἐναντίον του καὶ κατενίκησεν αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Πομπήιος, καθὼς ἐπεστρεφεν ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, προσέβαλε τὰς τελευταίας συμμαχίας τῶν φυγάδων δούλων. Τοιοῦτοτρόπως συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ ἐχθροῦ τῆς Ρώμης.

Μεγαλύτεραν ὅμως δόξαν ἐκέρδισεν ὁ Πομπήιος ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν πειρατῶν. Οὗτοι ἐλυμαίνοντο τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐπειδὴ τότε οἱ Ρωμαῖοι εἶχον παραμελήσει πολὺ τὰ ναυτικά. Οἱ πειραταὶ εἶχον τὰ καταφύγια τῶν εἰς βραχώδεις παραλίας καὶ εἰς φρούρια, ἀπὸ ὅπου ἐξεκίνουν καὶ συνελάμβανον τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐλήστευον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρχεν ἔλλειψις σίτου καὶ μεγάλη ἀκρίβεια. Πολλοὶ πλούσιοι συνελαμβάνοντο καὶ μόνον ὅταν ἐπλήρωναν μεγάλα λύτρα ἀφήνοντο ἐλεύθεροι. Αἱ παράλιοι πόλεις ὑπέφερον ἐπίσης ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν φοβερῶν αὐτῶν πειρατῶν.

Ὁ λαὸς ἔστρεψε τὰ βλέμματά του τότε πρὸς τὸν Πομπήιον, ὡς εἰς τὴν μόνην σωτηρίαν. Τότε ἡ σύγκλητος ἐψήφισε νόμον, ὁ ὁποῖος ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ συλλέξῃ χρήματα, νὰ κατασκευάσῃ πλοῖα καὶ νὰ στρατολογήσῃ τοὺς καταλλήλους στρατιώτας. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ Ρώμη ἐνεπιστεύετο τόσον δύναμιν εἰς ἓνα ἄνδρα.

Ὁ Πομπήιος μὲ μεγάλην δραστηριότητα καὶ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἠτοίμασεν ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον. Εἰς μίαν δὲ μεγάλην ναυμαχίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ πειρατικὸς στόλος ἔπαθεν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Ἀπὸ τότε τοὺς ταξιδεύοντας ἐμπόρους δὲν ἠνόχλουν πλέον πειραταί. Ὁ σῖτος ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰσέρχετο ἄφθονος εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ Πομπήιος ἐπανέφερε τὴν ἀσφάλειαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔπλεον τὴν θάλασσαν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης εἰς τὴν Μεσόγειον.

111. ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ

Ἡ λαμπρὰ ἐκείνη νίκη τοῦ Πομπηίου ἔκαμεν αὐτὸν ἔνδοξον. Ἐθεωρήθη δὲ τότε ὡς ὁ μόνος ἱκανὸς στρατηγός, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὸν νέον πόλεμον ἐναντίον τοῦ Μιθραδάτου. Ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος τοῦ Πόντου καὶ πάλιν ἐκίνησε τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ἐπὶ ἄρκετὰ δὲ ἔτη ὁ περίφημος ρωμαῖος στρατηγὸς Λού-

κουλλος εις μάτην προσεπάθει νά καταβάλη αὐτόν. Ὁ Πομπήιος ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἐνίκησε τὸν Μιθραδάτην καὶ τὸν κατεδίωξε μέχρι τῶν Καυκασίων ὁρέων. Ὁ ὑπερήφανος ἐκεῖνος μονάρχης ἠτοκτόνησε, διὰ νά μὴ πέση εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὸν Ἀννίβαν δὲν εἶχον γνωρίσει ἄλλον τόσο ἐπικίνδυνον ἐχθρόν, ὥσάν τὸν Μιθραδάτην.

Ὁ Πομπήιος ἐβάδισε κατόπιν εἰς τὴν Συρίαν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Τὸ περίφημον κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔγινε τότε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. 64-63 π.Χ. Ὁ δὲ Πομπήιος, ἀφοῦ διώκησε τὰς ἐπαρχίας ἐκεῖνας ὡς βασιλεύς, ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐτέλεσε πρωτοφανῆ θρίαμβον. Ἐπάνω εἰς μίαν ἄμαξαν, τὴν ὅποίαν ἔσυρον λευκοὶ ἵπποι, ἐκάθητο ὁ ἑνδοξος στρατηγὸς φορῶν τήβεννον πορφυρᾶν. Ὁπισθέν του ἴστατο δοῦλος, ὁ ὅποῖος ἐκράτει ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του χρυσοῦν στέμμα. Ὁ Πομπήιος ἐβάδιζε πρὸς τὸ Καπιτώλιον, διὰ νά προσφέρῃ θυσίας εἰς τὸν Δία. Τὴν ἄμαξάν του ἠκολούθουν αἱ νικηφόροι λεγεῶνες του καὶ ἀναρίθμητοι αἰχμάλωτοι τοῦ πολέμου. Εἰδικαὶ ἄμαξαι ἔφερον τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι παρουσίαζον διαφόρους μάχας. Ποῖος ἄλλος εἶχε τὴν δύναμιν ὥσάν αὐτόν;

112. Η ΠΡΩΤΗ ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ

Ἡ σύγκλητος ἐφοβήθη τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Πομπηίου καὶ ἠθέλησε νά μειώσῃ τὴν δυνάμιν του. Εὔρε δὲ τὴν εὐκαιρίαν νά πράξῃ τοῦτο, ὅταν ὁ Πομπήιος ἀπέλυσε τὰς λεγεῶνας του καὶ παρουσιάσθῃ ὡς ἀπλοῦς πολίτης εἰς τὴν πολιτείαν. Τότε ἡ σύγκλητος, κατὰ συμβουλήν τοῦ Κάτωνος τοῦ Νεωτέρου, δὲν ἐνέκρινε τὰς πράξεις τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐπίσης ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Πομπηίου νά δοθῇ ὡς δῶρον εἰς τοὺς στρατιώτας του τεμάχιον γῆς ὡς μισθός.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἡ σύγκλητος ἔχασε τὴν φιλίαν ἐνὸς ἀνδρὸς σπουδαίου. Ὁ Πομπήιος ἠναγκάσθῃ τότε νά στραφῇ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς συγκλήτου, τὸν Κράσσον καὶ ἓνα νέον,

πολύ σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν Ἰούλιον Καίσαρα. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ἔκαμαν ἓνα σύνδεσμον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη τριανδρία. Εἰς τὸν σύνδεσμον αὐτόν, τοῦ ὁποῖου σκοπὸς ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης, ὁ Πομπήιος θὰ προσέφερε τὴν στρατηγικὴν του ἱκανότητα, ὁ Κράσσος τὸν τεράστιον πλοῦτον του καὶ ὁ Καῖσαρ τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, τὴν ὅποιαν εἶχεν εἰς τὸν ὄχλον. Ἀλλὰ ποῖος ἦτο ὁ νέος αὐτὸς πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἠγαπᾶτο τόσο ἀπὸ τὸν λαόν;

113. Ο ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ

Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν εὐγενῆ οἰκογένειαν, ἀλλὰ πολὺ ἔνωρίς ἔγινεν ὁπαδὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μαρτίου. Ὁ Σύλλας εἶχε προγράψει καὶ τὸν Καίσαρα, μικρὸν τότε, ὅτε κατεδίωξε τοὺς φίλους τοῦ Μαρτίου. Ἐσώθη δὲ ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τὸν θάνατον, διότι ἐμεσολάβησαν φίλοι τοῦ Σύλλα διὰ τὴν ζωὴν του. Ὁ Σύλλας εἶπε τότε εἰς τοὺς φίλους του: «Προσέξατε! Εἰς τὸ παιδίον αὐτὸ βλέπω πολλοὺς Μαρτίους».

Ἰούλιος Καῖσαρ.

Ὁ Καῖσαρ ἐξώδευε πολλὰ χρήματα διὰ δημοσίους ἀγῶνας καὶ ἐφιλοξένει πολίτας πάσης τάξεως εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἦτο πάντοτε πρόθυμος νὰ ἀκούῃ κάθε παράπονον πολίτου καὶ ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν ὑποστήριξιν καὶ βοήθειαν. Εἰς ἡλικίαν ἑξκοσι τεσσάρων ἐτῶν εἶχεν ἐξοδεύσει ὅλην τὴν περιουσίαν χάριν τῶν πολιτῶν. Ἀπὸ τότε ἐζήτησε τὴν οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ συντρόφου του Κράσσου.

Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν δύο συντρόφων του ὁ Καῖσαρ ἔγινε ὕπατος (59 π.Χ.) καὶ ἐπέδειξεν ἐξαιρετὰ διοικητικὰ προσόντα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐξουσίας του διωρίσθη διοικητὴς τῆς Γαλατίας, ἡ ὁποία ἐξετείνετο πέραν ἀπὸ τὰς Ἀλπεῖς. Ἐκεῖ ὠργάνωσε στρατόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του.

Οἱ Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν ἀπέκτησαν στρατηγὸν ὅμοιον τοῦ Καίσαρος. Οἱ στρατιῶται τοῦ ἐλάτρευον αὐτὸν καὶ τὸν ἠκολούθουν παντοῦ μὲ μεγάλην πεποιθήσιν. Ἐν καὶ ἦτο ἀσθενικός, ἐν τούτοις πάντοτε συνεμερίζετο τὰς κακουχίας καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῶν στρατιωτῶν του. Πάντοτε ἦτο παρὼν κατὰ τὴν μάχην καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτούς. Ἦτο πολὺ φιλόπονός. Ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὰς ἐκστρατείας, ἐκάθητο εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ὑπὲρ γόρρευεν εἰς τοὺς δύο γραμματεῖς τοῦ κεφάλαια ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ «*Ἀπομνημονεύματα τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου*». Τὸ ὥραϊον αὐτὸ βιβλίον οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι μανθάνουν λατινικά, ἀναγινώσκουν μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν σήμερον.

114. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Ὁ Καῖσαρ ἔμεινεν ἐννέα ἔτη διοικητῆς τῆς Γαλατίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἔκαμε πολλοὺς πολέμους ἐναντίον βαρβάρων γερμανικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι κατῴκουν πέραν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας του. Οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι ἦσαν πολὺ σκληροί, διότι οἱ ἐχθροὶ ἦσαν γενναῖοι στρατιῶται καὶ εἶχον καλοὺς στρατηγοὺς.

Δύο φορές ὁ Καῖσαρ διέβη τὸν Ρήνον ποταμὸν καὶ ἐληλάτησε τὴν Γερμανίαν. Ἐπίσης ἔκομε δύο ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Βρεττανίας. Ὁλὴ ἡ χώρα μετὰ τῶν Πυρηναίων ὁρέων καὶ τῶν Ἀλπεων, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Ρήνου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, προσετέθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

Ὁλὴν αὐτὴν τὴν χώραν ὁ Καῖσαρ ὠργάνωσε πολὺ καλὰ ὡς μίαν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ἐπέτρεψε δὲ εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς, οἱ ὅποιοι κατῴκουν ἐκεῖ, νὰ ζοῦν συμφώνως μὲ τὰς συνηθείας των. Ἀπῆτησε μόνον νὰ πληρῶνουν μικρὸν φόρον. Πολλοὶ ἀρχηγοὶ τῶν ἔγιναν Ρωμαῖοι πολῖται. Ἡ διοίκησις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἦτο λαμπρά, διότι οὗτος ἐτακτοποίησεν ὅλα μὲ τρόπον δίκαιον καὶ συνετόν. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πολὺ εὐχαριστημένοι καὶ ὑπῆρξαν οἱ περισσότερον πειθαρχικοὶ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν.

115. "Ο ΚΥΒΟΣ ΕΡΡΙΦΘΗ Ι.,

Αἱ νῆκαι τοῦ Καίσαρος εἶχον ἐπισκιάσει τὴν προτέραν δόξαν τοῦ Πομπηίου, ἡ δὲ δύναμις του ἦτο πολὺ μεγάλη. Εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του στρατὸν ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸν καὶ ἄφθονα χρήματα.

Τὴν μεγάλην του αὐτὴν δόξαν καὶ δύναμιν ἐφθόνησαν πολὺ οἱ συγκλητικοὶ καὶ ὁ Πομπήιος. Ὁ Κράσος, ὁ ἄλλος σύντροφός του, ἐφονεύθη εἰς μίαν μάχην, ὅτε ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Πάρθων, μεταξὺ Περσίας καὶ Μεσοποταμίας.

Ὁ Πομπήιος, τοῦ ὁποῖου ἡ σύζυγος Ἰουλία, θυγάτηρ τοῦ Καίσαρος, εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει, μὲ πολλὴν ζηλοτυπίαν παρηκολούθει τὴν ὁλονὲν ἀυξάνουσαν δύναμιν τοῦ Καίσαρος. Διὰ τοῦτο ἠνώθη μὲ τοὺς συγκλητικούς, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Καίσαρος τὸν πλέον ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας. Ὁ νέος ἐμφύλιος σπαραγμὸς δὲν ἦτο μακρὰν ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Ὁ Καῖσαρ ἔφυγε μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὴν Γαλατίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην. Πρὶν διαβῆ τὸν **Ρουβίκωνα** ποταμόν, ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὴν σύγκλητον **49 π.Χ.** νὰ ἀπολύσῃ τὰς λεγεῶνας του. Χωρὶς τὴν ἄδειαν τῆς συγκλήτου δὲν ἐπετρέπετο νὰ περάσῃ Ρωμαῖος στρατηγὸς τὸν ποταμὸν αὐτὸν καὶ νὰ εἰσέλθῃ μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Ρώμην.

Εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐστάθη καὶ ἐσυλλογίζετο. Ἐπὶ τέλους ἐστράφη πρὸς τοὺς στρατιώτας του καὶ εἶπε μὲ ἀποφασιστικότητά: «*Ὁ κύβος ἐρρίφθη!*» Καὶ ἐπέρασε τὸν Ρουβίκωνα. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς δημοκρατίας εἶχεν ἀρχίσει πλέον μὲ τὰς λέξεις αὐτάς τοῦ Καίσαρος.

116. Η ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΑ ΦΑΡΣΑΛΑ. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ

Ὁ Πομπήιος, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀρκετὸν στρατὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ πρὸς τὸν ἄριστα ἐξησχημένον στρατὸν τοῦ Καίσαρος,

ἔφυγε μὲ ἄλλους συγκλητικούς ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ἐπορεύθη δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὴν κατάλληλον στρατιάν, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπολέμει τὸν ἰσχυρόν του ἀντίπαλον.

Ὁ Καῖσαρ κατ' ἀρχὰς ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου κατέπνιξεν εἰς διάστημα ἕξ ἐβδομάδων τὴν ἀντίστασιν τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἐτακτοποίησεν ἐκεῖ τὰ πράγματα. Κατόπιν ἐπορεύθη ἐναντίον τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς τὰ **Φάρσαλα** τῆς **48 π.Χ.** Θεσσαλίας. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη κρατερὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατὸς τοῦ Πομπηίου, ἂν καὶ ἦτο δύο φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Καίσαρος, ἐνίκηθη.

Ὁ Καῖσαρ, πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον βοηθήσει τὸν Πομπήιον, δὲν ἔδειξε καμμίαν μνησικακίαν. Τοὺς δὲ Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι παρεδόθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ προστάτου των, ἐσυγχώρησεν. Ἠρκέσθη μόνον νὰ εἴπῃ εἰς αὐτοὺς: *«Ποσάκις ὑμᾶς ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀπολλυμένους ἢ δόξα τῶν προγόνων περισώσει;»* Ὁ Πομπήιος ἔσπευσε νὰ σωθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου κατὰ διαταγὴν τῶν ἀρχόντων τῆς Αἰγύπτου ἐφονεύθη ἐκ τῶν ὀπισθεν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεβίβαζετο ἀπὸ τὸ πλοῖον.

Τόσον ἄδοξον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἀνδρός. Ἐὰν ὁ Πομπήιος ἔζη διακόσια ἔτη ἐνωρίτερον, θὰ ἐτιματο μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ὅπως τόσοι ἄλλοι ἄξιοι ἄνδρες Ρωμαῖοι ἐτιμήθησαν ἀπὸ τὴν πολιτείαν εἰς τοὺς καλοὺς ἐκείνους χρόνους.

Ὅταν ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν ὁ Καῖσαρ ἔφθασε εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔδειξαν εἰς αὐτὸν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου του καὶ τὸν δακτύλιόν του. Οὗτος μὲ ἀποτροπιασμὸν εἶδε τὸ φρικτὸν αὐτὸ θέαμα καὶ ἔκλαυσε πικρῶς διὰ τὴν οἰκτρὰν τύχην τοῦ Πομπηίου.

117. Ο ΚΑΙΣΑΡ ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΜΟΝΑΡΧΗΣ

Ὁ Καῖσαρ ἔκαμε τὴν Αἴγυπτον ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν καὶ ἐπανάφερεν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τὴν περίφημον βασιλίσσαν

Κλεοπάτραν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγιδῶν. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι δὲν ὑπῆρξε περίφημος τόσον διὰ τὴν ὡραιότητά της, ὅσον διὰ τὴν εὐφυΐαν της, τὴν χάριν τῶν τρόπων της, τὴν δραστηριότητά της καὶ τὸν ὠραῖον τόνον τῆς φωνῆς της. Ἡ Ἑλληνὶς αὐτῇ βασίλισσα, ἡ ὁποία ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον δέκα ἑπτὰ ἐτῶν, εἶχε λάβει μεγάλην μόρφωσιν. Εἶχε καταπληκτικὴν εὐχέρειαν νὰ ὁμιλῇ πολλὰς γλώσσας καὶ ἠδύνατο χωρὶς διερμηνέα νὰ συνεννοηταί μὲ Αἰθίοπας, Συρίους, Μήδους, Πάρθους, Ἑβραίους καὶ Ἀραβας.

Τὸν ἰσχυρὸν στόλον τῆς Αἰγύπτου ὁ Καῖσαρ κατέκαυσεν, αἱ δὲ φλόγες τοῦ κατέστρεψαν τότε καὶ μέγα μέρος τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ καταστροφή αὐτῇ ἦτο διὰ τὸν κόσμον ὅλον ἀνεπανόρθωτος, διότι ἐχάθησαν σπουδαῖα χειρόγραφα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ὠφελεῖτο πολὺ σήμερον ἡ ἀνθρωπότης.

Πρὶν ὁ Καῖσαρ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ρώμην, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου συνέτριψε τὴν δύναμιν τοῦ **Φαρνάκου**, ἐνὸς φιλοδόξου υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μιθραδάτου, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναστατήσῃ. Μὲ τόσῃ ταχύτητά ὁ Καῖσαρ κατέβαλε τὴν ἀνταρσίαν ἐκεῖνην, ὥστε μὲ τρεῖς λέξεις ἀνήγγειλε τὴν νίκην του εἰς τὴν Ρώμην: «*Ἡλθον, εἶδον, ἐνίκησα*».

Κατόπιν ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς ἀφρικανικῆς ἐπαρχίας, ὅπου εἰς μίαν μάχην πορὰ τὴν **Θάψον** κατέλαβε καὶ τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τῶν φίλων τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

Ὁ Καῖσαρ εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεώς του. Νικητὴς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐτέλεσε σειρὰν μεγαλοπρεπῶν θριάμβων. Εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τῶν Ρωμαίων, τὸ ὁποῖον ἔφθανε τότε ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, εἰς ἀπόλυτος ἄρχων ἡγεμόνευεν. Οὗτος ἦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ.

118. Η ΛΑΜΠΡΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Καίσαρος ὑπῆρξε πραγματικὴ εὐλογία διὰ

τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Οὗτος ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπεριόριστον δύναμιν του, διὰ νὰ ὠφελήσῃ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὸ κράτος του. Εἰς ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του ἐφάνη πολὺ ἐπιεικὴς καὶ ἔδωκεν ἴσα δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου εἰς κάθε ἐλεύθερον κάτοικον τῆς Ἰταλίας, καθὼς καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Γαλατίας. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ καταστήσῃ ὅλους ἀνεξαιρέτως πολίτας εὐτυχεῖς.

Ἰδρυσεν ἀποικίας εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κράτους καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτάς ἀνθρώπους χωρὶς ἐργασίαν ἢ στρατιώτας, οἱ ὅποιοι ἔπαυσαν νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν. Τοὺς κατοίκους τῶν ὑποπεταγμένων εἰς τὴν Ρώμην λαῶν ἐπροστάτευσεν ἀπὸ τὰς βιαιότητας τῶν διοικητῶν των καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπαχθεῖς φόρους τοὺς ὁποίους ἄλλοτε ἐπλήρωνον.

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαίας μεταρρυθμίσεις τοῦ Καίσαρος ἦτο, ὅτι ἐφήρμοσεν ἓν νέον ἡμερολόγιον, τὸ ὅποιον κατήρτισε μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς ἀστρονόμου ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τοῦτο φέρει τὸ ὄνομά του καὶ λέγεται Ἰουλιανόν ἡμερολόγιον.

Τὸν 13ον αἰῶνα ὁ Πάπας Γρηγόριος ἐτελειοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Καίσαρος καὶ ὁ περισσότερος κόσμος παρεδέχθη αὐτό. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες μεταχειριζόμεθα τοῦτο ἀπὸ τὸ ἔτος 1923.

Ὁ Καῖσαρ εἶχε μεγάλα σχέδια διὰ τὴν Ρώμην. Ἡθέλησε νὰ κάμῃ αὐτὴν κέντρον τῆς σοφίας. Ἐσκέφθη νὰ ἀποξηράνῃ τὰ ἔλη τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ κατασκευάσῃ μεγάλας ὁδοὺς καὶ διώρυγας εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα του σχέδια ἦτο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Πάρθων καὶ νὰ ὑποτάξῃ, ὅπως ἄλλοτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, τὴν ἅπω Ἀνατολήν.

Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως ἐκεῖνος, δὲν ἔζησεν ἐπὶ πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια. Οἱ ἐχθροὶ του, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Καῖσαρ θὰ ἀνακηρύξῃ τὸν ἑαυτὸν βασιλέα, συνώμοσαν ἐναντίον του. Μεταξὺ τῶν συνωμοστῶν ἦτο καὶ ὁ Βροῦτος, τὸν ὅποιον ὁ Καῖσαρ πολὺ ἠγάπα.

Μίαν ἡμέραν ὁ Καῖσαρ ἐξεκίνησε, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν σύγκλητον. Ἡ σύζυγός του τὸν ἀπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ ἐκείνην

τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του. Κακὰ ὄνειρα εἶχεν ἴδει αὕτη τὴν προηγουμένην νύκτα. Οἱ φίλοι του ἐπίσης τὸν συνεβούλευσαν καθ' ὁδὸν νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐκεῖνος ὅμως ἥσυχος μετέβη εἰς
 44 π. Χ. τὸν τόπον, ὅπου σενεδρίαζον οἱ συγκλητικοί. Οἱ δο-
 λοφόνοι, καθ' ὃν χρόνον ὁ Καῖσαρ ἐκάθητο ἥσυχος, ἐπετέθησαν ἐναντίον του καὶ ἐπλήγωσαν αὐτὸν πολλὰς φορὰς με μαχαίρας. Ὅταν δὲ ὁ Καῖσαρ εἶδε καὶ τὸν Βροῦτον νὰ καταφέρει μὲ τὴν μάχαιράν του πληγμὰ ἐναντίον του εἶπε: «*Καὶ σὺ, Βροῦτε;*»

Ὁ Σουητώνιος, Ρωμαῖος συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Καίσαρος, μᾶς λέγει, ὅτι μίαν νύκτα πρὶν γίνῃ ἡ δολοφονία, ὁ Καῖσαρ συνέτρωγε μὲ τοὺς φίλους του. Ὅταν δὲ ἐγίνε λόγος περὶ θανάτου καὶ συνεζήτουν μεταξύ των ποῖος θάνατος εἶναι ὁ καλύτερος, ὁ Καῖσαρ ἀπάντησεν: «*Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔρχεται, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν περιμένῃ*».

Τὸ πτώμα τοῦ Καίσαρος ἐκάη ἐπάνω εἰς πυρὰν εἰς τὴν ἀγοράν, ὁ δὲ φίλος του Ἀντώνιος ἐξεφώνησε λαμπρὸν λόγον.

119. Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΦΟΝΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΣ

Οἱ δολοφόνοι τοῦ Καίσαρος ματαίως ἤλπισαν, ὅτι θὰ εἶχον τὸν λαὸν μὲ τὸ μέρος των καὶ θὰ ἐγίνοντο κύριοι τῆς ἀρχῆς εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ ἐναντίον· ὁ λαός, ὁ ὁποῖος τόσα καλὰ εἶχε δοκιμάσει ἀπὸ τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Καίσαρος, ἦτο πολὺ εὐγνώμων εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο δέ, ὅταν ὁ Ἀντώνιος ἐξεφώνησεν τὸν ἐπικήδειον λόγον του πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου νεκροῦ, τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ ἡρεθίσθησαν ἐναντίον τῶν φονέων τοῦ ἀρχηγοῦ του. Οἱ συνωμῶται ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εὐρέθησαν εἰς μέγα κίνδυνον. Ὁ φίλος τοῦ Καίσαρος, ὁ Μάρκος Ἀντώνιος, ἀνὴρ μὲ μεγάλα προτερήματα, ἀλλὰ φίλος τῶν διασκεδάσεων καὶ ἄσωτος, ἐγίνεν ἀμέσως κύριος τῆς καταστάσεως. Οἱ δὲ σπουδαιότεροι παράγοντες τοῦ φόνου τοῦ Καίσαρος, ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Ἀλλὰ τότε παρουσιάσθη εἰς τὴν Ρώμην νέος ἀνὴρ, ὁ

ὁποῖος ἤγειρεν ἀξιώσεις διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ Καίσαρος. Οὗτος ἦτο ὁ θετὸς υἱὸς τοῦ Καίσαρος, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ ὄνομα **Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανός**. Τοῦτον ὁ Καῖσαρ διὰ διαθήκης εἶχε κάμει κληρονόμον του.

Εἰς τὸν ἀσθενικὸν ἐκεῖνον νέον οἱ ἄνθρωποι τότε δὲν ἤμ-
πόρεσαν νὰ διακρίνουν τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο ἐντὸς
ὀλίγου νὰ ἀναδειχθῇ μέγας. Ὁ Ὀκταβιανὸς πολὺ ταχέως ἐκέρ-
δισε τὸν ὄχλον μὲ τὸ μέρος του καὶ ἔγινε σοβαρὸς ἀντίπαλος
τοῦ Ἀντωνίου. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι ἄνδρες ἔθεσαν κατὰ μέρος
τὰς διαφοράς των καὶ μαζὶ μὲ ἓνα ἄλλον ἀξιωματικὸν τοῦ
Καίσαρος, τὸν **Λέπιδον**, συνέστησαν τὴν **δευτέραν τρι-**
ανδρίαν.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ἔκαμαν τότε προγραφάς τῶν ἐχθρῶν
τοῦ Καίσαρος. Περισσότεροι τῶν δύο χιλιάδων σπουδαίων ἀν-
δρῶν ἐφονεύθησαν τότε. Κατόπιν μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν **42 π.Χ.**
ἐπορεύθησαν ἐναντίον τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασ-
σίου, οἱ ὅποιοι εἶχον συγκεντρώσει ἰσχυράς δυνάμεις εἰς τὴν
Μακεδονίαν. Εἰς μίαν πόλιν αὐτῆς, τοὺς **Φιλίππους**, ἔγινε
πολὺ σκληρὰ μάχη. Τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ
Κασσίου ἐνικήθησαν, οἱ δὲ δύο ἀρχηγοὶ των ἠττοκτόνησαν. Ἡ
τελευταία προσπάθεια τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ εἶχεν οὐ-
κτρῶς ναυαγήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

120. Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ ΚΑΤΑΒΑΛΛΕΙ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝΙΟΝ.
Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟ ΑΚΤΙΟΝ

Ύστερον ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τοὺς Φιλίππους, ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος διήρεσαν τὸ κράτος εἰς δύο τμήματα. Ὁ πρῶτος ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ δυτικοῦ κράτους, ἐνῶ ὁ δεύτερος τοῦ ἀνατολικοῦ. Ὁ Λέπιδος ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἄργότερα ἔφυγεν ἀπὸ τὴν τριανδρίαν καὶ ἔμειναν μόνοι εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος.

Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκυβέρνηα τὸ κράτος του μὲ μεγάλην ἰκανότητα καὶ ἐπιτυχίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν εὐχαριστημένοι πολὺ διὰ τὴν ἡσυχίαν, τὴν τάξιν καὶ τὴν πρόοδον, τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς αὐτοὺς χαρίσει ὁ νέος ἡγεμὼν. Εἰς αὐτὸν ὅλοι ἐβλεπον ὥσάν εἰς ἕνα ἄλλον Καίσαρα.

Ἡ Κλεοπάτρα
(Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα).

Ἡ διοίκησις ὅμως τοῦ Ἀντωνίου δὲν ἦτο διόλου καλὴ. Οὗτος διεζεύχθη τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὀκταβίαν, ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ, καὶ συνεδέθη μὲ τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν. Εἰς αὐτὴν δὲ καὶ εἰς τὰ τέκνα τῆς ἐδώρησε πλουσίας ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ σύγκλητος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον του. Εἰς μίαν δὲ ναυμαχίαν, ἣ ὁποία ἐγινε παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἀκτιον, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ὁ αἰγυ-

πιακός στόλος ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Οὗτος κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὴν Κλεοπάτραν μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐφονεύθη μόνος διὰ τοῦ ξίφους του, ἡ δὲ ὑπερήφανος Κλεοπάτρα ἀργότερον, ὅταν ἐνόησεν ὅτι θὰ ἐκόσμηι τὸν θρίαμβον τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς τὴν Ρώμην, ἔπιδε δηλητήριο καὶ ηὐτοκτόνησε.

31 π.Χ.

Ἡ Αἴγυπτος ἔγινε τότε ἐπαρχία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην ἀπόλυτος σχεδὸν κυρίαρχος τοῦ τεραστίου κράτους τῶν Ρωμαίων. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰαννοῦ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πάντοτε ἀνοικταὶ ἐν καιρῷ πολέμου, τότε ἐκλείσθησαν. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ὀκταβιανοῦ ὑπέσχετο εἰς τὸ κράτος εἰρήνην καὶ πρόοδον.

121. Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ὁ Ὀκταβιανὸς **Αὔγουστος**, ὅπως ἐπωνομάσθη, ἐκυβέρνησεν ἐπὶ τεσσαράκοντα τρία ἔτη (29 π.Χ. - 14 μ.Χ.). Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐπεκράτησεν εἰς τὸ κράτος εἰρήνην.

Οὐδέποτε δὲ ἄλλοτε οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐγνώρισαν λαμπροτέραν διοίκησιν. Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του ὑπηρέτην τῆς πολιτείας. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ἦτο κύριος αὐτῆς. Ἐλαβε δὲ τόσα ἀξιώματα, ὅσα κανεῖς ἄλλος Ρωμαῖος ἡγεμὼν δὲν εἶχε λάβει ἕως τότε. Ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ συγχρόνως δήμαρχος. Ἡ σύγκλητος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον **Αὐγούστου**, δηλαδή σεβαστός. Οὐδέποτε ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του βασιλέα, ἀλλὰ **πρῶτον** δηλαδή πρῶτον ἀπὸ τοὺς πολίτας. Ὡς ἀρχηγὸς δὲ τοῦ στρατοῦ ὁ Αὔγουστος ἐπωνομάσθη **στρατηγὸς αὐτοκράτωρ**. Τὰ σύνορα, μέχρι τῶν ὁποίων ἔφθανεν ἡ ἐξουσία τοῦ Αὐγούστου, ἦσαν ἡ Σαχάρα πρὸς νότον, ὁ Ἀ-

Ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος

τλαντικὸς Ὠκεανὸς πρὸς δυσμὰς, ὁ Εὐφράτης ποταμὸς πρὸς ἀνατολὰς καὶ ποταμοὶ Δούναρις καὶ Ρήνος πρὸς βορρᾶν.

Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συνόρων τοῦ κράτους τοῦ εἶχε διοργανώσει στρατόν, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 225.000 ἀνδρῶν. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶχον στρατολογηθῇ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Κάθε στρατιώτης ἐγίνετο καὶ Ρωμαῖος πολίτης. Ὁ στρατὸς ἔμενε πάντοτε φύλαξ τῶν συνόρων τοῦ κράτους καὶ προήσπιζεν αὐτὸ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ἐχθρῶν.

122. Η ΛΑΜΠΡΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὁ Αὐγούστος ἐφρόντισε νὰ φέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν καλὴν διοίκησιν ὄχι μόνον εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς. Ἐτοποθέτησεν εἰς αὐτάς μονίμους διοικητάς, οἱ ὅποιοι δὲν κατεπίεζον, ὅπως προηγουμένως, τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους, ἀλλὰ διώκουν αὐτοὺς μὲ σωφροσύνην καὶ τιμωρίαν. Διέταξε δὲ νὰ συνταχθοῦν κατάλογοι, εἰς τοὺς ὁποίους κατεγράφετο ἡ περιουσία τοῦ κάθε πολίτου. Τοιοῦτοτρόπως ἦτο εὐκόλον νὰ καθορισθῇ μὲ δίκαιον τρόπον καὶ ὁ φόρος, τὸν ὅποιον θὰ ἐπλήρωνε κάθε ἐπαρχία. Ὁ Αὐγούστος ἐχρησιμοποιοῖ τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα καταλλήλως. Εἰς τὰς ἐπαρχίας κατεσκευάζοντο μὲ αὐτὰ ὁδοί, γέφυραι, ὕδραγωγεῖα καὶ δημόσια κτίρια.

Οἱ λιμένες τῆς Ἰταλίας ἦσαν γεμάτοι τότε ἀπὸ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔπλεον εἰς τὴν θάλασσαν χωρὶς τὸν φόβον τῶν ληστῶν. Ταῦτα ἔφερον εἰς τὴν Ἰταλίαν κυρίως σῖτον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα, ὅπως λινά, μάλλινα ὑφάσματα καὶ μέταξα ἔφθανον ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Ἐπίσης σίδηρος, χαλκός, κασσίτερος καὶ ὀρείχαλκος ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη εἰς τὴν Ρώμην, Πολλὰ δὲ εἶδη μαρμάρων ἐξεφορτώνοντο εἰς διαφόρους πόλεις, διὰ νὰ κοσμήσουν τὰ ὡραία κτίρια, τὰ ὁποῖα ἐκτίζοντο εἰς αὐτάς. Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται ἐπλούτιζον καὶ πολλοὶ ἐργάται εὕρισκον ἐργασίαν.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν ἐπαρχιῶν ἦσαν πολὺ εὐγνώμονες διὰ

τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Αὐγούστου κατὰ τὰ εἰρηνικὰ αὐτὰ ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας του. Ἡ δὲ σύγκλητος ἦτο τόσο ἐὺχαριστημένη ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ Αὐγούστου, ὥστε ὅταν οὗτος ἀπέθανεν, ἵδρυσεν πρὸς τιμὴν του μεγαλοπρεπὴ μαρμάρινον βωμόν, τὸν βωμὸν τῆς Αὐγουστέϊου εἰρήνης.

123. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὁ Πλούταρχος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Αὐγούστου, ἀλλ' ἡ βιογραφία αὐτὴ ἐχάθη. Ἀπὸ τὸν Σουητώνιον ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα, μανθάνομεν, ὅτι ὁ Αὐγουστος εἶχε αὐστηρὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, διαπεραστικούς ὀφθαλμούς καὶ ὠραῖον παράστημα. Ἐνεδύετο ἀπλᾶ φορέματα καὶ ἦτο λιτὸς εἰς τὴν τροφήν του. Ὁ ἴδιος ἦτο παράδειγμα ἀπλῆς ζωῆς καὶ μεγάλης ἐργατικότητος. Ἦτο δὲ θεοσεβὴς καὶ ἐπὶ γαίνειν εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου προσήχετο καὶ προσέφερε θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ρωμαίων.

Εἰς τὸ ἀνάκτορόν του, τὸ ὁποῖον εὕρισκετο ἐπάνω εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, ἐδέχετο ὅλους τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἔζων, ὅπως καὶ αὐτός, ἡσύχως καὶ μὲ ἀπλοὺς τρόπους. Οὗτοι ἦσαν ποιηταί, ὅπως ὁ Ὀράτιος καὶ ὁ Βεργίλιος, καθὼς καὶ ἄλλοι, πλούσιοι ἄνδρες, ὅπως ὁ Ἀγρίππας καὶ ὁ Μαικήνας.

Τούτους ὁ Αὐγουστος παρώτρυνε νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν πλοῦτον των δι' ἔργα κοινωφελῆ. Ἡ οἰκία του ἦτο ἐπίσης ἀνοικτὴ διὰ κάθε πολίτην. Ὁ Αὐγουστος ἤκουεν εὐχαρίστως καὶ τὸν πλέον ἄσημον ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Εἰς κάποιον δὲ πολίτην, ὁ ὁποῖος μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἔδωκε κάποτε μίαν αἴτησιν εἰς αὐτόν, εἶπε: «*Κάμνεις, ὡς ἐὰν προσέφερες νόμισμα εἰς ἓνα ἐλέφαντα*».

Ἡ Ρώμη κατὰ τοὺς λαμπροὺς ἐκείνους χρόνους τῆς διοικήσεως τοῦ Αὐγούστου εἶχε γίνοι πολὺ εὐτυχεστέρα, παρὰ εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους.

124. EN BΛΕΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΒΕΝΤΙΝΟΝ ΛΟΦΟΝ

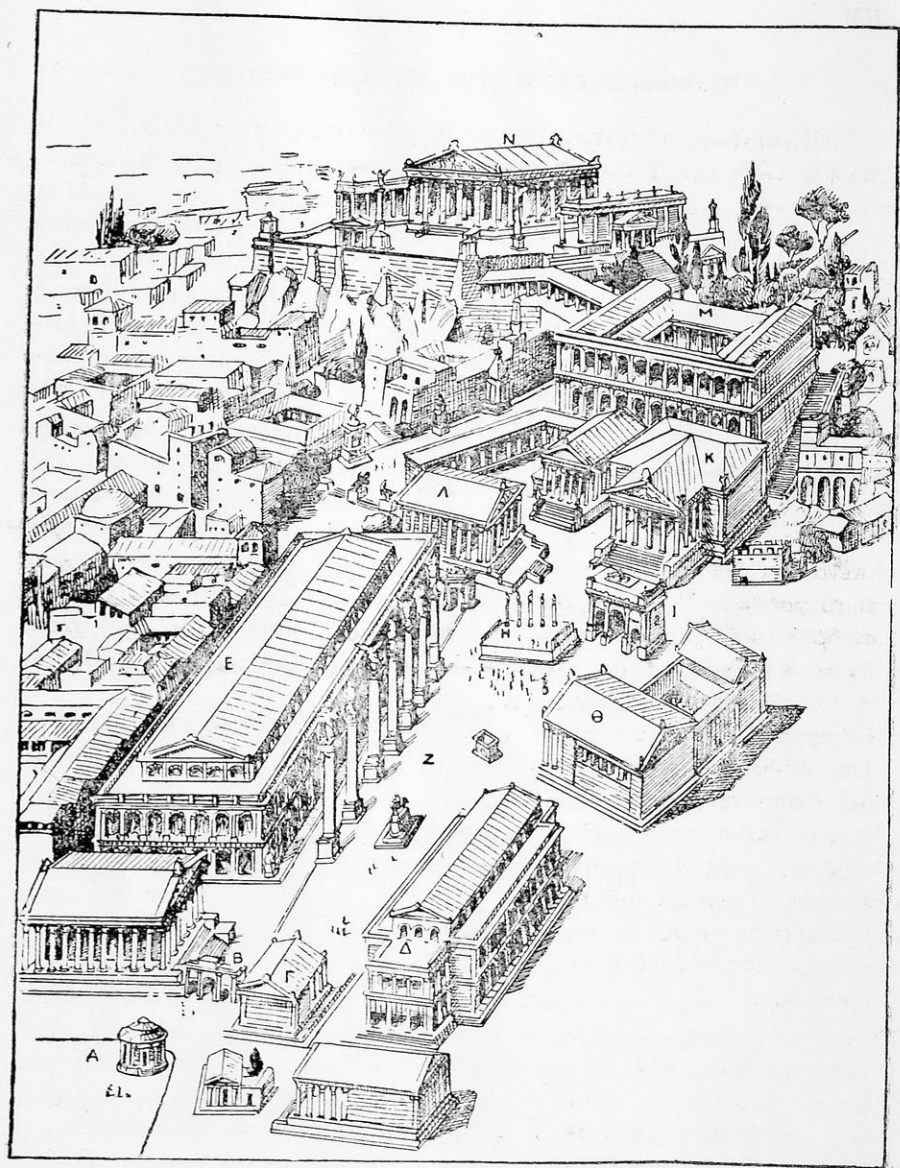
Ἐὰν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέπτετο τὴν Ρώμην εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, ἀνέβαινεν εἰς τὸν Ἀβεντῖνον λόφον καὶ ἔρριπτεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν πόλιν, θὰ ἐξεπλήσσετο ἀπὸ τὸ ὥραϊον θέαμα τῶν λαμπρῶν κτιρίων. Ταῦτα ἦσαν ἐκτισμένα ἀπὸ θαυμάσιον μάρμαρον καὶ ὑψώνοντο μεγαλοπρεπῇ γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἀγοράν.

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει αὐτά, ὅπως ἦσαν εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν.

Τὸ μέγα κτίριον, τὸ ὁποῖον σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Ε, εἶναι μία βασιλική, δηλαδὴ αἵθουσα ἀγορᾶς καὶ συναλλαγῶν, ἡ ὁποία ἐκτίσθη ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος, ἀλλ' ἔμεινεν ἀτελείωτος καὶ κατόπιν κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊάν. Ὁ Αὐγούστος ἀνοικοδόμησεν αὐτὴν καὶ πάλιν καὶ τὴν συνεπλήρωσεν. Ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς βασιλικῆς αὐτῆς, ἐκεῖ ὅπου σημειώνεται τὸ γράμμα Θ, ὁ Αὐγούστος ἔκτισεν ἐν νέον κτίριον, ὅπου συνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος. Ἄλλο κτίριον ὥραϊον τοῦ Αὐγούστου εἶναι αὐτὸ ὁποῖον σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Γ. Εὐρίσκεται εἰς τὸ ἐν ἄκρον τῆς Ἀγορᾶς, ἡ ὁποία σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Ζ. Εἶναι ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ Καίσαρος. Τοῦτον ἀνῆγειρεν ὁ Αὐγούστος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς ἀγορᾶς, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Καίσαρος (γράμμα Η), ὁ Αὐγούστος ἔκτισε μαρμαρίνον βῆμα, ἀπὸ ὅπου ὠμίλουν οἱ ρήτορες. Ὁ Αὐγούστος ἔκαμε καὶ ἄλλην ἀκόμα πλατυτέραν ἀγοράν.

Τὰ ἄλλα ὥραϊα κτίρια, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ εἰκὼν, εἶναι τὰ ἑξῆς: Μικρὸς κυκλοτερὴς ναὸς τῆς Ἑστίας (Α) θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Αὐγούστου (Β), παλαιὰ βασιλική (Δ), ἀψὶς τοῦ Σεβήρου (Ι), ναὸς τοῦ Κρόνου (Λ), ναὸς τῆς Ὁμονοίας (Κ), δημόσιον ἀρχεῖον (Μ) καὶ ναὸς τοῦ Διὸς (Ν).

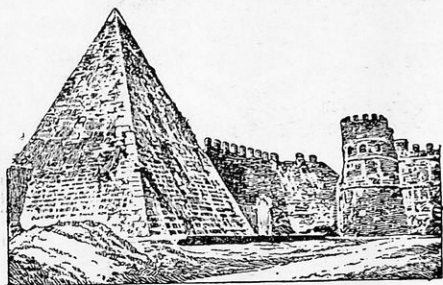
Πόσον πραγματικῶς μεγαλοπρεπῇ ἦσαν τὰ καλλιμάρμαρα αὐτὰ οἰκοδομήματα εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν! Ὁ Σουητώνιος μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Αὐγούστος εὗρε τὴν Ρώμην πλινθόκτιστον καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν μαρμαρόκτιστον.

Ἀναπαράστασις τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς μετὰ τῶν δημοσίων κτιρίων.

125. ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

Οἱ ρωμαῖοι τεχνῖται ἐδανείσθησαν πολλὰ σχέδια ἔργων τέχνης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἡ παραπλεύ-

Πυραμυδοειδὲς τάφος ρωμαϊκός.

ρως εἰκὼν παρουσιάζει ἓνα πυραμιδοειδὲς τάφον ἑνὸς εὐγενοῦς Ρωμαίου τοῦ Κεστίου. Ὅπως βλέπομεν, οὗτος ὁμοιάζει μὲ τὰς αἰγυπτιακὰς Πυραμίδας. Ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη εἶχε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν τέχνην τὴν ρωμαϊκὴν. Ἐπίσης, ἐὰν παρατηρήσωμεν τὰ κτίρια

τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοί, αἱ βασιλικάι, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα, ἦσαν κοσμημένα μὲ λαμπροὺς κίονας ἐλληνικῶν ρυθμῶν.

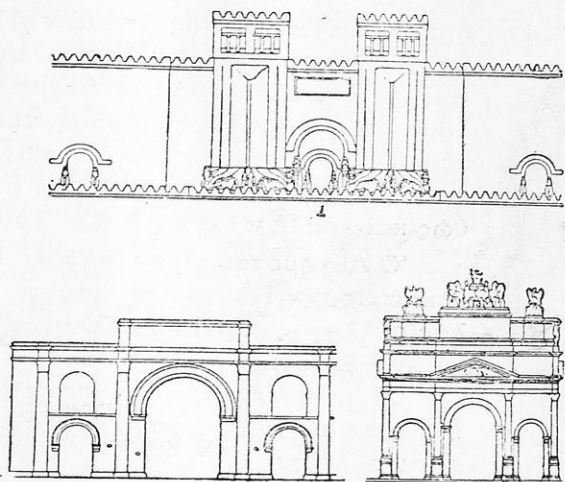
Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθον ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν νὰ κατασκευάζουν μεγαλοπρεπεῖς ἀψίδας. Αὗται ἐκτίζοντο εἰς ἀνάμνησιν μιᾶς νίκης, τὴν ὁποίαν ἐκέρδιζε Ρωμαῖος στρατηγός, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐτέλει θρίαμβον.

Τὴν τέχνην αὐτὴν τῶν ἀψίδων οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον ἀπὸ τὴν πρόσοψιν ἄσσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων, ὅπως

Θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Τίτου.

βλέπομεν εἰς τὰ σχέδια, τὰ ὅποια παρουσιάζουν ἐδῶ αἱ εἰκόνες.

1, 2 : Σχέδια προσόψεων ἀσσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων.

3 : Σχέδιον ρωμαϊκῆς ἀψίδος.

126. ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι τεχνῆται ἐδανείσθησαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἀθάνατον ἐλληνικὴν τέχνην, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ Ῥωμαῖοι λόγιοι, οἱ ὅποιοι ἀνέπτυξαν τὰ ρωμαϊκὰ γράμματα, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων σοφῶν. Ἡ Ῥώμη δὲν εἶχεν ἐπιστήμονας, ὅπως ὁ Ἀρχιμήδης καὶ ὁ Εὐκλείδης. Ὑπῆρχον ὅμως ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι εἶχον μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα. Οἱ περισσότερον πολιτισμένοι Ῥωμαῖοι ἐμελέτων πολὺ τὰ ἐλληνικὰ βιβλία καὶ ἐγνώριζον καλὰ τὰς ὥρας ἰδέας, τὰς ὁποίας περιεῖχον.

Ἄνδρες σπουδαῖοι, ὅπως ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Κικέρων, ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ τῶν Ῥωμαίων, ἐσπούδασαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ῥόδον. Εἶχον μελετήσει πολὺ καλὰ τοὺς ἀρ-

χαίους μας συγγραφείς και ώμίλουν μεταξύ των περισσότερων ελληνιστί παρά λατινιστί. Ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους συγγραφεῖς, ὁ ὁποῖος ἐζησεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας, ἦτο ὁ **Κικέρων**. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτε-

Κικέρων
(Μουσείον Μαδρίτης).

ρος τεχνίτης τῆς λατινικῆς πεζογραφίας, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουν τοὺς λαμπροὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἐξεφώνει εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς του διατριβὰς καθὼς καὶ τὰς ἐπιστολάς του.

Ὁ Αὐγουστος εἶχεν ιδρύσει δύο βιβλιοθήκας εἰς τὴν Ρώμην, αἱ ὁποῖαι εἶχον πολὺς συλλογὰς ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ λατινικῶν βιβλίων.

Οἱ μεγαλύτεροι συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ἤκμασαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, εἶναι οἱ ἑξῆς :

Ὁ **Τίτος Λίβιος**, ὁ ὁποῖος ἔγραψε μεγάλην Ἱστορίαν τῆς Ρώμης. Αὕτη ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἔφθανε μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. Διὰ τὴν συγγραψὴν τὸ ἔργον αὐτὸ ὁ Λίβιος ἐχρειάσθη τεσσαράκοντα ἔτη.

Ἄλλος σπουδαῖος ἀπὸ τὴν πλειάδα τοῦ Αὐγούστου ἦτο ὁ ποιητὴς **Ὀράτιος**. Οὗτος ἐγνώριζε καὶ ἠγάπα πολὺ τὰ παλαιὰ ἐλληνικὰ ποιήματα. Ἐγραψε δὲ ἐμμέτρως διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ζωὴν τῶν χρόνων του. Τὰ ποιήματά του μᾶς δίδουν μίαν ἀθάνατον εἰκόνα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐζησεν ὁ Αὐγουστος.

Ὁ μεγαλύτερος ὅμως ποιητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ὁ **Βεργίλιος**. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ἡ *Αἶνείας*. Τὸ ὥραϊον αὐτὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον σπουδάζομεν εἰς τὰ Γυμνάσια μὲ εὐχαρίστησιν, ὡσὰν ἄλλη Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος τῶν Ρωμαίων Αἰνείου. Πῶς δηλαδὴ οὗτος μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον περιεπλανήθη, ἕως οὗτου φθάσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

127. Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Μὲ τὴν αὕξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐβάδιζε παραλλήλως καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῆς γλώσσης τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν συνηθειῶν αὐτῶν. Ρωμαῖοι στρατιῶται, ὑπάλληλοι, πολλοὶ πτωχοὶ πολῖται χωρὶς κτήματα καὶ παλαιοὶ στρατιῶται, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον δοθῇ γαῖα εἰς τὰς διαφόρους ρωμαϊκὰς κτήσεις, ὅλοι αὐτοὶ εἶχον γίνεαι ἀπόστολοι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρώμης εἰς τὰ πέρατα τῶν κτισεῶν τῆς.

“Ὅπως ἄλλοτε μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχον διαδοθῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς, τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν Δύσιν ἡ λατινικὴ ἦτο ἡ κυριώτερα γλῶσσα.

Κατὰ μῆκος ἐπίσης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ καὶ τοῦ Ρήνου ἡ ρωμαϊκὴ γλῶσσα καὶ αἱ ρωμαϊκαὶ συνήθειαι εἶχον πολὺ μεγάλην ἐπίδρασιν. Πόλεις δὲ σπουδαῖαι, ὅπως ἡ Κολωνία καὶ ἄλλαι, ἐγίναν καθαρῶς ρωμαϊκαὶ πόλεις. Ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς εὐρίσκονται λείψανα ἔργων ρωμαϊκῶν, ὅπως εἶναι γέφυραι, λουτρά καὶ ἄλλα ρωμαϊκὰ μνημεῖα.

128. ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπῆρχον πολλὰ ἠρθησκῆαι εἰς τὸ ἀπέραντον ρωμαϊκὸν κράτος. Ὁ Αὐγουστος ἐπεθύμει ὅλοι οἱ ὑπήκοοί του νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά του καὶ νὰ λατρεύουν τοὺς θεοὺς τῶν Ρωμαίων, διὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχον πολλοὶ ναοὶ καὶ βωμοὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ κράτους. Ἐπίστευε δέ, ὅτι ἡ ἠρθησκεία εἶναι ἐν μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ κράτους, κάθε φυλῆς, ἦτο δυνατόν νὰ ἐνωθοῦν καλύτερον ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ρώμης καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ’ ἡ παλαιὰ ἠρθησκεία δὲν ἱκανοποιεῖ τότε τοὺς ἀνθρώπους. “Ἄν καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς νὰ εἶναι τίμιοι, καθαροὶ καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὸ καθήκον των, ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἐνεθάρρυνεν εἰς τὴν δυστυχίαν των. Οὔτε καὶ ἐδίδεν εἰς αὐτοὺς τὴν

ἀπάντησιν, ὅταν ἡρώτων, ἔαν ὑπάρχη ἄλλος κόσμος πέραν ἀπὸ αὐτόν, εἰς τὸν ὅποιον ἔζων.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπίστευον τότε εἰς ἄλλας θεότητας, ὅπως εἰς τὴν **Κυβέλην**, τὴν μητέρα θεὰν τῆς Ἀσίας. Ἄλλοι πάλιν εἰς τὴν **Ἰσιν**, τὴν Αἰγυπτίαν θεάν. Οἱ στρατιῶται ἐλάτρευον ἐπίσης τὸν **Μίθραν**, περσικὸν θεὸν τοῦ φωτός.

Οἱ Ἕλληνες ἐξ ἄλλου ἐλάτρευον τοὺς παλαιούς των θεοῦς τοῦ Ὀλύμπου καὶ οἱ Ἰουδαῖοι συνηθορίζοντο εἰς τὰς συναγωγὰς των καὶ ἐπήγαινον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Ἄλλοι ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ψυχικὰς των ἀνάγκας, κατέφευγον εἰς τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν. Ἐμελέτων τὸν φιλόσοφον **Ζήνωνα**, ὁ ὁποῖος ἤκμασε τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Οὗτος ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ποικίλῃν Στοάν, εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ὁπαδοὶ του ὠνομάσθησαν **στωικοί**. Πολλοὶ στωικοὶ ὑπῆρχον τότε εἰς τὴν Ρώμην· ὁ σπουδαιότερος δὲ ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ **Ἐπίκτητος**, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη δοῦλος. Οἱ στωικοὶ ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, εἴτε δοῦλος εἶναι εἴτε αὐτοκράτωρ, πρέπει εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν νὰ ἐκτελῇ τὸ καθήκον του. «*Μὴ λησμονῆς*, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, *ὅτι εἶσαι εἰς τὸν κόσμον εἰς ἡθοποιὸς καὶ λαμβάνεις μέρος εἰς ἐν δράμα, τὸ ὅποιον παίζεται. Ὅφείλεις νὰ παίξης τὸ μέρος σου μὲ τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν κάμνεις, ὅσον ἡμπορεῖς καλύτερον*». Μὲ αὐτὰς ὁμῶς τὰς ἰδέας οἱ ἄνθρωποι δὲν ἡσθάνοντο συμπάθειαν καὶ ἀγάπην ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον.

Ἄλλος φιλόσοφος, ὁ **Ἐπίκουρος**, ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζητῇ τὴν εὐτυχίαν του εἰς τὴν καλὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κάμνῃ. Μὲ τοῦτο ἤθελε νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους καλοὺς καὶ μὲ σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἄλλ' οἱ ὁπαδοὶ του παρεξήγησαν τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν καὶ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ καθεὶς πρέπει νὰ ζητῇ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον τὸν εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ σκεπτεται τοὺς ἄλλους.

Τοιοιουτρόπως οὔτε οἱ στωικοὶ οὔτε οἱ ἐπικουρεῖοι ἐπέτυχον νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἀγαπᾷ ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Οὔτε δὲ κατῴρθωσαν νὰ διδάξουν εἰς αὐτοὺς ἓνα Θεὸν ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπὸ μίαν μικρὰν πόλιν τῆς Ἰουδαίας, τὴν Βηθλεέμ, ἐξήστραψε τὸ θεῖον φῶς! Οἱ ἄγγελοι ἐχαιρέτησαν τὴν νέαν χαραυγὴν εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸν οὐράνιον ὕμνον: « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ». Ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐγεννᾶτο τότε, ὅταν ἀκόμη ἡγεμόνευεν εἰς τὴν Ρώμην ὁ Αὐγουστος. Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν θεϊκὴν τῆς δύναμιν ταχέως εὔρε θερμοὺς ὁπαδοὺς. Διὰ δὲ τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου αὐτῆς, τοῦ Παύλου, ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

129. ΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ.

Ο ΤΙΒΕΡΙΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου τέσσαρες αὐτοκράτορες συγγενεῖς αὐτοῦ ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην. Πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ **Τιβέριος**, υἱὸς τοῦ Αὐγούστου ἐκ 14-37 μ. Χ. δευτέρως συζύγου. Τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς τοῦ Τιβερίου καὶ τὰ διοικητικὰ του προσόντα εἶχεν ἐκτιμήσει πολὺ ὁ Αὐγούστος. Διὰ τοῦτο δὲ εἶχε προσλάβει αὐτόν, ὅτε ἔζη, εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ὁ Τιβέριος ἦτο ὑπερήφανος, ἀλλ' ὀλίγον μελαγχολικὸς καὶ καχύποπτος. Ὁ ὄχλος τὸν ἐμίσει, διότι δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτόν, ὅπως οἱ ἄλλοι αὐτοκράτορες, σῖτον, οὔτε παρεσκεύαζε δι' αὐτόν θεάματα μονομαχιῶν. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν οὗτος τὴν τάξιν μέσα εἰς τὴν Ρώμην κατήρτισεν ἓν σῶμα ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, τῶν πραιτωριανῶν. Οὗτοι ὑπηρετοῦν ὡς φρουροὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ σῶμα αὐτὸ ἀργότερον ἔγινε τόσο ἰσχυρόν, ὥστε συχνὰ ἀνεβίβαζεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἢ κατεβίβαζεν ἀπὸ αὐτοῦ ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἤθελε. Ὁ Τιβέριος ἦτο ἐπίσης μισητὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. οἱ ὅποιοι προσεπάθουν νὰ ἀποκτήσουν τὴν δυνάμιν των. Ὑπῆρξε δὲ πραγματικὸς τύραννος εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔμως ἐπολιτεύθη μὲ σωφροσύνην. Τὸ Αἴγιον δέ, τὸ ὅποιον εἶχε πάθει τότε ὑπὸ σεισμοῦ, ἀπῆλλάγη κατὰ πρότασίν του ἐπὶ τρία ἔτη ἀπὸ κάθε φορολογίαν. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ὁ Τιβέριος ὑπῆρξεν ἰσχυρὸς

καὶ ἱκανὸς ἡγεμὼν. «*Ἄς μὲ μισοῦν, ἔλεγεν, οἱ ὑπὴκοοί μου. Ἀρκεῖ, ὅτι ἐκτελοῦν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγὼ θέλω*».

130. Ο ΓΑΪΟΣ ΚΑΛΙΓΟΥΛΑΣ

Μετὰ τὸν Τιβέριον αὐτοκράτωρ ἔγινεν ὁ νεαρὸς Γάιος, τὸν ὁποῖον οἱ στρατιῶται τοῦ ἐπωνόμασαν **Καλιγούλαν**. Ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχε νοσηρὰν διάνοιαν. Ἐπειδὴ δὲ αἰφνιδίως **37-41 μ.Χ.** ἀνήλθεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, τόσον πολὺ διεστράφη ὁ χαρακτήρ του, ὥστε ἔγινεν εἰς ἀπὸ τοὺς πολὺ κακοὺς αὐτοκράτορας.

Ἀφοῦ ἐσπατάλησεν ὅλας τὰς οἰκονομίας, τὰς ὁποίας εἶχε κάμει ὁ Τιβέριος, εἰς ἀσωτίας, ἤρχισε νὰ καταδικάζῃ πλουσίους Ρωμαίους εἰς θάνατον καὶ νὰ ἀρπάζῃ τὰς περιουσίας των. Ὁ Σουητώνιος μᾶς λέγει, ὅτι «*ὁ Καλιγούλας ἐλυπεῖτο, διότι οἱ Ρωμαῖοι ὅλοι δὲν εἶχον μίαν κεφαλὴν, ἵνα μὲ ἐν κτύπημα ἀφαιρέσῃ αὐτήν*». Ὑστερον ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀθλίαν διοίκησιν, ὁ Καλιγούλας ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν φρουρόν του.

131. Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ

Οἱ πραιτωριανοί, ἐνῶ ἐλεηλάτουν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Καλιγούλα ὕστερον ἀπὸ τὸν φόνον του, ἀνεκάλυψαν ὀπίσω ἀπὸ ἐν παραπέτασμα κρυμμένον τὸν θεῖον τοῦ Καλιγούλα, τὸν **Κλαύδιον**. Τοῦτον ἀνέσυρον ἀπὸ **41-54 μ. Χ.** ἐκεῖ, ὅχι διὰ νὰ τὸν φονεύσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἀνακηρύξουν αὐτοκράτορα.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ, ἂν καὶ ἦτο δειλὸς καὶ ἀσθενής, ἐν τούτοις ἔδειξεν, ὅτι εἶχεν ἱκανότητα ἀρκετὴν, διὰ νὰ διοικήσῃ. Τὸ κ λ α υ δ ι α ν ὸ ν ὕ δ ρ α γ ω γ ε ῖ ο ν, τὸ ὁποῖον ἀκόμη σφύζεται καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἔφερεν ὕδωρ εἰς τὴν Ρώμην ἀπὸ πολὺ μεγάλην ἀπόστασιν, μαρτυρεῖ πόσον συνετὸς ἦτο ὁ Κλαύδιος εἰς τὴν διοίκησίν του.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ ἀρχίζει καὶ μία προσπάθεια τῶν Ρωμαίων νὰ ἐπεκτείνουν τὸ κράτος των πρὸς τὴν Βρεττα-

νίαν. Ἡ χώρα αὕτη, ἐπειδὴ εὐρίσκετο πλησίον τῆς Γαλατίας, εἶχε δεχθῇ τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν. Ὁ Κλαύδιος μὲ 43 μ.Χ. τὰς ρωμαϊκὰς του λεγεῶνας ἔγινε κύριος τῆς νοτίου Βρεττανίας, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ καλὸς αὐτὸς αὐτοκράτωρ δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ φυσικὸν θάνατον. Ἡ σύζυγός του Ἀγριππίνα ἐδηλητηρίασεν αὐτόν, διὰ νὰ κάμῃ αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν ἀπὸ τὸν πρῶτον γάμον της, τὸν Νέρωνα.

132. Ο ΝΕΡΩΝ

Ὁ Νέρων ἦτο μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Σενέκα καὶ ἦτο δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Εἰς τὴν ἀρχὴν 54 - 68 π. Χ. ἐφάνη, ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ θὰ διώκει καλῶς τὸ κράτος. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν καὶ ἡ καθοδήγησίς του ἀπὸ καλοὺς συμβούλους ὑπέσχοντο πολλὰ διὰ μίαν χρηστὴν διοίκησιν. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ὅτε ἐφάνη ἡ κακὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του συνδέονται μὲ σειρὰν ἀγρίων καὶ ἐπαχθῶν πράξεων. Μία ἀπὸ αὐτὰς ἦτο καὶ ἡ καταδίωξις τῶν Χριστιανῶν.

Κάποτε μεγάλη πυρκαϊά, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, κατέστρεψε μέγα τμήμα τῆς Ρώμης, σχεδὸν τὸ ἥμισυ. Ὁ κόσμος δὲ τότε ἐπίστευσεν, ὅτι ὁ Νέρων διέταξε νὰ καῇ τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς πόλεως. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ οὗτος τὴν κατηγορίαν, διέδωκεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν οἱ αἵτιοι τῆς φοβερᾶς ἐκείνης πυρκαϊᾶς. Πρὸς τοὺτους ἐστράφη τότε ἡ ὀργὴ τοῦ λαοῦ καὶ οἱ ἄθῳοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἔπαθον πολλὰ.

Ὁ Νέρων εἶχε παραμελήσει ἐντελῶς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους καὶ ἠρέσκετο νὰ παρουσιάζεται ἄλλοτε ὥς κιθαρωδός, ἄλλοτε ὥς ἡθοποιὸς ἐπάνω εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἄλλοτε ὥς ἀρματηλάτης.

Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις διὰ νὰ κολακεύσουν αὐτόν, τοῦ ἔστελλαν ὅλους τοὺς στεφάνους τῶν ἀγώνων. Μὲ χαρὰν του δὲ ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ἐνὸς πρέσβεως καὶ ἦλθεν εἰς τὴν

Ἑλλάδα, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο ἐκεῖ. Οἱ ἑλλανοδίκαι, μολονότι δὲν ἦτο ἄξιος ἀθλητής, ἀφοῦ μάλιστα εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἔπεσεν ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ παρ' ὀλίγον νὰ συντριβῇ, ἐν τούτοις παντοῦ ἐστεφάνωνον αὐτόν. Ὁ Νέρων συνέλεξε τότε ἐβδομήκοντα πέντε στεφάνους.

Ὁ Νέρων τόσον ἠὺχαριστήθη ἀπὸ τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν εἰς αὐτόν οἱ Ἕλληνες, ὥστε εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἰσθμίων ὠμίλησε πρὸς ὅλους τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Εἰς τὸν λόγον του ἐκεῖνον ἀνέκλυξεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους, Ὁ λόγος αὐτὸς διετηρήθη χαραγμένος εἰς μίαν πλάκα, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκουμεν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Νέρων: «*Εἶθε γὰρ παρῆχον τὴν δωρεάν αὐτῇ, καθ' ὃν χρόνον ἤχμαζεν ἡ Ἑλλάς, διὰ γὰρ ἀπολαύσουν τὴν χάριν αὐτὴν περισσότεροι Ἕλληνες. Διὰ τοῦτο μέμφομαι τὸν αἰῶνα, ὁ ὁποῖος προεδάπηνησε τὴν μεγάλην αὐτὴν χάριν. Καὶ τὴν ὥρην δὲν σᾶς εὐεργετῶ ἀπὸ εὐσπλαγχνίας, ἀλλὰ ἀπὸ φιλίας. Τιμῶ δὲ καὶ τοὺς θεοὺς σας, οἱ ὁποῖοι προνοοῦν δι' ἐμὲ καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν*».

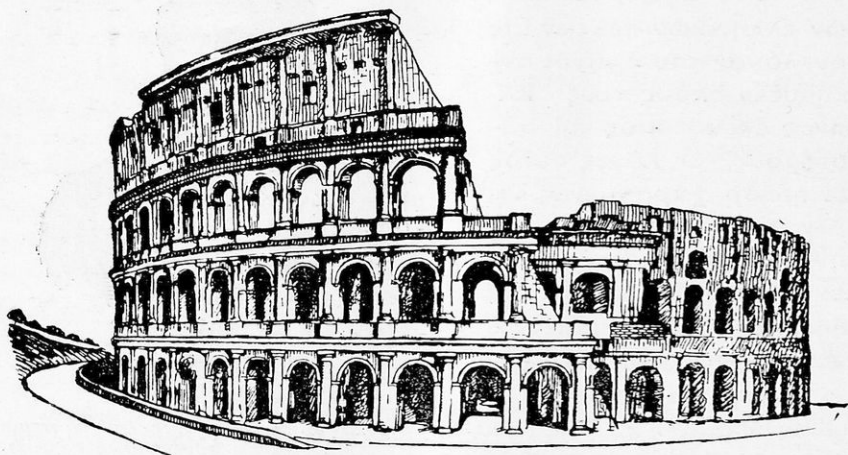
Ὁ Νέρων.

Τέλος αἱ λεγεῶνες ἐπανεστάτησαν καὶ ἡ σύγκλητος ἔλαβε θάρρος καὶ ἐκήρυξε τὸν Νέρωνα ἐχθρὸν τῆς πατρίδος. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ δὲ οὗτος τὴν σύλληψιν, ἠὺτοκτόνησεν. Αἱ τελευταῖοι του λέξεις ἦσαν: «*Ὁποῖος καλλιτέχνης χάνεται μαζί με τὸ σῶμα μου!*»

133. ΟΙ ΦΛΑΒΙΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ. Ο ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ

Ὑστερον ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος καὶ φιλονικία, ποῖος θὰ γίνῃ αὐτοκράτωρ

τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τέλους ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία περιήλθεν
 69 - 79 μ.Χ. εἰς τὰς χεῖρας τοῦ **Φλαβίου Οὐεσπασιανοῦ**.
 Τοῦτον καὶ τοὺς δύο του υἱούς, οἱ ὅποιοι διεδέ-
 χθησαν αὐτόν, ὀνομάζομεν **Φλαβίους αὐτοκράτορας**.
 Ὁ Οὐεσπασιανὸς ἦτο **Σαβῖνος**, ἀπλοὺς καὶ ρωμαλέος
 στρατιώτης. Εἶχεν ἀρκετὴν πείραν διὰ τὴν διοίκησιν καὶ ἐθεω-
 ρήθη τότε ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ἦτο δυνατόν νὰ

Τὸ Κολοσσαῖον (Ὅπως εἶναι σήμερον).

φέρῃ τὴν τάξιν μέσα εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας.
 Οὗτος ἔκαμε καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει
 ὁ Νέρων αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν, ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Εἶπε
 δέ: «*Ἀπομεμαθηκέναι τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν*».

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Οὐεσπασιανὸς ἦτο αὐτοκράτωρ, ἔγινε
 μία ἐπανάστασις εἰς τὴν Παλαιστίνην. Οἱ Ἰουδαῖοι, διότι κυ-
 ρίως δὲν ἠδύναντο νὰ τελοῦν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας
 των, βαρέως ἔφερον τὸν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπανεστά-
 τησαν.

Ἐναντίον τῆς Παλαιστίνης ἐξεστράτευσε τότε ὁ υἱὸς τοῦ

Οὐεσπασιανοῦ **Τίτος**, διὰ τὴν καταπνίξιν τὴν ἐπανάστασιν. Οὗ-
 70 μ.Χ. τοσ, ὕστερον ἀπὸ πέντε μηνῶν πολιορκίαν, ἔγινε κύ-
 ριος τῆς Ἰερουσαλήμ. Λέγουσιν, ὅτι ἐν ἑκατομμύριον
 Ἰουδαῖοι ἐφονεύθησαν τότε. Ἡ ἀγία πόλις καὶ ὁ περίφημος
 ναὸς τῆς κατεστράφησαν. Τὰ ἀφιερώματα δὲ τοῦ ναοῦ ἐκομί-
 σθησαν εἰς τὴν Ρώμην. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης αὐτῆς ἐκτίσθη
 εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Ἀγοράν, ὅπως ἐμάθομεν, μεγαλοπρεπὴς
 ἀψίς, ἡ ὁποία ὀνομάζεται ἀ ψ ῖ ς τ οῦ Τ ῖ τ ο υ.

Ὁ Οὐεσπασιανὸς δὲν ἐξηκολούθησε τὴν πολυτέλειαν τοῦ
 Νέρωνος καὶ τὴν ἐπίδειξιν ἐκείνου. Ἦτο πολὺ συνετὸς εἰς τὴν
 διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους.

Ἐκρῆμνισε τὸν χρυσοῦν οἶκον, τὸν ὅποιον εἶχε κατα-
 σκευάσει ὁ Νέρων καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἔστησεν ἐν τεράστιον
 ἀμφιθέατρον τὸ Κ ο λ ο σ σ α ῖ ο ν. Τοῦτο εἶναι μία ὡσεὶ δὴς
 παλαιστρα, ἡ ὁποία περιεβάλλετο ἀπὸ σειρὰς καθισμάτων, τὴν
 μίαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἦδύνατο δὲ νὰ χωρέσῃ περίπου
 50.000 ἀνθρώπους. Μολονότι σήμερον εἶναι κατεστραμμένον,
 ἐν τούτοις ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βλέπει αὐτό, ἐκπλήσσεται ἀπὸ τὸ
 μέγεθός του. Μέσα εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο κτίριον ὁ Τίτος ἐτέ-
 λεσε μονομαχίας, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἑκατὸν ἡμέρας.

134. ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ ΑΔΕΛΦΟΙ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἔγινεν αὐτοκράτωρ
 τῆς Ρώμης δι' ὀλίγα ἔτη ὁ υἱὸς του **Τίτος**, ὁ «πολυγατημένος
 καὶ γλυκὺς ἄνθρωπος», ὅπως μᾶς λέγει ὁ βιογράφος 79 - 81 μ.Χ.
 του Σουητώνιος. Διὰ τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν αὐτοκρά-
 τορα, ὅπως μανθάνομεν, κάθε ἡμέρα, ἡ ὁποία παρήρχετο, χωρὶς
 οὗτος νὰ κάμῃ καλὸν τι. ἔθεωρεῖτο χαμένη. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκρά-
 τορος αὐτοῦ συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς σπουδαῖον γεγονός: Ὁ Βεζού-
 βιος, ἡφαίστειον τῆς Ἰταλίας, πλησίον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπό-
 λεως, ἐξερράγη. Ἡ λάβα του κατεπλάκωσε καὶ ἔθαψε δύο
 πόλεις, τὴν Πομπηίαν καὶ τὸ Ἡράκλειον. Τὰς πόλεις αὐτάς
 ὕστερον ἀπὸ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἔφερεν εἰς φῶς ἡ ἀρ-
 χαιολογικὴ σκαπάνη. Τὰ εἰρηπια κυρίως τῆς Πομπηίας, τῆς

ὁποίας μέγα μέρος ἐξεσκεπάσθη, μᾶς δίδουν νὰ ἐννοήσωμεν, ὅπως καὶ εἰς ἄλλο κεφάλαιον εἶδομεν, πῶς ἔζων οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐπίσης καταλαμβάνομεν πόσον οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἐφρόντιζον διὰ τὰς πόλεις τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους των.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τίτου **Δομιτιανὸς** ὑπῆρξεν ἄνθρωπος ἀντιθέτου χαρακτῆρος ἀπὸ αὐτόν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα **81 - 96 μ.Χ.** τῆς βασιλείας του ὑπῆρξε τυραννικός. Ἐμποροῦμεν δὲ νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἦτο δεύτερος Τιβέριος. Σκληρὸς ἐφάνη κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι πραγματικῶς ἀνέπνευσαν μὲ τὸν θάνατόν του.

Ὅταν ἦτο αὐτοκράτωρ ὁ **Δομιτιανός**, ὁ περίφημος **Ρωμαῖος** στρατηγὸς **Ἀγρικόλας** ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὴν Βρεττανίαν μέχρι τῆς Σκωτίας. Ἡ διοίκησις του δὲ ἐκεῖ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν σημερινὴν Ἀγγλίαν. Ὁ **Δομιτιανός** ὑπῆρξε θύμα συνωμοσίας· μὲ αὐτόν δὲ τελειώνει καὶ ἡ δυναστεία τῶν **Φλαβίων**.

135. ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Οἱ πέντε αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ **Δομιτιανοῦ**, καλύπτουν τὸ μεγαλύτερον **26 - 180 μ.Χ.** μέρος τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος. Οὗτοι ὑπῆρξαν πολὺ καλοὶ αὐτοκράτορες. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυβερνήσεώς των οὐδεμία ἔγινε συνωμοσία, τὸ κράτος δὲ ἐγνώρισε μακρὰν περίοδον εὐτυχίας. Πολὺ δὲ δικαίως οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι ὠνομάθησαν **καλοὶ αὐτοκράτορες**. Ἐπειδὴ δὲ δύο ἐξ αὐτῶν εἶχον τὸ ὄνομα Ἀντωνῖνος, διὰ τοῦτο λέγονται καὶ **Ἀντωνῖνοι**. Οἱ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ ἐξῆς.

136. Ο ΤΡΑΙΑΝΟΣ

Οὗτος ἦτο θετὸς υἱὸς τοῦ **Νερούα**, ὁ ὁποῖος ἦτο πρὶν ἀπὸ αὐτόν αὐτοκράτωρ. Ἦτο χρηστὸς ἡγεμὼν καὶ ἐπεξέτεινε τὰ

ὄρια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ὅτι τὸ κράτος δὲν ἦτο ἀσφαλὲς ἀπὸ βορρᾶ, ἀλλ' ἠπειλεῖτο ἀπὸ βάρβαρον λαόν, τοὺς **Δακούς**, διὰ τοῦτο **98-117 μ.Χ.** διέβη μὲ λέμβους τὸν Δούναβιν ποταμὸν καὶ ἐπορεύθη ἐναντίον των.

Οἱ Δοκοὶ ἀπετέλουν βασιλείον, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο εἰς τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν. Ὁ Τραϊανὸς ὠδήγησε νικηφόρος τὸν στρατὸν τοῦ ἐναντίον τοῦ βαρβάρου αὐτοῦ λαοῦ. Ἐγίνε.

Ὁ Τραϊανὸς προσφέρων θυσίας εἰς τὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

δὲ κύριος τῆς Δακίας καὶ προσήρτισεν αὐτὴν ὡς ἐπαρχίαν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὁ Τραϊανὸς συνήντησε τόσα ἐμπόδια, ὅσα ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε συναντήσει ρωμαϊκὸς στρατός.

Ἐπάνω εἰς τὸν Δούναβιν ποταμὸν ἔκτισε τότε μεγάλην λιθινὴν γέφυραν, ἣ ὁποία συνέδεσε τὴν νέαν ἐπαρχίαν μὲ τὸ κράτος. Πολλαὶ χιλιάδες ἀποικοὶ Ρωμαῖοι ἐστάλησαν εἰς τὴν Δακίαν, ὅπου διέδωσαν τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν. Ἡ δὲ ὀνομασία τῆς **Ρ ο υ μ α ν ί α** ἔχει ρωμαϊκὴν καταγωγὴν.

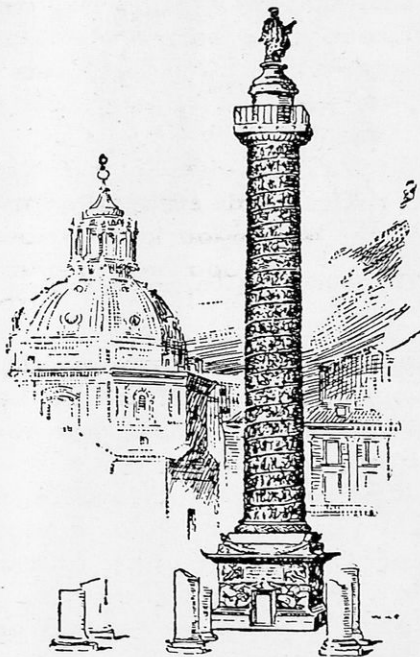
Μνημεῖον τῆς νίκης αὐτῆς τοῦ Τραϊανοῦ ἐναντίον τῶν Δακῶν εἶναι μία στήλη, ἣ ὁποία σφάζεται ἀκόμη καὶ σήμερον,

Τραϊανός.

πόλεις ἐλευθέρως, ἄνδρας ἐλευθέρους, τῶν ὁποίων αἱ ἀρεταί, αἱ πράξεις, αἱ συμμαχίαι, αἱ συνθήκαι, τὸ θρήσκευμα, σκοπὸν κύριον εἶχον τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας, τοῦ καλλίστου τούτου τῶν δικαιωμάτων τῆς φύσεως. Κατανόησον τὸ μέγεθος τῆς ἐντολῆς, ἡ ὁποία σοῦ ἀνειτέθη... Μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἡμεῖς παρελάβομεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν τὸ δημόσιον δικαίον μας καὶ ὅτι, ἐνῶ ἐπιβάλλομεν εἰς τὰ νικηθέντα ἔθνη τοὺς νόμους μας, ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἔκαμαν διὰ τοὺς ἑαυτοῦς των. Ἔχε εἰς τὸν νοῦν σου, ὅτι ἄρχεις τῶν Ἀθηναίων καὶ

Ὁ Τραϊανὸς ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἐξαιρετικοὺς εὐεργέτας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεώς του ἐστάλη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Μάξιμος, διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁ ὑπουργὸς καὶ πιστὸς φίλος τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Πλίνιος ὁ Νεώτερος, μανθάνομεν, ὅτι ἔδωσεν εἰς τὸν Μάξιμον, τὰς ἐξῆς γραπτὰς ὁδηγίας: «*Εὐτυχῇ Μάξιμε, ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ σὲ στέλλει εἰς τὴν Ἀχαΐαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν πατρίδα τῆς κομψότητος, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς γεωργίας. Εἰς τὴν μακαρίαν ἐκείνην γῆν ὁ αὐτοκράτωρ ἀναθέτει εἰς σὲ*

Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ.

τῆς Λακεδαιμόνος καὶ οὗτοι εἶναι σκληρὸν καὶ βάρβαρον νὰ ἐξυβρίσῃς τὴν σκιὰν τῆς ἐλευθερίας, ἣ ὁποία ἐχάθη δι' αὐτοὺς. Νὰ ἐνθυμῇσαι μᾶλλον, ὁποῖαι ὑπῆρξαν αἱ πόλεις αὗται, παρὰ ὁποῖαι εἶναι σήμερον».

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ἰδρύθη καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπάνω εἰς τὸν λόφον τοῦ Μουσείου. Ὁ Φιλόπαππος ἦτο ἀπόγονος τῶν Σελευκιδῶν καὶ πλούσιος. Εὐηργέτησε δὲ μὲ τὸν πλοῦτον του τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

137. Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ

Ὁ Ἀδριανὸς ὑπῆρξε πολὺ σπουδαῖος αὐτοκράτωρ διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἦτο περισσότερον πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος παρὰ στρατηγός. Ἐδείκνυε 117-138 μ.Χ. δὲ περισσότερον διαφέρον νὰ κατασκευάζῃ οἰκοδομήματα εἰς τὸ κράτος του, παρὰ νὰ κάμνῃ ἐκστρατείας. Ἡ βασιλεία του ἤμπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Αὐγούστου.

Ὁ Ἀδριανὸς ἔκαμε δύο μεγάλα ταξίδια καὶ ἐπεσκέφθη τὰς ἐπαρχίας τοῦ τεραστίου κράτους του. Εἰς τὰ σύνορα κατεσκεύασε φρούρια καὶ τείχη. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἱδρύσε λουτρά, ὕδραγωγεῖα, θέατρα καὶ ναοὺς. Δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν οὐδεμία ἐπαρχία, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ εἶχε κτισθῇ ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸν ἓν οἰκοδόμημα.

Ἀδριανός.

Τὰς Ἀθήνας ἐπεσκέφθη πέντε φορές· τρεῖς δὲ φορές ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὅχι ὡς ξένος βασιλεὺς, ἀλλ' ὡς πολίτης Ἀθηναῖος. Προσεπάθησε νὰ ἀνακουφίσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δωρεάς. Ἐμοίραζε δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας κατ' ἔτος σίτον.

138. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως δωρεὰ τοῦ Ἀδριανοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρξαν τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια ἀνήγειρεν εἰς τὴν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν πόλιν. Ἰδρυσε ναὸν τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Πανελληνίου Διός, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο πανελλήνιοι ἀγῶνες. Ἐπίσης ἀνήγειρε μεγαλοπρεπὴ στοάν, ἡ

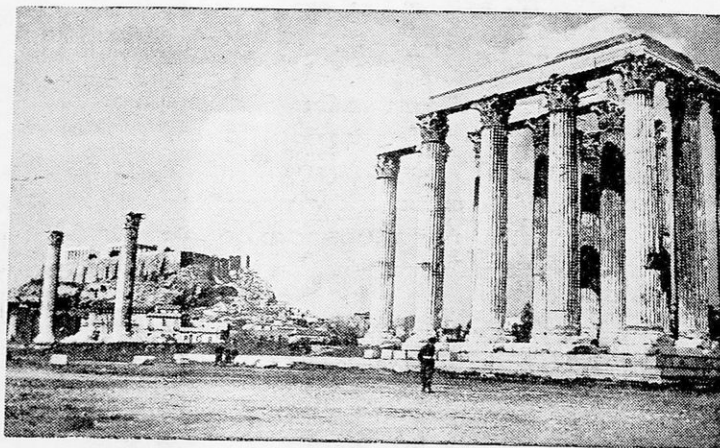
Πύλη Ἀδριανοῦ ("Ὅπως εἶναι σήμερον").

ὅποια εἶχεν ἑκατὸν εἴκοσι κίονας ἀπὸ φρυγικὸν λίθον. Αὕτη περιελάμβανε βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας οἱ κίονες διατηροῦνται ἀκόμη πλησίον τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς.

Πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀκροπόλεως πλησίον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ κατεσκεύασε νέαν πόλιν, ἡ ὅποια ἔφερε τὸ ὄνομά του. Ἡ θριαμβευτικὴ ἀψίς, ἡ ὅποια σῶζεται πολὺ καλὰ μέχρι σήμερον καὶ ὀνομάζεται Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ, εὐρίσκετο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς νέας πόλεως. Φέρει δὲ δύο ἐπιγραφάς, τὰς ὁποίας ἡμποροῦμεν νὰ ἀναγνώ-

σωμεν. Πρὸς τὸ μέρος, τὸ ὅποῖον εἶναι ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως ἀναγινώσκομεν: «*Αἶδ' εἰς Ἀθῆναι Θησέως ἢ πρὶν πόλιν*». Εἰς δὲ τὴν ἄλλην πλευράν, ἡ ὁποία εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν Ἰλισσόν, εἶναι χαραγμένοι αἱ λέξεις: «*Αἶδ' εἰς Ἀδριανοῦ, οὐχὶ Θησέως πόλιν*».

Ὅπισω ἀπὸ τὴν πύλην ὑψοῦνται μέχρι σήμερον μεγαλοπρεπεῖς μαρμαρίνοι κίονες κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Οὗτοι εἶναι λείψανα ἑνὸς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς. Τούτου πρὸ ἑξακοσίων πεντήκοντα περίπου ἐτῶν ὁ Πεισίστρατος εἶχε θέσει

Στήλαι τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς (*Ὅπως εἶναι σήμερον*).

τὰ θεμέλια. Ὁ δὲ Ἀδριανὸς ἀπετελείωσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Δία.

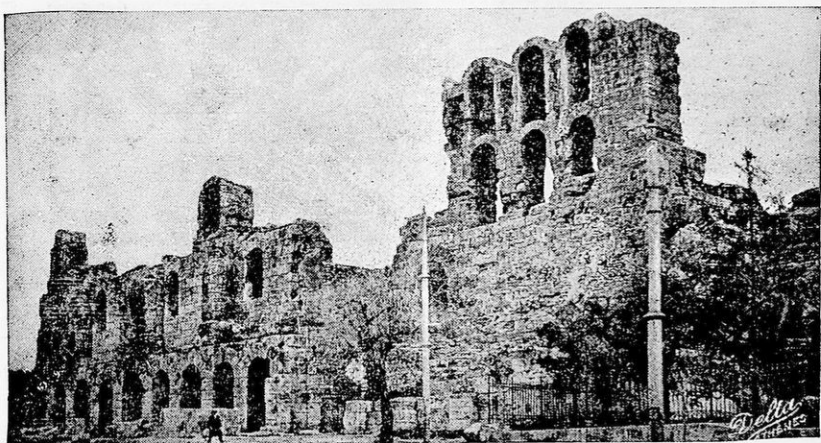
Μέσα εἰς τὸν ναὸν ἦσαν τοποθετημένα ἀγάλματα θεῶν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, κατεσκευασμένον ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἑλεφαντοστοῦν. Ὑπῆρχον δὲ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνδριάντες πολλοὶ ἀφιερωμένοι ἀπὸ διαφόρους πόλεις. Σπουδαῖον εἶναι ἐπίσης εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ὑδραγωγεῖον, τὸ ὅποῖον κατεσκεύασεν ὁ Ἀδριανὸς ἀκόμη καὶ σήμερον φερεῖ τὸ ὄνομα Ἀδριανεῖον ὑδραγωγεῖον.

Οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ κάθε τρόπον ἔδειξαν τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν εὐεργέτην αὐτοκράτορα. Ὅπως δὲ ἄλλοτε πρὸς

τιμήν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Δημητρίου ὠνόμασαν δύο ἀττικὰς φυλάς Ἀντιγονίδα καὶ Δημητριάδα, τοιούτοτρόπως καὶ τότε πρὸς τιμήν τοῦ Ἀδριανοῦ μία φυλὴ ὠνομάσθη Ἀδριανίς. Τοῦτο ἦτο ἡ μεγαλυτέρα τιμή, τὴν ὁποίαν ἔκαμνον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς εὐεργέτας των.

Ὁ Ἀδριανὸς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις ἀνήγειρε σπουδαῖα οἰκοδομήματα.

Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἔζησε εἷς πλούσιος σοφιστὴς καὶ

᾽Ωδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ("Ὅπως εἶναι σήμερον)

ρήτωρ, ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικός. Τοῦτον ὁ Ἀδριανὸς εἶχε τιμήσει πολύ. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ἀνθρώπου συνδέονται διάφορα κτίρια, μὲ τὰ ὁποῖα οὗτος ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ἀπὸ τὰ ὠραῖα κτίσματά του εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο τὸ Στάδιον, κατασκευασμένον ἀπὸ πεντελικὸν μάρμαρον. Τούτου ἵχνη σφύζονται ἀκόμη μέχρι σήμερον. Ἄλλο κτίσμα ἦτο ἐπίσης τὸ ᾽Ωδεῖον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπώρειας τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο, ὅπως γνωρίζομεν, λέγεται καὶ θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, διατηρεῖται δὲ τόσο καλὰ μέχρι σήμερον, ὥστε τὸ χρησιμοποιοῦμεν διὰ συναυλίας καὶ παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων.

139. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΕΥΣΕΒΗΣ

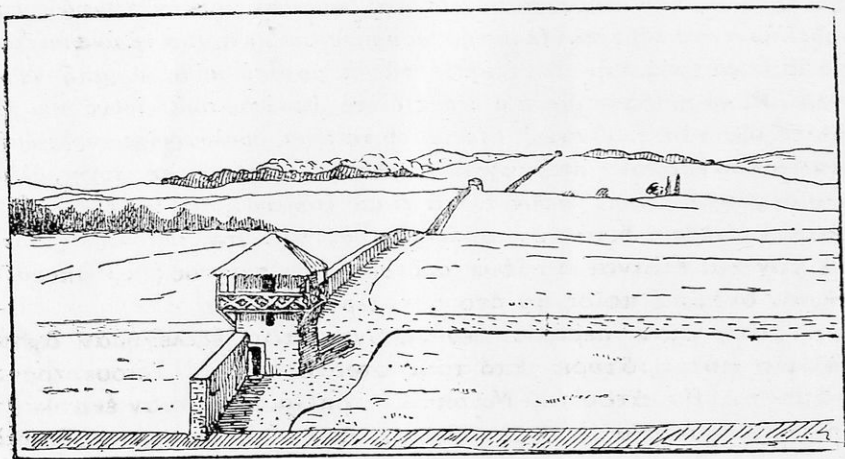
Τὸν Ἀδριανὸν διεδέχθη ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν νότιον Γαλατίαν. Ἐπωνομάσθη δὲ διὰ τὴν εὐσεβείαν καὶ τὴν καλωσύνην τοῦ Εὐσεβῆς. Ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν θετὸν υἱὸν τοῦ, τὸν Μάρκον Αὐρήλιον, 138 - 161 μ.Χ. ὁ ὁποῖος τὸν διεδέχθη, μανθάνομεν τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἀντωνίνου: «Εἰς τὸν πατέρα μου, γράφει ἐκεῖνος, ἐγνώρισα τὴν προφύτητα τῶν τρόπων, τὴν σταθερότητα εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ματαιοδοξίαν. Ὁ πατήρ μου ἤξευρε πότε πρέπει νὰ ἀναπαύεται καὶ πότε νὰ ἐργάζεται. Μὲ ἐδίδαξε νὰ ἀπέχω ἀπὸ κάθε ἀπρεπῇ διασκέδασιν, νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς ὅλους ὡς ἴσος πρὸς ἴσους καὶ νὰ μὴ γίνωμαι αἷτιος, ὥστε οἱ φίλοι μου νὰ εἶναι δουλόφρονες πρὸς ἐμέ. Ἀπὸ αὐτὸν ἔμαθον νὰ μὴ γογγύζω διὰ κάθε μεταβολὴν τῆς τύχης, ἀλλὰ νὰ εἶμαι προῶς καὶ γαλήνιος. Νὰ εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἐπευφημίαν τοῦ ὄχλου καὶ νὰ μὴ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου τὰς κατηγορίας του. Νὰ λατρεύω τοὺς θεοὺς χωρὶς οὐδεμίαν δεισιδαιμονίαν καὶ νὰ βοηθῶ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς οὐδεμίαν φιλοδοξίαν. Ὁ πατήρ μου ἦτο πάντοτε συνετὸς καὶ μετριόφρων· ἐπρόσεχε μόνον νὰ ἐκτελῇ πάντοτε τὸ καθήκον τοῦ καὶ ὅχι εἰς τὸ τί θὰ ἔλεγον δι' αὐτὸν οἱ ἄλλοι. Αὐτὸς ἦτο ὁ χαρακτὴρ καὶ οἱ τρόποι του. Δὲν ἦτο διόλου τραχύς, διόλου ὑπερβολικός, διόλου ἀγενής, τὰ πάντα ἐφάνερονον, ὅτι δὲν ἦτο σκληρὸς καὶ βίαιος». Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦς, τοὺς ὁποίους ἀφῆκεν ὁ υἱὸς τοῦ, καταλαμβάνομεν πόσον χρηστὸς καὶ πολῦτιμος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἀντωνῖνος. Πράγματι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡσύχου βασιλείας τοῦ, ἡ ὁποία ἐπέρσσε χωρὶς πολέμους καὶ ἐπαναστάσεις, τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐγνώρισε τὴν μεγαλυτέραν τοῦ εὐτυχίαν.

140. Ο ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ

Οὗτος, ἂν καὶ δὲν ἦτο τόσον ἱκανὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ὅπως οἱ ἄλλοι καλοὶ αὐτοκράτορες, ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ὁ ἀγνώτερος ἄνθρωπος ἀπὸ ὅλους ὅσοι ἐκάθισαν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. 161 - 180 μ.Χ.

Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἡσυχολήθη μὲ τὴν στωικὴν φιλοσοφίαν· Ἡ μήτηρ του μανθάνομεν, ὅτι ματαίως προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ κοιμᾶται εἰς μαλακὰ στρώματα. Ἐκεῖνος ἐπρωτίμα νὰ κοιμᾶται πάντοτε εἰς τὸ σκληρὸν δάπεδον. Τόσον λιτὴ ἦτο ἡ ζωὴ του.

Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ὅπως ἐπωνομάσθη, ἔγραψεν ἓν βιβλίον διὰ τὰς ἰδέας τῶν στωικῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι γραμμένον εἰς ἑλληνικὴν

Ἀναπαράστασις ὀχυρωματικοῦ τείχους εἰς τὰ γερμανικὰ σύνορα.

γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν ἠγάπα καὶ ἐγνώριζε πολὺ καλὰ. Δυστυχῶς ὅμως τὸν ἥσυχον βίον τοῦ φιλοσόφου ἐκεῖνου αὐτοκράτορος ἐτάραξαν ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ, τὴν μίαν ἐναντίον τῶν Πάρθων εἰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὴν ἄλλην ἐναντίον τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Κράτους.

Ἀπὸ τότε οἱ ἐχθροὶ τῶν συνόρων ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ γίνωνται πολὺ ἰσχυροὶ καὶ νὰ ἀπειλοῦν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὅταν ἔκλειε διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν **Βιντομπόναν**, τὴν σημερινὴν **Βιέννην**, ἤσθάνθη, ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς

εὐτυχίας τοῦ κράτους ἐτελείωνε πλέον. Πράγματι, νέαι κακαὶ ἡμέραι ἤρχοντο, αἱ ὅποιαi ἐπρόκειτο νὰ ἐπισωρεύσουν πολλὰς συμφορὰς εἰς αὐτό.

141. Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΡΧΙΑ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπηκολούθησεν ἐποχὴ ἀναρχίας μέσα εἰς τὸ κράτος. Ἡ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ, ὁ ὅποιος εὕρισκετο εἰς τὰ σύνορα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐχαλαρώνετο. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο, ὅτι οἱ στρατιῶται ἐπενέβαινον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ πραιτωριανοὶ εἰς τὴν Ρώμην, τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Βρεττανίαν, εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὸν Δούναβιν, εἶχον ἰδικούς των ὑποψηφίους διὰ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ ἤθελον νὰ ἐπιβάλουν αὐτούς. Αἱ ἐπαρχίαι ἐπίσης, ἀφοῦ οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἦσαν Ρωμαῖοι πολῖται μὲ πλήρη δικαιώματα, ὅπως καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐνόμιζον, ὅτι εἶχον καὶ ἐκεῖναι τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ αὐτούς, νὰ ἀποφασίσουν δηλαδὴ ποῖος θὰ ἦτο ὁ κυβερνήτης των.

Εἰς μίαν περίοδον ἐνενήκοντα ἐτῶν ἐξελέγησαν ὀγδοήκοντα αὐτοκράτορες ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς! Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπέρασαν ἑκατὸν ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἐπηκολούθησαν ἐπαναστάσεις εἰς τὸ κράτος καὶ ὁ πολιτισμὸς παρήκμαζεν εἰς αὐτό. Ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία δημοσία τάξις εἰς τὴν Ρώμην, ἐπειδὴ τὰ ἀπειθάρχητα στρατεύματα ἀνεκήρυττον καὶ ἐδολοφόνουν αὐτοκράτορας τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὀνομάζομεν ἐποχὴν τῶν στρατιωτῶν αὐτοκρατόρων. Οὐδεμία ἀσφάλεια περιουσίας ὑπῆρχε τότε· ληστεῖαι δὲ καὶ δολοφονίαι ἐγίνοντο εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κράτους.

142. ΟΙ ΒΑΡΒΑΡΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Ἐνῶ εἰς τὴν Ρώμην οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ἠγωνίζοντο, ποῖος θὰ καταλάβῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους ἀνεφαίνοντο φοβεροὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Οὗτοι

ἦσαν φύλα γερμανικά, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ οἱ **Γότθοι**, οἱ ὁποῖοι διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μοισίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ταύτας ἔκαιον καὶ ἐλεηλάτουν. Οἱ Γότθοι ἐνίκησαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν αὐτοκράτορα **Δέκιον** (249 - 251 μ.Χ.). Ἦτο δὲ αὕτη ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ εἰς μάχην μετὰ τῶν βαρβάρων.

Ὅλιγα ἔτη ἀργότερον ἡ Δακία, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ὁ Τραϊανός, περιῆλθεν εἰς τοὺς Γότθους. Σπουδαῖος κίνδυνος ἐπίσης παρουσιάσθη εἰς τὴν Ἀνατολήν, οἱ **Πάρθοι**, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ νέαν περσικὴν δυναστείαν, τὴν δυναστείαν τῶν **Σασσανιδῶν**, ἔγιναν πολὺ ἰσχυροί. Οὗτοι ἐζήτησαν νὰ ἀνακτήσουν τὰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τὸ περσικὸν κράτος. Περσικὰ δὲ στρατεύματα διέβησαν τὸν Εὐφράτην, διέτρεξαν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ ἤχμαλῶτισαν τὸν αὐτοκράτορα **Οὐαλέριον** (253 - 260 μ.Χ.).

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους δὲν ἐπειθάρχουν εἰς τὸ κράτος τῆς Ρώμης. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐζήτουν νὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπὸ αὐτό, ἀφοῦ δὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν τὴν δύναμιν ἰσχυροῦ αὐτοκράτορος, ὅπως εἰς ἄλλους χρόνους. Ὅλα ἐφανερώων, ὅτι τὸ κράτος ἔβαινε πρὸς διάλυσιν. Ἀπὸ τὸν κατηφορικὸν ὁμῶς δρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐβάδισεν, ἐσταμάτησαν αὐτὸ δύο ἱκανοὶ αὐτοκράτορες. Οὗτοι ἦσαν ὁ **Διοκλητιανὸς** (περίπου 300 μ.Χ.) καὶ ὁ **Κωνσταντῖνος**, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη **Μέγας**.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Α'. ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Δ' ΑΙΩΝ

323-321 π.Χ.	Λαμιακός πόλεμος.
322 π.Χ.	Ἡ μάχη τῆς Κραννῶνος.
315 π.Χ.	Ἰδρυσις Θεσσαλονίκης.
301 π.Χ.	Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη.

Γ' ΑΙΩΝ

279 π.Χ.	Εισβολὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
275 π.Χ.	Ἦττα τοῦ Πύρρου εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν.
272 π.Χ.	Θάνατος τοῦ Πύρρου.
266-262 π.Χ.	Χρεμωνίδειος πόλεμος.
222 π.Χ.	Ἡ μάχη τῆς Σελλασίας.
220-217 π.Χ.	Συμμαχικὸς πόλεμος.

Β'. ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η' ΑΙΩΝ

753 π.Χ.	Κτίσις τῆς Ρώμης.
750 π.Χ.	Οἱ Ἐτροῦσκοι γίνονται κύριοι τῆς Ρώμης.

ΣΤ' ΑΙΩΝ

509 π.Χ.	Ἐπανάστασις ἐν Ρώμῃ. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.
----------	---

Δ' ΑΙΩΝ

390 π.Χ.	Καταστροφὴ τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν.
343-290 π.Χ.	Σαμνιτικοὶ πόλεμοι.

Γ' ΑΙΩΝ

264-241 π.Χ.	Πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος.
--------------	-------------------------------

- 218-202 π.Χ. Δεύτερος Καρχηδονιακός πόλεμος.
 218 π.Χ. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀννίβα.
 216 π.Χ. Ἡ ἐν Κάνναις μάχη.
 202 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὴν Ζάμαν.

Β' ΑΙΩΝ

- 197 π.Χ. Ἡ παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλᾶς μάχη.
 196 π.Χ. Ὁ Φλαμινῖνος κηρύσσει τὴν ἐλευθερίαν τῶν
 ἑλληνικῶν πόλεων.
 190 π.Χ. Συριακός πόλεμος.
 168 π.Χ. Ἡ παρὰ τὴν Πύδναν μάχη.
 149-146 π.Χ. Τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος.
 146 π.Χ. Ἡ καταστροφή τῆς Κορίνθου. Ἡ Ἑλλάς γίνε-
 ται ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.
 112-105 π.Χ. Πόλεμος κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα.

Α' ΑΙΩΝ

- 91-88 π.Χ. Συμμαχικός πόλεμος.
 84 π.Χ. Μιθραδατικός πόλεμος.
 74-63 π.Χ. Νέος Μιθραδατικός πόλεμος.
 64-63 π.Χ. Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν γίνεται ρωμαϊκὴ
 ἐπαρχία.
 48 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὰ Φάρσαλα.
 46 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὴν Θάψον.
 42 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τοὺς Φιλίππους.
 31 π.Χ. Ἡ παρὰ τὸ Ἀκτιον ναυμαχία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

1. Ροζέττη στήλη	Σελ.	8
2. Οικία ἐν Πριήνῃ (Ἀναπαράστασις)	»	9
3. Ἡ ἀρχαία Πριήνῃ (Ἀναπαράστασις).	»	10
4. Ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα) ,	»	12
5. Χάρτης τῶν βασιλείων τῶν Διαδόχων.	»	13
6. Σέλευκος ὁ Νικάτωρ (Ἀπὸ ἀρχαῖον τετράδραχμον νόμισμα)	»	16
7. Σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας (Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους).	»	19
8. Ὁ Ἀλεξανδρινὸς Φάρος	»	20
9. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ (Ἀπὸ τετράδραχμον νόμισμα).	»	21
10. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Φιλέταιρος (Ἀπὸ τετράδραχμον νόμισμα).	»	22
11. Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου (Ἀναπαράστασις). , . . .	»	24
12. Ὑποδοχὴ νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ. . . .	»	29
13. Ἡ σαρκοφάγος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.	»	33
14. Χάρτης τῆς Γῆς κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην.	»	38
15. Ὁ ἀποθνήσκων Γαλάτης	»	42
16. Ὁ Λαοκόων καὶ τὰ τέκνα του	»	43
17. Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης	»	45
18. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς.	»	49
19. Πύρρος (Ἐπὶ ἀρχαίου νομίσματος)	»	52
20. Νόμισμα παριστῶν τὴν Νικὴν τῆς Σαμοθράκης	»	63
21. Χάρτης τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους	»	65
22. Χάρτης τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἰταλίας	»	67
23. Ἡ λύκαινα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ	»	70
24. Ἑτρουσκικὴ ἄμαξα ἐξ ὀρειχάλκου (Τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος)	»	71
25. Ἑτρουσκικὴ ζωγραφικὴ	»	72
26. Ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ νομίσματα	»	73
27. Ραβδοῦχοι Ρωμαῖοι	»	74

28. Ἐτρούσκος πολεμιστής	Σελ.	82
29. Ρωμαϊκὸν ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἰσοπέδωσιν ὁδῶν	»	86
30. Ναὸς ἐν Ποσειδωνίᾳ τῆς κάτω Ἰταλίας	»	87
31. Σαρκοφάγος ἐλληνικὴ ἐν Ἰταλίᾳ	»	88
32. Ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν νόμισμα	»	88
33. Καρχηδονιακὸν πλοῖον	»	90
34. Ρωμαϊκὸν πλοῖον	»	91
35. Ὁ Ἀννίβας	»	94
36. Ρωμαῖος λεγεωνάριος	»	95
37. Χάρτης τῆς πορείας τοῦ Ἀννίβα	»	96
38. Σχέδιον τῆς ἐν Κάνναις μάχης	»	98
39. Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς	»	101
40. Φίλιππος ὁ Ε΄ (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	»	105
41. Περσεὺς (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	»	108
42. Παῖς παλαίων μὲ χῆνα (Ἔργον τοῦ Χαλκηδο- νίου Βοήθου)	»	110
43. Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία (Ἀναπαράστασις)	»	111
44. Σχέδιον οἰκίας	»	112
45. Περίστυλος αὐλὴ οἰκίας ἐν Πομπηίᾳ	»	113
46. Ἑσωτερικὸν ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως	»	114
47. Ρωμαῖα Δέσποινα μὲ πλήρη ἐνδυμασίαν	»	116
48. Μαθητικὰ σκεύη (Ἀσκησις εἰς ἐλληνικὴν γραφὴν)	»	118
49. Μέρος ρωμαϊκῆς βιβλιοθήκης	»	120
50. Ὁ ναὸς τῆς Ἑστίας	»	121
51. Λυχνία ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Πομπηίας	»	123
52. Γναῖος Πομπήιος	»	140
53. Ἰούλιος Καῖσαρ	»	144
54. Καρχηδονιακὸν νόμισμα εὐρεθὲν ἐν Ἰσπανίᾳ	»	151
55. Ἡ Κλεοπάτρα (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	»	152
56. Ὁ Ὀκταβιανὸς Αὐγουστος	»	153
57. Ἀναπαράστασις τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς μετὰ τῶν δημοσίων κτιρίων	»	157
58. Πυραμιδοειδὴς τάφος ρωμαϊκὸς	»	158
59. Θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Τίτου	»	158

60. Σχέδια προσόψεων άσσυριακών και παρθιακών άνακτόρων. Σχέδιον ρωμαϊκής άψιδος . . .	Σελ. 159
61. Κικέρων	» 160
62. Ό καλός ποιμήν (σύμβολον χριστιανικών) . . .	» 163
63. Ό Νέρων	» 167
64. Τò Κολοσσαϊόν (Όπως είναι σήμερα) . . .	» 168
65. Ό Τραϊανός προσφέρων θυσίας εις την γέφυ- ραν του Δουνάβεως	» 171
66. Τραϊανός	» 172
67. Στήλη του Τραϊανού	» 172
68. Άδριανός	» 173
69. Πύλη Άδριανού (Όπως είναι σήμερα) . . .	» 174
70. Στήλαι Όλυμπίου Διός (Όπως είναι σήμερα) . . .	» 175
71. Ώδεϊον Ήρώδου του Άττικοϋ (Όπως είναι σήμερα)	» 176
72. Αναπαράστασις όχυρωματικοϋ τείχους εις τὰ γερμανικά σύνορα	» 178
73. Ρωμαϊκόν νόμισμα	» 180

Τὰ σχέδια και οί χάρται του βιβλίου όφείλονται εις τόν καθηγητήν
κ. Άλέξανδρον Φαλτάιτς.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

(σελ. 5 - 10)

Εισαγωγή	Σελ.	5
1. Ἑλληνιστικοὶ χρόνοι. Ἡ Ροζέττη στήλη	»	6
2. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ ἀρχαία Πριήνη	»	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

(σελ. 11 - 25)

3. Οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων. Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη	Σελ.	11
4. Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν	»	12
5. Πῶς ἦτο ὠργανωμένον τὸ κράτος	»	14
6. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν. Ἡ περίφημος πρωτεύουσα Ἀντιόχεια	»	15
7. Τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον	»	16
8. Ποία ἦτο ἡ διοικήσεις τοῦ βασιλείου	»	17
9. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου Ἀλεξανδρεῖα	»	18
10. Ὁ περίφημος Ἀλεξανδρινὸς Φάρος	»	19
11. Τὸ μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας	»	21
12. Τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου	»	22
13. Τὰ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Περγᾶμου	»	23
14. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Περγᾶμου. Αἱ περγαμναὶ	»	25
15. Οἱ ἀνατολικώτεροι λαοὶ τῶν κτήσεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	»	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

(σελ. 26 - 45)

16. 'Ο δημόσιος βίος	Σελ.	26
17. 'Ο οίκογενειακός βίος	»	27
18. 'Η θέσις τῆς γυναικός	»	28
19. 'Η ἐκπαίδευσις τῶν νέων	»	29
20. 'Η ἐφηβεία	»	30
21. Τιμαὶ εἰς τοὺς νεκρούς. 'Η σαρκοφάγος τοῦ 'Αλεξάνδρου.	»	32
22. 'Η θρησκεία	»	33
23. 'Η φιλοσοφία	»	34
24. 'Η ἐπιστήμη. Οἱ σοφοὶ τῆς 'Αλεξανδρείας	»	35
25. 'Η γεωμετρία καὶ ὁ Εὐκλείδης	»	36
26. 'Η μηχανικὴ καὶ ὁ Ἀρχιμήδης	»	36
27. Αἱ πρόοδοι τῆς γεωγραφίας. 'Ο Ἐρατοσθένης. . .	»	37
28. Ἀστρονομία, ζωολογία, βοτανική	»	39
29. Αἱ πρόοδοι τῆς ἱατρικῆς. 'Ο Ἱερόφιλος	»	40
30. 'Ο Θεόκριτος καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἱστορικοὶ	»	40
31. 'Η τέχνη κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους. 'Ο ἀποθνήσκων Γαλάτης.	»	41
32. 'Ο Κολοσσὸς τῆς Ρόδου. 'Ο Λαοκόων	»	42
33. 'Η Νίκη τῆς Σαμοθράκης	»	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

(σελ. 46 - 63)

34. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Με- γάλου Ἀλεξάνδρου	»	46
35. 'Ο Λαμιακὸς πόλεμος. 'Ο θάνατος τοῦ Δημο- σθένους	»	47

36. Τὸ βασιλείον τῆς Μακεδονίας	Σελ.	48
37. Οἱ Γαλάται εἰσβάλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα	»	50
38. Ἀγαθοκλῆς, ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν	»	51
39. Πύρρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου	»	52
40. Ὁ Πύρρος ἐκστρατεύει εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν	»	53
41. Ὁ Πύρρος ἐκστρατεύει ἐναντίον τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Θάνατος αὐτοῦ	»	55
42. Ὁ Χρεμωνίδειος πόλεμος	»	56
43. Αἱ δύο συμπολιτεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα	»	57
44. Αἰτωλικὴ συμπολιτεία	»	58
45. Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία	»	58
46. Οἱ στρατηγοὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας Ἀρατος καὶ Φιλοποίμην	»	59
47. Ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἅγεις καὶ Κλεομένης	»	61
48. Σύγκρουσις τῶν δύο συμπολιτειῶν. Ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος	»	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

(σελ. 64 - 88)

49. Ρώμη, ἡ αἰωνία πόλις	»	64
50. Ποῖοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι	»	66
51. Οἱ γείτονες τῶν ἀρχαίων Ἰταλῶν	»	68
52. Οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ἑτροῦσκοι. Κτίσις τῆς Ρώμης	»	68
53. Τὶ διηγοῦνται διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ρώμης	»	69
54. Οἱ Ἑτροῦσκοι γίνονται κύριοι τῆς Ρώμης	»	71
55. Ἡ βασιλεία ἐν Ρώμῃ. Ταρκίνιος ὁ Ὑπερήφανος. Ἡ ἐπανάστασις	»	73
56. Ἡ ἐλευθέρᾳ ρωμαϊκῇ πολιτεία. Οἱ πατρίκιοι	»	75
57. Οἱ πληβεῖοι καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἀγρίππα	»	76
58. Οἱ Ρωμαῖοι δήμαρχοι. Ἡ δωδεκάδελτος	»	76

59. Ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας	Σελ.	77
60. Ἀγῶνες πατρικίων καὶ πληβείων	»	78
61. Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος.	»	79
62. Οἱ Ρωμαῖοι γίνονται κύριοι τοῦ Λατίου. , . .	»	79
63. Ὁ Γάιος Μάρκος Κοριολανὸς καὶ ὁ Κικινάτος	»	80
64. Οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῶν Ἑτρούσκων	»	82
65. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν	»	82
66. Οἱ Ρωμαῖοι γίνονται κύριοι τῆς Ἰταλίας . . .	»	84
67. Πῶς οἱ Ρωμαῖοι ἐκυβέρνησαν τοὺς κατακτηθέν- τας λαοὺς	»	85
68. Ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι καὶ ὁδοὶ	»	85
69. Ἡ νίκη τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ	»	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

(σελ. 89 - 110)

70. Καρχηδὼν καὶ Ρώμη.	»	89
71. Ὁ πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος	»	90
72. Ὁ δεύτερος Καρχηδονιακὸς πόλεμος. Ἡ ἀφορμὴ	»	92
73. Ὁ στρατηγὸς Ἀννίβας	»	93
74. Ἡ μεγάλη ἐκστρατεία	»	95
75. Αἱ νῆκαι τοῦ Ἀννίβα. Ἡ μάχη εἰς τὰς Κάννας	»	97
76. Ἡ νίκη τοῦ ὑπάτου Σκιπίωνος παρὰ τὴν Ζάμαν	»	99
77. Ὁ τρίτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος. Ἡ Καρχη- δὼν καταστρέφεται	»	102
78. Ἑλλάς καὶ Ρώμη	»	103
79. Οἱ Μακεδονικοὶ πόλεμοι	»	104
80. Ὁ Φλαμινῖνος κηρύσσει τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων	»	106
81. Οἱ Ρωμαῖοι πολεμοῦν τὸν Ἀντίοχον. Ὁ Συρια- κὸς πόλεμος.	»	107
82. Οἱ Ρωμαῖοι γίνονται κύριοι ὅλης τῆς Ἑλλάδος	»	107
83. Ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος	»	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΩΣ ΕΖΩΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

(σελ. 111 - 123)

84. Ἡ ρωμαϊκὴ οἰκία	Σελ.	111
85. Μία ἐπίσκεψις εἰς οἰκίαν τῆς Πομπηίας	»	112
86. Ἡ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια	»	114
87. Τὰ ἐνδύματα ἐφόρουσιν οἱ Ρωμαῖοι	»	116
88. Πῶς ἀνετρέφοντο οἱ Ρωμαῖοι παῖδες	»	117
89. Οἱ Ρωμαῖοι παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον	»	118
90. Μία ρωμαϊκὴ βιβλιοθήκη	»	119
91. Ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων	»	121
92. Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης. Ἡ ρωμαϊκὴ λεγεών	»	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Ἡ ΡΩΜΗ ΣΥΝΤΑΡΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΜΦΥΛΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ.
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

(σελ. 124 - 151)

93. Ἡ Ρώμη κατὰ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα	Σελ.	124
94. Πλούσιοι καὶ Πένητες Ρωμαῖοι	»	125
95. Οἱ δοῦλοι	»	126
96. Ὁ Πόρκιος Κάτων	»	127
97. Οἱ Γράκχοι καὶ ἡ Κορνηλία	»	128
98. Ὁ Τιβέριος Γράκχος	»	129
99. Ὁ Γάιος Γράκχος	»	130
100. Οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους	»	131
101. Οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους	»	132
102. Ὁ Γάιος Μάριος	»	133
103. Μάριος καὶ Λεύκιος Σύλλας	»	134
104. Ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος. Ὁ Σύλλας ὑπάτος	»	135
105. Τὸ βασιλείον τοῦ Πόντου. Ὁ Μιθραδάτης	»	136
106. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ προ- γραφαὶ	»	137